„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie”

Analiza uwarunkowań ornitologicznych realizacji projektu „Norda – Kraina Ptaków”

Jarosław K. Nowakowski
Krzysztof Stępniewski
Justyna Szulc
Michał Polakowski
Monika Broniszewska

Kania ruda (Foto: TheOtherKev z Pixabay)

Autorzy:

Jarosław K. Nowakowski, Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytet Gdański, ul. Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk.

Krzysztof Stępniewski, Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytet Gdański, ul. Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk.

Justyna Szulc, Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytet Gdański, ul. Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk.

Michał Polakowski, Katedra Ekologii i Antropologii, Instytut Biologii, Uniwersytet Szczeciński, ul. Wąska 13, 71-412, Szczecin.

Monika Broniszewska, Stowarzyszenie Jestem na pTAK!, ul. Dolistowska 21, 19-110 Goniądz.

Zalecany sposób cytowania:

Nowakowski J.K., Stępniewski K., Szulc J., Polakowski M., Broniszewska M. 2022. Analiza uwarunkowań ornitologicznych realizacji projektu „Norda – Kraina Ptaków”. Opracowanie na zamówienie Północnokaszubskiej Lokalnej Grupy Rybackiej.

SPIS TREŚCI:

Wstęp **4**

I. **Ptaki Nordy**

1. **Wprowadzenie** **6**
2. **Specyfika Nordy jako miejsca lęgowego ptaków** **10**
3. **Znaczenie Nordy dla wędrujących ptaków** **19**
4. **Znaczenie Nordy jako miejsca zimowania ptaków** **26**
5. **Charakterystyka najważniejszych miejsc obserwacji ptaków na terenie Nordy** **44**
6. **Ptaki rzadkie i gatunki komisyjne** **79**
7. **Przegląd wybranych gatunków ptaków obserwowanych, lub możliwych do zaobserwowania na terenie Nordy** **86**
8. **Źródła i podziękowania** **229**

II. **Turysta ornitologiczny**

1. **Wprowadzenie** **237**
2. **Główne kategorie turystów zainteresowanych ornitologią** **239**
3. **Specyfika turysty ornitologicznego** **246**
4. **Podsumowanie** **249**
5. **Literatura do rozdziału turysta ornitologiczny** **250**

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi pierwszy, składający się z dwóch części, etap analizy uwarunkowań, jakie będą miały wpływ na realizację projektu „Norda – Kraina Ptaków”.

- Po pierwsze, dokonano kompleksowej analizy wartości ornitologicznej regionu,
- Po drugie, wskazano tak zwany target, czyli potencjalnych odbiorców projektu Norda – Kraina Ptaków – różne grupy osób zainteresowanych kontaktem z ptakami i szerzej, z przyrodą.

Obecnie trudno znaleźć kogokolwiek w Polsce, kto pasjonuje się ptakami i nie słyszałby o wyjątkowym bogactwie awifauny takich terenów jak rezerwat Beka czy Półwysep Helski. Z drugiej strony, miejsca te w świadomości polskich miłośników ptaków znajdują się daleko za dwiema perłami polskiej przyrody, to jest Bagnami Biebrzańskimi i Puszczą Białowieską. Ta dysproporcja jest jeszcze wyraźniejsza w przypadku „zachodniego” miłośnika ptaków. Tym bardziej, obszar Nordy, w świadomości światowej społeczności ornitologów, nie dorównuje sławie takich miejsc jak Bosfor, Gibraltar, czy położone po drugiej stronie Bałtyku Falsterbo.

Niedocenienie wartości przyrodniczych obszaru Nordy jest jeszcze bardziej uderzające wśród ogółu społeczeństwa. Niemal każdy wykształcony Polak słyszał o Puszczy Białowieskiej, jako perle przyrodniczej o światowym wymiarze. Drugie miejsce w społecznej świadomości, pod tym względem, zajmują pewnie Tatry i Bieszczady. Osoby zainteresowane przyrodą słyszały z pewnością o Biebrzy i Narwi, a na wybrzeżu Bałtyku – o ruchomych wydmach Słowińskiego Parku Narodowego. Tymczasem Półwysep Helski i szerzej strefa brzegowa powiatu puckiego kojarzy się raczej z blichtrem drogich hoteli i wykwintnych restauracji, albo z tandetną drożyzną straganów z pamiątkami i drogich, choć mało wykwintnych, smażalni ryb.

Jednym z głównych celów projektu „Norda – Kraina Ptaków” jest zmiana tego krzywdzącego stereotypowego wizerunku. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie naukowych podstaw do takiej zmiany.

Część I

Ptaki Nordy

Łabędzie nieme (Foto: Gerry z Pixabay)

1. Wprowadzenie

Pytanie, które musi paść na początku tego opracowania, brzmi: Co to właściwie jest „Norda” i jakie są jej granice? Norda to lokalne określenie północnych Kaszub, tej ich części, która związana jest raczej z rybołówstwem morskim, niż z jeziorami i lasami Kaszub południowych. Nazwa ta w zasadzie nie istnieje w świadomości mieszkańców innych regionów Polski – ale, jeśli zetkną się z nią, budzi najczęściej sympatyczne zainteresowanie.

Granice Nordy nie są ściśle określone, przynajmniej my nie znaleźliśmy takiej jednoznacznej i powszechnie uznawanej definicji. Jest oczywiste, że na terenie Nordy znajduje się Puck i Władysławowo, ale czy do Nordy należy także Wejherowo, Choczewo albo Łeba? A może również Ustka? To już zależy od autora, chociaż większość opracowań zalicza do Nordy, oprócz Ziemi Puckiej cały lub większość powiatu wejherowskiego, a także część lęborskiego. Jak wybrnąć z takiego galimatiasu? Spór zostawmy geografom, kulturoznawcom i innym specjalistom od tych zagadnień.

W tym opracowaniu interesuje nas spojrzenie przyrodnika, szczególnie **ornitologa**. Jeśli przyjmiemy najogólniejszą definicje Nordy jako północnej części Kaszub, różnej w swym charakterze od części południowej, to miłośnik ptaków nie będzie miał cienia wątpliwości, że chodzi o obszar pomiędzy Jeziorem Żarnowieckim a Zatoką Pucką. Ornitolog z pewnością zgodzi się, że cała Mierzeja Helska powinna być włączona do tak rozumianej ptasiej Nordy, ale co do Puszczy Darżlubskiej mógł by już mieć wątpliwości. Z drugiej strony, turysta przyjeżdżający na ptaki na Nordę z pewnością nie odmówi sobie wycieczki do Puszczy Darżlubskiej, ale pewnie daruje sobie odwiedziny w sąsiedniej gminie Choczewo i na innych obszarach „Nordy kulturowej” położonych bardziej na południe i zachód.

W związku z tym, na użytek niniejszego opracowania przyjęliśmy, że „Ptasia Norda” (dalej dla ułatwienia zwana po prostu „Nordą”) obejmuje całość powiatu puckiego. Ze względu na zwartość przyrodniczą i logikę opracowania, do tak rozumianej Nordy „włączyliśmy” również całą powierzchnię Jeziora Żarnowieckiego, oraz całość Puszczy Darżlubskiej, chociaż cześć tych obszarów leży na terenie powiatu wejherowskiego (Ryc. 1). Trzeba podkreślić, że terminu „Norda” i „powiat pucki” używamy tu wymiennie, jako synonimów. **Ilekroć w niniejszym opracowaniu jest mowa o powiecie puckim, lub Ziemi Puckiej – używamy skrótu myślowego. Właściwie, powinien zostać użyty termin „powiat**

pucki wraz z Jeziorem Żarnowieckim i całością Puszczy Darżlubskiej”, ale takie pełne wyrażenie byłoby zwyczajnie niewygodne w użyciu i zakłócało tok narracji.

Trzeba tu podkreślić, że tak rozumiana Norda ornitologiczna stanowi wyraźnie wyodrębnioną całość, z bardzo charakterystyczną mozajką środowisk i zamieszkujących je gatunków ptaków. Obszar ten pod względem awifauny wyraźnie różni się od innych części Kaszub w tym od terenów położonych bardziej na zachód, tradycyjnie zaliczanych do Nordy.

Pod względem fizycznogeograficznym obszar ptasiej Nordy leży na terenie prowincji Niż Środkowoeuropejski, podprowincji Pobrzeża Południowobałtyckie i dwóch makroregionów: Pobrzeże Koszalińskie i Pobrzeże Gdańskie. Większość interesującego nas obszaru wchodzi w skład mezoregionu Pobrzeża Kaszubskiego, należącego do Pobrzeża Gdańskiego. Pobrzeże Kaszubskie obejmuje zarówno wysoczyzny morenowe (m.in. Kępę Swarzewską i Kępę Pucką), jak i leżące między nimi równiny zalewowe (m.n. Moście Błota i Puckie Błota). Osobny mezoregion stanowi Mierzeja Helska (potocznie zwana Półwyspem Helskim lub po prostu Helem), również należąca do Pobrzeża Gdańskiego. Pas nadmorskich równin od Bielawskich Błot na zachód należy do Wybrzeża Słowińskiego, z kolei Jezioro Żarnowieckie to już Wysoczyzna Choczewska – oba mezoregiony wchodzą w skład Pobrzeża Koszalińskiego. Szczegółowy opis poszczególnych mezoregionów można znaleźć w *Regionalnej geografii fizycznej Polski* (Richling i in. 2021).

Ryc. 1. Granice „ptasiej” Nordy przyjęte w niniejszym opracowaniu. Czerwona linia oznacza granicę powiatu puckiego. Źródło mapy - Wikipedia

Wyjaśnienia wymaga jeszcze użycie przez nas terminu „Zatoka Gdańska” i „otwarte morze”. Z punktu widzenia poprawności geograficznej Zatoka Gdańska ciągnie się od Przylądka Rozewie na zachodzie do Przylądka Taran (Obwód Królewiecki) na wschodzie. Stojąc na Przylądku Rozewie mamy więc przed sobą otwarte wody Bałtyku, z wyjątkiem niewielkiego trójkąta położonego na wschód, którego wierzchołkiem jest miejsce naszej obserwacji, jednym ramieniem jest brzeg morza, a drugim linia biegnąca od niego pod kątem około 40 stopni „w morze”. Ten trójkąt to Zatoka Gdańska. Dla ptaków (i dla ludzi również) te dwa akweny niczym się nie różnią – są identyczne pod względem zasolenia, falowania, żyjącej fauny bezkręgowców itd. Różnią się za to znacząco od Zatoki Puckiej i od południowo wschodniej części Zatoki Gdańskiej, która jest zasilana słodkimi wodami Wisły i osłonięta od sztormowych wiatrów wiejących z zachodu i północnego zachodu. W związku z tym awifauna południowej i zachodniej części Zatoki Gdańskiej różni się w sposób oczywisty od awifauny tej jej części, która leży na północ od Mierzei Helskiej. Ta ostatnia z kolei jest identyczna z awifauną otwartego morza. **Dlatego w niniejszym opracowaniu, pisząc o „otwartym morzu” mamy na myśli wszystkie akweny położone na północ od Półwyspu Helskiego i te położone na północ od linii brzegowej ciągnącej się na zachód od Władysławowa, niezależnie czy formalnie są one częścią Zatoki Gdańskiej, czy też nie.** W takim ujęciu, port we Władysławowie leży nad „otwartym morzem” – w kontraście do portów w Pucku czy Gdańsku. **Pisząc o ptakach Zatoki Gdańskiej, mamy na myśli, z kolei, tej jej część, która leży na południe i zachód od linii łączącej miejscowość Hel z granicą Polski na Mierzei Wiślanej.** Awifauny części Zatoki Gdańskiej leżącej wzdłuż brzegów Obwodu Królewieckiego w ogóle nie analizujemy.

W ramach prac nad „Ptakami Nordy” nie prowadziliśmy specjalnych badań terenowych. Korzystaliśmy z istniejących już informacji. Niemniej trzeba podkreślić, że pod względem ornitologicznym Norda jest jednym z najlepiej zbadanych obszarów Polski. Wynika to z sąsiedztwa Uniwersytetu Gdańskiego (UG), silnego ośrodka akademickiego zajmującego się m.in. badaniami ptaków (w tym na obszarze Nordy). Jednocześnie w Gdańsku mieści się Stacja Ornitologiczna Muzeum i Instytutu Zoologii Polskiej Akademii Nauk, w ramach której działa polska Centrala Obrączkowania Ptaków. Na tej bazie w Trójmieście powstał, wcześniej niż w innych częściach Polski, silny amatorski ruch ornitologiczny.

Informacje o ptakach Nordy są jednak rozproszone w różnych źródłach, a częściowo również nieopublikowane – znajdują się w licznych opracowaniach książkowych dotyczących awifauny Polski, w czasopismach naukowych, w orzeczeniach Komisji Faunistycznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, w raportach Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (który prowadzi Monitoring Ptaków Polski), w prezentacjach na Zjazdach Ornitologów Pomorza oraz na licznych

stronach internetowych. Naszym celem przy tworzeniu opracowania „Ptaki Nordy” było dotarcie do jak największej liczby źródeł informacji i scalenie ich w jeden spójny obraz.

Nieocenionym źródłem wiedzy był portal Pomorskiej Kartoteki Ornitologicznej, który nie jest otwarty dla szerokiej publiczności, ale dzięki uprzejmości osób tam deponujących swoje obserwacje, mogliśmy je również wykorzystać. **Wszystkim tym osobom serdecznie dziękujemy.** W końcu, korzystaliśmy również z prywatnych notatek terenowych autorów tego opracowania. Najwięcej „surowych danych” udostępnił Krzysztof Stępniewski. Więcej na temat pochodzenia informacji przeanalizowanych i zebranych w „Ptakach Nordy” piszemy w rozdziale 8. („Źródła”).

Pomimo naszych wysiłków, temat nie jest oczywiście wyczerpany. Niemniej w najbliższym czasie należy się spodziewać opublikowania dwu ważnych monografii, które znacząco uszczegółowią wiedzę przedstawioną w tym tomie. Po pierwsze jest to planowany „Atlas ptaków lęgowych Pomorza”, który będzie zawierał opracowanie systematycznie zbieranych w terenie danych o występowaniu ptaków, między innymi na interesującym nas obszarze. Po drugie, będzie to przygotowywane pod kierunkiem prof. dr hab. Włodzimierza Meissnera z Katedry Ekologii i Zoologii Kręgowców UG szczegółowe opracowanie wyników liczeń zimujących ptaków wodnych, prowadzonych od wielu lat na obszarze Zatoki Puckiej i wzdłuż linii brzegowej powiatu puckiego od strony otwartego morza. Oba te opracowania pogłębią wiedzę o ptakach opisywanego terenu.

Kolejnym, bardzo ważnym źródłem wiedzy o ptakach regionu mogłaby być digitalizacja notatek osób, które prowadzą obserwacje wiosennego przelotu z tak zwanej „ławeczki” w Kuźnicy na Mierzei Helskiej (szerzej w rozdziale 3. i 5. niniejszego opracowania). Wymagałoby to jednak dodatkowych nakładów finansowych i dłuższego okresu czasu. Trzeba też pamiętać, że nowe informacje spływają cały czas i niniejszy raport jest tylko swego rodzaju stop-klatką ukazującą stan awifauny Nordy na przełomie 2021 i 2022 roku (aczkolwiek w niektórych przypadkach włączono również szczególnie interesujące obserwacje napływające do września 2022 r.). Bieżąca aktualizacja danych ornitologicznych powinna być jednym z priorytetowych celów projektu „Norda – Kraina Ptaków”.

2. Specyfika Nordy jako miejsca lęgowego ptaków

Faunistyka, czyli dział zoologii zajmujący się opisywaniem zespołów gatunków zwierząt występujących na danym obszarze, w przypadku ptaków wprowadza podział na trzy podstawowe kategorie: gatunki lęgowe, przelotne i zimujące. Kryterium jest etap cyklu życiowego gatunku, który odbywa się na danym terenie. Gatunki lęgowe to te, które rozmnażają się na interesującym nas obszarze – zakładają gniazda i wyprowadzają młode. Pozostałe kategorie dotyczą gatunków, które pojawiają się w okresie pozalęgowym, albo tylko w trakcie wędrówek (przelotne), albo spędzają na danym terenie zimę. Z tych trzech kategorii najwyższą wartość, pod wieloma względami, mają gatunki lęgowe. Ich wykaz świadczy o walorach ornitologicznych i stanie zachowania dogodnych dla ptaków biotopów, (aczkolwiek gatunki zimujące również wskazują na stan zachowania środowiska naturalnego danego terenu). Lista gatunków lęgowych jest też podstawą do wyznaczenia międzynarodowej sieci ostoi ptaków oraz europejskiej sieci Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000. Przy tworzeniu krajowych czerwonych list gatunków zagrożonych to lęgowość jest przede wszystkim brana pod uwagę. Na *Czerwonej liście ptaków Polski* znajduje się sporo gatunków, które regularnie i niekiedy nawet licznie są obserwowane w sezonie pozalęgowym, jednak przez fakt zaprzestania gniazdowania lub skrajnie niskiej liczby par lęgowych mają nadane bardzo wysokie kategorie zagrożenia. Należą tu m.in. szlachar, siewka złota, biegus zmienny, mewa mała (status: wymarłe w Polsce) oraz świstun, łęczak i błotniak zbożowy (status: krytycznie zagrożone wyginięciem).

W Polsce dotychczas (stan na 1 grudnia 2022) stwierdzono występowanie w stanie dzikim 473 gatunków ptaków, w tym 230 lęgowych (zarówno regularnie, jak i efemerycznie). Gatunki lęgowe stanowią zatem ok. 49% polskiej awifauny. W przypadku Nordy gatunki lęgowe stanowią ok. 43%, czyli udział ich jest mniejszy niż w przypadku całego kraju. Wskazuje to, że niezwykłe walory ornitologiczne Nordy wiążą się przede wszystkim z dużą różnorodnością gatunkową i wysokimi liczebnościami ptaków nielęgowych – przelotnych, zimujących i nieregularnie zalatujących. Niemniej, awifauna lęgowa tego terenu również decyduje o jego atrakcyjności dla obserwatorów ptaków i znaczeniu w kontekście ochrony ptaków w Polsce. W niniejszym rozdziale scharakteryzujemy walory (ale też słabe strony) Nordy jako obszaru gniazdowania ptaków, wymienione też zostaną gatunki lęgowe, które można uznać za flagowe dla rejonu powiatu puckiego.

2.1. Norda jako miejsce lęgów ptaków – walory

Jednym z najważniejszych czynników, decydujących o atrakcyjności Nordy jako miejsca lęgowego ptaków, jest duża różnorodność siedlisk przyrodniczych na stosunkowo niewielkim obszarze. Ptaki są organizmami o wyraźnych preferencjach siedliskowych, choć ich specyficzność może być różna. Z jednej strony, istnieją tzw. gatunki ubikwistyczne, mogące funkcjonować w szerokim spektrum siedlisk (np. zięba, która gniazduje we wszystkich rodzajach zbiorowisk leśnych i parkowych); z drugiej strony mamy do czynienia z gatunkami ściśle wyspecjalizowanymi – należy tu np. wiele gatunków zamieszkujących obszary podmokłe, dla których istotna może być wysokość lustra wody, rodzaj i zwarcie roślinności, itp. Generalnie jednak ptaki są dobrymi organizmami wskaźnikowymi stanu siedlisk przyrodniczych, a różnorodność tych siedlisk na danym terenie decyduje o bogactwie jego awifauny lęgowej. Na Nordzie możemy spotkać następujące rodzaje siedlisk: różne typy zbiorowisk leśnych; wilgotne łąki w dolinach rzecznych i pradolinie (w tym nadmorskie solniskowe); mozaiki siedlisk łąkowo-zaroślowych; torfowiska wysokie; jeziora polodowcowe o zalesionych brzegach; zbiorniki dystroficzne (torfianki); nadmorskie wydmy i plaże; niskie brzegi morskie typu zalewowego; trzcinowiska; pola uprawne; piaszczyste klify i żwirownie; zabudowa miejska i wiejska. Każde z tych siedlisk charakteryzuje się konkretnymi gatunkami, które w nim występują w sezonie lęgowym. Mozaikowy układ wymienionych siedlisk na stosunkowo niewielkim obszarze pozwala zapoznać się z dużą różnorodnością gatunków w czasie nawet krótkiej wycieczki połączonej z obserwacjami ptaków. Taką „specjalnością” Nordy jest choćby możliwość zaobserwowania w trakcie jednej wyprawy wszystkich czterech lęgowych w Polsce gatunków pliszek.

Szczególnie licznie reprezentowane są na Nordzie ptaki leśne, ze względu na obecność różnych typów lasu: nadmorskich borów bażynowych, suchych i świeżych borów sosnowych, borów mieszanych, pomorskich lasów bukowo-dębowych oraz kwaśnych i żyznych buczyn. Każdy z tych typów posiada właściwe sobie gatunki lęgowe – w borach sosnowych będą to m.in. lelek, lerka, świergotek drzewny, paszkot i sosnówka, zaś w buczynach m.in. siniak i muchołówka mała. Wyraźna domieszka świerka w lasach Nordy wiąże się z występowaniem takich gatunków, jak sóweczka, włochatka, zniczek, czyż i gil. Innym charakterystycznym dla Nordy siedliskiem jest brzeg morski – zarówno piaszczysto-wydmowy, jak i niski zalewowy. Z nadmorskimi plażami i wydmami związana jest sieweczka obrożna i ostrygojad, z kolei na niskim brzegu nad Zatoką Pucką gniazda zakłada ohar – wszystkie te gatunki są obecnie rzadkie w Polsce i mają wysokie statusy na *Czerwonej liście ptaków Polski* (sieweczka obrożna – zagrożona wyginięciem, ohar i ostrygojad – narażone na wyginięcie).

Do grupy ptaków najszybciej zmniejszającej liczebność i najbardziej zagrożonej wyginięciem w ostatnim czasie w Polsce należą gatunki gniazdujące na obszarach podmokłych. W tym kontekście niezwykle istotny jest fakt, że na terenie Nordy znajdują się dwa ważne w skali Polski obszary podmokłe, oba objęte ochroną rezerwatową – nadmorskie słonawy w rezerwacie Beka i torfowisko wysokie typu atlantyckiego w rezerwacie Bielawa. W obu rezerwatach ograniczona jest presja turystyczna ze względu na wprowadzony całkowity (Bielawa) lub częściowy (Beka) zakaz wstępu. Ponadto na obu obszarach prowadzone są działania z zakresu ochrony czynnej, mające na celu zachowanie lub odtworzenie cennych siedlisk przyrodniczych (Beka – wykaszanie łąk i wypas, prowadzone przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków; Bielawa – poprawa stosunków wodnych i renaturyzacja torfowiska, prowadzone przez Fundację Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego). Dzięki temu perspektywa zachowania tych terenów we właściwym stanie jest dobra, co przekłada się na wysokie prawdopodobieństwo zachowania populacji cennych lęgowych gatunków wodno-błotnych (m.in. czajki, krwawodzioba, kszyka i pliszki cytrynowej).

Większość gatunków ptaków gniazdujących na Nordzie występuje powszechnie również w innych rejonach Polski. Te najbardziej charakterystyczne lub gniazdujące głównie w naszym regionie zostaną przedstawione w dalszej części tekstu. W tym miejscu warto podkreślić regularne występowanie w sezonie lęgowym na Nordzie dużych, charyzmatycznych gatunków, potencjalnie atrakcyjnych do obserwowania – bielika, kani rudej i żurawia. Zarówno bielik, jak i kania ruda, gniazdują w naszym regionie w liczbie kilku par. Do bardzo ważnych w skali Pomorza stanowisk żurawia należy rezerwat Bielawa, gatunek ten w ostatnim czasie coraz liczniej gniazduje także w krajobrazie rolniczym. Ze względu na duże rozmiary ciała, majestatyczny lot (bielik i kania), a także piękny rytuał godowy (żuraw), obserwacje tych gatunków mogą dać dużo satysfakcji, a ich dosyć liczne występowanie na obszarze Nordy dodatkowo wzmacnia walory tego regionu jako celu turystyki ornitologicznej.

Jednym z najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych pod względem obserwacji ptaków miejscem na Nordzie jest Mierzeja Helska. Jak zostanie wykazane w innych częściach opracowania, Hel to prawdziwy „hot spot” dla rzadko zalatujących do Polski ptaków z odległych regionów Eurazji (i nie tylko). Większość stwierdzeń tych gatunków dotyczy osobników w trakcie jesiennej wędrówki, jednak coraz liczniejsze są obserwacje z sezonu lęgowego. W ostatnich latach udało się na Helu - po raz pierwszy w Polsce - potwierdzić przystąpienie do lęgu dwóch taksonów: świstunki iberyjskiej (lęg mieszany samca z samicą pierwiosnka w Kuźnicy w 2018 r.) oraz „pliszki brytyjskiej” (zachodniego podgatunku pliszki siwej; samica karmiąca podlota w Kuźnicy w 2020 r.). Wzrastająca w ostatnim czasie penetracja mierzei Helskiej przez

obserwatorów ptaków w maju i czerwcu być może doprowadzi do wydłużenia w przyszłości listy gatunków lęgowych w Polsce o nowe pozycje.

2.2. Norda jako miejsce lęgów ptaków – ograniczenia

Pełna charakterystyka Nordy jako obszaru lęgów ptaków musi uwzględniać również i „słabe strony”. Nie wszystkie typy siedlisk przyrodniczych, spotykane w Polsce, są reprezentowane w tym regionie. Przykładem bogatego w lęgowe gatunki ptaków siedliska, którego brakuje na Nordzie, są płytkie eutroficzne zbiorniki wodne z bogato rozwiniętą strefą szuwaru (płytkie jeziora, rozlewiska, stawy rybne). Tego typu akweny zazwyczaj charakteryzują się dużą różnorodnością lęgowych gatunków, czego przykładem mogą być zespoły stawów rybnych w Dolinie Baryczy i Dolinie Górnej Wisły. Do typowych ptaków występujących w tym siedlisku należą: perkoz rdzawoszyi, zausznik, bączek, bąk, cyranka, czernica, głowienka, zielonka, śmieszka i rybitwa czarna. Na Nordzie brak jest obecnie takich zbiorników, a wspomniane wyżej gatunki albo nie gniazdują tutaj wcale, albo gniazdują bardzo nielicznie. Co ciekawe, jeszcze niedawno, na przełomie XX i XXI w., istniało na Nordzie tego typu siedlisko i to do tego stworzone przez człowieka – składowiska popiołów gdyńskiej elektrociepłowni koło Rewy. Gniazdowała tam część wymienionych wyżej gatunków. Obecnie zbiorniki na terenie składowiska uległy zarośnięciu i wypłyceniu, przestając być atrakcyjnym miejscem lęgu dla ptaków.

O ile w przypadku rewskich popiołów działalność człowieka przez pewien czas zapewniała ptakom możliwość odbycia lęgu, to wzmożona presja turystyczna na plaże powiatu puckiego oraz wody Zatoki Puckiej (plażowanie i rozwój sportów wodnych) takie gniazdowanie w praktyce uniemożliwia. Na obszarze Nordy nie istnieje obecnie żaden fragment plaży wyłączony z ruchu turystycznego, poza niewielkim odcinkiem w rezerwacie Beka. Z tego względu populacje ptaków gniazdujących na plażach i nadmorskich wydmach są w tym regionie bardzo nieliczne lub nie występują wcale. Po drugiej stronie Zatoki Gdańskiej, w rejonie ujścia Wisły, znajduje się rezerwat Mewia Łacha, obejmujący odcinek plaży oraz piaszczyste łachy wokół ujścia rzeki. Wstęp na teren rezerwatu jest ograniczony, dodatkowo w trakcie letniego sezonu turystycznego jest on patrolowany przez strażników i edukatorów z grupy Kuling. Na tak zabezpieczonym niewielkim fragmencie wybrzeża gniazdują sieweczki obrożne w liczbie kilku par, znajdują się tam też kolonie lęgowe rybitwy rzecznej, białoczelnej oraz do niedawna czubatej. Tymczasem na całym obszarze Nordy do lęgów przystępują zaledwie pojedyncze pary sieweczek obrożnych, obecnie brak też tam kolonii rybitw. Rybitwy białoczelne gniazdowały jeszcze pod koniec lat 90. XX w. w okolicach Rewy, jednak presja turystyczna doprowadziła do całkowitego zaniku lęgów. Również populacja ohara, gniazdującego na zalewowym wybrzeżu Zatoki Puckiej, stopniowo zanika w ostatnim czasie, najprawdopodobniej wskutek coraz częstszego płoszenia ptaków wodzących młode przez amatorów sportów wodnych.

Naturalne czynniki geograficzne i klimatyczne również mogą ograniczać występowanie ptaków na danym terenie. Norda jest obszarem o dosyć chłodnym i wilgotnym klimacie oraz o wysokim stopniu zalesienia – z tego względu w awifaunie lęgowej tego obszaru brakuje kilku gatunków ciepłolubnych lub związanych z terenami o przewadze agrocenoz. Do takich gatunków należą dzierlatka, gawron i ortolan. Wszystkie te gatunki dość powszechnie występują w krajobrazie rolniczym centralnej i wschodniej Polski. Gawrony z populacji z pn.-wsch. Europy licznie przelatują przez Nordę i regularnie tutaj zimują, natomiast brak w regionie kolonii lęgowych tego gatunku. Z kolei dzierlatka i ortolan pojawiają się na Nordzie incydentalnie, a obserwacje z sezonu lęgowego należą do rzadkości.

2.3. Flagowe lęgowe gatunki ptaków na Nordzie

Obecnie nie ma w awifaunie Polski żadnego gatunku ptaka, którego jedyne stanowiska lęgowe znajdowałyby się na terenie Nordy. Jest jednak kilka gatunków, które można by określić flagowymi dla tego obszaru, ze względu na stosunkowo liczną populację na tle reszty kraju bądź występowanie ważnych stanowisk lęgowych w skali Polski. Poniżej przedstawiony został ich wybór i krótka charakterystyka.

Ohar

Ten spektakularnie ubarwiony gatunek dużej kaczki związany jest z obszarami podmokłymi – zalewami, zatokami, dużymi jeziorami i rzekami. Gniazda zakłada w norach ziemnych i innych otworach różnego pochodzenia nad brzegami wód. Obecnie stan populacji ohara w Polsce oceniany jest na 100-120 par, a stanowiska lęgowe znajdują się zarówno w strefie Wybrzeża (Zalew Szczeciński, jeziora przymorskie, Zatoka Gdańska i Zalew Wiślany), jak i w głębi lądu, głównie w dolinach Wisły i Odry. Ze względu na stosunkowo niewielką liczbę stanowisk i obserwowany ostatnio spadek liczebności populacji, na *Czerwonej liście ptaków Polski* przyznano mu status narażonego na wyginięcie.

Gniazdowanie ohara na terenie Nordy jest znane już od lat 20. XX w. (Mierzeja Helska). W latach 60.-70. nastąpił wzrost liczebności populacji w rejonie Zatoki Gdańskiej do 20-30 par, jednak pod koniec XX w. liczba ta wynosiła już tylko 10-20 par. W ostatnich latach obserwuje się wyraźny spadek liczebności populacji nadmorskiej i równoczesny wzrost śródlądowej – jednym z czynników na to wpływających może być rozwój turystyki i sportów wodnych, skutkujący płoszeniem ptaków w okresie wyprowadzenia lęgów. Na szczęście ohar nie wycofał się jeszcze całkowicie z Nordy, a pojedyncze pary łatwo można zaobserwować wiosną w okolicach rezerwatu Beka oraz na wodach zatoki wzdłuż Mierzei Helskiej.

Łęczak

Gatunek związany z mokradłami i torfowiskami wysokimi, jego główny areał lęgowy obejmuje północno-wschodnią Europę oraz syberyjską tajgę. W Polsce przez wiele lat jedynym jego stanowiskiem lęgowym były Bielawskie Błota. W połowie lat 80. XX w. liczebność łęczaka na tym terenie oceniano na 8-10 par, jednak w latach 90. nastąpił silny spadek liczebności do poziomu 1-5 par. W ostatnim czasie lęgi pojedynczych par w rezerwacie Bielawa potwierdzono w latach 2006, 2010, 2012 i 2017. Równocześnie pojawiły się stanowiska pojedynczych par lęgowych w innych rejonach Polski – na Podlasiu, Dolnym Śląsku i w Wielkopolsce. Obecnie krajowa populacja lęgowa nie przekracza liczby 5 par, co daje gatunkowi status krytycznie zagrożonego wyginięciem na Czerwonej liście ptaków Polski.

Włochatka

Gatunek sowy związany z dużymi kompleksami borów sosnowych i buczyn z udziałem świerka, w Polsce występuje przede wszystkich w górach i na przedgórzu, na północnym wschodzie kraju oraz na Pomorzu. Na Pomorzu jest obecnie najliczniejszą sową leśną obok puszczyka. Jedna z jej większych lokalnych populacji zamieszkuje Puszczę Darżlubską, gdzie w 1999 r. w części kompleksu stwierdzono 23 terytoria, a w 2012 r. 18 terytoriów. Wysokie zagęszczenia włochatki były podstawą do wyznaczenia w południowo-wschodniej części puszczy Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Puszcza Darżlubska. Liczebność populacji tego gatunku może wykazywać silne fluktuacje w kolejnych latach, związane prawdopodobnie z dostępnością jego podstawowego pokarmu – gryzoni (np. w 2011 r. wykryto w ostoi tylko 1 terytorium, a w 2013 r. 4 terytoria).

Pliszka cytrynowa

Gatunek o pierwotnie azjatyckim zasięgu, który w połowie XX w. rozpoczął ekspansję na zachód, do Europy. Na mapie jej krajowych lęgowisk Norda od początku zajmuje poczesne miejsce, bo to właśnie na jej terenie odnotowano pierwszy lęg pliszki cytrynowej w Polsce – w 1994 r. na Mechelińskich Łąkach. W kolejnych latach prężna populacja rozwinęła się w sąsiednim rezerwacie Beka, osiągając maksymalną liczebność 16 par lęgowych. Poza Beką na Nordzie gniazduje również na Bielawskich Błotach w liczbie kilku par (do 10 w 2014 r.). Ekspansja gatunku na zachód postępuje i obecnie jej stanowiska lęgowe znajdują się niemal we wszystkich regionach kraju, a całkowita liczebność oceniana jest na 100-200 par. Największa populacja gniazduje na Bagnach Biebrzańskich, jednak Norda po dziś dzień pozostaje jedną z ważniejszych ostoi tego gatunku w Polsce, a rezerwat Beka jest chyba tym miejscem, gdzie najłatwiej ten gatunek zaobserwować. Wystarczy w maju lub czerwcu przespacerować się z lornetką po wale wzdłuż granicy Beki, aby mieć dużą szansę na obserwacje pliszek cytrynowych żerujących na łąkach w rezerwacie.

Wójcik

Areał lęgowy wójcika obejmuje wschodnią Europę i azjatycką strefę tajgi aż do Pacyfiku. Zachodnia granica jego zasięgu przebiega przez Polskę. Co roku śpiewające samce obserwowane są w całym kraju, najliczniej w północnej i wschodniej jego części. Potwierdzonych lęgów odnotowano dużo mniej (dotychczas ok. 40), a głównym rejonem ich wystąpienia jest wybrzeże Zatoki Gdańskiej, przede wszystkim Mierzeja Wiślana i Mierzeja Helska. Na Helu w latach 1995-2014 stwierdzono łącznie 17 lęgów (gniazda lub rodziny z młodymi). Mierzeja Helska stanowi zatem jeden z najważniejszych w Polsce obszarów gniazdowania wójcika. Regularne i miejscami liczne stwierdzenia śpiewających samców mogą świadczyć o częstszych niż potwierdzone przypadkach lęgów wójcika w Polsce i na Nordzie. Gatunek ten jest najłatwiej wykrywany właśnie po śpiewie.

Czarnowron

Bliźniaczy gatunek wrony siwej, zastępujący ją w Europie Zachodniej. W Polsce stwierdzany głównie w zachodniej i północnej części kraju, jednak jego lęgi nadal notowane są bardzo rzadko, przeważnie w mieszanej parze z wroną siwą. Takie mieszane pary przystępowały do lęgów także na Nordzie, m.in. w Jastarni i Osłoninie. Czarnowrony w naszym regionie można obserwować przez cały rok – najczęściej widuje się je w stadach wron siwych w Jastarni i Helu, ale pojawiają się też w innych miejscach.

Czeczotka brązowa

Gatunek bardzo nielicznie gniazdujący w Polsce (szacunkowa liczebność 200 -400 par), w sezonie lęgowym związany głównie z łanami kosodrzewiny w subalpejskim piętrze Tatr i Sudetów. Niewielka populacja (w 2000 r. oceniona na 40-55 par) występuje również na wybrzeżu Bałtyku, gdzie gniazduje w zaroślach kosodrzewiny sadzonych w celu umacniania wydm. Na obszarze Nordy stanowiska lęgowe tego gatunku odnotowano w okolicach Białogóry. Śpiewające samce oraz pary ptaków obserwowano w sezonie lęgowym również na Bielawskich Błotach i na Mierzei Helskiej. Możliwe jest zasiedlenie przez czeczotki brązowe użytków zielonych w otoczeniu luźnej zabudowy, co ma miejsce w miejscowościach podgórskich w Sudetach.

2.4. Gatunki obecnie wymarłe w Polsce, niegdyś gniazdujące na Nordzie

Czerwona lista ptaków Polski wymienia 16 gatunków, które w przeszłości gniazdowały w Polsce, lecz obecnie mają status wymarłych. Wśród nich są trzy, których ostatnie (lub jedne z ostatnich) stanowisk lęgowych znajdowały się na obszarze Nordy – ich opisy zamieszczone są poniżej.

Szlachar

Ten gatunek tracza jeszcze w latach 80. i 90. XX w. gniazdował na jeziorach Kaszub, Mazur i Suwalszczyzny, a liczebność populacji oceniano na 40-60 par lęgowych. W pierwszych latach XX w. pozostały już tylko pojedyncze samice na Jeziorach Wdzydzkich i Raduńskich – gatunek ostatecznie wycofał się z tych lęgowisk w 2003 r. Jednym z ostatnich miejsc, gdzie szlachary odbywały w Polsce lęgi, było ujście Redy w rezerwacie Beka, gdzie pary ptaków oraz rodziny z młodymi obserwowano do 2000 r. Głównymi przyczynami zaniku tego gatunku w Polsce było drapieżnictwo, eutrofizacja wód oraz presja turystyczna, skutkująca płoszeniem ptaków w sezonie lęgowym. W okresie przelotów i zimą szlachary z pn.-wsch. Europy są dosyć licznie obserwowane na wodach Zatoki Puckiej i otwartego Bałtyku, głównie w okolicach Mierzei Helskiej.

Biegus zmienny

W drugiej połowie XX w. gatunek ten gniazdował w kilku lokalizacjach na Wybrzeżu i w Kotlinie Biebrzańskiej. Najliczniejsza populacja, w latach 80. oceniana na 50 par, zajmowała rejon ujścia Redy (rezerwaty Beka i Mechelińskie Łąki). Postępujący spadek liczebności na wszystkich stanowiskach sprawił, że w 1998 r. wykazano już tylko 10 par w rez. Beka i 2 na Mechelińskich Łąkach. Najdłużej lęgowe biegusy zmienne przetrwały w Bece, a ostatni stwierdzony tam w 2004 r. lęg jest równocześnie ostatnim w Polsce. W późniejszych latach obserwowano w rezerwacie kilkukrotnie tokujące pary i pojedyncze ptaki w sezonie lęgowym, ale gniazdowania nie potwierdzono. W 2021 r., w związku z wymarciem populacji lęgowej, zamknięto program Monitoringu Biegusa Zmiennego, realizowany w ramach Monitoringu Ptaków Polski. Spadek liczebności dotknął całą bałtycką populację podgatunku *schinzii* biegusa zmiennego, stąd szanse na jego powrót na lęgi na Nordę są nikłe. W okresie wędrówek, zwłaszcza jesienią, populacje z północnych rejonów Palearktyki (podgatunek *alpina*) licznie przelatują przez Nordę i często są obserwowane w trakcie żerowania na brzegu morskim.

Krzyżodziób sosnowy

Ten ściśle związany z borami sosnowymi gatunek krzyżodzioba występuje w Skandynawii i pn.-wsch. Europie. Jego sporadyczne lęgi notowano na ziemiach polskich w I połowie XX w. Ostatni przypadek gniazdowania miał miejsce w 1962 r. w Borze koło Helu, gdzie znaleziono trzy gniazda. Wiosną i jesienią tego roku łącznie 13 osobników tego gatunku schwytano w Helu oraz w Chałupach.

W kolejnych latach krzyżodzioby sosnowe obserwowano w Polsce sporadycznie, a większość obserwacji pochodziła z Mierzei Helskiej i Mierzei Wiślanej. W niektórych latach gatunek ten dokonuje inwazyjnych nalotów na obszary leżące na południe od jego areału lęgowego. W ostatnim czasie takie naloty miały miejsce jesienią 2017 r. i 2022 r. Od stycznia do marca 2018 r. w borach sosnowych koło Stilo, niedaleko granic Nordy, przebywało stado krzyżodziobów sosnowych liczące maksymalnie 31 osobników. Mimo obserwacji par ptaków i śpiewających samców gniazdowania nie potwierdzono. Nie jest wykluczone, że po tego typu nalotach pojedyncze pary mogą przystępować do lęgów na terenie Nordy, jednak ze względu na rozległość obszaru dogodnych siedlisk i trudności w identyfikacji gatunku potwierdzenie tego może być trudne.

3. Znaczenie Nordy dla wędrujących ptaków

Północna Polska leży na przecięciu głównych szlaków wędrówkowych w Europie. Tu krzyżują się trasy ptaków podążających jesienią na zachód (np. do Holandii), na południowy zachód (do Hiszpanii i Maroka, a dalej do Senegalu czy Ghany), południe (do Włoch lub Grecji i dalej do środkowej Afryki), południowy wschód (do Turcji i Izraela, a dalej do wschodniej Afryki), a nawet na daleki wschód do Indii (Ryc. 2).

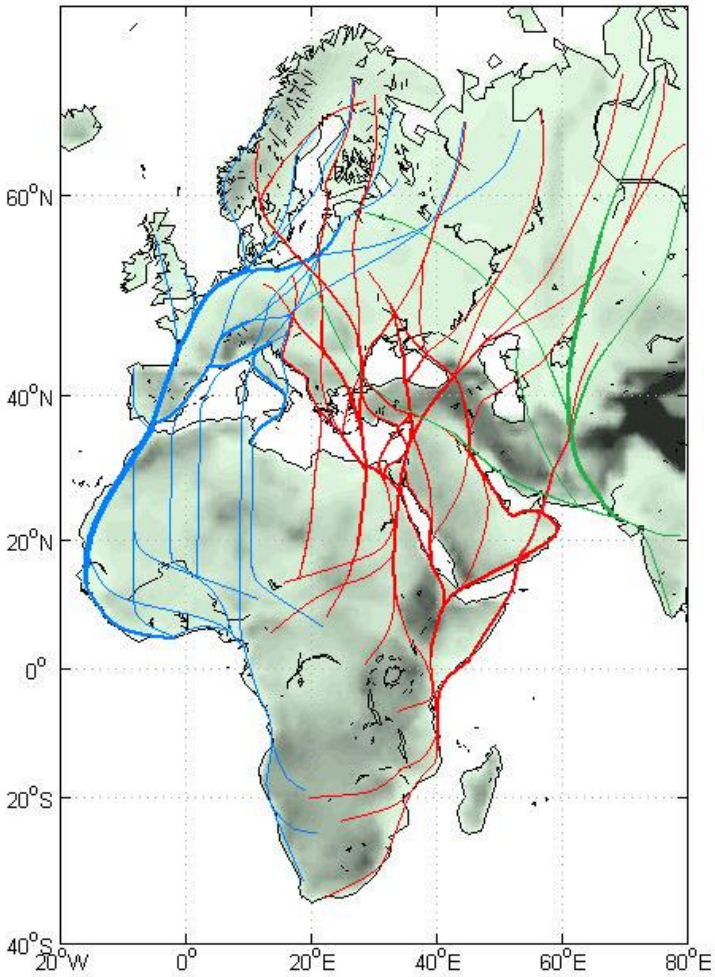

Ryc. 2. Schemat głównych tras wędrówek ptaków w zachodniej Palearktyce i Afryce.

W istocie obraz przelotu jest bardziej skomplikowany, ponieważ część gatunków, przynajmniej na pewnych etapach swojej trasy, migruje w rozproszeniu szerokim frontem, zaś część skupia się w wyraźnych korytarzach wędrówkowych. Korytarze takie powstają głównie wzdłuż wybrzeży morskich i przy innego rodzaju barierach geograficznych, takich jak Karpaty (Ryc. 3). Ptaki unikają na ogół trudu wzbicia się na duże wysokości i wolą przekraczać góry w wyraźnych obniżeniach (takich jak Brama Morawska) lub je w ogóle omijają – te podążające na południowy wschód mogą to zrobić lecąc po łuku Karpat aż do równin Ukrainy albo do wybrzeża Morza Czarnego. Tak więc, generalny obraz przelotu nad Polską jest złożoną mozaiką tworzoną przez te migrujące populacje, które w różnych kierunkach podążają szerokim frontem (a więc w rozproszeniu), oraz te, które wędrują w wąskich, krzyżujących się korytarzach w dużych zagęszczeniach.

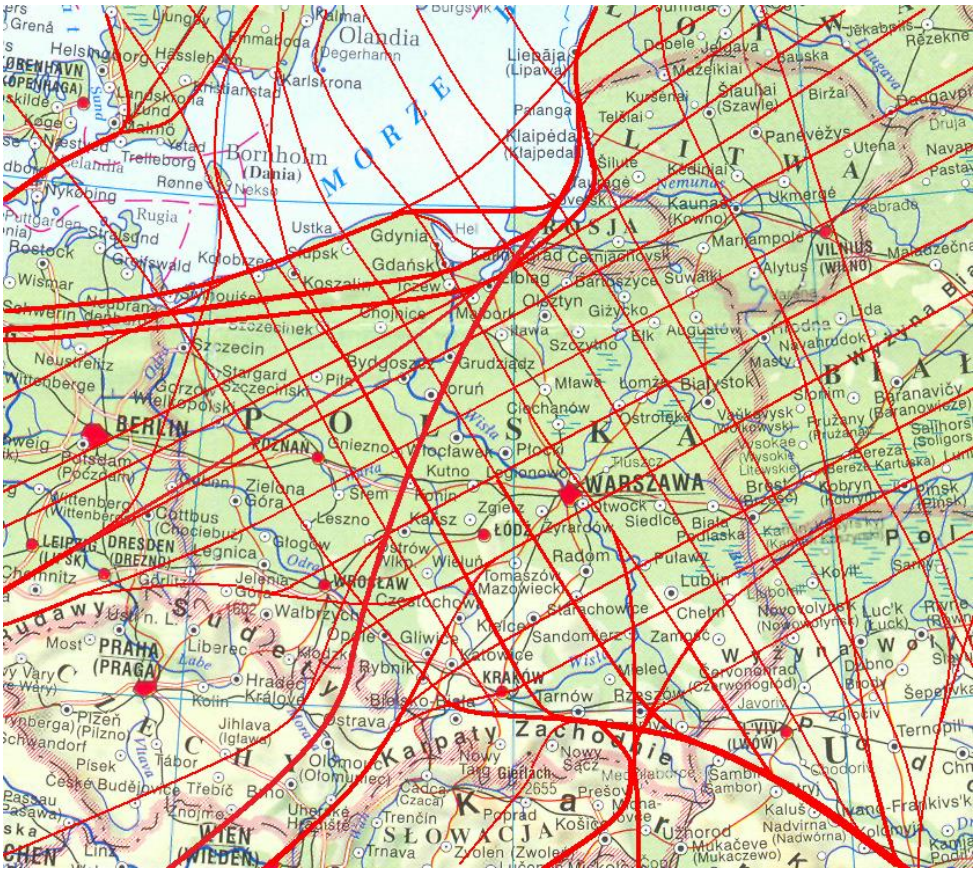

Ryc. 3. Ogólny schemat przelotu ptaków nad Polską

Pomorze leży na przecięciu wszystkich głównych tras wędrówek ptaków w Europie, a ukształtowanie wybrzeży Bałtyku powoduje, że wiosną na Półwyspie Helskim dochodzi do wielkich koncentracji ptaków lecących z południowego zachodu na północny wschód, a w mniejszym stopniu również tych podążających

z południowego wschodu na północny zachód. Mechanizm powstawania tych koncentracji zostanie opisany później.

Dwa wymienione czynniki – krzyżowanie się tras i koncentracja przelotu – powodują, że Norda jest jednym z najlepszych miejsc do obserwacji wędrówek ptaków w Europie. Jak wskazuje sama nazwa, obserwacja odbywa się głównie w czasie dnia, a więc dotyczy migracji dziennej. Duża część gatunków ptaków, zwłaszcza niewielkich, migruje nocą. Oczywiście, w czasie samego przelotu są one wtedy trudne do zobaczenia, ale wiele gatunków nawołuje się w czasie wędrówki i np. przelatujące droździki można łatwo wykryć dzięki bardzo charakterystycznym głosom. Poza tym, ptaki wędrujące nocą dzień spędzają na odpoczynku i żerowaniu i wtedy mogą być obserwowane niekiedy w bardzo dużych zagęszczeniach.

Z powodu zasadniczych różnic w strategii wędrówki i możliwości obserwacji między migrantami dziennymi i nocnymi, obie grupy zostały opisane oddzielnie.

Przelotne gęsi (Foto: Melanie z Pixabay)

3.2. Migracja nocna

Do nocnych migrantów należą ptaki poruszające się aktywnym lotem, ponieważ w nocy nie ma prądów wstępujących, które wykorzystują duże ptaki, takie jak szponiaste czy bociany. Większość nocnych migrantów to ptaki małe i średniej wielkości, podróżujące na duże i średnie dystanse. Do tej grupy należą drozdy, rudziki, pokrzewki, słowiki, trzcinniczki, świstunki oraz większość siewek. Do większych ptaków, które mogą podróżować w nocy, ale często wędrują też w dzień, należą gęsi.

Nocna wędrówka na dalekie dystanse ma wiele zalet: migrujące osobniki unikają ataków ptaków drapieżnych, mogą kierować się gwiazdami (co jest łatwiejsze niż słońcem), unikają przegrzania podczas ekstremalnego wysiłku. Z powodu braku zagrożenia ze strony drapieżników z mniejszą obawą przekraczają niewielkie morza. Nawet małe ptaki, takie jak rudzik, bez problemu przelatują nad Bałtykiem, podczas gdy dla migrantów dziennych nasze morze stanowi poważną barierę. Niemniej, wiele gatunków i populacji nocnych migrantów porusza się wzdłuż wybrzeża, głównie dlatego, że wyraźna linia brzegowa stanowi dla nich jasny drogowskaz. Jak pokazano na rycinie 4, nocna wędrówka odbywa się na trzech głównych trasach: atlantyckiej (zaznaczonej na zielono), alpejskiej (zaznaczonej na niebiesko) i bałkańskiej lub czarnomorskiej (zaznaczonej na czerwono). Na terenie

Ryc. 4. Główne szlaki wędrówki nocnych migrantów w Europie.

Nordy trasą bałkańską i czarnomorską wędrują ptaki podążające na Bliski Wschód, do Afryki Wschodniej i do Indii.

Chociaż nocna migracja nie jest widoczna, to można ją usłyszeć – ptaki lecące nocą często wydają głosy kontaktowe. Bardziej spektakularne jest obserwowanie nocnych migrantów, jak odpoczywają w czasie dnia. Zdarza się, że w kwietniu na Półwyspie Helskim po prostu roi się od rudzików i drozdów. Ptaki są dosłownie wszędzie. 26 kwietnia 2019 roku na Terenowej Stacji Obrączkowania Ptaków Hel, położonej nieopodal Kuźnicy, schwytano w mniej niż 50 sieci 1125 rudzików. Sieci ornitologiczne do odłowu ptaków są rozstawione na powierzchni nieprzekraczającej 10 hektarów i wychwytują tylko niewielką część ptaków przebywających na danym terenie. Ponad 1000 rudzików schwytanych jednego dnia na tak małej powierzchni oznacza, że na Półwyspie Helskim tego dnia przebywało kilkaset tysięcy, a może nawet ponad milion rudzików.

Dymówki odpoczywające w czasie skoncentrowanej wędrówki wiosennej
(Foto: Jarisław K. Nowakowski)

3.1. Migracja dzienna

Do dziennych migrantów należą głównie duże ptaki korzystające w czasie wędrówki z wznoszących prądów powietrza (szponiaste, bociany), część ptaków wodnych (np. łabędzie) oraz niektóre drobniejsze ptaki wędrujące na niewielkie odległości: gołębie, ptaki krukowate, pliszki, łuszczaki i sikory. Większość ptaków migrujących w dzień, poza ptakami wodnymi, unika przelotu nad otwartymi akwenami – drobne ptaki z obawy przed atakiem ptaków drapieżnych i mew, przed którym nad morzem nie ma się gdzie schować; duże, ponieważ nad wodą nie tworzą się prądy wstępujące, z których korzystają. W związku z tym wymienione gatunki rzadko przekraczają Bałtyk, który jest dla nich poważną przeszkodą. Większość ich wiosennej migracji odbywa się z południowego zachodu na północny wschód. W pewnym momencie docierają do brzegu Bałtyku, który na znacznym odcinku Pomorza przebiega na linii wschód - zachód. Migrujące ptaki nie mają innego wyjścia jak skręcić na wschód i podążać dalej wzdłuż wybrzeża. Cały czas dołączają do nich kolejne osobniki, które właśnie dotarły do linii brzegowej. W ten sposób tworzy się silny strumień przelotu o szerokości kilku kilometrów. Kiedy ptaki dotrą do nasady Półwyspu Helskiego muszą się jeszcze bardziej zagęścić, ponieważ pas lądu, nad którym lecą, ma niekiedy niewiele ponad 100 m szerokości. Stąd biorą się niezwykle spektakularne zagęszczenia ptaków niespotykane w innych częściach Europy (Ryc. 5). Dość podać, że nad Kuźnicą w dniu 24 maja 2014 r. **podczas dwóch godzin obserwacji stwierdzono 109 przelatujących trzmielojadów.**

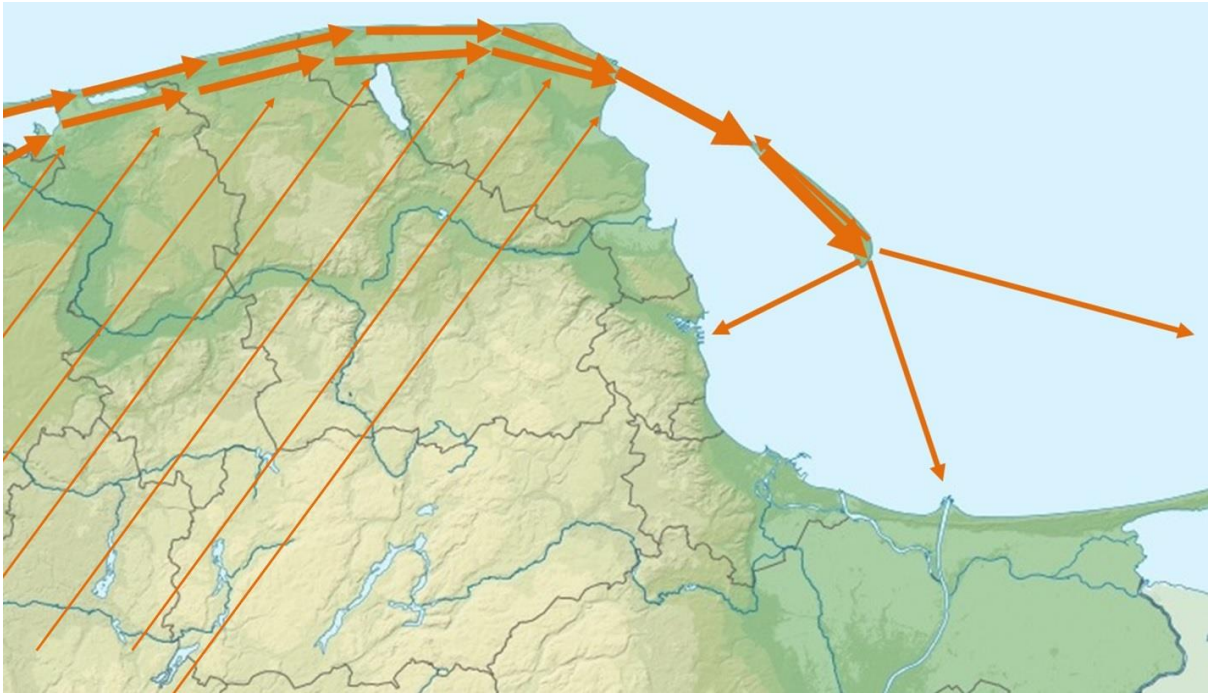

Ryc. 5. Schemat powstawania wielkich zagęszczeń migrantów dziennych na półwyspie Helskim podczas wędrówki wiosennej.

W tym samym miejscu 29 maja 2018 r. **podczas 6 godzin obserwacji zanotowano 148 osobników tego gatunku** (PKO: KD)**,** podczas gdy w innych regionach Polski widzi się zwykle nie więcej niż 2-3 migrujące trzmielojady dziennie.

Wyjątkowo spektakularny był 25 kwietnia 2019 roku, kiedy nad Kuźnicą przeleciało niemal **1000 krogulców, 25 błotniaków stawowych, 16 błotniaków zbożowych, 5 błotniaków stepowych, 31 kobczyków, 27 pustułek, a do tego około 4600 gołębi grzywaczy i 450 świergotków łąkowych** (PKO: KD).

18 kwietnia 2006 roku nad Kuźnicą przeleciało **10 do 15 tysięcy zięb**, a razem z nimi około **500 jerów**. 6 dni później **w ciągu 20 minut zanotowano 5 tysięcy zięb, 500 jerów i około 4 tysięcy czyży** (MP).

25 maja 2013 roku w tym samym miejscu naliczono **10 tysięcy jerzyków** (PM).

Wielkie zagęszczenia notowano również dla innych gatunków na przykład czeczotki pliszeki tundrowej (podgatunek pliszki żółtej), krzyżodzioba świerkowego (PKO) czy modraszki i bogatki.

Obserwacje przelotu wiosennego w Kuźnicy nie są niestety prowadzone systematycznie, a część notatek terenowych nie została zdigitalizowana i nie jest w związku z tym dostępna do analiz. W związku z tym przytoczone dane nie są najprawdopodobniej najwyższymi możliwymi koncentracjami wymienionych gatunków na tym obszarze. Mimo tego pokazują, jak niezwykłym zjawiskiem jest wiosenny przelot ptaków nad Półwyspem Helskim.

4. Znaczenie Nordy jako miejsca zimowania ptaków

Norda jest jednym z najważniejszych w Polsce zimowisk ptaków. Stwierdzenie to może budzić zdumienie. Przecież już w szkole uczymy się, że na zimę ptaki odlatują na południe, do ciepłych krajów. A tymczasem najdalej na północ wysunięty rejon naszego kraju miałby być zimowym „ptasim rajem”? Otóż rzeczywiście Norda jest wymarzonym zimowiskiem, ale przede wszystkim dla konkretnej grupy gatunków – dla ptaków wodnych.

4.1. Ptaki wodne zimujące na terenie Nordy

Aby zrozumieć, na czym polega znaczenie Nordy jako zimowiska ptaków wodnych, przyjrzyjmy się najpierw tej grupie ptaków. Pojęcie to obejmuje gatunki z różnych rzędów i rodzin, których wspólną cechą jest uzależnienie od środowiska wodnego. Uzależnienie to ma różne stopnie i wiąże się przede wszystkim z rodzajem pokarmu i sposobem jego zdobywania – na tej podstawie możemy podzielić zimujące na Nordzie ptaki wodne na kilka grup.

1. Ptaki roślinożerne – grupa ta obejmuje gatunki, których podstawowym pożywieniem są kłącza, pędy i inne części roślin. Należą tutaj głównie ptaki blaszkodziobe – łabędzie, gęsi i kaczki. Poszczególne grupy różnią się sposobem żerowania i stopniem przywiązania do wody. I tak gęsi są najbardziej „lądowe” – żerują w zasadzie wyłącznie na lądzie, a zbiorniki wodne wykorzystują jako bezpieczne miejsce odpoczynku i noclegu. Na Nordzie głównym zimującym gatunkiem gęsi jest gęgawa, a mniejszej liczbie można też tu spotkać gęsi zbożowe, tundrowe i białoczelne. W ostatnich latach coraz liczniej zimują u nas bernikle białolice i kanadyjskie. Zimujące gęsi żerują głównie na polach oziminy i ścierniskach po kukurydzy, ale bliskie sąsiedztwo dogodnych żerowisk i zbiorników wodnych jest dla nich również istotnym czynnikiem. Łabędzie, podobnie jak gęsi, mogą żerować na polach, jednak najwięcej czasu spędzają na akwenach, gdzie zjadają rośliny wodne, zdobywając je przez zanurzenie przedniej części ciała wraz z głową i szyją. W taki sam sposób żerują kaczki pływające, spośród których na Nordzie zimują głównie krzyżówka i świstun (w dużo mniejszej liczbie również inne gatunki, m.in. krakwa i cyraneczka). Kaczki też mogą paść się na lądzie (niekiedy nawet w lesie – krzyżówki chętnie żywią się żołędziami i bukwią), jednak zdecydowaną większość czasu spędzają na wodzie. Dla nich istotny jest dostęp do płytkich zbiorników z dnem porośniętym roślinnością. W dużej mierze roślinożerna jest też łyska, która jednak – choć może też żerować na lądzie – zdobywa pokarm głównie nurkując.

2. Ptaki żywiące się dennymi bezkręgowcami – grupa ta obejmuje gatunki, których głównym źródłem pokarmu są mięczaki, wieloszczety oraz inne bezkręgowce zamieszkujące dno zbiorników wodnych. W przeciwieństwie do reprezentantów poprzedniej grupy ptaki te wychodzą na ląd tylko sporadycznie, a pożywienie zdobywają nurkując do dna. Należą tu różne gatunki kaczek nurkujących, z których na Nordzie najliczniej zimują: czernica, ogorzałka, głowienka (określane mianem grążyc), gągoł oraz tzw. kaczki morskie – lodówka, uhla, markaczka i edredon. Grążyce i gągoł najchętniej przebywają na płytszych wodach śródlądowych i przybrzeżnych, z kolei kaczki morskie, zgodnie z nazwą, najliczniej występują na wodach otwartego morza. Wszystkie te gatunki preferują wody płytkie i o umiarkowanej głębokości (do 20-40 metrów), umożliwiające im skuteczne osiągnięcie dna morskiego podczas nurkowania.

3. Ptaki rybożerne – grupa ta obejmuje gatunki, których podstawowym pożywieniem są ryby. Większość jej reprezentantów to doskonali nurkowie. Należy tu kilka niespokrewnionych ze sobą rzędów. Najsilniej ze środowiskiem wodnym związane są nury (czarnoszyi i rdzawoszyi), perkozy (na Nordzie zimuje głównie perkoz dwuczuby i rogaty, rzadziej rdzawoszyi) oraz alkowate (alka, nurzyk i nurnik). Ptaki te poza sezonem lęgowym w ogóle nie wychodzą na ląd. Perkozy najchętniej przebywają blisko brzegu, z kolei nury i alkowate to typowe ptaki otwartego morza. Wśród blaszkodziobych rybożerne są tylko tracze: nurogęś, szlachar i bielaczek. Ptaki te większość czasu spędzają na wodzie, ale niekiedy wychodzą na ląd, by odpocząć. Jeszcze silniej z lądem związany jest kormoran, który co prawda świetnie pływa i nurkuje, jednak ze względu na przemakające upierzenie musi sporo czasu spędzać na suszeniu piór. Suszące skrzydła ptaki najczęściej przesiadują na drzewach, konstrukcjach hydrotechnicznych lub na plaży. Wreszcie rybożerne są też czaple, które czatują na zdobycz na brzegu, a ryby chwytają nagłym wyrzutem długiej szyi i dzioba. Na Nordzie najliczniej zimują czaple siwe, w ostatnich latach coraz częściej spotykane są też czaple białe.

4. Ptaki mięsożerne, będące pokarmowymi oportunistami – do tej grupy należą mewy. Mewy wykazują różnorodne sposoby zdobywania pokarmu – potrafią pływać i wyłapywać ryby w wodzie, ale równie chętnie odbierają je innym ptakom wodnym (alkom i kormoranom); mogą też żerować na lądzie – na zaoranych polach i na składowiskach odpadów. Mewy na Nordzie najliczniej występują w portach rybackich, gdzie korzystają z odpadków powstających w procesie przetwórstwa rybnego, często też towarzyszą kutrom rybackim na morzu. Najliczniejszymi zimującymi u nas gatunkami mew są: śmieszka, mewa srebrzysta, siwa i siodłata.

5. Ptaki drapieżne, żywiące się innymi ptakami wodnymi – taki gatunkiem jest bielik. Bielik nie jest de facto typowym ptakiem wodnym, bo nie umie pływać i nigdy nie siada na wodzie. Związany on jest jednak w dużej mierze ze strefą Wybrzeża i z wodami śródlądowymi. Duże stada zimujących ptaków wodnych przyciągają bieliki, które polują na kaczki i łyski. Korzystają też z padliny, szczególnie w okresie silniejszych mrozów i zlodzenia wód, gdy wiele ptaków pada z osłabienia i głodu.

4.2. Kluczowe obszary dla zimujących ptaków wodnych na Nordzie

Jak wynika z poprzedniego opisu, ptaki wodne są bardzo różnorodną grupą o rozmaitych potrzebach siedliskowych i preferencjach pokarmowych. Cześć gatunków wymaga dostępu do płytkich wód obfitujących w roślinność, dla innych ważna jest obecność kamienistego dna, zasiedlonego przez małże, jeszcze inne z kolei występują głównie na głębszych wodach morskich, gdzie mają dostęp do ławic ryb. Specyfika Nordy i jej znaczenie jako zimowiska ptaków polega właśnie na tym, że wszystkie te gatunki znajdują na tym terenie miejsca spełniające ich wymagania. Dzięki temu na stosunkowo niedużym obszarze występuje zimą duża różnorodność ptaków wodnych tworzących w sumie ogromne stada. Poniżej przedstawiono charakterystykę najważniejszych rejonów zimowania ptaków wodnych na Nordzie.

1. Zatoka Pucka wewnętrzna – najpłytsza i w największym stopniu otoczona lądem część Zatoki Puckiej, oddzielona od jej zewnętrznej części piaszczystym wałem Ryfu Mew, rozciągającym się między Kuźnicą a Rewą. Duże jej obszary zajmują wody bardzo płytkie (0,5 – 2 m), o dnie porośniętym roślinnością (tzw. podwodne łąki). Brzegi są w dużej mierze niskie, w niektórych miejscach porośnięte trzcinowiskami. Wewnętrzna Zatoka Pucka jest bardzo ważnym zimowiskiem dla łabędzi niemych i krzykliwych, kaczek pływających, grążyc, gągołów oraz łysek. Płytkie wody ułatwiają tym gatunkom żerowanie, a nadbrzeżne trzcinowiska zapewniają schronienie. Z ptaków rybożernych licznie zimują tutaj nurogęsi, bielaczki i kormorany. Sąsiadujące z wodami zatoki łąki i pola uprawne są ważnym żerowiskiem zimujących gęsi. Największe stada ptaków gromadzą się przy ujściu Redy (rezerwat Beka), w okolicach Pucka (tzw. Kaczy Winkel), w sąsiedztwie Swarzewa i Władysławowa oraz wzdłuż Mierzei Helskiej. Na Kaczym Winklu oraz w rejonie ujścia Redy można zimą regularnie obserwować tzw. „kaczą zupę” – olbrzymie mieszane stada czernic, ogorzałek i łysek, które mogą liczyć nawet 10-12 tysięcy osobników. W okresach silnych mrozów większą część lub nawet całość wód wewnętrznej Zatoki Puckiej skuwa lód – ptaki przenoszą się wtedy na zewnętrzną część zatoki.

2. Zatoka Pucka zewnętrzna – rozciąga się po zewnętrznej stronie Ryfu Mew, a jej granicę stanowi linia łącząca Cypel Helski i Gdynię. Wody są tutaj głębsze,

a jedyne płytsze obszary znajdują się przy brzegach Mierzei Helskiej oraz wzdłuż odcinka Rewa-Babie Doły. Akwen ten jest ważnym zimowiskiem zarówno dla gatunków płytkowodnych, jak i dla tych związanych z głębszymi wodami. Na płytszych obszarach wzdłuż Mierzei Helskiej przebywają zimą liczne stada łabędzi, kaczek pływających, grążyc, gągołów oraz łysek. Gdy lód zetnie wewnętrzną część zatoki, „kacza zupa” przenosi się na zatokę zewnętrzną, a koncentracje ptaków potrafią w takich okolicznościach osiągać astronomiczne rozmiary – np. w lutym 2021 r., w ramach regularnych liczeń ptaków zimujących na Zatoce Gdańskiej (patrz rozdz. 4.3), na wodach Zatoki Puckiej wzdłuż odcinka od Kuźnicy do Helu naliczono łącznie ponad 60 tysięcy ptaków. Duże stada grążyc i łysek odwiedzają też niekiedy południową część zatoki, w rejonie Mechelinek i Babich Dołów. Z gatunków rybożernych, oprócz nurogęsi, liczniej niż na wewnętrznej części zatoki występuje tutaj szlachar, a port w Pucku i torpedownia na Babich Dołach często skupiają duże stada kormoranów. Wreszcie na zewnętrznej zatoce regularnie zimują gatunki typowo morskie – lodówka, uhla i edredon. Stada tych ptaków najczęściej obserwuje się w rejonie Cypla Helskiego, Jastarni i Babich Dołów, chociaż wszędobylskie lodówki można spotkać właściwie na całym obszarze Zatoki Puckiej (również w jej wewnętrznej części). W pobliże brzegu w rejonie Jastarni i Helu podpływają niekiedy alki, nurzyki i nurniki, jednak większość tych ptaków przebywa stale z dala od brzegu, na pełnym morzu.

3. Przybrzeżne wody otwartego morza na odcinku Jastrzębia Góra - Władysławowo - Kuźnica – obszar ten stanowi ważne zimowisko dla gatunków typowo morskich: lodówki, uhli i markaczki. W przypadku tej ostatniej jest to jedyny (obok okolic Cypla Helskiego) rejon stałego występowania tego gatunku na naszym wschodnim Wybrzeżu (większość populacji zimuje na Zatoce Pomorskiej). Liczebności tych trzech gatunków, stwierdzane podczas liczeń z brzegu, przekraczają niekiedy tysiąc osobników. W pobliżu strefy brzegowej regularnie występują też perkozy dwuczube i rogate, gągoły, nurogęsi i szlachary. Pozostałe odcinki otwartego wybrzeża na obszarze Nordy (Kuźnica - Hel oraz Rozewie - Białogóra), ze względu na większe głębokości wód, mają dla zimujących ptaków mniejsze znaczenie.

4. Jezioro Żarnowieckie – jest obok Zatoki Puckiej najważniejszym zimowiskiem na obszarze Nordy. To duże (prawie półtora tysiąca hektarów) i miejscami stosunkowo głębokie (do 19,4 m) jezioro, obfitujące w ryby, a jednocześnie zapewniające dostęp do płytszych i zacisznych wód oraz brzegów porośniętych trzciną, szczególnie w północnej części akwenu. Do najliczniej zimujących na jeziorze gatunków należą: czernica, ogorzałka, łyska, głowienka, krzyżówka, łabędź niemy, nurogęś, kormoran i perkoz dwuczuby. Stada tych gatunków regularnie osiągają liczebność kilkuset, a nawet kilku tysięcy osobników. Mniej licznie zimują na jeziorze łabędzie krzykliwe, bielaczki, świstuny i cyraneczki.

Największe stada ptaków są obserwowane w północnej części zbiornika, przy wypływie Piaśnicy (więcej o jeziorze w rozdz.5.4).

5. Porty rybackie – infrastruktura portowa to szczególne siedlisko antropogeniczne, które zimą przyciąga ptaki wodne. Do osłoniętych basenów portowych często wpływają lodówki, ogorzałki i nurogęsi, które można wtedy obserwować z bliska; sporadycznie pojawiają się tam nawet alki czy nurzyki. Porty są też głównymi miejscami koncentracji mew, które odpoczywają na dachach budynków, falochronach i innych konstrukcjach. Mewy bardzo chętnie korzystają z rozmaitych odpadków, w tym z resztek powstających przy przetwórstwie rybnym - powroty kutrów z morza i rozładunek ryb wywołują u nich często spektakularny „szał żerowania”. Falochrony i nabrzeża są też ważnym miejscem odpoczynku kormoranów. Portami skupiającymi największe liczby ptaków są Władysławowo i Hel, a w nieco mniejszym stopniu również Jastarnia i Puck.

4.3. Znaczenie Nordy dla zimujących ptaków wodnych

Norda jest istotnym zimowiskiem ptaków wodnych nie tylko w skali Polski, ale i całej Europy. Wiemy to dzięki prowadzonemu na tym terenie od wielu lat monitoringowi ornitologicznemu. Zapoczątkowane w 1983 r. przez Grupę Badawczą Ptaków Wodnych Kuling liczenia ptaków zimujących na Zatoce Gdańskiej są najdłużej prowadzonym tego typu monitoringiem w Polsce (obecnie badania te koordynuje wspólnie z grupą Kuling Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców Uniwersytetu Gdańskiego). W 2011 r. liczenia ptaków na zatoce zostały włączone do Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW), który prowadzi Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony ptaków na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska; oprócz Zatoki Puckiej i wybrzeża na odcinku Rozewie - Kuźnica MZPW obejmuje też Jezioro Żarnowieckie. Równolegle od 2011 r. prowadzony jest Monitoring Zimujących Ptaków Morskich (MZPM), w ramach którego ptaki liczone są ze statku wzdłuż całego Wybrzeża.

Dane z tych wszystkich źródeł pokazują, że Zatoka Pucka jest jednym z najważniejszych zimowisk ptaków wodnych w Polsce i szerzej w Europie. Wewnętrzna i zewnętrzna Zatoka Pucka są dwoma z jedynie 4 obszarów w Polsce, na których w trakcie MZPM zaobserwowano w każdym roku w latach 2019-2021 ponad 15 tys. osobników. Sumując wyniki dla Zatoki wewnętrznej i zewnętrznej, w roku 2019 było to aż 67 699 ptaków zliczonych jednego dnia (Ryc. 1), w 2020 roku 62 306 ptaków, a w 2021 55 721 ptaków. Na dwóch pozostałych powierzchniach liczenia zlokalizowanych na Nordzie, to jest na Jeziorze Żarnowieckim i na odcinku wybrzeża Bałtyku od Rozewia do Kuźnicy (Ryc. 2), liczenia wykazywały w różnych latach łącznie od 13 do 17 tysięcy zimujących osobników. Ogółem, ptaki obserwowane

na czterech powierzchniach liczenia zlokalizowanych na Nordzie stanowiły od 18,0% do 32,6% wszystkich osobników zliczonych w trakcie tego monitoringu w całej Polsce.

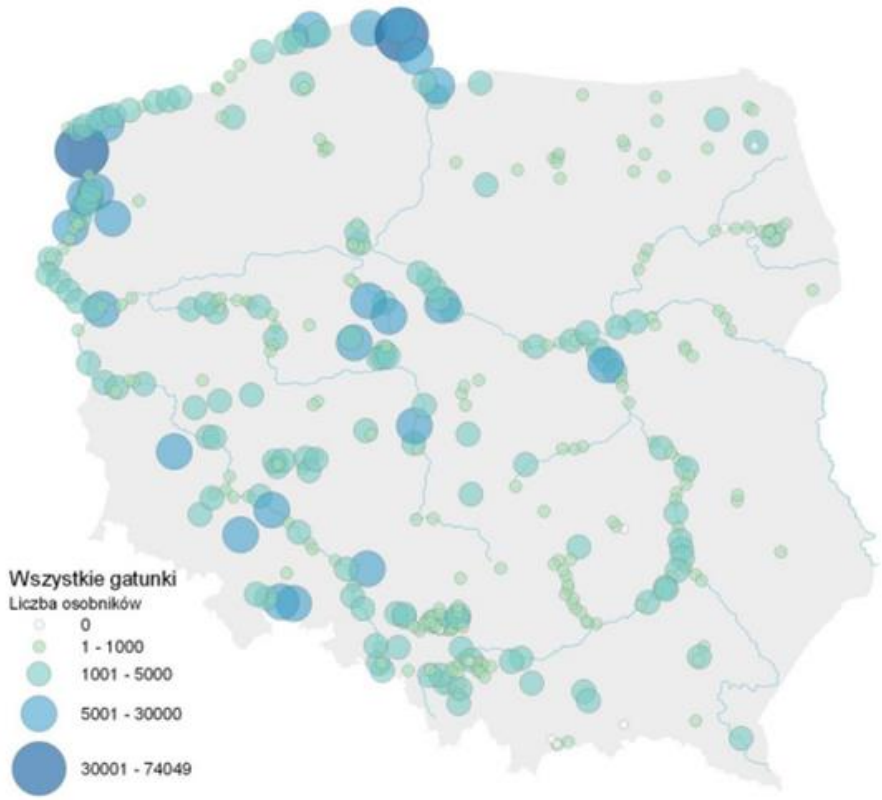

Ryc. 1. Wielkość zgrupowań ptaków wodnych w styczniu 2019 w trakcie Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

Zatoka Pucka jest szczególnie ważnym zimowiskiem dla łabędzia niemego, czernicy, ogorzałki (Ryc. 3), gągoła (Ryc. 4), nurogęsi, szlachara i łyski (Ryc. 5). W przypadku łabędzia niemego Zatoka jest jedynym miejscem w Polsce, gdzie koncentracje zimujących ptaków przekraczają tysiąc osobników (Ryc. 6). W 2021 roku w trakcie monitoringu policzono na tym obszarze 8 688 osobników tego gatunku jednego dnia. W ostatnich latach coraz liczniej na Zatoce Puckiej zimują również łabędzie krzykliwe. Największe koncentracje ptaków wodnych obserwuje się na Zatoce zewnętrznej w okresach silnego mrozu, gdy zamarzną śródlądowe zbiorniki wodne i wewnętrzna Zatoka Pucka.

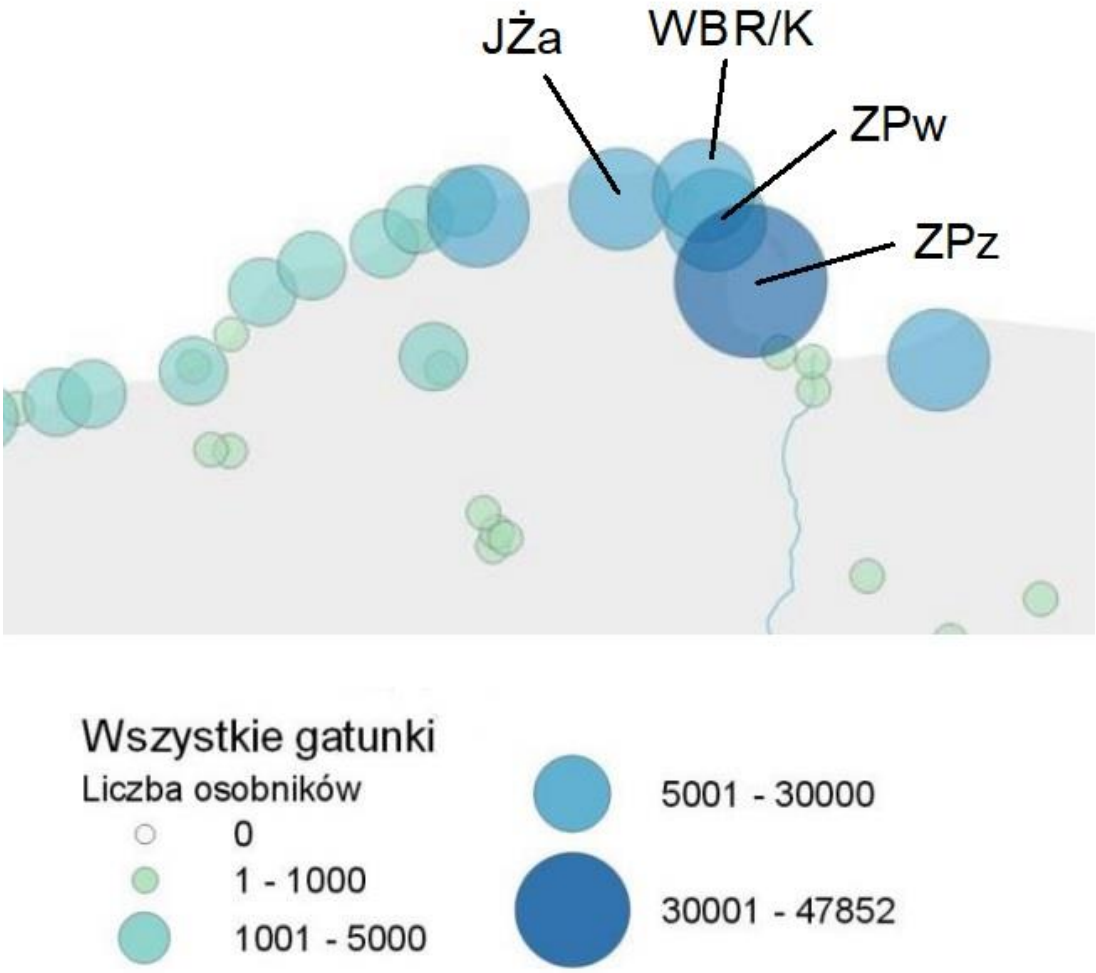

Ryc. 2. Wielkość zgrupowań ptaków wodnych w styczniu 2020 w trakcie liczenia w ramach Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. JŻa - Jezioro Żarnowieckie, WB R/K - Wybrzeże Bałtyku na odcinku Rozewie-Kuźnica, ZPw - Zatoka Pucka wewnętrzna, ZPz - Zatoka Pucka zewnętrzna. Grafika (zmieniona) za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

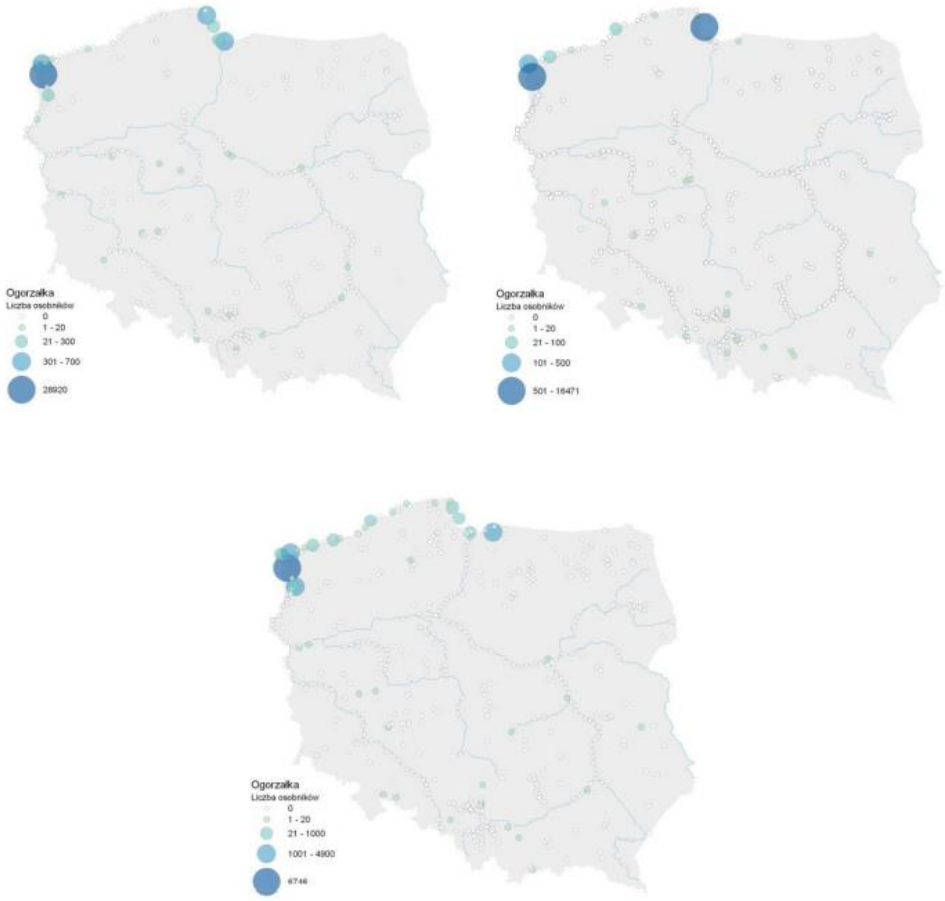

Ryc. 3. Wielkość zgrupowań ogorzałki w styczniu 2019 roku (lewy górny wykres), 2020 roku (prawy górny wykres) oraz 2021 roku (dolny wykres) w trakcie Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

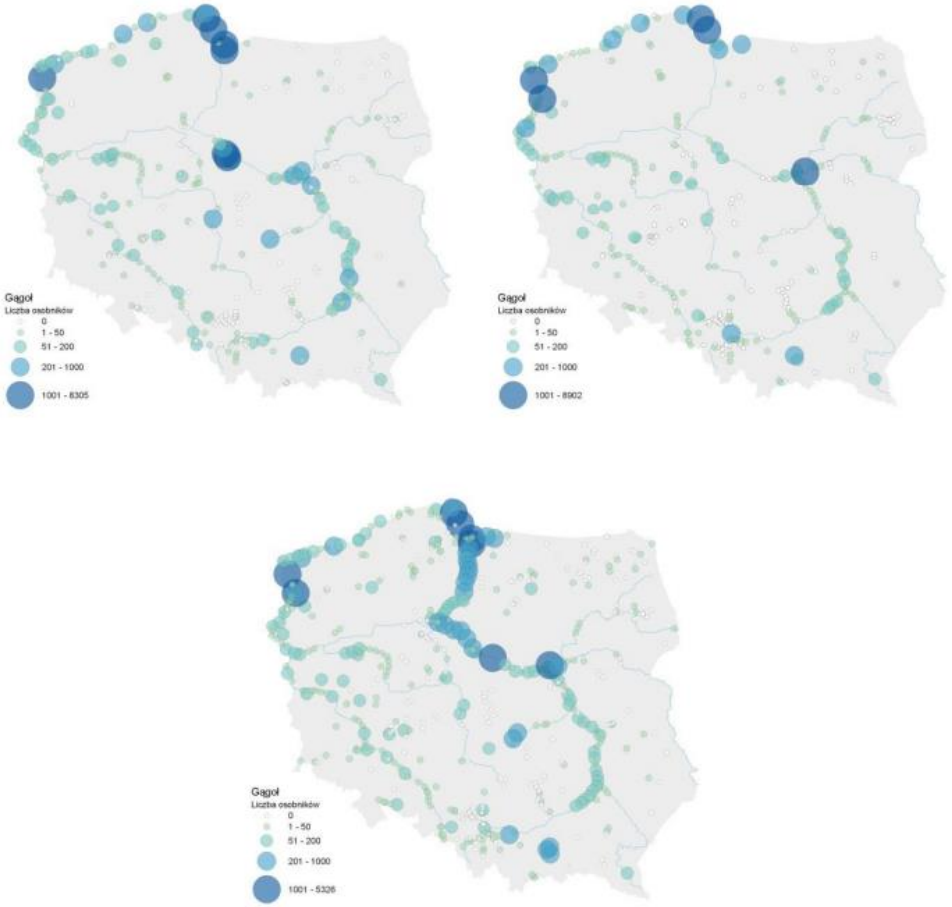

Ryc. 4. Wielkość zgrupowań gągoła w styczniu 2019 roku (lewy górny wykres), 2020 roku (prawy górny wykres) oraz 2021 roku (dolny wykres) w trakcie Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

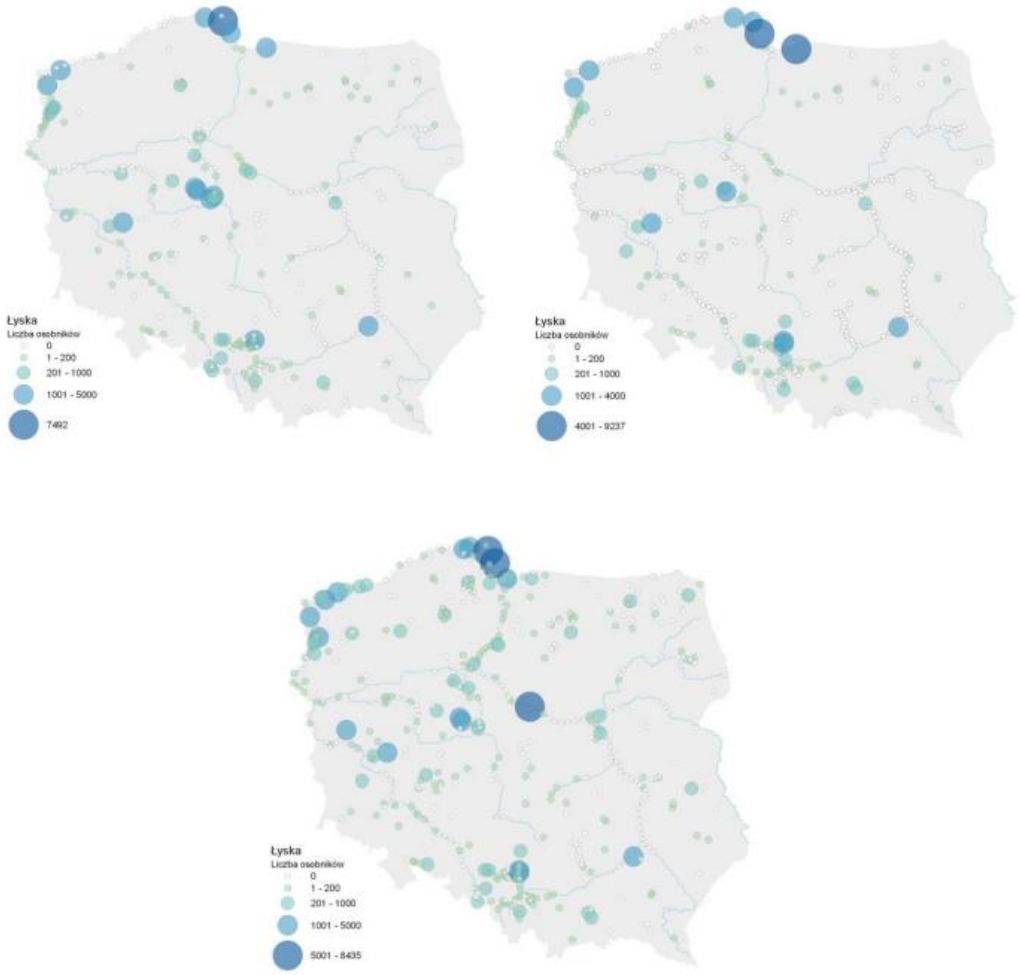

Ryc. 5. Wielkość zgrupowań łyski w styczniu 2019 roku (lewy górny wykres), 2020 roku (prawy górny wykres) oraz 2021 roku (dolny wykres) w trakcie Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

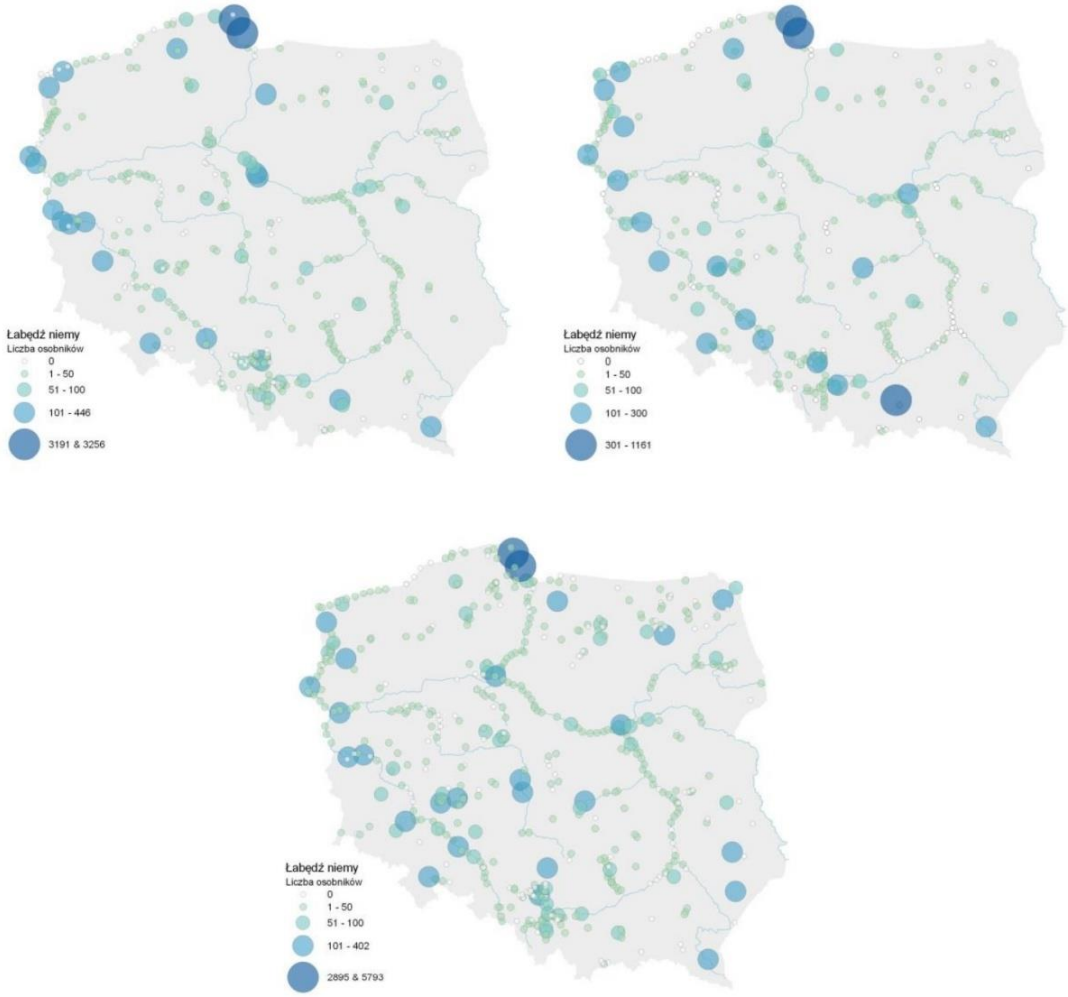

Ryc. 6. Wielkość zgrupowań łabędzia niemego w styczniu 2019 roku (lewy górny wykres), 2020 roku (prawy górny wykres) oraz 2021 roku (dolny wykres) w trakcie Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

Jak wcześniej wspomniano, Jezioro Żarnowieckie również należy do najważniejszych obszarów zimowania ptaków wodnych w Polsce. Koncentracje trzech gatunków – łyski, czernicy i głowienki – obserwowane na jeziorze należą do największych notowanych w kraju. Łączne liczby ptaków wodnych stwierdzane zimą na tym jeziorze sięgają od kilku do kilkunastu tysięcy osobników. W trakcie MZPW na jeziorze Żarnowieckim w latach 2019-2021 obserwowano 6 473-10 627 ptaków, co stanowiło do 1,6% 3,6% ptaków policzonych w całym kraju w ramach tego monitoringu.

Ważnym zimowiskiem ptaków wodnych jest też strefa Bałtyku należąca do wód terytorialnych, gdzie licznie zimują gatunki ptaków morskich. Są one liczone w ramach Monitoringu Zimujących Ptaków Morskich z pokładów statków płynących

wzdłuż ustalonych transektów. Monitoring obejmuje wyłącznie 15 gatunków ptaków (m.in. lodówkę, uhlę, markaczkę, alkę, nurzyka, nurnika, nura czarnoszyjego i rdzawoszyjego oraz perkoza rogatego i rdzawoszyjego), które najliczniej przebywają z dala od strefy brzegowej; nie dotyczy z kolei gatunków najliczniej wykrywanych w czasie MZPW. Jak pokazują liczenia z lat 2011-2021, liczebności ptaków morskich zimujących na wodach terytorialnych w granicach powiatu puckiego różnią się znacznie w poszczególnych latach. W niektórych latach wybrzeża Nordy są najważniejszymi miejscami zimowania tych gatunków – tak było np. w 2020 (Ryc. 7); w innych ptaki te znacznie liczniej występują na Zatoce Pomorskiej, w zachodniej części naszego Wybrzeża. Również dla całego polskiego Wybrzeża, w latach 2011-2021, trendy liczebności zimujących ptaków morskich, takich jak lodówka, uhla, markaczka czy nur czarnoszyi miały charakter niekreślony z dużymi wahaniami z roku na rok. Te wahania liczebności prawdopodobnie zależą od wielu lokalnych czynników na całym obszarze zimowania wymienionych gatunków.

Najliczniejszym z monitorowanych gatunków ptaków morskich jest lodówka, która stanowi od 40 do 50% wszystkich liczonych w tym monitoringu ptaków. W niektórych latach wybrzeża Nordy są najważniejszym zimowiskiem dla lodówki, w innych lodówki liczniej występują na innych akwenach, ale zawsze jest to gatunek często spotykany w rejonie Półwyspu Helskiego. Na wodach graniczących od północy z Mierzeją Helską, zwłaszcza na zachód od Jastarni, dość licznie zimują też uhle (Ryc. 8), a okolice Rozewia i Władysławowa to jedyny obszar na środkowym i wschodnim Pomorzu, gdzie dosyć regularnie spotyka się markaczki (Ryc. 9). Regularnie i stosunkowo licznie zimującymi w tym obszarze gatunkami są też alka (Ryc. 10), mewa srebrzysta, nur rdzawoszyi, kormoran i nurzyk. Trzeba podkreślić, że dla alki, nurzyka i nura rdzawoszyjego Bałtyk jest jednym z najważniejszych miejsc zimowania w Europie.

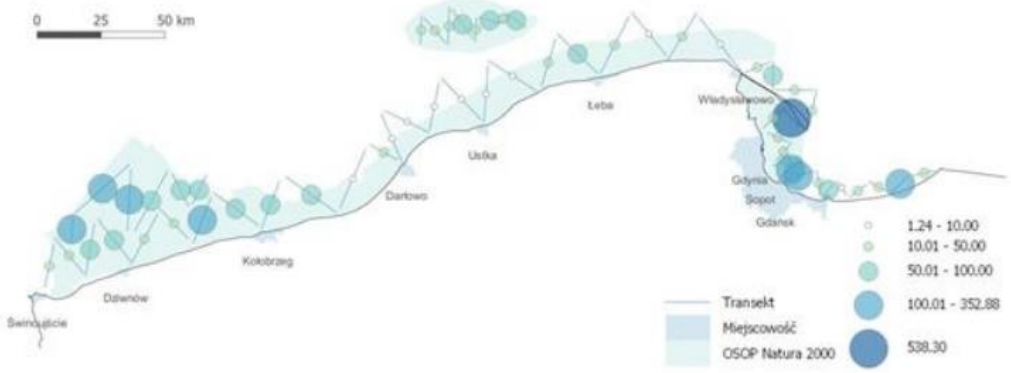

Ryc. 7. Wskaźniki zagęszczenia ptaków morskich (łącznie) w polskiej strefie Bałtyku na podstawie wyników Monitoringu Zimujących Ptaków Morskich uzyskanych w 2020 roku. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

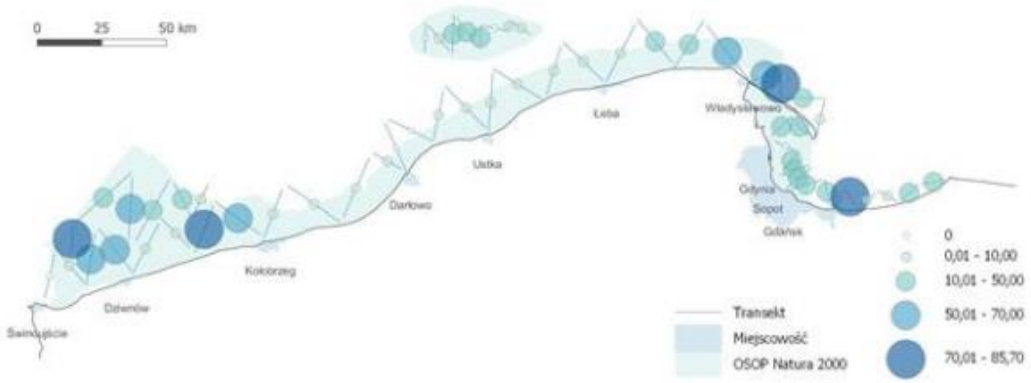

Ryc. 8. Wskaźniki zagęszczenia uhli w polskiej strefie Bałtyku na podstawie wyników Monitoringu Zimujących Ptaków Morskich uzyskanych w 2021 roku. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

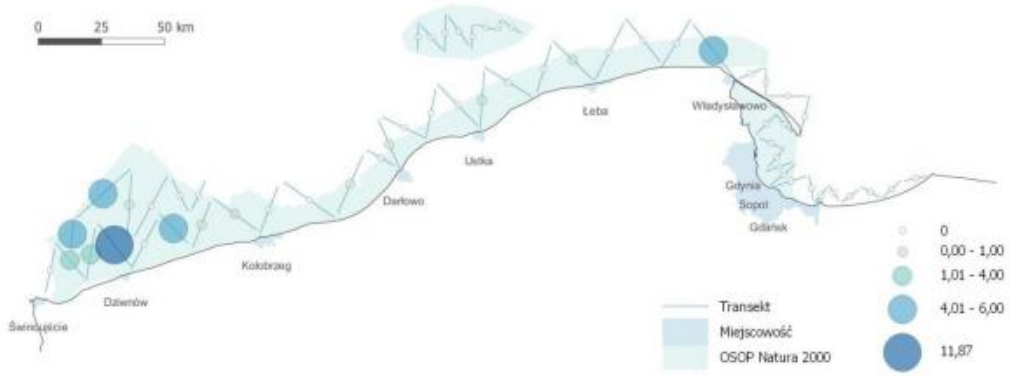

Ryc. 9. Wskaźniki zagęszczenia markaczki w polskiej strefie Bałtyku na podstawie wyników Monitoringu Zimujących Ptaków Morskich uzyskanych w 2019 roku. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

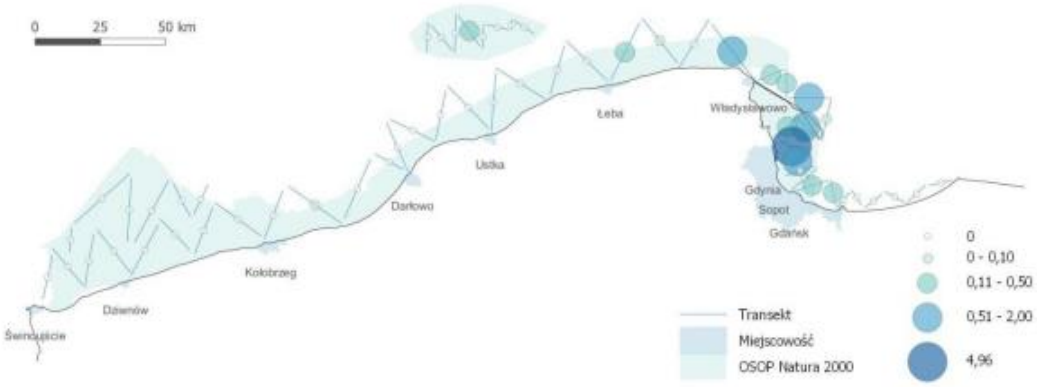

Ryc. 10. Wskaźniki zagęszczenia alki w polskiej strefie Bałtyku na podstawie wyników Monitoringu Zimujących Ptaków Morskich uzyskanych w 2019 roku. Grafika za: „Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018-2021”.

W ostatnim dziesięcioleciu badania prowadzone w ramach MZPW wykazały, że na terenie całej Polski, w tym Nordy, większość gatunków zimujących ptaków wodnych odnotowała wzrostowy trend liczebności. W grupie 14 podstawowych gatunków tego monitoringu głowienka, łyska, perkoz dwuczuby, czapla siwa, ogorzałka, kormoran i łabędź krzykliwy wykazały silny wzrost liczebności, a łabędź niemy, szlachar i krzyżówka umiarkowany wzrost. U czernicy i bielaczka trend pozostał nieokreślony, a u gągoła stabilny. Jedynym gatunkiem, który na przestrzeni lat 2011–2021 gwałtownie zmniejszał liczebność, była nurogęś. Wzrostowe trendy liczebności tak wielu gatunków nie wynikają najczęściej z faktycznego wzrostu wielkości populacji tych ptaków, ale głównie z przesuwania się głównych obszarów ich zimowania na terenie Europy. W Polsce i całej Europie zimy są coraz łagodniejsze, i coraz więcej akwenów pozostaje w okresie zimowym niezamarznięta. W takiej sytuacji ptaki skracają swoje trasy wędrówek i zimują bliżej terytoriów lęgowych. Zimowiska ptaków wodnych położone w południowej i zachodniej Europie tracą na znaczeniu, a rośnie znaczenie m.in. zimowisk znajdujących się na terenie Nordy. Coraz liczniejsze zimowanie ptaków wodnych na terenie Nordy sprawia, że warunki panujące na tym obszarze w okresie pozalęgowym mają istotny wpływ na stan europejskich populacji omawianych gatunków; sprzyjające warunki na zimowiskach na terenie Nordy i skrócenie dystansu migracji sprzyjają faktycznemu wzrostowi populacji niektórych gatunków ptaków. Ten fakt dodatkowo podkreśla znaczenie Nordy dla zachowania i ochrony ptaków wodnych w skali całej Europy i wskazuje na szczególną odpowiedzialność za stan ich populacji przy planowaniu gospodarki na tym obszarze.

4.4. Kiedy, jak i gdzie obserwować zimujące ptaki wodne na Nordzie

Bogactwo gatunkowe i występowanie olbrzymich stad sprawiają, że Norda jest najatrakcyjniejszych w Polsce miejsc obserwacji ptaków wodnych w okresie zimowym. Szczególnym atutem jest bliskie sąsiedztwo akwenów różniących się wyraźnie warunkami siedliskowymi, a co za tym idzie, składem gatunkowym zimujących ptaków. Najlepszym przykładem jest tu Mierzeja Helska. Po jej północnej stronie, na wodach otwartego morza, można obserwować gatunki typowo morskie: lodówki, uhle, markaczki, szlachary, nury i perkozy rogate. Krótki spacer na drugą stronę, nad Zatokę – a tutaj zupełnie inny skład gatunkowy: łabędzie nieme i krzykliwe, krzyżówki, świstuny, czernice, ogorzałki, bielaczki… Nie ma drugiego takiego miejsca w Polsce, gdzie w trakcie krótkiej wycieczki można zapoznać się z tak dużą różnorodnością zimujących ptaków wodnych.

Sezon na zimujące ptaki wodne rozpoczyna się na Nordzie już z końcem września i trwa aż do kwietnia, jednak największe stada widuje się od listopada do

końca marca. Obserwacje można prowadzić na dwa sposoby: z brzegu lub z morza, z pokładu statku (ten drugi sposób zostanie omówiony w kolejnym podrozdziale).

Zimowe obserwacje wymagają odpowiedniego przygotowania. Ważne jest oczywiście ciepłe okrycie oraz prowiant, umożliwiające bezproblemowe przetrwanie kilku godzin na mrozie. Na wyjście w teren najlepiej wybierać dni bezwietrzne lub ze słabym wiatrem – silny wiatr i falowanie bardzo utrudniają prowadzenie obserwacji, nie mówiąc już o ich komforcie. Z drugiej strony, w październiku i listopadzie sztormy mogą przygnać nad Bałtyk niespotykane tu normalnie ptaki z Morza Północnego i Atlantyku. Niezbędnym wyposażeniem jest luneta, jako że stada ptaków często przebywają dosyć daleko od brzegu i powiększenie zapewniane przez lornetkę może być niewystarczające.

Poniżej przedstawiono wykaz najlepszych miejsc do obserwacji zimujących ptaków wodnych na Nordzie. Należy oczywiście pamiętać, że występowanie ptaków w poszczególnych miejscach może się bardzo zmieniać w trakcie jednego sezonu, a także między sezonami. Bardzo istotnym czynnikiem jest zlodzenie, szczególnie na Zatoce Puckiej. Gdy lodu brak, ptaki mogą być bardziej rozproszone po zatoce; w okresach silniejszego zlodzenia skupiają się z kolei w wolnych od lodu oparzeliskach. Wreszcie całkowite zlodzenie, któremu w okresach najsilniejszych mrozów ulega wewnętrzna część zatoki, wygania stamtąd wszystkie ptaki, które koncentrują się wtedy na wolnych od lodu głębszych wodach Zatoki zewnętrznej. Wreszcie niektóre gatunki wykazują wysoką mobilność, powiązaną prawdopodobnie z dostępnością pokarmu. Często bywa tak, że duże mieszane stado czernic, ogorzałek i głowienek (w żargonie ornitologów „kacza zupa”), raz jest obserwowane na Kaczym Winklu koło Pucka, innym razem koło Babich Dołów, a jeszcze kiedy indziej w porcie wojennym w Helu.

Najlepsze miejsca do obserwacji zimujących ptaków wodnych na Nordzie (w kierunku od pd.-wsch. na pn.-zach.):

1. Okolice torpedowni na Babich Dołach.
2. Rewa – Szpyrk.
3. Ujście Redy – bezpośrednio obszar ten jest niedostępny ze względu na ochronę rezerwatową (Beka); przebywające tam ptaki można obserwować z zachodniego krańca Rewy.
4. Wybrzeże w rejonie Osłonina i Rzucewa.
5. Ujście Błądzikowskiego Potoku.
6. Port w Pucku i akwen na wschód od portu.
7. Kaczy Winkiel (parking nad zatoką na północny zachód od Pucka).
8. Molo w Swarzewie (stanica wodna OKSiT).
9. Kładka w rezerwacie Słone Łąki we Władysławowie.
10. Wybrzeże w rejonie uroczyska Każa (między Chałupami a Kuźnicą).
11. Wybrzeże w rejonie uroczyska Torfowe Kłyle w Jastarni.

12. Port i molo w Jastarni.
13. Molo w Juracie.
14. Hel – plaża przy wrakach za portem wojennym.
15. Hel – port rybacki.
16. Hel – Cypel Helski (okolice wyjścia na plażę nr 67).
17. Plaża od strony otwartego morza przy wyjściu na plażę „Chałupy nr 2” (na wschód od portu we Władysławowie).
18. Władysławowo – port.
19. Przylądek Rozewie.
20. Północny brzeg Jeziora Żarnowieckiego przy wypływie Piaśnicy.

4.5. Obserwacje ptaków ze statku – „rejsy na ptaki”

Obserwacje ptaków na morzu z pokładu statku, potocznie zwane „rejsami na ptaki”, to jedno z największych przeżyć dla każdego miłośnika ptaków. Wypłynięcie w morze umożliwia bliskie obserwacje gatunków pełnomorskich, które blisko brzegu występują rzadko i nielicznie. Największą atrakcją rejsów są zazwyczaj ptaki z rodziny alkowatych – alki, nurzyki i nurniki. Te rybożerne gatunki zimę spędzają na otwartym morzu, do brzegu podpływając stosunkowo rzadko. Niekiedy pojedyncze alki pojawiają się w okolicy Cypla Helskiego, a nawet wpływają do portów w Helu czy Jastarni, najczęściej jednak z brzegu są widoczne w postaci ledwo rozpoznawalnych punkcików. Tymczasem z pokładu statku można je obserwować czasami z bardzo bliska, jako że niektóre osobniki zrywają się do lotu dopiero tuż przed dziobem. Alki i nurzyki na terenie Nordy najliczniej występują na zewnętrznej Zatoce Puckiej, jak również na otwartych wodach Zatoki Gdańskiej – w trakcie kilkugodzinnego rejsu po tym obszarze można zaobserwować nawet kilkadziesiąt osobników z obu gatunków. Nurnik jest dużo rzadszy i najczęściej widuje się tylko pojedyncze osobniki.

Poza alkowatymi do ptaków pełnomorskich, obserwowanych częściej ze statku niż z brzegu, należą też nury: czarnoszyi i rdzawoszyi. Sporą atrakcją jest możliwość obserwacji z bliska dużych stad kaczek morskich: lodówek, uhli i markaczek. Ptaki te, co prawda, regularnie występują blisko brzegów, jednak ich większe zgrupowania najczęściej przebywają na otwartym morzu. Widok zrywającego się do lotu stada lodówek czy markaczek, liczącego setki osobników, sprawia zawsze duże wrażenie. Stada takie najłatwiej spotkać na zewnętrznej Zatoce Puckiej oraz na wodach na północ od Mierzei Helskiej i Władysławowa.

Najlepszy okres na rejsy na ptaki zimujące zaczyna się w październiku i trwa aż do początku kwietnia. Szczególnym rodzajem obserwacji, jakie można poczynić ze statku na początku i pod koniec tego okresu, są stwierdzenia małych ptaków wróblowych: mysikrólików, strzyżyków, pierwiosnków, rudzików czy zięb, które w okresie wędrówki przysiadają czasami na statkach w trakcie przelotu przez morze.

Osobniki takie wykorzystują statek jako miejsce odpoczynku i żerowania. Niekiedy ptaki te są tak zmęczone lotem, że nie wykazują strachu na widok ludzi, a nawet siadają na nich poszukując pożywienia. Tego typu obserwacje możliwe są na rejsach organizowanych późną jesienią (październik - listopad) lub wczesną wiosną (marzec).

Najatrakcyjniejszym akwenami z punktu widzenia obserwatorów ptaków, są zewnętrzna Zatoka Pucka oraz otwarte wody Morza Bałtyckiego, położone na północ od Mierzei Helskiej, oraz okolice Władysławowa i Rozewia (wewnętrzna część Zatoki Puckiej jest zbyt płytka dla większych jednostek). Do prowadzenia obserwacji najlepiej nadają się statki o wielkości małego kutra rybackiego (co najmniej 14-15 m długości) lub większe, z otwartym pokładem zapewniającym swobodę obserwacji. Ze względów bezpieczeństwa i dla komfortu obserwatorów ptaków bardzo istotne są warunki pogodowe – rejsów nie należy organizować w okresach silnego wiatru i znacznego falowania. Do obowiązkowego wyposażenia obserwatora na statku należą: ciepłe, wodoodporne odzienie, środki bezpieczeństwa (pas ratunkowy), lornetka i aparat z teleobiektywem oraz… lekarstwo na chorobę morską.

Rejsy na obserwacje ptaków morskich dotychczas były oferowane w Polsce zaledwie przez pojedyncze firmy. Wydaje się, że ten rodzaj turystyki może być dobrą alternatywą dla armatorów z Nordy w związku z ograniczeniem aktywności połowowej na Bałtyku.

4.6. Zimowanie na Nordzie ptaków niezwiązanych bezpośrednio z otwartymi akwenami wodnymi

Oczywiście, nie tylko ptaki wodne zimują na obszarze Nordy. Również w siedliskach lądowych można zimą spotkać interesujące ptaki, przy czym ich bogactwo gatunkowe jest dużo mniejsze niż w sezonie lęgowym, nie mówiąc już o okresie przelotów. Niemniej, również dla ptaków lądowych, w związku z ociepleniem klimatu, wzrasta znaczenie Nordy, jako ważnego zimowiska. Dobrego przykładu dostarczają żurawie, które jeszcze 20 lat temu były zimą na Pomorzu dużą rzadkością. Podobny fenomen obserwujemy u drobnych ptaków wróblowych. Dla przykładu, ocieplenie klimatu spowodowało wyraźny wzrost liczby zimujących kosów. Jeszcze na początku tego stulecia kosy rzadko zimowały na obszarach wiejskich Nordy, podczas gdy w ostatnich latach zjawisko to stało się normą.

W następnych akapitach opisano ptaki, które można spotkać w trzech rodzajach środowisk lądowych wartych odwiedzenia zimą.

Na nadmorskich plażach i falochronach można w tym okresie zaobserwować pojedyncze ptaki siewkowe – biegusy zmienne i morskie. Większość ptaków z tej grupy zimuje dużo dalej na zachód lub południe. Z ptaków wróblowych na plażach

można zobaczyć żerują stadka śnieguł, kępy nadmorskich bylin obsiadają czeczotki i rzepołuchy, a po głazach i falochronach portowych (zwłaszcza w Helu i we Władysławowie) pomykają świergotki nadmorskie. Wszystkie te gatunki nie gniazdują w Polsce, lecz przylatują tutaj ze Skandynawii i innych rejonów północno-wschodniej Europy.

Dobrym miejscem obserwowania zimujących ptaków są rozległe tereny pól uprawnych, szczególnie na Kępie Swarzewskiej i Puckiej. Oprócz wspomnianych już gęsi, na polach oziminy i ścierniskach po kukurydzy żerują zimą stadka siewek złotych oraz – coraz częściej w ostatnich latach – żurawi. W miejscach, gdzie pola uprawne sąsiadują z miedzami, ugorami lub zadrzewieniami, można zaobserwować zimą stada wróblaków – trznadli, potrzeszczy, makolągw, dzwońców i mazurków, wśród których pojawiają się też rzadsze gatunki z północy – śnieguły, poświerki i rzepołuchy. Na tę ptasią drobnicę polują drzemliki. Polne gryzonie przyciągają natomiast wszędobylskie myszołowy oraz nielęgowe u nas myszołowy włochate i błotniaki zbożowe.

Zimą warto odwiedzić również kompleksy leśne Nordy, zwłaszcza Puszczę Darżlubską. Podczas spaceru po lesie łatwo usłyszeć głosy wielogatunkowych stad ptaków wróblowych, przemieszczających się w koronach drzew: bogatek, sosnówek, raniuszków, mysikrólików, czyży i krzyżodziobów świerkowych. W lasach zimują też dzięcioły i osiadłe gatunki sów (puszczyk, sóweczka), które rozpoczynają swoją aktywność wokalną na przełomie zimy i wiosny. Ciekawym gatunkiem, zimującym na niewielkich ciekach wodnych, jest, kojarzony raczej z górami, pluszcz. Na północy Polski spotykane są osobniki ze skandynawskiego podgatunku nominatywnego *Cinclus cinclus cinclus*. Ich stwierdzenia na Nordzie są bardzo nieliczne, natomiast dosyć regularnie pluszcze są notowane na rzekach Pojezierza Kaszubskiego, blisko południowych granic Nordy (Cedron, Gościcina).

5. Charakterystyka najważniejszych miejsc obserwacji ptaków na terenie Nordy

Na terenie Nordy znajduje się bardzo wiele miejsc godnych uwagi ze względu na możliwości obserwowania ptaków. Niezaprzeczalny prym wiedzie tu Półwysep Helski, który jest tak naprawdę ciągiem kilku miejsc atrakcyjnych dla miłośników ptaków. Wszystkie te miejsca zostały omówione razem w jednym podrozdziale, ponieważ tworzą łącznie jedną całość, zarówno przyrodniczo, jak i – z punktu widzenia obserwatora ptaków – logistycznie. Logistycznie i przyrodniczo do Półwyspu Helskiego należy też port we Władysławowie, ale ponieważ leży już na „stałym lądzie”, został tu krótko omówiony osobno. Na liście pereł ornitologicznych Nordy niezaprzeczalne drugie miejsce należy się rezerwatowi Beka, a trzecie zajmuje Jezioro Żarnowieckie. Wyjątkowo piękne i cenne przyrodniczo (również ornitologicznie) są rozległe torfowiska rezerwatu Bielawa, ale dla obserwatorów ptaków miejsce to ma o tyle mniejsze znaczenie, że rezerwat jest dostępny do zwiedzania tylko w jednym miejscu, z wieży widokowej znajdującej się na jego skraju. Łatwe do penetracji i dostępne z wielu miejsc są natomiast rozległe lasy

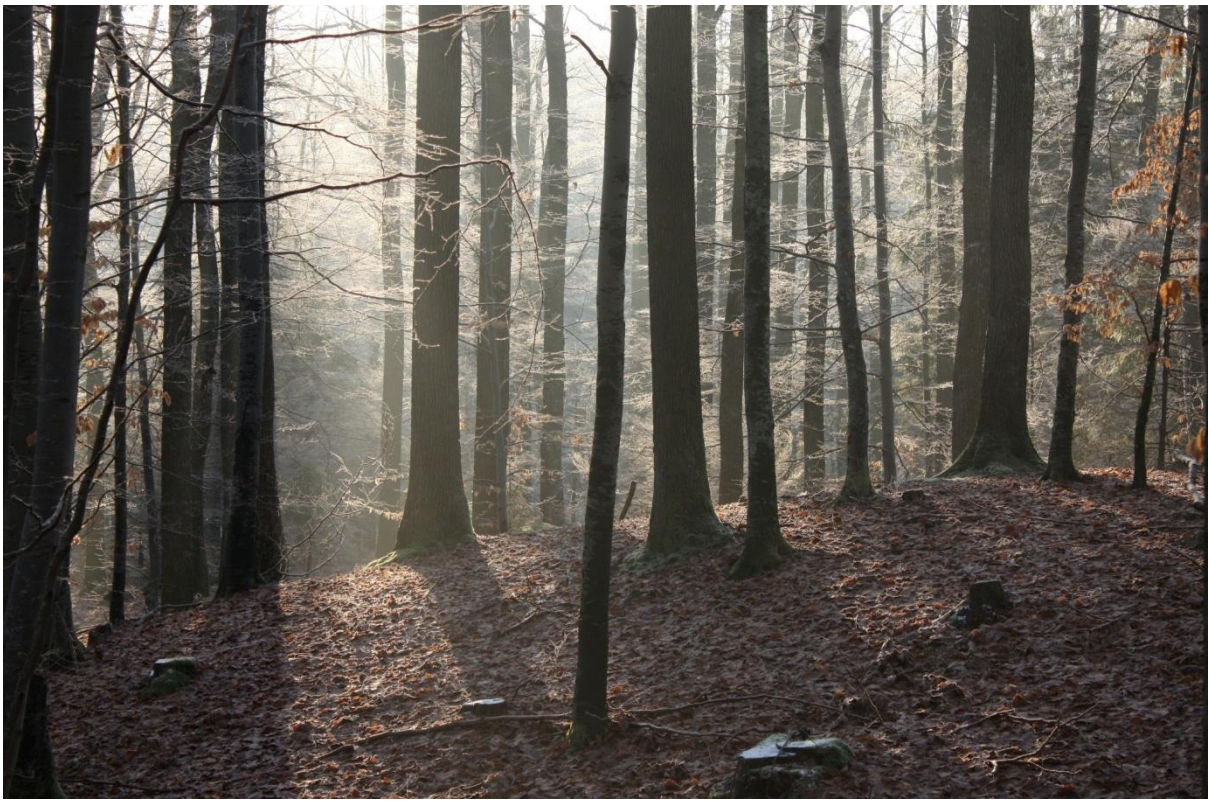

Pagórkowata zachodnia część Puszczy Darżlubskiej (Foto: Jarosław K. Nowakowski)

Puszczy Darżlubskiej. Jaj charakter miejscami przypomina ubogie bory sosnowe Mazowsza, miejscami mocno pofalowany krajobraz buczyn pogórza. Wreszcie dla

obserwatora ptaków atrakcyjne mogą się okazać miejsca z pozoru zupełnie nieciekawe, jak np. pola uprawne w okolicach Pucka w okresie zimowym. Jak widać z tego krótkiego przeglądu, Ziemia Pucka oferuje niezwykle zróżnicowany wachlarz miejsc pięknych i wartych odwiedzenia.

5.1. Półwysep Helski

Półwysep Helski jest w całej swojej rozciągłości jednym z najbardziej interesujących miejsc do obserwacji ptaków – nie tylko na terenie Nordy, ale i w Polsce. Nad półwyspem, szczególnie wiosną, przemieszcza się potężna fala ptaków przelotnych; jest to też dogodne miejsce do obserwacji gatunków zimujących na Zatoce Puckiej i na otwartym morzu. Nieco słabszy, ale również interesujący, jest przelot jesienny, a także okres lęgowy. Wyjątkowo duże, w porównaniu z innymi rejonami kraju, są tutaj szanse napotkania ptasich rzadkości – gatunków stwierdzanych w Polsce nieregularnie lub nawet tylko wyjątkowo. Decydują o tym: 1) położenie w sąsiedztwie dużych obszarów wodnych, których wiele lądowych ptaków unika, ale też 2) odpowiednie siedliska, stwarzające warunki do odpoczynku i żerowania zabłąkanych ptaków z dalekich zakątków Europy, Ameryki czy Azji. Duże znaczenie ma oczywiście pogoda, wpływająca zarówno na natężenie ruchu w powietrzu, jak i na liczebność ptaków na ziemi.

Szczególnie warte odwiedzenia są na półwyspie trzy miejsca:

<u>Hel</u>

Miejscowość położona w północno-wschodniej części Nordy, na samym końcu półwyspu. W związku z tym, że to niewielkie miasto otoczone jest ze wszystkich stron wodą, migrujące ptaki zatrzymują się tu bardzo licznie przed dalszym lotem. W zależności od pory roku, jest tu kilka najlepszych miejsc do prowadzenia obserwacji ptaków.

Obydwa porty znajdujące się w miejscowości, rybacki (wraz z mariną) i wojenny, są szczególnie interesujące zimą. W tym okresie pojawiają się tu duże zgrupowania ptaków wodnych, szczególnie kaczek, łabędzi i mew. Najdogodniejszy do obserwacji jest port rybacki, podczas gdy port wojenny jest niedostępny publicznie i prowadzenie w nim obserwacji jest mocno utrudnione (a szkoda, bo ptaki gromadzą się tam niekiedy naprawdę licznie). Między innymi w tym okresie roku są sprzyjające warunki do przyglądania się stadom mew, których stada pojawiają się w trakcie surowszych warunków pogodowych. Dominują mewy srebrzyste, ale warto obserwować uważniej, bo bywały tu też: mewa blada i trójpalczasta. Licznie zimują różne kaczki morskie, w tym edredony i lodówki – te ostatnie można zwykle bez większych trudności fotografować w porcie z bliska. W tej okolicy zimują też regularnie alki, nurzyki i nurniki. Na falochronach betonowych umocnieniach brzegu bystry

obserwator może wypatrzeć ptaki związane z kamienistym wybrzeżem, czyli biegusa morskiego oraz świergotka nadmorskiego.

Na wschodnim krańcu portu zaczyna się kładka spacerowa, prowadząca obok tzw. Kopca Kaszubów w stronę helskiego Cypla. Kładka ta jest niezwykle atrakcyjna pod względem możliwości obserwowania ptaków, szczególnie wiosną i jesienią. Las, wydmy i zarośla, wzdłuż których prowadzi, są bardzo często pełne ptaków. W zależności od miesiąca i czasu można tu spotkać liczne sikory, mysikróliki, muchołówki, świstunki, trznadle, świergotki i wiele innych gatunków ptaków. Ponieważ jesteśmy na samym końcu półwyspu, wiele ptaków - szczególnie małych migrantów dziennych w trakcie wędrówki wiosennej, które dotarły tutaj lecąc wzdłuż półwyspu - kłębi się w tej okolicy, nie mogąc zdecydować się na przelot nad otwartym morzem. To powoduje, że w niewielu innych miejscach w Polsce ptaki występują w tak dużych zagęszczeniach. Jest tu większa niż gdzie indziej szansa spotkania gatunków rzadkich, na co najlepszym okresem wiosną jest maj i czerwiec, a jesienią wrzesień i październik. Do stwierdzanych tu gatunków należą m.in. skowrończyk krótkopalcowy, świergotek stepowy, zaganiacz blady, zaganiacz mały, świstunka brunatna, krzyżodziób sosnowy, trznadel czubaty, trznadelek i poświerka. W trakcie przelotów nad głowami obserwatorów, poza ptasią drobnicą, przemieszczają się ptaki szponiaste, jerzyki, a niekiedy nawet sowy - uszatki błotne. Na Cyplu bywają też notowane gatunki bardzo rzadkie na Nordzie, choć występujące liczniej w innych regionach kraju, np. dzierlatka czy turkawka.

Podobnie atrakcyjna jest okolica oczyszczalni ścieków, położonej na zachodnim krańcu miejscowości, na obrzeżach jednostki wojskowej. Ze względu na obecność starych wraków okrętów na brzegu, pełniących funkcję falochronu, rejon ten znany jest wśród obserwatorów ptaków po prostu jako „wraki”. Przez większą część roku można tu napotkać czarnowrona (gatunek ten pojawia się też w centrum miasta i koło dworca kolejowego). Podczas migracji wydma i porastające ją zarośla są niejednokrotnie pełne drobnych ptaków wróblowych, a na pobliskich wodach zatoki można obserwować różne gatunki ptaków wodno-błotnych. Późną jesienią i wczesną wiosną bywa tu widywany świergotek nadmorski i biegus morski. Podobnie jak położony na drugim krańcu miasta Hel Cypel, miejsce to znane jest jako prawdziwy „hot spot” dla ptasich rzadkości. Do stwierdzanych tu gatunków należą: skowrończyk krótkopalcowy, białorzytka pustynna, trzcinniczek kaspijski, płochacz syberyjski, a także skowrończyk mały i trznadel szarogłowy (w przypadku dwóch ostatnich gatunków były to pierwsze ich stwierdzenia w Polsce).

Jastarnia

Miejscowość położona bliżej centralnej części Półwyspu. Charakteryzuje się bardzo dużym potencjałem ornitologicznym, szczególnie w okresie przelotów, dorównując atrakcyjnością Helowi. Jest tu kilka wartych odwiedzenia miejsc.

Legendarne w kręgach ornitologicznych lotnisko w Jastarni, jest jednym z nielicznych w okolicy większych terenów otwartych, porośniętych niską roślinnością. Powoduje to, że ptaki zamieszkujące takie siedliska zatrzymują się tu w trakcie wędrówek bardzo chętnie. Regularnie pojawiają się na lotnisku skowronki, świergotki i trznadle; wczesną jesienią częste są w tej okolicy białorzytki, a późną jesienią czeczotki i rzepołuchy. W trakcie wędrówki jesiennej na lotnisku często żerują też stadka przelotnych gęsi. Do ptasich rzadkości, stwierdzanych w tym miejscu, należy świergotek stepowy (pierwsze stwierdzenie w Polsce), świergotek szponiasty oraz dwa gatunki białorzytek – płowa i pstra (oba stwierdzone tutaj po raz pierwszy w naszym kraju). Poza tym pojawiają się tu stosunkowo licznie poświerki. W sąsiadujących z lotniskiem zakrzaczeniach i zadrzewieniach wiosną śpiewają jarzębatki, a odpoczywać może też uszatka błotna. Jesienią była tu widziana zalatująca ze środkowej Azji świstunka ałtajska.

Niemniej atrakcyjne jest też położony między portem w Jastarni a lotniskiem, użytek ekologiczny Torfowe Kłyle. Jest to urozmaicony siedliskowo teren na styku wydm i podmokłej nadmorskiej równiny. Przeplatające się zagajniki, zarośla i trzcinowiska zapewniają schronienie i miejsce żerowania wielu gatunkom ptaków. Najlepiej wybrać się tam w maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku. Można wtedy spotkać w tych okolicach tysiące wędrownych ptaków wróblowych, wśród których zdarzają się i te rzadko spotykane. Późną wiosną w krzakach regularnie śpiewają jarzębatki i zaroślówki, może trafić się też wójcik. W sąsiedztwie były obserwowane niegdyś lęgowe w Polsce, a obecnie bardzo rzadko zalatujące dzierzby: czarnoczelna i rudogłowa (w maju 2022 nawet obie naraz!). Bliżej portu w czerwcu 2020 spotkano jedynego dla Polski bagiennika żółtobrewego, gatunku występującego w Ameryce Północnej.

Dobrym miejscem na obserwacje ptaków jest też port w Jastarni. Wizyta tam będzie najbardziej owocna zimą i w okresie ptasich wędrówek. Gromadzą się wtedy liczne mewy, kaczki i łabędzie. Poza czernicami, ogorzałkami i innymi pospolitymi zimą gatunkami zdarzały się i te dużo rzadsze, takie jak birginiak. Ptaki koncentrują się najczęściej u wyjścia z portu i od strony mola. Wiosną zgrupowania „portowe” ulegają rozproszeniu, a ich skład gatunkowy nieco się zmienia. Podczas wędrówek na plaży obok portu zatrzymują się siewki, mewy i rybitwy, a w samym porcie mniej już wtedy liczne mewy.

Kuźnica

Miejscowość położona w centralnej części Półwyspu. Jest on w tym miejscu dosyć wąski, co sprzyja obserwacjom koncentracji wędrownych ptaków. Najlepiej udać się w tym celu na ścieżkę przy wyjściu na plażę (nr 33) i po przejściu niewielkiego dystansu na wschód można założyć bazę przy słynnych ławeczkach. Słynnych dlatego, że stąd, zwłaszcza wiosną, ale i jesienią, można obserwować intensywną wędrówkę różnych gatunków ptaków, które niekiedy dosłownie przelatują tuż nad

naszymi głowami. Wczesną wiosną lecą tędy tysiące drobnych ptaków, takich jak sikory, czyże, krzyżodzioby czy zięby. To również dobre miejsce do wypatrywania migrujących ptaków drapieżnych, w tym krogulców, myszołowów oraz myszołowów włochatych, a późną wiosną także trzmielojadów. Na przełomie kwietnia i maja pojawia się spora szansa zobaczenia błotniaka stepowego, który bywał tu niejednokrotnie obserwowany.

Zatoka Pucka u wybrzeży Półwyspu Helskiego na zachód od miast Hel
(Foto: Katarzyna Stępniewska)

Wędrując w okolicach Kuźnicy, warto zajrzeć do portu. Szczególnie zimą, wczesną wiosną i późną jesienią mogą gromadzić się tu różne ptaki, w tym mewy i kaczki. W stadach pospolitych gatunków można spotkać te rzadsze, takie jak mewa blada.

Niedaleko Kuźnicy, bliżej nasady Półwyspu, od strony Zatoki Puckiej, położony jest użytek ekologiczny Uroczysko Każa. To mozaika terenów trawiastych, zaroślowych, leśnych i wydmowych. Można tu wybrać się na mniej więcej dwukilometrowy spacer ścieżką przez użytek albo jego skrajem. Zimą warto spenetrować wody przybrzeżne w poszukiwaniu zimujących ptaków. Stosunkowo często pojawiają się tu polujące na ryby i kaczki bieliki; nierzadko w polu widzenia można dostrzec więcej niż jednego osobnika. Natomiast wiosną na Każy pojawiają się różne rzadsze gatunki ptaków, zarówno przelotne jak i gniazdujące. Typowe dla

występujących tu siedlisk są dziwonia, jarzębatka i świergotek łąkowy. W trakcie wędrówek można spodziewać się zarówno migracji nad głowami, jak i stad ptaków na ziemi. Ze względu na niezbyt dużą powierzchnię terenów otwartych na Półwyspie, może być to dobre miejsce do poszukiwań poświerki, skowronków i świergotków; na ich obserwacje największe szanse daje wrzesień i październik.

5.2. Port we Władysławowie

Położenie i siedliska

Port we Władysławowie położony jest u nasady Półwyspu Helskiego, od strony otwartego morza. Stanowi niejako „bramę do Helu” i jest bardzo często odwiedzany przez obserwatorów ptaków po drodze na półwysep. Atrakcyjny pod względem ornitologicznym teren obejmuje basen portowy, falochron zewnętrzny, niewielki obszar wydm porośniętych zaroślami na zachód od nasady falochronu oraz wody morskie (przybrzeżne wody Bałtyku) zarówno na zachód (w stronę Rozewia), jak i na wschód od portu (w stronę Chałup).

Walory ornitologiczne

Port we Władysławowie i jego otoczenie są bardzo dobrym miejscem do obserwacji przelotnych i zimujących ptaków wodno-błotnych oraz rzadko zalatujących ptaków wróblowych. Zimą wody wokół portu, ale też i w jego obrębie, przyciągają liczne gatunki ptaków morskich. Można tu spotkać wszystkie trzy podstawowe gatunki kaczek morskich, zimujących na Bałtyku – lodówkę, uhlę i markaczkę, w stadach liczących często setki osobników. Maksymalne łączne koncentracje tych gatunków, stwierdzane w trakcie liczeń w ramach Monitoringu Zimujących Ptaków Wód Przejściowych na odcinku Kuźnica – Rozewie, wynosiły dla lodówki 3200 osobników, uhli – 2100 os., a markaczki 1300 os. W przypadku markaczki, okolice Władysławowa są obok Helu jedynym rejonem regularnego jej występowania na naszym wschodnim Wybrzeżu (większość populacji zimuje na Zatoce Pomorskiej). W stadach markaczek i uhli przebywających na wschód od portu kilkakrotnie stwierdzono w ostatnich latach (2014, 2020, 2022) rzadko zalatującą na Bałtyk markaczkę amerykańską, a w 2022 jeszcze rzadziej pojawiającą się uhlę azjatycką. Do często obserwowanych gatunków w okolicy portu należy też edredon, nieco rzadziej trafiają się perkozy rogate i oba gatunki nurów (czarnoszyje i rdzawoszyje). Stada ptaków na morzu nie ograniczają się wyłącznie do bezpośrednich okolic portu – można je obserwować na zachód aż po Rozewie, a na wschód aż do Kuźnicy.

W październiku, w okresie jesiennego przelotu gęsi, na trawnikach w porcie żerują niekiedy niepłochliwe bernikle białolice i obrożne. Od jesieni przez całą zimę aż do wiosny na budynkach portowych i plaży tuż na wschód od portu stale przebywają duże koncentracje mew. Są to głównie cztery podstawowe gatunki: śmieszka, mewa siwa, srebrzysta i siodłata. Liczebności mew srebrzystych, notowane na całym

wspomnianym odcinku wybrzeża w trakcie zimowego monitoringu, sięgają 11 tysięcy osobników. W stadach mew regularnie są stwierdzane rzadsze gatunki: mewa żółtonoga, czarnogłowa i romańska, a nawet mewa blada. Innymi rzadkimi gatunkami ptaków wodnych, obserwowanymi w porcie, są płatkonóg płaskodzioby i kormoran czubaty (wszystkie trzy polskie stwierdzenia tego ostatniego gatunku zostały dokonane właśnie we Władysławowie).

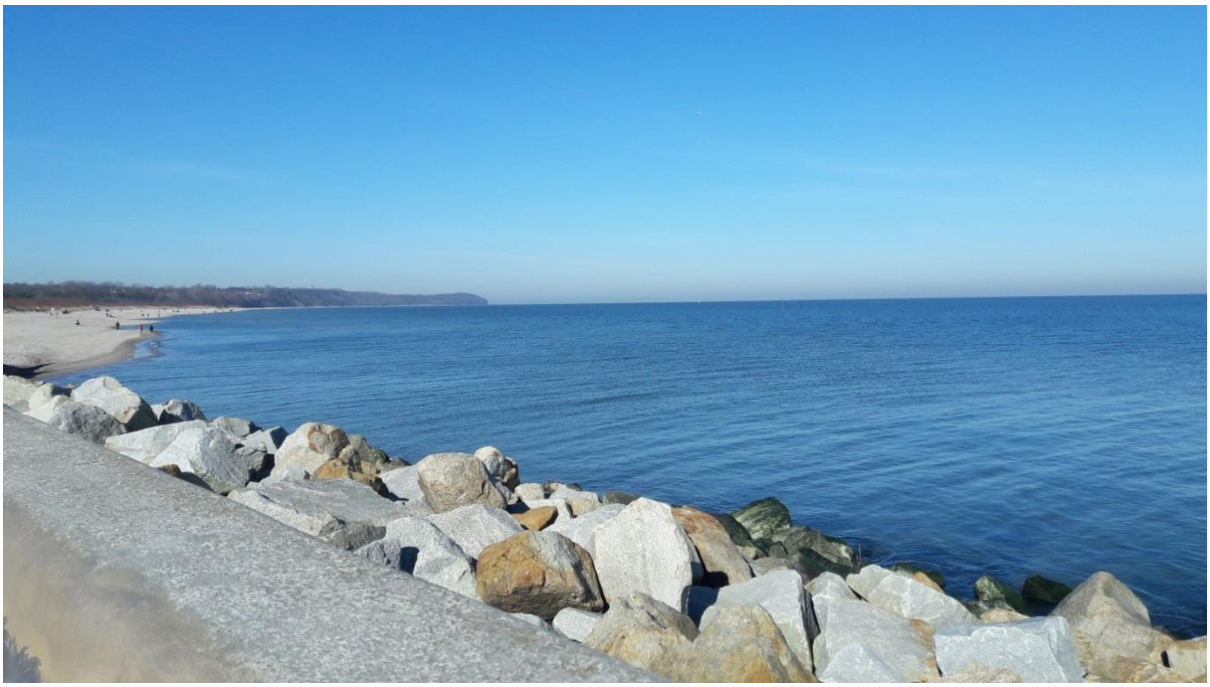

Widok z portu we Władysławowie w stronę Rozewia (Foto: Krzysztof Stępniewski)

Niezwykle interesujący jest też falochron zewnętrzny portu w okresie wędrówek jesiennych. Na kamieniach i gwiazdoblokach po jego zewnętrznej stronie przemykają biegusy morskie i świergotki nadmorskie, a w pasie trawy po stronie wewnętrznej żerują śnieguły. Ten właśnie falochron i tereny wydmowe na zachód od niego słyną ze stwierdzeń rzadko zalatujących z Syberii wróblaków - obserwowano tu m.in. świstunki: złotawą, ałtajską i brunatną oraz kląskawkę syberyjską.

Najlepszy czas na obserwacje

Port we Władysławowie najlepiej odwiedzać w okresie od października do marca. W październiku i listopadzie jest największa szansa na rzadkie gatunki wróblowych, zalatujące z Syberii. Z kolei od listopada do marca na wodach wokół portu przebywa najwięcej zimujących ptaków wodnych.

Wskazówki praktyczne

Port we Władysławowie jest obiektem otwartym, więc można go odwiedzać bez wcześniejszego umówienia. Jest położony w północno-wschodniej części miasta, tuż koło stacji kolejowej Władysławowo Port. Przy porcie znajduje się kilka parkingów, gdzie można zostawić samochód. Najlepszym miejscem do wypatrywania rzadkich ptaków wróblowych jest falochron zewnętrzny oraz porośnięte zaroślami wydmy między nasadą falochronu a wyjściem na plażę nr 1 (Władysławowo). Kaczki morskie przebywające na wodach wokół portu najlepiej obserwować z końca falochronu oraz z plaży na wschód od portu, przy wyjściu na plażę nr 2 (Chałupy) na wysokości parkingu u nasady półwyspu. Stada mew przesiadują często na budynkach portowych, wtedy najłatwiej wyszukiwać wśród nich rzadsze gatunki. Poruszając się po porcie trzeba uważać na niezabezpieczone nabrzeża basenu portowego.

5.3. Rezerwat Beka

Położenie i siedliska

Rezerwat Beka położony jest nad Zatoką Pucką między Osłoninem i Rewą. Zajmuje ujściowy odcinek rozległej polodowcowej Pradoliny Redy-Łeby. Utworzono go w 1988 r. dla ochrony fragmentu niskiego wybrzeża zatoki wraz z cennymi siedliskami i gatunkami flory oraz fauny.

Najcenniejszymi siedliskami chronionymi w rezerwacie są ekosystemy łąkowe: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, młaki niskoturzycowe oraz słonawy. Szczególnie cenne są te ostatnie, występujące w niewielu miejscach w Polsce. Rosnąca na słonawach roślinność wymaga okresowego zalewania słoną wodą z Zatoki Puckiej. Wśród mozaiki siedlisk Beki znajdują się też trzcinowiska i zarośla wierzbowe. Rezerwat chroni także końcowe odcinki dwóch rzek – Redy i Zagórskiej Strugi, wraz z ich stożkami ujściowymi, naturalny niski brzeg morski oraz otaczające go wody zatoki.

Walory ornitologiczne

Dla obserwatora ptaków Beka jest jednym z najbardziej interesujących miejsc nie tylko na terenie Nordy, ale w ogóle na naszym Wybrzeżu. Do najcenniejszych elementów przyrody rezerwatu należą gniazdujące tutaj ptaki siewkowe. Niskie, okresowo zalewane łąki stanowią dogodne siedlisko lęgowe dla czajki, krwawodzioba i kszyka – w rezerwacie gniazduje corocznie od kilku do kilkunastu par tych gatunków. Nieregularnie odbywają też tu lęgi ptaki związane z ekosystemami piaszczystych plaż: sieweczka obrożna i ostrygojad. Do gniazdujących na terenie Beki ptaków związanych

z siedliskami podmokłymi należą również: gęgawa, ohar, cyranka, bąk, żuraw, kropiatka, błotniak stawowy oraz liczne gatunki ptaków wróblowych (m.in. wąsatka, dziwonia i potrzos). Niektóre z wymienionych gatunków wymagają specyficznych siedlisk i gniazdują w Polsce dosyć nielicznie i tylko lokalnie – ich obecność w Bece potwierdza znaczenie tego miejsca dla ochrony awifauny.

Flagowym gatunkiem lęgowym w Bece był jeszcze do niedawna biegus zmienny z bałtyckiego podgatunku *schinzii*. Jego populacja gniazdująca na terenie rezerwatu jeszcze w latach 80. XX w. liczyła 50-70 par i była największa w Polsce. Niestety, po katastrofalnym spadku liczebności ostatni lęg w Bece (i równocześnie ostatni w Polsce) miał miejsce w 2004 r. Co jakiś czas obserwuje się wiosną na łąkach rezerwatu tokujące biegusy – być może powrócą kiedyś z lęgami do Beki, choć ogólnie zła kondycja bałtyckiej populacji tego gatunku każe wątpić w ponowne trwałe zasiedlenie. Tymczasem rolę flagowego gatunku przejęła po biegusie zmiennym pliszka cytrynowa, która gniazduje w Polsce od końca XX w. (jej pierwszy lęg miał miejsce na sąsiednich Mechelińskich Łąkach w 1994 r.). Obecnie w rezerwacie corocznie wyprowadza lęgi od kilku do kilkunastu par pliszki cytrynowej, co czyni Bekę jedną z jej najważniejszych ostoi w Polsce.

Rezerwat jest również kluczowym miejscem odpoczynku i żerowania dla wielu gatunków w trakcie migracji. Gdy wczesną wiosną łąki Beki w dużej mierze są zalane wodą po zimowych wlewach posztormowych i roztopach, gromadzą się na nich duże stada gęsi, żurawi oraz kaczek. Wśród gęsi, obok najpospolitszych: gęgawy, gęsi tundrowej i białoczelnej, regularnie trafiają się rzadsze gatunki: gęś krótkodzioba, gęś mała, bernikla białolica i bernikla rdzawoszyja. Często też można naraz zaobserwować wszystkie siedem występujących u nas gatunków kaczek pływających. Nieco później w sezonie wiosennym na łąkach żerują wielogatunkowe stada siewek, głównie czajek, sieweczek rzecznych i obrożnych, kszyków, krwawodziobów, łęczaków i biegusów zmiennych oraz batalionów (których samce noszą wtedy piękne godowe szaty). W stadach tych można niekiedy zaobserwować rzadziej u nas spotykane gatunki – biegusa płaskodziobego, brodźca pławnego czy płatkonoga szydłodziobego. Gdy poziom wody nieco opadnie, w rezerwacie zatrzymują się na żer duże (nawet kilkutysięczne) koncentracje pliszek żółtych, którym towarzyszą nieczęsto u nas spotykane świergotki rdzawogardłe. Wielogatunkowe zgrupowania ptaków przyciągają niekiedy prawdziwe rzadkości – w ostatnich latach w rezerwacie obserwowano m.in. cyraneczkę karolińską, warzęchę, terekię, biegusa arktycznego, szczudłaka i mornela. Również w trakcie jesiennej wędrówki w Bece zatrzymują się na żer stada siewek i gęsi – te ostatnie obecnie corocznie pozostają tu na zimę. Zimą na wodach zatoki wokół ujścia Redy gromadzą się wielotysięczne stada krzyżówek, gągołów, czernic, nurogęsi, łysek, kormoranów i łabędzi.

Najlepszy czas na obserwacje

Dla obserwatora ptaków Beka jest atrakcyjna w zasadzie o każdej porze roku, szczególnie w okresie wiosennej migracji i w sezonie lęgowym – od marca do czerwca. Marzec i kwiecień są dobrą porą do obserwacji stad gęsi i kaczek, z kolei najwięcej siewek i pliszek przebywa w rezerwacie w kwietniu i maju. Maj i czerwiec to najlepszy czas na obserwacje pliszek cytrynowych. Jesienna wędrówka siewek trwa w sierpniu i wrześniu, gęsi przylatują w październiku i listopadzie i zostają aż do wiosny. Zimowe stada ptaków wodnych na wodach wokół Beki można obserwować od listopada do marca.

Wiosenne rozlewiska w rezerwacie Beka (Foto: Krzysztof Stępniewski)

Wskazówki praktyczne

Do rezerwatu można dotrzeć rowerem – betonową drogą po wale przeciwpowodziowym, stanowiącym zachodnią granicę rezerwatu, biegnie szlak rowerowy z Gdyni w stronę Półwyspu Helskiego. Dojazd samochodem możliwy jest z Mrzezina – szutrową drogą w kierunku Osłonina lub drogą z betonowych płyt przez łąki. Najbliższe przystanki komunikacji publicznej znajdują się w Mrzezinie (stacja PKP) i w Rewie (przystanek ZKM Gdynia).

W rezerwacie przyrody Beka obowiązują zasady zachowania, mające na celu ochronę przyrody tego miejsca. Po rezerwacie można poruszać się wyłącznie po wyznaczonej ścieżce edukacyjnej. Ścieżka ta biegnie częściowo „betonką” po wale, a częściowo ścieżką przez łąki do plaży przy ruinach osady Beka i dalej wzdłuż brzegu morskiego i północnej granicy rezerwatu. Odcinek wiodący przez łąki i wzdłuż plaży jest zamykany dla ruchu turystycznego w okresie od początku marca do końca lipca, dla zapewnienia gniazdującym ptakom spokoju. Trasa wiodąca „betonką” jest dostępna przez cały rok i umożliwia obserwacje ptaków bez ich płoszenia – ze względu na spore odległości przydatna jest luneta. Przy północnej granicy rezerwatu stoi wieża widokowa z piękną panoramą na Bekę i jej otoczenie. Rezerwatem opiekuje się Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), które prowadzi w nim ekstensywną gospodarkę rolną (wykaszanie łąk, wypas koni), dzięki której możliwe jest zachowanie cennych półnaturalnych ekosystemów. W sezonie letnim wolontariusze OTOP patrolują teren rezerwatu, prowadząc edukację wśród turystów i pilnując przestrzegania zasad zwiedzania. Towarzystwo przygotowało też specjalną aplikację mobilną w formie wirtualnej wycieczki po rezerwacie (http://rezerwat-beka.aplikacja-mobilna.com/).

5.4. Jezioro Żarnowieckie

Położenie i siedliska

Jezioro Żarnowieckie jest największym śródlądowym zbiornikiem na Nordzie i jednym z większych w Polsce (ok. 1430 ha - 20. miejsce pod względem powierzchni). Zajmuje dno głębokiej polodowcowej rynny. Brzegi jeziora po wschodniej i zachodniej stronie są strome, porośnięte lasami z dużym udziałem buczyn (lasy te stanowią pn.-zach. kraniec Puszczy Darżlubskiej). Na północy i południu dno rynny zajmują tereny rolne i wilgotne łąki. Przez jezioro przepływa rzeka Piaśnica.

Jezioro Żarnowieckie jest popularnym terenem rekreacyjnym, w położonych nad nim miejscowościach (Lubkowo, Nadole, Brzyno) znajdują się pomosty, przystanie i plaże. Jest ono również znane wśród wędkarzy. Na pd.-wsch. brzegu wznoszą się zabudowania nieukończonej elektrowni jądrowej Żarnowiec, z kolei po przeciwnej stronie działa największa w Polsce elektrownia szczytowo-pompowa. Piękny widok na jezioro rozpościera się z Góry Zamkowej (ok. 95 m n.p.m.).

Walory ornitologiczne

Jezioro Żarnowieckie jest jednym z najważniejszych obszarów zimowania ptaków wodnych nie tylko na Pomorzu, ale i w całej Polsce. Liczenia tych ptaków odbywają się co roku (od 2011) jako element Monitoringu Zimujących Ptaków

Wodnych. W ramach monitoringu szczególnie duże koncentracje stwierdzano w przypadku następujących gatunków: łyski (do 8300 os.), czernicy (do 4700 os.), i głowienki (do 550 os.). Tym samym jezioro Żarnowieckie stanowi jedno z najważniejszych zimowisk wymienionych gatunków w naszym kraju. Liczebność zimujących ptaków wykazuje silne wahania w trakcie sezonu, a ich mieszane stada mogą niekiedy osiągać jeszcze większe rozmiary – np. koncentrację grążyc i łysek na jeziorze w dniu 19 grudnia 2021 oszacowano na 16 tysięcy osobników. Duże stada zimą na zbiorniku tworzy też krzyżówka (do 3200 os.) i perkoz dwuczuby (do 1000 os.). Lista obserwowanych na akwenie zimą ptaków wodnych jest oczywiście dużo dłuższa – obejmuje m.in. ogorzałkę, cyraneczkę, świstuna, nurogęś i bielaczka. Licznie zimują też na jeziorze łabędzie nieme i krzykliwe, którym towarzyszą niekiedy stada gęsi. Koncentracje ptaków wodnych najczęściej przebywają w północnej części jeziora, w sąsiedztwie wypływu Piaśnicy. Jednym z regularnych żerowisk gęsi i łabędzi w okolicy jeziora są pola uprawne w sąsiedztwie Prusewa – w stadach gęsi z rodzaju *Anser* można tam niekiedy zaobserwować również bernikle kanadyjskie i białolice.

Północny brzeg Jeziora Żarnowieckiego (Foto: Katarzyna Stępniewska)

Przez cały rok w trzcinowiskach na północnym brzegu jeziora można obserwować czaple białe i wąsatki, a w okolicach pomostu w Brzynie często poluje zimorodek. W czasie wiosennych i jesiennych wędrówek nad taflą wody przemykają

stadka rybitw rzecznych i czarnych, polujących na ryby, a na kamienistych brzegach żerują brodźce piskliwe. W buczynach porastających strome wschodnie i zachodnie brzegi rynny jeziora łatwo usłyszeć wiosną głos siniaka i śpiew muchołówki małej. Z kolei wilgotne łąki zajmujące dno rynny są siedliskiem derkacza i wielu gatunków ptaków wróblowych. W okolicy zbiornika przez cały rok występują bieliki – ich polowania na ptaki przebywające zimą na wodach jeziora są niezapomnianym widokiem.

Najlepszy czas na obserwacje

Najlepszym okresem do obserwacji ptaków wodnych nad Jeziorem Żarnowieckim jest zima – od listopada do marca. Ptaki przelotne przebywają nad jeziorem w okresie wędrówek – od marca do czerwca i od sierpnia do listopada. W zasadzie przyjazd nad jezioro o każdej porze roku może przynieść ciekawe obserwacje.

Wskazówki praktyczne

Najlepszym miejscem do obserwacji zimowych koncentracji ptaków wodnych jest parking na północnym krańcu jeziora, koło wypływu Piaśnicy, tuż przy drodze wojewódzkiej nr 213 między Żarnowcem a Wierzchucinem. Do przeglądania dużych stad przydaje się luneta. Warto też zajrzeć na pomosty w Brzynie, Lubkowie i Nadolu. Dookoła jeziora biegną drogi publiczne, możne je łatwo objechać samochodem lub rowerem.

5.5. Bielawskie Błota

Położenie i siedliska

Bielawskie Błota to rozległy obszar torfowisk, zajmujący obniżenie między wyniesionymi kępami morenowymi: Ostrowską, Swarzewską i Sławoszyńską. Stanowi on częściowo zdegradowaną w wyniku ludzkiej działalności pozostałość wielkiego torfowiska wysokiego typu atlantyckiego. Część obszaru torfowiska zajmują otwarte mszary z wrzoścem bagiennym, w zagłębieniach terenu wypełnionych wodą występują cenne zbiorowiska torfowcowe. Spore obszary błot porastają brzeziny bagienne, znajdują się tam również liczne niewielkie zbiorniki wodne. Na obrzeżach torfowiska rosną bory sosnowe, do których od południa i wschodu przylegają częściowo zarośnięte drzewami i krzewami łąki i pola uprawne.

Cały obszar Bielawskich Błot jest niezwykle cenny pod względem przyrodniczym. Rosną tam liczne rzadkie i chronione gatunki roślin (m.in. woskownica europejska i malina moroszka). Torfowiska chroni rezerwat przyrody Bielawa, ustanowiono też tam dwa obszary Natura 2000: Obszar Specjalnej Ochrony

Bielawskie Błota i Specjalny Obszar Ochrony Bielawskie Błota. Niestety, długoletnia gospodarka ludzka, poprzez melioracje oraz eksploatację torfu, doprowadziła w przeszłości do przesuszenia torfowiska, a w konsekwencji do niszczycielskich pożarów i degradacji dużych fragmentów Bielawy. Działania naprawcze podjął Nadmorski Park Krajobrazowy, a w ostatnich latach prace nad poprawą stosunków wodnych i przywróceniem utraconych wartości przyrodniczych torfowiska prowadzi na tym terenie Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego. Dzięki tym działaniom Bielawskie Błota pozostają jedną z przyrodniczych pereł Nordy, a ich niezwykły krajobraz, z rozległymi bezdrzewnymi mokradłami, przypomina arktyczną tundrę.

Walory ornitologiczne

Najcenniejszymi gatunkami gniazdującymi na terenie Bielawskich Błot są żuraw, łęczak i pliszka cytrynowa. Liczebność lęgowych żurawi na tym terenie wzrosła od poziomu 10 par pod koniec XX w. do 49 par w 2018 r. Zagęszczenie par żurawia we wschodniej części torfowiska w latach o wysokiej liczebności osiągało 3,6 par/10 ha, co jest jedną z najwyższych wartości notowanych w Europie. W okresie wędrówek żurawie tworzą w ostoi olbrzymie koncentracje – największe stwierdzone zgrupowanie jesienne liczyło 2220 osobników, a wiosenne 1360 osobników. Żurawie coraz liczniej zimują też na Bielawskich Błotach (do 390 os. w 2020 r.). W przypadku łęczaka trend populacyjny jest niestety przeciwny. W latach 80. XX w. jego liczebność oceniano na ok. 10 par, podczas gdy w ostatniej dekadzie stwierdzano lęgi pojedynczych par tylko w niektórych latach (ostatni przypadek w 2017). Nadal jednak Bielawa pozostaje jedną z najważniejszych ostoi lęgowych tego skrajnie rzadkiego gatunku w Polsce. Pliszka cytrynowa gniazduje na tym obszarze od 2012 r. w liczbie kilku par (maksymalnie 10 w 2014 r.). Innymi cennymi gatunkami lęgowymi Bielawskich Błot są kszyk, samotnik, lelek i łabędź krzykliwy, a obserwacje w sezonie lęgowym wskazują na możliwość gniazdowania innych bardzo nielicznych w Polsce gatunków: czeczotki brązowej, uszatki błotnej i droździka.

Bogata w gatunki jest też awifauna występująca na Bielawskich Błotach w okresie wędrówek, szczególnie wiosennej. Na zbiornikach wodnych w obrębie torfowiska odpoczywają przelotne wielogatunkowe stada ptaków blaszkodziobych, z których część zostaje potem na lęgi (m.in. gęgawy, krakwy i płaskonosy). Bielawskie Błota oraz przylegające do nich pola uprawne i łąki są w tym okresie penetrowane przez wiele gatunków ptaków szponiastych, w tym bardzo rzadkich – obserwowano tu m.in. orła przedniego, gadożera, orlika grubodziobego, sokoła wędrownego i kobczyki. W „dobry dzień” podczas przelotu szponiastych pod koniec kwietnia i w maju można zaobserwować nawet kilkanaście ich gatunków (m.in. kanie rude i czarne, trzmielojady, orliki krzykliwe i rybołowy). Na Bielawie zatrzymują się też wiosną rzadko stwierdzane na Pomorzu wróblowe – m.in. muchołówka białoszyja i świergotek

rdzawogardły. Do największych rzadkości należy obserwowany w 2018 świergotek szponiasty.

Najlepszy czas na obserwacje

Bielawskie Błota najlepiej odwiedzić w okresie wiosennej i jesiennej wędrówki oraz sezonu lęgowego, a więc od marca do października. Największe koncentracje żurawi wiosną są obserwowane w marcu i kwietniu, a jesienią we wrześniu i w październiku. Najlepszym okresem na obserwacje łęczaków i pliszek cytrynowych jest maj i czerwiec. Również w trakcie wędrówki wiosennej odnotowano najwięcej stwierdzeń rzadkich ptaków szponiastych.

Panorama Bielawy z kwitnąca wełnianką (Foto: Katarzyna Stępniewska)

Wskazówki praktyczne

Do rezerwatu Bielawa obowiązuje zakaz wstępu. Rezerwat można zwiedzać wyłącznie z dwu punktów obserwacyjnych położonych na jego obrzeżach, do których prowadzą dwa „szlaki” turystyczne kilkudziesięciometrowej długości. Najlepszym do

obserwacji ptaków miejscem dostępnym dla turystów jest wieża widokowa Ameryka, znajdująca się przy południowo-wschodniej granicy Bielawy, blisko przysiółka o tej nazwie. Dojazd do wieży możliwy jest kiepską gruntową drogą łączącą miejscowości Sulicice i Kaczyniec. Przy zachodniej granicy rezerwatu znajduje się platforma widokowa, ale nie jest ona zbyt wysoka, a widok na rezerwat jest mniej efektowny. Niemniej oba miejsca są godne polecenia, szczególnie w okresie wiosennych i jesiennych zlotowisk żurawi (marzec-kwiecień i wrzesień-październik). Dojechać do platformy można od strony Sławoszyna ulicą Spacerową. Samochód można zostawić na skraju lasu w pobliżu plantacji borówki amerykańskiej. Okolice poza granicami rezerwatu najlepiej penetrować pieszo lub na rowerze – niedaleko południowej granicy torfowiska przebiega ścieżka rowerowa z Pucka do Krokowej; poprowadzony nią europejski szlak rowerowy EuroVelo 10 biegnie też wzdłuż zachodniej granicy rezerwatu.

5.6. Puszcza Darżlubska

Położenie i siedliska

Puszcza Darżlubska jest najdalej na północ położonym zwartym kompleksem leśnym w Polsce. Zajmuje powierzchnię ok. 16 000 ha, rozciągając się między Pradoliną Redy-Łeby na południu a północnym skrajem Wysoczyzny Żarnowieckiej na północy. Jej północno-zachodnie partie sięgają do Jeziora Żarnowieckiego.

Głównymi gatunkami drzew budującymi Puszczę są sosna i buk, w wyraźnej domieszce występuje też świerk. W zachodniej części Puszczy rosną głównie bory sosnowe, z kolei część wschodnia to przede wszystkim buczyny – zarówno żyzne, jak i kwaśne buczyny niżowe. W puszczy można też spotkać fragmenty grądu subatlantyckiego, pomorskiego lasu bukowo-dębowego oraz lasów łęgowych. Rzeźba terenu jest urozmaicona, szczególnie w strefie krawędziowej Wysoczyzny Żarnowieckiej i rynny Jeziora Żarnowieckiego – występują tu wzgórza o stromych stokach poprzecinane dolinami i wąwozami. Na terenie kompleksu znajdują się dwa rezerwaty przyrody (Darżlubskie Buki i Źródliska Czarnej Wody), ponadto pd.-wsch. część Puszczy obejmuje Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Darżlubska.

Walory ornitologiczne

W Puszczy występuje duża różnorodność gatunków ptaków leśnych, związanych z różnymi typami lasu – zarówno ptaki siedlisk borowych (np. paszkot, czubatka, lerka), jak i gatunki typowe dla buczyn (np. siniak i muchołówka mała). Dzięki udziałowi świerka w drzewostanie można też tu spotkać zniczka, gila i czyża oraz krzyżodzioba świerkowego. Ze świerkiem związane są też dwa gatunki sów – włochatka oraz sóweczka. W przypadku włochatki obszar Puszczy jest jedną

z ważniejszych ostoi w skali kraju – liczebność jej lęgowej populacji w niektórych latach osiąga 15-30 par. W przypadku sóweczki stwierdzano dotychczas obecność pojedynczych par. W 2018 r. słyszano odzywającego się samca naszej największej sowy – puchacza. Drugim gatunkiem, dla którego Puszcza Darżlubska stanowi ważną ostoję, jest muchołówka mała. Jej populację lęgową na obszarze Natura 2000 w południowo-wschodniej części Puszczy oceniono w 2018 r. na 284 pary, co stanowi ok. 0,7% populacji krajowej. Zagęszczenia tego gatunku w buczynowych partiach kompleksu sięgają 1,5 samca/10 ha – wartość rzadko spotykana w innych rejonach. Z buczynami silnie związany jest też siniak, a jego gniazdowanie, podobnie jak w przypadku włochatki, możliwe jest dzięki powszechnemu występowaniu dzięcioła czarnego, z którego dziupli oba gatunki korzystają. Rzadkim w skali Pomorza gatunkiem, którego lęgi były stwierdzane w Puszczy, jest orzechówka. Do lęgowych ptaków szponiastych na tym obszarze należą bielik, kania ruda, jastrząb, krogulec i myszołów.

Najlepszy czas na obserwacje

Puszczę Darżlubską najlepiej jest odwiedzić wiosną – od marca do czerwca. Wiele leśnych ptaków jest łatwiej wykrywalna dzięki głosom niż bezpośrednim obserwacjom, stąd też najwięcej gatunków można wykryć w sezonie lęgowym, gdy samce śpiewem oznajmiają zajęcie terytorium. Włochatki odzywają się nocami, najintensywniej od połowy marca do połowy kwietnia. Z kolei w maju i czerwcu najłatwiej usłyszeć śpiew muchołówki małej.

Wskazówki praktyczne

Do puszczy można dotrzeć własnym samochodem – kompleks przecina kilka dróg jezdnych, w tym droga wojewódzka nr 218 z Wejherowa do Krokowej (z południa na północ) oraz droga powiatowa z Pucka przez Leśniewo do Kniewa (kierunek wschód-zachód). Większość dróg leśnych jest zamknięta dla pojazdów samochodowych, w odległe zakątki Puszczy najlepiej więc dotrzeć pieszo lub na rowerze (przez kompleks poprowadzono kilka szlaków turystycznych i tras rowerowych). Samochód można zostawić na jednym ze stosunkowo licznych leśnych parkingów (https://czaswlas.pl/mapa?search=1&s_parkingi=1&s_nazwa=parking%20jezioro%20stoborowe&m_zoom=12&m_lat=54.64026728750056&m_lng=18.376350402832035).

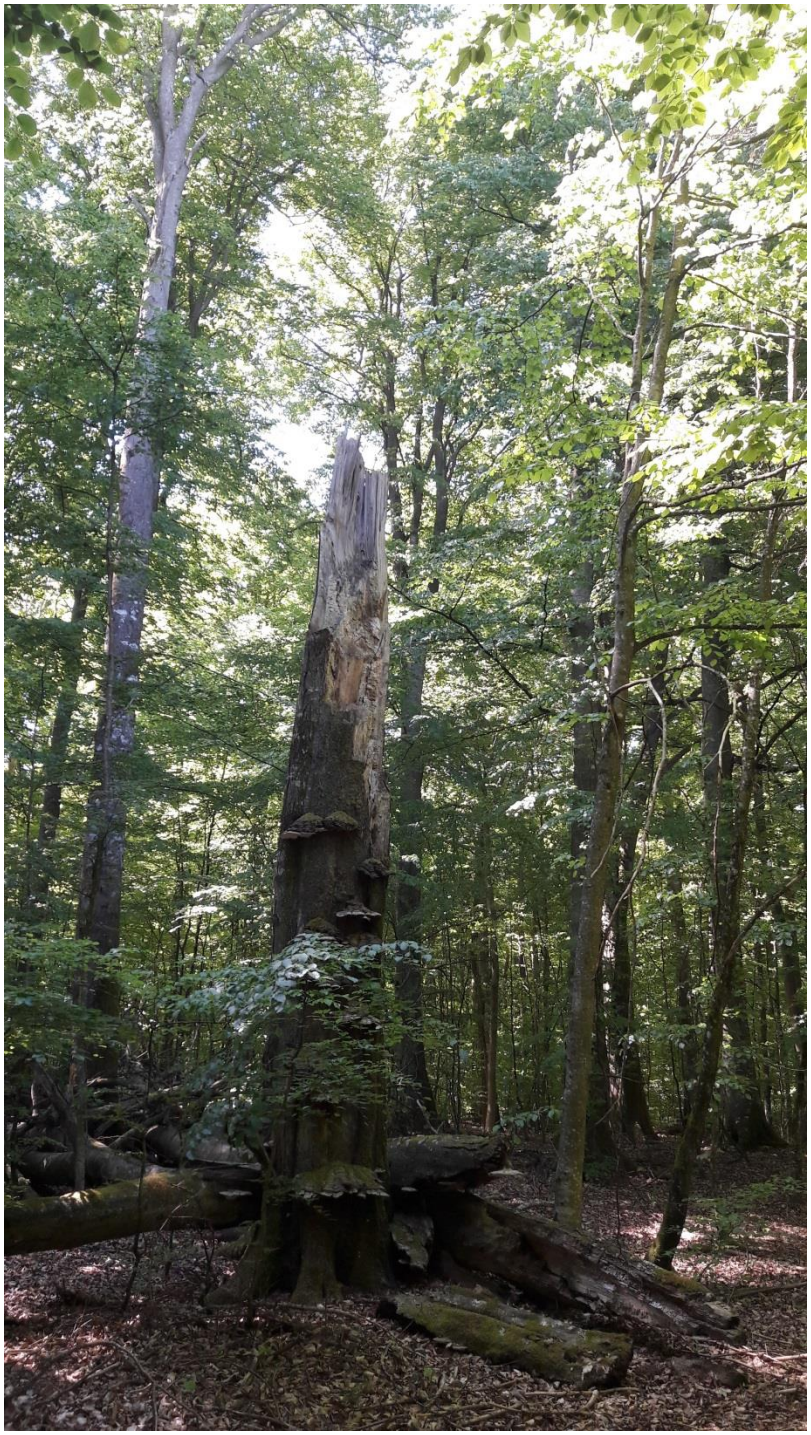

Biotop muchołówki małej w Puszczy Darżlubskiej (Foto: Krzysztof Stępniewski)

5.7. Lasy i bory pasa nadmorskiego (Białogóra – Jastrzębia Góra)

Położenie i siedliska

Lasy porastające pas nadmorski rozciągają się na odcinku od Jastrzębiej Góry na wschodzie po okolice Białogóry i dalej na zachód, poza granice Nordy. Szerokość pasa leśnego wynosi od 0,25 km (Jastrzębia Góra i Karwia) do 5 km (na zachód od Białogóry). Głównym zbiorowiskiem roślinnym są nadmorskie sosnowe bory bażynowe, porastające wydmy. Na zapleczu wydm, w miejscach żyźniejszych, rosną gdzieniegdzie płaty lasów bukowo-dębowych. W zagłębieniach między wydmami, szczególnie w okolicach Białogóry, wytworzyły się cenne torfowiska typu atlantyckiego z roślinnością bagienną. Tuż na zachód od granic Nordy, w rejonie Lubiatowa, znajdują się niewielkie partie bezleśnych, ruchomych wydm.

Najcenniejsze fragmenty nadmorskich lasów są chronione przez trzy rezerwaty: Białogóra (zbiorowiska atlantyckiej roślinności torfowiskowej w zagłębieniach międzywydmowych), Babnica (strome zbocze wydmy porośnięte przez naturalny las bukowo-dębowy) i Widowo (zróżnicowane siedliska leśne – m.in. bory bażynowe i dąbrowy – porastające kompleks wydm). Ponadto część terenu obejmują Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000: Piaśnickie Łąki i Białogóra.

Walory ornitologiczne

Nadmorskie bory zamieszkuje szereg gatunków ptaków typowych dla borów sosnowych, wśród nich m.in. lerka, paszkot, świergotek drzewny i czubatka. Wszystkie te gatunki występują tutaj licznie i są łatwe do obserwacji w sezonie lęgowym. Na odsłoniętych piaszczystych wydmach można w pogodne letnie noce usłyszeć tokujące lelki, z kolei fragmenty wydm porośnięte młodnikami sosnowymi i nasadzeniami kosodrzewiny są dobrym miejscem do obserwacji czeczotek brązowych. Torfowiska międzywydmowe w rezerwacie Białogóra są ważnym stanowiskiem lęgowym żurawi. W partiach lasu bukowo-dębowego występują ptaki typowe dla tych siedlisk: siniak, dzięcioł średni i muchołówka mała. W okresie wiosennych i jesiennych migracji można niekiedy zaobserwować rzadziej notowane na Pomorzu gatunki, m.in. orzechówkę, turkawkę i wójcika. Jesienią i zimą w borach koczują stadka krzyżodziobów świerkowych, wśród których bywały też stwierdzane bardzo rzadkie w Polsce krzyżodzioby sosnowe – jesienią 2017 jednego ptaka obserwowano w Karwi, a od stycznia do marca 2018 stado tego gatunku liczące 32 osobniki przebywało w borach sosnowych koło Osetnika (ok. 13 km na zachód od granic Nordy).

Przybrzeżne wody Bałtyku na opisywanym odcinku nie skupiają tak dużych zgrupowań zimujących ptaków wodnych jak rejon Helu czy Władysławowa, jednak

i tutaj można jesienią i zimą bez problemu obserwować lodówki, uhle oraz nury czarno- i rdzawoszyje. Na odludnych o tej porze roku plażach i nadmorskich wydmach żerują stadka śnieguł. Podczas wiosennej i jesiennej migracji obserwowano też w tym rejonie wiele ciekawych gatunków (m.in. rybitwę wielkodziobą, mewę czarnogłową i zausznika).

Torfowisko w rezerwacie Białogóra (fot. Katarzyna Stępniewska)

Najlepszy czas na obserwacje

Najlepszym okresem do obserwacji ptaków leśnych jest sezon lęgowy, od marca do czerwca, kiedy łatwo je wykryć na podstawie śpiewów. Na nasłuchy lelków najlepiej się wybrać w czerwcowe i lipcowe noce. Z kolei dobrym okresem na obserwacje ptaków na morzu jest jesień i zima (od września do kwietnia), jest to też najlepszy czas na poszukiwania krzyżodziobów sosnowych.

Wskazówki praktyczne

Dojazd do nadmorskich miejscowości (między innymi Białogóra, Dębki, Karwia, Jastrzębia Góra) możliwy jest własnym samochodem lub autobusami komunikacji

publicznej (większa liczba kursów w sezonie letnim). Przez lasy poprowadzono szlaki piesze i ścieżki rowerowe (w tym międzynarodowy szlak rowerowy Eurovelo 10). Zwiedzając rezerwaty, należy przestrzegać obowiązujących w nich przepisów ochrony przyrody (np. zakazu zbaczania ze ścieżek).

5.8. Błota Przymorskie (Wierzchucino – Ostrowo)

Położenie i siedliska

Błota Przymorskie stanowią rozległą i podmokłą równinę, rozciągającą się od Wierzchucina po Ostrowo. Zajmują obszar między wydmami pasa nadmorskiego na północy a kępami morenowymi Wysoczyzny Choczewskiej i Pobrzeża Kaszubskiego na południu. Dominującym siedliskiem są wilgotne łąki, poprzecinane siecią rowów melioracyjnych. Przez równinę przepływają dwie rzeki: Piaśnica i Czarna Woda. Najcenniejsza część tego terenu, Bielawskie Błota, została opisana w osobnym podrozdziale.

Zachodnia część opisywanego obszaru jest częściowo objęta przez Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Piaśnickie Łąki. Znajdują się tutaj dwa rezerwaty przyrody: Piaśnickie Łąki (zmiennowilgotne łąki trzęślicowe z cennymi gatunkami roślin) i Długosz Królewski w Wierzchucinie (stanowisko chronionego gatunku paproci, długosza królewskiego, oraz pozostałości torfowiska wysokiego). Przy południowym skraju Błot, w okolicy Szarego Dworu, położony jest rezerwat Zielone (stanowisko wiciokrzewu pomorskiego).

Walory ornitologiczne

Błota Przymorskie są w okresie wędrówek ważnym miejscem odpoczynku i żerowania ptaków, szczególnie blaszkodziobych oraz szponiastych. Od lutego do kwietnia oraz od października do listopada nad Błotami przelatują i zatrzymują się klucze gęsi i łabędzi. Zimą na łąkach polują na gryzonie myszołowy zwyczajne i włochate, błotniaki zbożowe i srokosze. W sezonie lęgowym z kolei można zaobserwować nad łąkami kanie rude i błotniaki łąkowe – oba gatunki bardzo nielicznie (1-2 pary) gniazdują w rejonie Błot Przymorskich. Mozaika terenów otwartych i kęp zarośli sprzyja występowaniu lęgowych wróblaków – z rzadszych na Pomorzu gatunków występują tu m.in. kląskawki i jarzębatki. Do ciekawszych gatunków obserwowanych na tym obszarze należą tez sokół wędrowny i czarnowron.

Najlepszy czas na obserwacje

Wizyta na Błotach Przymorskich może przynieść ciekawe obserwacje o każdej porze roku. Zimą i wiosną warto zwrócić uwagę na ptaki szponiaste, krążące nad łąkami lub czatujące na drzewach. Stada gęsi i łabędzi pojawiają się na tym terenie

wiosną i jesienią. Maj i czerwiec to z kolei dobry czas na obserwacje lęgowych ptaków wróblowych.

Równina Błot Przymorskich koło Dębek (fot. Katarzyna Stępniewska)

Wskazówki praktyczne

Błota Przymorskie przecina kilka dróg publicznych, dostępnych dla samochodów (Sławoszyno – Karwia, Krokowa – Karwieńskie Błoto II i Odargowo – Dębki). Lokalne drogi zapuszczające się głębiej w łąki najlepiej przemierzać pieszo lub rowerem (nie wszystkie mogą okazać się przejezdne autem).

5.9. Jastrzębia Góra i Rozewie

Położenie i siedliska

Klify Jastrzębiej Góry i Rozewia są najdalej na północ wysuniętym obszarem w Polsce i stanowią świetny punkt widokowy na Bałtyk. Teren ten wchodzi w skład Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 Kaszubskie Klify. Najcenniejszy

fragment klifów, porośnięty wiekowym lasem bukowym, chroniony jest przez rezerwat Przylądek Rozewski.

Walory ornitologiczne

Jastrzębia Góra jest jednym z najlepszych na Nordzie miejsc do uprawiania tzw. seawatchingu, czyli obserwacji ptaków przelatujących nad morzem i siadających na nim. Najlepszą porą na tego typu obserwacje są jesienne i zimowe sztormy z kierunku zachodniego i północno-zachodniego. Przygnane nimi ptaki pełnomorskie znad Atlantyku, które rzadko pojawiają się na naszym wybrzeżu – wydrzyki wielkie, głuptaki, burzyki i nawałniki – przelatują wzdłuż linii brzegowej, często w stosunkowo niewielkiej odległości. Obserwacje ze szczytu klifu zapewniają rozległe pole widzenia i umożliwiają dostrzeżenie również tych osobników, które znajdują się dalej od brzegu. W 2021 kilkakrotnie po takich sztormach widywano w Jastrzębiej Górze głuptaki, z kolei w 2008 stwierdzono tu dwa inne rzadkie gatunki – markaczkę amerykańską i lodowca. Ciekawe obserwacje, szczególnie jesienią, może też przynieść okres regularnych wędrówek ptaków wodnych (kaczek mew i alkowatych).

Zimą na morzu w okolicach Rozewia pojawiają się stada kaczek morskich – lodówek, uhli i markaczek. Zazwyczaj, ptaki te w większych koncentracjach przebywają dalej na wschód, w rejonie Władysławowa i Mierzei Helskiej, ale opisywany rejon jest też dobrym miejscem do ich obserwacji. Dosyć liczne na wodach morskich są w tej okolicy perkozy dwuczube i gągoły, rzadziej trafiają się nury i perkozy rogate. Z kolei w maju i czerwcu buczyna porastająca przylądek jest dobrym miejscem do poszukiwań wójcików, a w norkach w ścianach klifów w Jastrzębiej Górze i Chłapowie gniazdują brzegówki.

Najlepszy czas na obserwacje

Sztormy przynoszące ze sobą ciekawe i rzadko obserwowane gatunki występują na Bałtyku z reguły od października do lutego. Regularna migracja ptaków wodnych nad morzem trwa od sierpnia do listopada. Z kolei zimowe koncentracje kaczek i innych gatunków na wodach przybrzeżnych można obserwować od listopada do marca.

Widok na Bałtyk w czasie sztormu z klifu w Jastrzębiej Górze (fot. Krzysztof Stępniewski)

Wskazówki praktyczne

Dogodnym miejscem do seawatchingu jest Bulwar Nadmorski w Jastrzębiej Górze, szczególnie jego wschodni (przy ul. Słowackiego) i zachodni kraniec (przy ul. Bałtyckiej). Ponieważ opisywane miejsca są mocno eksponowane na wiatr, należy bezwzględnie pamiętać o ciepłej i nieprzewiewnej odzieży. Do obserwacji ptaków przelatujących dalej od brzegu przydatna jest luneta.

5.10. Władysławowo – Słone Łąki

Położenie i siedliska

Rezerwat Słone Łąki znajduje się we wschodniej części Władysławowa. Zajmuje wilgotne łąki porośnięte słonolubną roślinnością na niskim, zatorfionym brzegu Zatoki Puckiej. W rejonie rezerwatu znajduje się najbardziej oddalona od otwartego morza część zatoki. Brzeg morski porośnięty jest w dużej mierze szuwarem trzcinowym. Rezerwat leży na terenie dwóch obszarów Natura 2000: „ptasiego” (Obszar Specjalnej Ochrony Zatoka Pucka) i „siedliskowego” (Specjalny Obszar Ochrony Zatoka Pucka i Półwysep Helski).

Walory ornitologiczne

Dla ornitologa dużo bardziej atrakcyjne niż łąki rezerwatu (gdzie widuje się niekiedy czaple siwe i żerujące ptaki krukowate) są przylegające do nich wody Zatoki

Puckiej. Miejsce to jest ważnym zimowiskiem ptaków wodnych i często w okresie zimowym można tu zaobserwować duże, wielogatunkowe stada ptaków. Do najliczniejszych gatunków należą: łabędź niemy, łyska i nurogęś, które regularnie osiągają liczebność kilkuset osobników. Mniej licznie, ale też regularnie, zimują w tym rejonie łabędzie krzykliwe, świstuny, krakwy, czernice, głowienki, bielaczki i perkozki. W trzcinowiskach porastających brzegi zatoki zdarzały się stwierdzenia zimujących bąków i wodników, przez cały rok można też tu usłyszeć wąsatki. W trakcie wiosennej i jesiennej wędrówki skład gatunkowy wzbogacają ptaki przelotne (m.in. cyraneczki, płaskonosy i rożeńce). Zdarza się, że gatunki u nas niegniazdujące pozostają w okolicy rezerwatu przez wiosnę i lato – np. w 2019 i 2022 można tu było przez cały sezon obserwować perkoza rogatego.

Zimowe stada ptaków na wodach zatoki nie występują wyłącznie w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu, ale często ciągną się dalej na południe i wschód. Niestety, brzeg zatoki na południe od Słonych Łąk jest niedostępny ze względu na podmokłe lasy i trzcinowiska – dogodne stanowisko do obserwacji znajduje się dopiero w Swarzewie. W połowie drogi między Słonymi Łąkami a Swarzewem znajduje się kolejne interesujące miejsce, którym jest… oczyszczalnia ścieków. Zbiorniki i osadniki na jej terenie są również ważnym miejscem zimowania ptaków wodnych, tym bardziej, że w okresie silniejszych mrozów nie zamarzają w całości. Koncentracje krzyżówek na zbiornikach oczyszczalni w mroźne zimy sięgają 1500 osobników (luty 2021). Do często przebywających tam zimą gatunków należą: krakwa, świstun, cyraneczka, czernica i kokoszka; stwierdzano też rzadsze gatunki, np. hełmiatkę (2021). Niestety, teren oczyszczalni jest zupełnie niedostępny dla osób postronnych (dane pochodzą z comiesięcznych liczeń ptaków zimujących, organizowanych przez Grupę Badawczą Ptaków Wodnych Kuling i Uniwersytet Gdański).

Najlepszy czas na obserwacje

Koncentracje ptaków wodnych w okolicy Słonych Łąk występują od października do kwietnia.

Widok z kładki edukacyjnej na rezerwat i Zatokę Pucką (fot. Krzysztof Stępniewski)

Wskazówki praktyczne

Najlepszym (a w zasadzie jedynym dogodnym i jednocześnie dostępnym) miejscem do prowadzenia obserwacji ptaków w opisywanym rejonie jest kładka edukacyjna w rezerwacie, znajdująca się koło skweru rekreacyjnego przy ul. Bohaterów Kaszubskich we Władysławowie. W pobliżu przebiega międzynarodowy szlak rowerowy EuroVelo 10. Do przeglądania stad ptaków przydatna będzie luneta. Poza kładką wstęp do rezerwatu jest zabroniony. Zimą warto też zajrzeć na molo w nieodległym Swarzewie, skąd widać częściowo stada ptaków przebywające między Swarzewem a Władysławowem.

5.11. Pola uprawne na Kępie Swarzewskiej i Puckiej

Położenie i siedliska

Wierzchowiny kęp polodowcowych, Swarzewskiej i Puckiej, zajęte są przez rozległe obszary pól uprawnych. Na Kępie Swarzewskiej rozciągają się one między Władysławowem, Gnieżdżewem, Łebczem i Strzelnem, z kolei na Kępie Puckiej między Puckiem, Rzucewem, Mrzezinem i Celbowem. Otwarty krajobraz urozmaicony jest przez aleje drzew wzdłuż dróg oraz niewielkie śródpolne kępy drzew i krzewów.

Walory ornitologiczne

Z pozoru nieatrakcyjne siedliska pól uprawnych są od późnego lata (po zakończeniu żniw) do wczesnej wiosny dobrym miejscem do prowadzenia obserwacji ptaków. Ścierniska pozostawione po żniwach (zwłaszcza po kukurydzy), uprawy oziminy oraz odsłonięta, zbronowana gleba są dla wielu gatunków ptaków atrakcyjnym żerowiskiem. Na zaoranych polach w okolicy Władysławowa często żerują stada mew, przebywające na co dzień w porcie we Władysławowie. Wśród pospolitych śmieszek, mew siwych i srebrzystych można wypatrzeć rzadsze gatunki: mewę żółtonogą i czarnogłową. Późną jesienią i zimą na polach przebywają stada wróblaków z północy Europy, które występują w Polsce tylko w tym okresie – śnieguły i rzepołuchy oraz dużo rzadsze poświerki. Z kolei na polach w okolicy Pucka i Żelistrzewa regularnie żerują zimą stada gęsi i łabędzi, nocujące na łąkach rezerwatu Beka lub na pobliskiej Zatoce Puckiej. Stada gęgaw obserwowane w tej okolicy przekraczają 1000 osobników, a łabędzi krzykliwych 500 os. Gęgawom towarzyszą niekiedy rzadziej pojawiające się u nas gatunki gęsi, m.in. gęś krótkodzioba i coraz liczniejsza bernikla białolica. W ostatnich latach do listy gatunków zimujących stadnie na polach dołączył żuraw. Jesienią i wiosną na polach Kępy Puckiej regularnie przesiadują przelotne stada czajek i siewek złotych, bywały tu też obserwowane mornele. Do najciekawszych gatunków ptaków stwierdzonych na polach Kępy Puckiej należy dzierzba rudogłowa, przebywająca w październiku 2011 dłuższy czas w śródpolnej kępie krzewów koło Celbowa.

Najlepszy czas na obserwacje

Pola uprawne warto zacząć przeglądać już w sierpniu, po żniwach – wtedy jest szansa na obserwacje morneli, a także żerujących niekiedy na polach przelotnych ptaków szponiastych. Stada zimujących gęsi, łabędzi, siewek i wróblaków występują na tym terenie głównie od listopada do marca.

Stado siewek złotych nad polem w okolicy Celbowa (fot. Katarzyna Stępniewska)

Wskazówki praktyczne

Trzeba tu zaznaczyć, że nie da się wskazać konkretnych miejsc ulubionych przez ptaki – miejsce ich żerowania zmienia się z roku na rok, a także w trakcie trwania sezonu. Dlatego najdogodniejszym sposobem prowadzenia obserwacji jest objazd pól samochodem w poszukiwaniu większych zgrupowań. W ten sposób można w krótszym czasie skontrolować większy teren, unika się też konieczności dźwigania lunety, która do wypatrywania ptaków z dużych odległości jest wręcz niezbędna. Bardzo ważne jest też to, że ptaki – szczególnie gęsi – reagują mniej nerwowo na widok pojazdu niż sylwetki człowieka, przez co można je obserwować nie narażając ich na stres i nie powodując niepotrzebnego płoszenia. Kępę Swarzewską i Pucką przecinają asfaltowe drogi publiczne, a na Kępie Swarzewskiej istnieje też sieć szutrowych dróg technologicznych na terenie farmy wiatrowej. Prowadząc obserwacje z dróg należy zachować ostrożność i bezwzględnie przestrzegać przepisów ruchu drogowego.

5.12. Port w Pucku i Kaczy Winkiel

Położenie i siedliska

Pojęcie „port w Pucku” oznacza tutaj cały obszar wybrzeża w mieście Puck, obejmujący port rybacki, port jachtowy z molo oraz brzeg na wschód od mariny, w stronę klifów. Z kolei Kaczy Winkiel to zakątek Zatoki Puckiej w sąsiedztwie ujścia rzeki Płutnicy. Na obszarze tym do morza dochodzi niewielka zalewowa równina Puckich Błot. Brzeg jest niski i zarośnięty przez szuwar trzcinowy. Oba miejsca wchodzą w skład dwóch obszarów Natura 2000, wspomnianych przy opisie Słonych Łąk.

Walory ornitologiczne

Obszar Zatoki Puckiej w sąsiedztwie puckiego portu i Kaczego Winkla jest jednym z najważniejszych miejsc zimowych koncentracji ptaków wodnych na zatoce. Te wielogatunkowe stada, zwane z ornitologicznym żargonie „kaczą zupą”, dały zresztą nazwę drugiemu z opisywanych miejsc. Łączne liczebności wszystkich ptaków często osiągają pułap kilku tysięcy, niekiedy przekraczając 10 tysięcy osobników. Do najliczniej spotykanych na Kaczym Winklu gatunków należą czernica i ogorzałka, często tworzące mieszane stada, w których pojawiają się też dużo mniej liczne głowienki, a sporadycznie nawet hełmiatki. Poziom kilku tysięcy osobników regularnie osiągają też stada łysek. Licznie w tej części zatoki przebywają też gągoły, nurogęsi oraz kormorany – te ostatnie często odpoczywają i suszą skrzydła na drzewach rosnących na pobliskim Swarzewskim Klifie. Mniej liczne są zazwyczaj krzyżówki oraz bielaczki, jednak ich liczebność regularnie przekracza tu 100 osobników.

Stada ptaków w rejonie Kaczego Winkla nie przebywają oczywiście stale w tym samym miejscu – nieraz w samym winklu jest niemal pusto, podczas gdy „kacza zupa” pływa np. na wschód od mariny w Pucku, albo jeszcze dalej na wschód, w rejonie ujścia Bładzikowskiego Potoku lub nawet Rzucewa. W okresie wędrówki wiosennej i jesiennej, na wodach zlokalizowanych na wschód od portu, w jego bezpośredniej bliskości często pojawiają się rzadsze gatunki blaszkodziobych, m.in. bernikla kanadyjska, bernikla obrożna i ohar.

Ornitologiczną atrakcją tego terenu są jednak nie tylko ptaki wodne. Na odludnych plażach leżących na zachód od Pucka, w rejonie ujścia Błądzikowskiego Potoku i Cypla Rzucewskiego, wczesną jesienią można spotkać niewielkie grupki żerujących siewek, a późną jesienią i zimą stadka śnieguł. Zimą 2022/23 na wieży kościoła farnego w Pucku, górującego nad portem, przebywał dorosły sokół wędrowny. W trzcinowiskach nad Płutnicą można usłyszeć wąsatki, a nad samą

rzeczką poluje zimorodek. Jedną z najbardziej zaskakujących obserwacji z tego rejonu była sowa jarzębata, stwierdzona w kwietniu 2015 koło ujścia Płutnicy.

Widok z parkingu na Kaczym Winklu na Zatokę Pucką i Puck (fot. Krzysztof Stępniewski)

Najlepszy czas na obserwacje

Największe koncentracje ptaków wodnych przebywają na wodach zatoki koło Pucka od listopada do marca. Na plażach i przybrzeżnych wodach okres od sierpnia do października jest dobrym momentem na obserwacje przelotnych siewek i ptaków blaszkodziobych.

Wskazówki praktyczne

Na Kaczym Winklu, tuż przy drodze nr 216 z Redy do Władysławowa, znajduje się parking z punktem widokowym na Puck i zatokę – jest to doskonałe miejsce do prowadzenia obserwacji ptaków (przydatna luneta!). Dobre punkty obserwacyjne znajdują się też na odnodze ścieżki rowerowej koło ujścia Płutnicy oraz na molo w porcie jachtowym. Będąc w Pucku warto udać się plażą na wschód w stronę Rzucewa. Do Rzucewa i do ujścia Błądzikowskiego Potoku można też dotrzeć samochodem lub rowerem.

5.13. Rewa - Mechelinki

Położenie i siedliska

Na południe od rezerwatu Beka niski zalewowy brzeg Zatoki Puckiej ciągnie się do miejscowości Rewa. W Rewie znajduje się jedna z najbardziej charakterystycznych form terenu na Nordzie – Cypel Rewski zwany Szpyrkiem (po kaszubsku Szpërk). Jest to piaszczysty wał o szerokości od kilkunastu do 50 m i długości niespełna kilometra, który stanowi początek długiej, 11 kilometrowej mielizny (Ryfu Mew), ciągnącej się aż do miejscowości Kuźnica na Mierzei Helskiej i oddzielającej Zatokę Pucką Wewnętrzną od Zewnętrznej.

Na południe od Szpyrku, między Rewą a Mechelinkami, znajduje się rezerwat przyrody Mechelińskie Łąki. Utworzono go w celu ochrony słonych łąk i pastwisk z roślinnością halofilną oraz zbiorowisk roślinności wydmowej z mikołajkiem nadmorskim, jak również stanowisk lęgowych ptaków wodno-błotnych. Niestety, ze względu na zaniechanie dawnej, ekstensywnej gospodarki i związane z tym przekształcenia siedliskowe (ekspansja trzciny), jak również silną antropopresję ze strony ruchu turystycznego, rezerwat utracił wiele ze swoich walorów przyrodniczych. Niemniej, podobnie jak opisywane wcześniej miejsca (Słone Łąki, Puck, Beka), cały ten teren objęty jest przez dwa obszary Natura 2000.

Walory ornitologiczne

Rejon Rewy i Mechelinek był niegdyś jednym z najciekawszych miejsc lęgów ptaków na terenie Nordy. Na łąkach rezerwatu Mechelińskie Łąki gniazdowały biegusy zmienne, kropiatki i zielonki; tutaj też w 1994 stwierdzono pierwszy w Polsce lęg pliszki cytrynowej. Na pobliskich wydmach gniazda zakładały rybitwy białoczelne, ostrygojady i ohary. Drugim cennym, z punktu widzenia wartości ornitologicznych, miejscem w okresie lęgowym były osadniki popiołów gdyńskiej elektrociepłowni, znajdujące się na zachód od Rewy. Na położonych na terenie składowiska zbiornikach wodnych gniazdowały m.in. czernice, głowienki, cyranki, płaskonosy, perkozy rdzawoszyje i zielonki. Po zaprzestaniu użytkowania na łąki w rezerwacie stopniowo wkroczyła trzcina, na wydmach wzmógł się ruch turystyczny, a zbiorniki na terenie osadników wypłyciły się i zarosły. Na skutek tych zmian wiele gniazdujących tu wcześniej gatunków przeniosło się w inne miejsca lub zupełnie wycofało z tego obszaru.

Nie oznacza to, że rejon ten stracił w sezonie lęgowym zupełnie na atrakcyjności. W trzcinowiskach rezerwatu nadal gniazdują m.in. błotniaki stawowe, wąsatki oraz wiele innych gatunków związanych z trzcinami. W pobliskim olsie znajduje się jedyna na Nordzie niewielka kolonia czapli siwej. Niemniej, okolice Rewy i Mechelinek są w tej

chwili najbardziej atrakcyjne pod względem ornitologicznym w okresie pozalęgowym, szczególnie jesienią, zimą i wczesną wiosną. Z zachodniej części Rewy najlepiej jest obserwować, niekiedy nawet wielotysięczne, stada kaczek, gęsi, łysek i kormoranów, które spędzają zimę w okolicy ujścia rzeki Redy, niedostępnego od strony rezerwatu Beka. Spacer z Rewy z stronę Szpyrku pozwala dostrzec różnice w składzie gatunkowym ptaków zimujących na Zatoce Wewnętrznej i Zewnętrznej: większość łabędzi, gęsi, łysek i grążyc przebywa po wewnętrznej stronie Szpyrku, z kolei po stronie zewnętrznej dominują kaczki morskie – uhle i lodówki, pojawiają się tam też czasami rzadsze perkozy (rogate i rdzawoszyje). Na samym Szpyrku jesienią i zimą można niekiedy zaobserwować żerujące biegusy zmienne i śnieguły. W zaroślach u nasady półwyspu i wzdłuż Mechelińskich Łąk jest szansa na obserwacje innych nielęgowych u nas wróblaków – czeczotek i rzepołuchów.

Rewa słynie też z dużej liczby ornitologicznych rzadkości. Większość była tutaj notowana w latach 80. i 90., kiedy swoje prace badawcze prowadziła w tym rejonie grupa Kuling. Do gatunków tych należą: mewa modrodzioba i burzyk balearski (w obu przypadkach jedyne jak dotąd stwierdzenia w Polsce), sieweczki: pustynna i mongolska, siewka szara i rybitwa różowa. W czasach nam bliższych widziano w Rewie m.in. kaniuka (pierwsza obserwacja w Polsce), alczyka i biegusa płowego, a także kilkakrotnie biegusa morskiego, płatkonoga płaskodziobego i mewę trójpalczastą.

Najlepszy czas na obserwacje

Rewę i Mechelinki warto odwiedzać od września do maja. Wczesną jesienią można tu spotkać przelotne siewki, a późna wiosna to dobry czas na obserwacje gniazdujących na łąkach i w trzcinowiskach ptaków wróblowych. Zimowe koncentracje ptaków wodnych występują na zatoce od listopada do marca lub kwietnia.

Widok na Szpyrk (fot. Krzysztof Stępniewski)

Wskazówki praktyczne

Do Rewy i Mechelinek można dotrzeć własnym samochodem lub komunikacją miejską z Gdyni. Przejście z Rewy do Mechelinek możliwe jest plażą, ale w czasie obserwacji nie należy wchodzić na łąki w rezerwacie ani zadeptywać roślinność porastającą wydmy. Do przeglądania stad ptaków koło ujścia Redy z zachodniego krańca Rewy przydatna będzie luneta.

5.14. Babie Doły

Położenie i siedliska

Plaża w Babich Dołach leży na samym krańcu Nordy i jej część administracyjnie należy już do Gdyni. Znajduje się tam jeden z najbardziej charakterystycznych elementów krajobrazowych naszego Wybrzeża – ruiny poniemieckiej torpedowni. Wybrzeże po obu stronach Babich Dołów jest klifowe, na terenie Gdyni klify są częściowo zabezpieczone opaską.

Walory ornitologiczne

Okolice torpedowni w Babich Dołach z ornitologicznego punktu widzenia są najciekawsze zimą. Na obszarze Nordy jest to jedno z trzech miejsc, obok Helu i Władysławowa, regularnego przebywania edredonów. Stada tych pięknych kaczek mogą tu osiągać liczebność kilkudziesięciu osobników. Gatunkami licznie zimującymi w tym rejonie są też lodówki, uhle, gągoły, nurogęsi i szlachary, nieco rzadziej i mniej licznie pojawiają się perkozy rogate i rdzawoszyje. Niekiedy w pobliżu torpedowni zatrzymują się duże stada ogorzałek i czernic, które mogą liczyć nawet ponad 10 tysięcy osobników. Same ruiny są zimą miejscem odpoczynku licznych kormoranów (kilkaset osobników naraz) oraz mew srebrzystych i siodłatych.

Najlepszy czas na obserwacje

Stada ptaków na morzu koło torpedowni najlepiej obserwować od listopada do przełomu marca i kwietnia.

Torpedownia w Babich Dołach (fot. Krzysztof Stępniewski)

Wskazówki praktyczne

Do Babich Dołów można dotrzeć autobusami gdyńskiej komunikacji publicznej lub własnym samochodem – parking znajduje się przy ul. Zielonej, a w pobliżu jest dobry punkt widokowy na torpedownię i otaczające ją wody. Warto też udać się spacerem na południe, w stronę Osady Rybackiej i Oksywia – po drodze można obserwować stada ptaków na morzu (m.in. mew, perkozów i łysek).

6. Ptaki rzadkie i gatunki komisyjne

Norda, a szczególnie Półwysep Helski, jest terenem atrakcyjnym z punktu widzenia obserwacji gatunków rzadko występujących na terenie Polski. Położenie na przecięciu europejskich szlaków migracji ptaków i jednocześnie na wybrzeżu morza powoduje, że stosunkowo często można tu obserwować gatunki pochodzące z tak dalekich rejonów jak Syberia, rejon Morza Śródziemnego, daleka Arktyka, czy nawet Ameryka Północna. Według danych z raportów Komisji Faunistycznej z lat 2003-2021 (które obejmują częściowo również okres od roku 1989) na terenie powiatu puckiego zaobserwowano 99 gatunków i podgatunków ptaków należących do tzw. gatunków komisyjnych, czyli taksonów ptaków, które na terenie Polski są na tyle rzadkie, że ich stwierdzenie, po udokumentowaniu, podlega weryfikacji Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (tak zwane „gatunki komisyjne” w slangu ornitologicznym określane są często jako „komisy”). Podana liczba nie obejmuje lęgów ptaków podlegających weryfikacji Komisji, które w okresie pozalęgowym mogą być stosunkowo liczne. Uwzględniając dawniejsze stwierdzenia historyczne i poszerzając listę taksonów rzadkich o występujące w opracowaniu „Rzadkie Ptaki Polski”, możemy mówić o stwierdzeniu na terenie Nordy około 130 gatunków i podgatunków ptaków rzadkich.

Wyjątkowość Nordy w kontekście obserwacji rzadkich ptaków jeszcze lepiej widać na przykładzie nowych stwierdzeń dla kraju. W okresie od zakończenia II wojny światowej do końca 2022 r. do listy awifauny Polski dodano 109 nowych gatunków (uwzględniając wyłącznie pojawy naturalne i wliczając białorzytkę rdzawą, która ze względu na późniejszy podział na dwa gatunki i niemożność przypisania obserwacji do żadnej z tych form została w rezultacie usunięta z listy). Z tej liczby 30 gatunków to ptaki po raz pierwszy stwierdzone właśnie na terenie Nordy. Zatem obszar zajmujący zaledwie 0,2% powierzchni kraju „wygenerował” aż 27,5% nowych stwierdzeń. Najwięcej nowych dla Polski gatunków zaobserwowano na Mierzei Helskiej (23, z czego 12 w samej Jastarni), pozostałe stwierdzono w Rewie (5) i we Władysławowie (2). W ostatniej dekadzie na Nordzie odnotowano pierwsze stwierdzenia: zaganiacza małego, kaniuka, świergotka stepowego, zaganiacza bladego, skowrończyka małego, bagiennika żółtobrewego, trznadla szarogłowego, pliszki syberyjskiej i trznadla rudogłowego.

Z czego wynika ta wyjątkowość obszaru Nordy pod kątem stwierdzeń gatunków rzadkich? Kluczowe jest, jak już wspomniano, położenie geograficzne na mapie tras przelotów ptaków w tej części Europy, jak również sąsiedztwo akwenu morskiego będącego ważnym zimowiskiem ptaków wodnych. Gdy jesienią trwa okres migracji ptaków z północnych rejonów Palearktyki na południe, w Europie pojawiają się nielicznie osobniki z gatunków gniazdujących na Syberii, które na skutek zaburzeń

wrodzonych mechanizmów orientacji zamiast do południowo-wschodniej Azji lecą na zachód lub południowy zachód i trafiają na nasz kontynent. Gnane wiatrami przez Bałtyk ptaki te regularnie zatrzymują się na pierwszym stałym lądzie, jaki napotkają, czyli na Półwyspie Helskim. Mozaika siedlisk leśnych i zaroślowych na półwyspie sprzyja ich odpoczynkowi i żerowaniu, a stosunkowo niewielki obszar do penetracji ułatwia ich wykrywanie przez obserwatorów. Późną jesienią i wczesną zimą przez Bałtyk przetaczają się niekiedy sztormy z zachodu, z którymi znad Atlantyku aż do wybrzeży Nordy przelatują głuptaki, wydrzyki i ptaki rurkonose (burzyki i nawałniki). Stada zimujących ptaków wodnych przyciągają z kolei zabłąkanych przedstawicieli tej grupy, zalatujących niekiedy z odległych północnych rejonów Eurazji i Ameryki Pn. Wiosną, gdy masy ptaków wędrują wzdłuż wybrzeża i nad Półwyspem Helskim, wraz z nimi pojawiają się rzadko notowane gatunki szponiastych, jaskółek i jerzyków. W maju i czerwcu Nordę odwiedzają rzadkości ze wschodu i południa, które wracając z zimowisk niekiedy przelatują za daleko, poza obszar lęgowisk. Kiedy napotykają przed sobą otwarte morze zatrzymują się i w ten sposób koncentrują się na półwyspie.

Obserwacje gatunków rzadkich w przeciągu roku rozkładają się nierównomiernie. Najwięcej gatunków komisyjnych obserwuje się w okresie wędrówki wiosennej i jesiennej, przy czym najbogatsza w liczbę zaobserwowanych taksonów jest środkowa dekada października (aż 26 gatunków; Ryc. 1.). Najmniej „gatunków komisyjnych” stwierdza się natomiast latem, w okresie kończenia lęgów i pierzenia, kiedy to ptaki najrzadziej przemieszczają się na duże odległości i wykazują małą aktywność głosową (a więc są słabo wykrywalne). W podobny sposób kształtuje się rozkład liczby obserwowanych osobników z gatunków komisyjnych, który w drugiej dekadzie października przekracza 60 stwierdzeń (Ryc. 2.). Oznacza to, że na stosunkowo małym obszarze powiatu puckiego, średnio w tym okresie widzianych było ponad dwa osobniki z każdego gatunku komisyjnego. Rzadkie gatunki, nie tak licznie, ale regularnie, obserwowane są również w okresie zimowym.

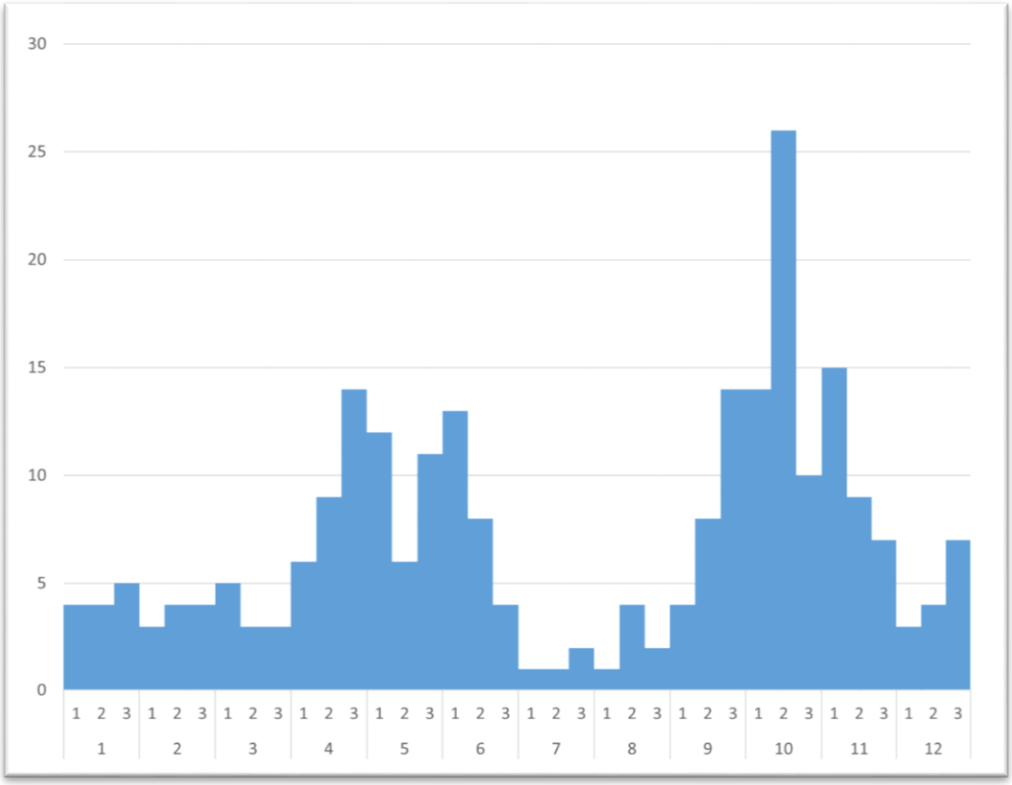

Ryc. 1. Liczba gatunków i podgatunków przelotnych ptaków rzadkich (których obserwacje zostały zaakceptowane przez Komisję Faunistyczną w latach 2003-2021) obserwowanych na terenie Nordy. Na wykresie miesiące podzielono na dekady.

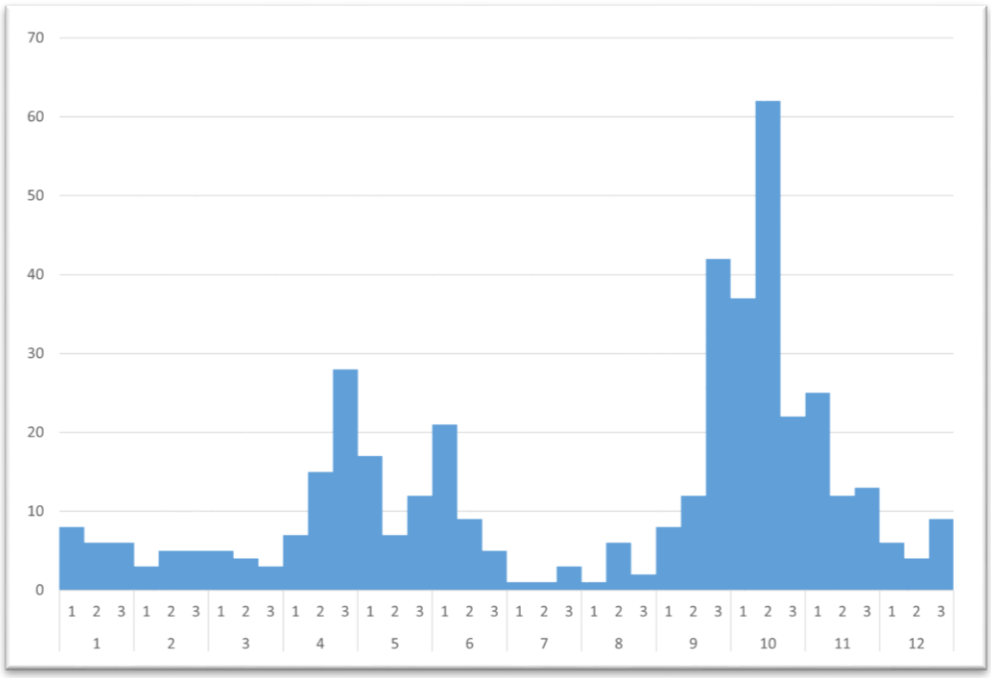

Ryc. 2. Liczba osobników przelotnych gatunków ptaków rzadkich odnotowanych na terenie Nordy. Pozostałe objaśnienia – patrz Ryc. 1.

Do najliczniej obserwowanych rzadkich gatunków na terenie Nordy należą przedstawiciele rzędu wróblowych Passeriformes. Najwięcej wróblowych, głównie na Mierzei Helskiej, można zaobserwować w okresie 21 września do 10 listopada (Ryc. 3.). Do najczęściej obserwowanych ptaków rzadkich w tym okresie należą gatunki północnoeuropejskie i syberyjskie: świstunki: żółtawa, złotawa i brunatna, trznadle: trznadelek i trznadel czubaty a także poświerka i czeczotka tundrowa (Ryc. 4.). Drugim okresem, który obfituje w obserwacje rzadkich wróblowych, jest przełom maja i czerwca. W okresie tym, poza gatunkami, których areały występowania obejmują obszary na północ i wschód od Nordy, zaobserwować można osobniki gatunków południowych (Ryc. 5.), jak np. zaganiacz blady, pokrzewka wąsata, jaskółka rudawa czy świstunka iberyjska. Wśród rzadkich gatunków wróblowych, stwierdzonych na Nordzie w maju i czerwcu, znalazły się również dwa gatunki amerykańskie: junko oraz bagiennik żółtobrewy.

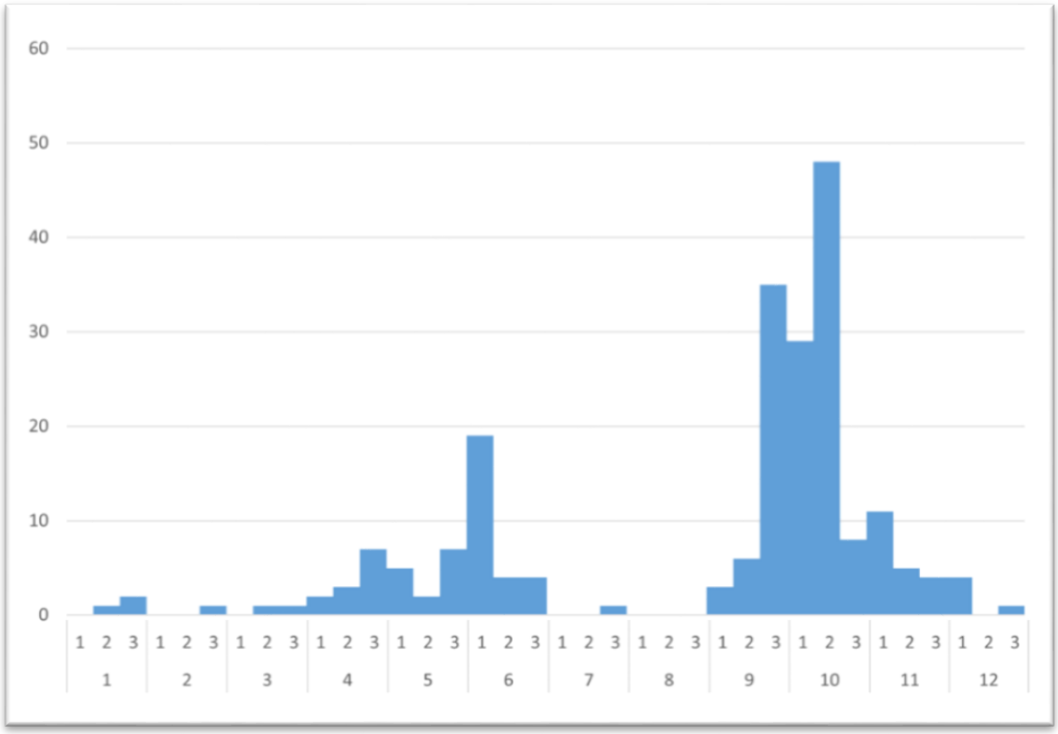

Ryc. 3. Liczba osobników rzadkich gatunków ptaków wróblowych odnotowanych na terenie Nordy. Pozostałe objaśnienia – patrz Ryc. 1.

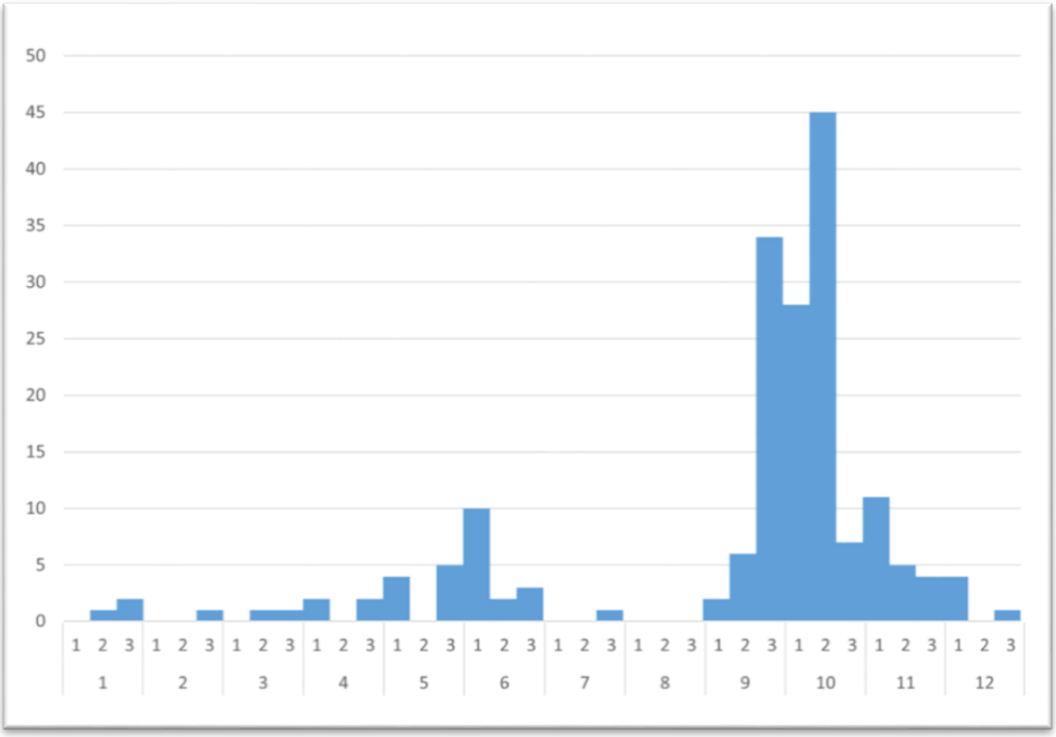

Ryc. 4. Liczba osobników rzadkich gatunków ptaków wróblowych, których zasięgi występowania obejmują rejony tajgi i tundry północnej Europy i Syberii, obserwowanych na terenie Nordy. Pozostałe objaśnienia – patrz Ryc. 1.

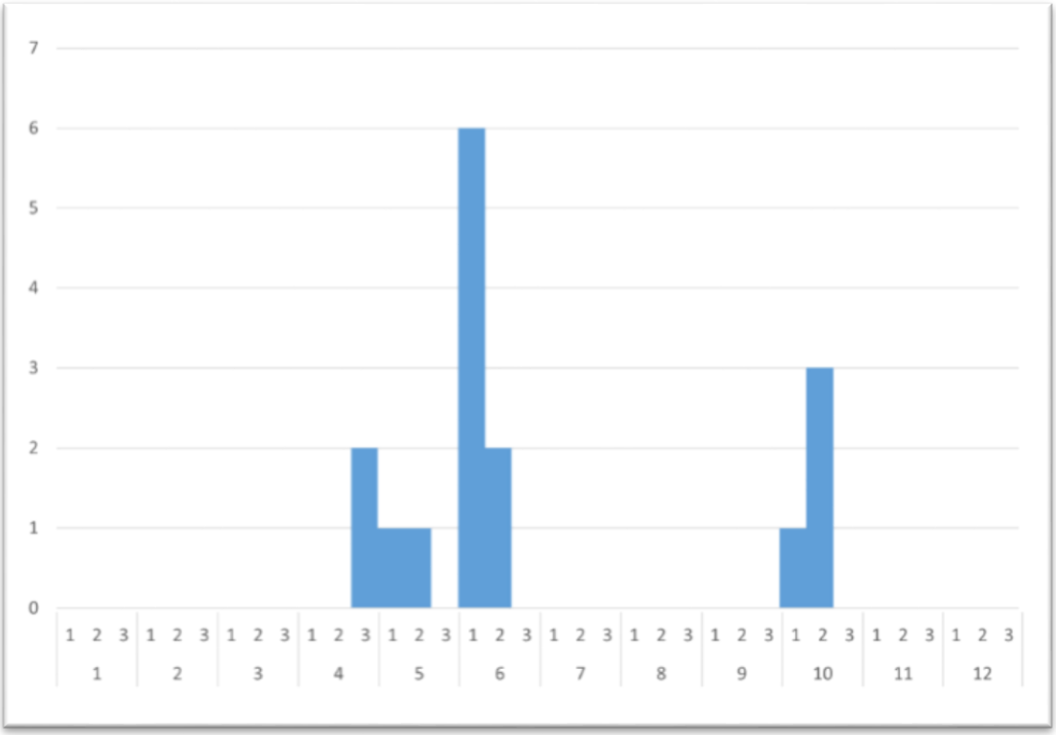

Ryc. 5. Liczba osobników rzadkich gatunków ptaków wróblowych, których zasięgi występowania obejmują rejon Morza Śródziemnego, obserwowanych na terenie Nordy. Pozostałe objaśnienia – patrz Ryc. 1.

Drugą grupą licznie obserwowanych rzadkich gatunków ptaków zalatujących na tereny Nordy i otaczających ją wód są gatunki ptaków wodnych, do których w opracowaniu tym zaliczyliśmy też siewkowe Charadriiformes, rurkonose Procellariiformes i pelikanowe Pelecaniformes. Również w tej grupie najwięcej stwierdzeń osobników z rzadkich gatunków zanotowano w okresie wędrówki jesiennej, tzn. w październiku i listopadzie (Ryc. 6.). Do gatunków stwierdzanych w tym okresie należą m.in. biegus morski, płatkonóg płaskodzioby, mewa trójpalczasta i wydrzyk tęposterny. W okresie wędrówki jesiennej dwukrotnie była obserwowana również markaczka amerykańska, ale gatunek ten stwierdzany był też w lutym (trzykrotnie) i w kwietniu (jeden raz). Przykład ten obrazuje zjawisko powszechne wśród rzadkich ptaków wodnych obserwowanych na terenie Nordy – częstotliwość obserwacji nie spada zimą tak wyraźnie jak w przypadku wróblowych. Do gatunków obserwowanych w okresie grudzień-luty należały m.in. birginiak, głuptak i nawałnik duży. Do listy gatunków ptaków wodnych obserwowanych na terenie Nordy doliczyć można również zaobserwowane wiosną: warzęchę, turkana czy wydrzyka wielkiego.

Spośród ptaków drapieżnych, należących do sokołowych Falconiformes i szponiastych Accipitriformes, na terenie Nordy obserwowano osobniki gatunków rzadkich głównie w okresie kwietnia i maja. Większość tych obserwacji dotyczyła błotniaka stepowego, regularnie obserwowanego w Kuźnicy na Mierzei Helskiej. Do innych rzadkich gatunków ptaków drapieżnych obserwowanych w powiecie puckim należą: orlik grubodzioby, orzeł cesarski, gadożer, kaniuk i raróg.

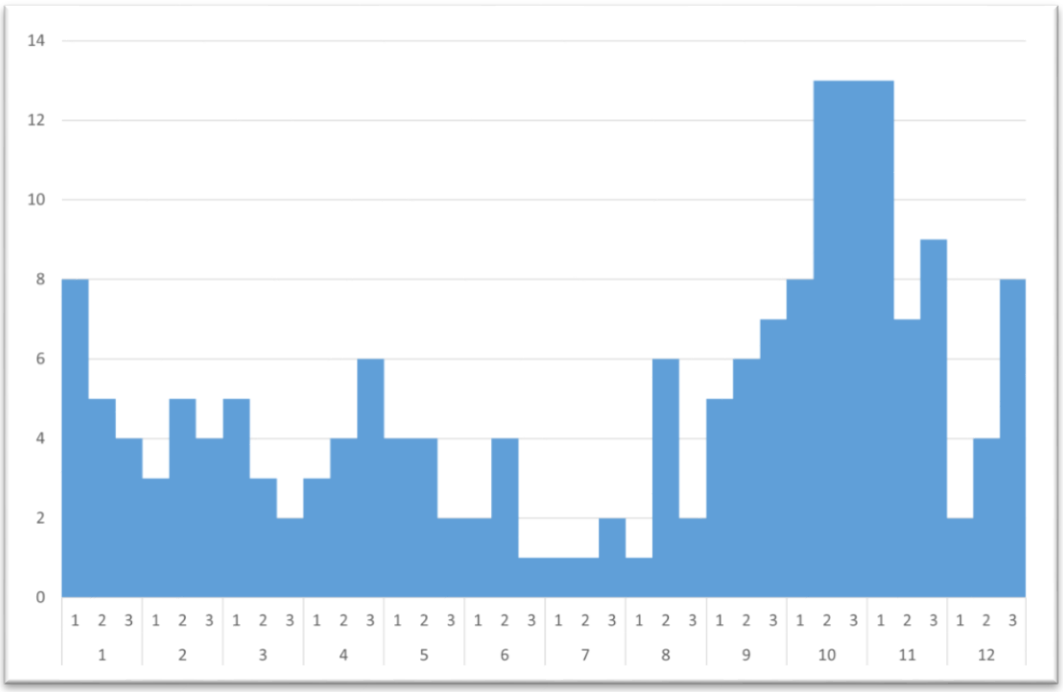

Ryc. 6. Sumaryczna liczba obserwacji rzadkich ptaków wodnych obserwowanych na terenie Nordy. Pozostałe objaśnienia – patrz Ryc. 1.

Liczba obserwacji rzadkich gatunków ptaków na terenie Nordy systematycznie wzrasta (Ryc. 7.). Wynika to głównie z coraz większej popularności w społeczeństwie hobby polegającego na obserwacji ptaków, a także z faktu, że coraz więcej osób posiada wysokiej klasy sprzęt optyczny zwiększający skuteczność obserwacji. Jest to swego rodzaju samonapędzający się mechanizm – więcej obserwacji rzadkich gatunków przyciąga więcej obserwatorów ptaków, co z kolei zwiększa szanse na wykrycie większej liczby gatunków rzadkich. Można się spodziewać, że zarówno liczba rzadkich ptaków obserwowanych na terenie Nordy, jak i liczba ornitologów odwiedzających ten teren z powodu tzw. „rzadkości”, nadal będą rosły.

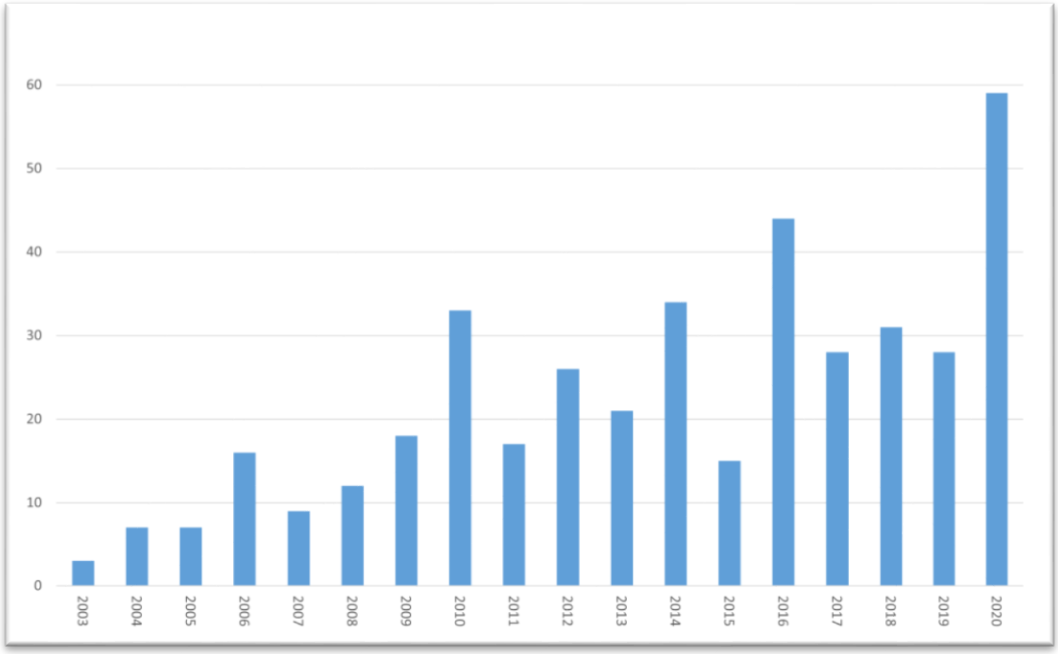

Ryc. 7. Liczba obserwacji osobników należących do taksonów podlegających weryfikacji Komisji Faunistycznej w poszczególnych latach. Wykres zawiera obserwacje z terenu Nordy, które zostały zaakceptowane przez Komisję Faunistyczną w latach 2003-2020.

7. Przegląd wybranych gatunków ptaków obserwowanych lub możliwych do zaobserwowania na terenie Nordy

7.1. Uwagi metodyczne

W rozdziale 7 został przedstawiony przegląd wybranych gatunków ptaków obserwowanych na terenie Nordy oraz gatunków, których stwierdzenie na terenie Nordy wydaje się być prawdopodobne. Szczególny nacisk położono na „gatunki komisyjne”. Wszystkie te gatunki zostały podzielone na cztery kategorie:

1. **Gatunki lęgowe na Pomorzu Gdańskim**
   Z reguły są to gatunki lęgowe również na terenie Nordy, potencjalnie lęgowe na terenie Nordy, a przynajmniej możliwe do zaobserwowania na terenie Nordy, chociażby w czasie dyspersji polęgowej, kiedy młode ptaki, nawet gatunków osiadłych, przemieszczają się poszukując terenów do osiedlenia się. W tej kategorii uwzględniono gatunki, których lęgi na Pomorzu Gdańskim w XXI wieku zostały potwierdzone lub przynajmniej wydają się bardzo prawdopodobne.

2. **Gatunki przelotne, zimujące lub regularnie zalatujące na Nordę**
   Kategoria obejmuje gatunki nielęgowe, ale regularnie pojawiające się na obszarze Nordy. Można wyróżnić tu trzy kategorie: (1) gatunki, których trasy corocznych wędrówek przebiegają przez teren Nordy, (2) gatunki, które przylatują tu, żeby przezimować i wreszcie (3) gatunki, które nie należą do pierwszych dwu kategorii, ale regularnie na Nordzie się pojawiają – bądź to z powodu bliskości lęgowisk lub zimowisk, bądź też z powodu niedaleko przebiegających tras wędrówek.

3. **Gatunki sporadycznie zalatujące na Nordę**
   Kategoria ta obejmuje wszystkie gatunki stwierdzane na Nordzie sporadycznie, nie w każdym roku, często tylko raz lub kilka razy obserwowane w historii.

4. **Gatunki niestwierdzone na obszarze Nordy w ciągu ostatnich 60 lat**
   Kategoria obejmuje gatunki, które nigdy, bądź po roku 1960 nie zostały zaobserwowane na terenie Nordy, ale należą do awifauny Polski, lub były stwierdzane w krajach sąsiedzkich położonych w basenie Morza Bałtyckiego. W związku z tym, opisywane gatunki są potencjalnie możliwe do zaobserwowania na terenie Nordy, a w niektórych wypadkach ich pojawienie się na opisywanym terenie wydaje się być wyłącznie kwestią czasu.

Trzeba pamiętać, że wymienione kategorie nie są ostre i w brzegowych sytuacjach zaliczenie konkretnego gatunku do tej czy innej kategorii może wydawać się subiektywne. Dla przykładu ostatnie dróżdziki przystępowały do lęgów na terenie

Pomorza Gdańskiego jeszcze w początkach XXI wieku (niepotwierdzone obserwacje pochodzą również z ostatniej dekady), ale gatunek został zaliczony do kategorii „Gatunki przelotne, zimujące lub regularnie zalatujące na Nordę”, ponieważ systematycznie zmniejsza swój zasięg lęgowy na terenie Polski, wycofując się na północny wschód. W tej sytuacji raczej nie ma szans, aby w dającej się przewidzieć przyszłości droździk stał się ponownie gatunkiem lęgowym na Pomorzu.

Trzeba też rozróżnić fakt stwierdzenia i występowania gatunku na danym obszarze. Problem ten dotyczy szczególnie gatunków skrytych, które poza okresem godowym są bardzo trudno wykrywalne lub rozpoznawalne od bardziej pospolitych gatunków pokrewnych. W niektórych przypadkach, jeśli ptak się nie odzywa, jego odróżnienie od pokrewnego gatunku w warunkach terenowych jest w praktyce w ogóle niemożliwe, nawet dla osób z dużym doświadczeniem w obserwacji ptaków. W skrajnych przypadkach rozróżnienie gatunku jest możliwe wyłącznie u osobników schwytanych, po dokonaniu szeregu szczegółowych pomiarów. Dobrego przykładu dostarczają gatunki z rodzaju *Acrocephalus:* trzcinniczek, łozówka i zaroślówka, które morfologicznie różnią się przede wszystkim proporcjami długości skrzydła i wcięcia na drugiej lotce pierwszego rzędu. Mimo tego, takie gatunki bliźniacze w zasadzie nie krzyżują się w warunkach naturalnych, zamieszkują nieco inne środowiska i wykazują istotne różnice w biologii. Generalnie, problem identyfikacji gatunku w większym stopniu dotyczy osobników młodych lub samic, ponieważ dorosłe samce, szczególnie w szacie godowej, są najczęściej (aczkolwiek nie zawsze) łatwiejsze do zidentyfikowania. W związku z opisywanymi tu trudnościami dla szeregu gatunków lepszym dowodem potwierdzającym obserwację jest nagranie głosu niż najlepsza nawet fotografia.

Wiele gatunków ptaków rzadko lub wcale nie odzywa się w okresie pozalęgowym i jeśli do tego prowadzi bardzo skryty tryb życia, tak jak to jest w przypadku chociażby świerszczaka – jest w praktyce w ogóle niewykrywalnych. U takich gatunków nawet pojedyncze stwierdzenia w okresie pozalęgowym mogą sygnalizować dość powszechne występowanie na badanym terenie, a braku stwierdzeń nie może być traktowany jako braku występowania.

Ptaki w każdej z głównych czterech kategorii zostały uszeregowane w identycznym porządku jak w najpopularniejszym i najlepszym przewodniku do rozpoznawania ptaków Europy: Ptaki Europy i obszaru śródziemnomorskiego, przewodnik Collinsa (Svensson i inni 2015). Porządek ten odpowiada w przybliżeniu nieco starszemu porządkowi systematycznemu i jest pod tym względem rozbieżny z najnowszymi ujęciami taksonomii ptaków. Niemniej, ze względu na wygodę użytkowników, powiązanie kolejności opisów gatunków zawartych w tym rozdziale z kolejnością ilustracji w najlepszym przewodniku do rozpoznawania ptaków wydawało nam się najlepszym rozwiązaniem.

Wszystkie opisy gatunków zawierają informację o występowaniu gatunku w Polsce i na obszarze Nordy, a dla gatunków nielęgowych na terenie naszego kraju – również informacje o areale lęgowym. Dla gatunków lęgowych określono względną częstość występowania w kategoriach: nieliczny, niezbyt liczny, średnio liczny… i tak dalej. Kategorie te zostały skonstruowane na wzór opracowania „Atlas pospolitych ptaków lęgowych Polski” (Kuczyński & Chylarecki 2012) i jeśli takie informacje dla danego gatunku w Atlasie się znajdują - to zaczerpnięte z tego źródła. Należy zwrócić uwagę, że dla części gatunków użyto określenia „liczny w odpowiednich biotopach” co oznacza, że gatunek zasiedla taki biotop stosunkowo gęsto, ale w regionie może być dość rzadki ze względu na niezbyt częste występowanie danego biotopu. Dla obszaru Nordy nie znamy oszacowań bezwzględnych liczebności poszczególnych gatunków i dlatego oceny liczebności są siłą rzeczy subiektywne. Ich celem jest danie tylko ogólnego pojęcia o tym, czy gatunek jest tu pospolity (łatwy do napotkania), czy rzadki.

Na koniec opisu każdego gatunku podano wyskalowaną w kategoriach 1 do 5 informację o (1) atrakcyjności gatunku dla pasjonatów birdwatchingu, wytrawnych, często zawodowych lub półzawodowych obserwatorów ptaków (w skrócie nazwano tą kategorię „**Atrakcyjność dla profesjonalnych**”) i (2) atrakcyjności tegoż gatunku dla pozostałych miłośników przyrody i laików (tą kategorię nazwano „**Efektowność**”). Oczywiście obie miary są dość subiektywne.

Przy ocenie w kategorii **Atrakcyjność dla profesjonalnych** brano pod uwagę przede wszystkim częstość występowania. Gatunki bardzo pospolite otrzymywały notę 1/5, a te najrzadsze, stwierdzane w Polsce wyjątkowo, lub jeszcze w Polsce niezaobserwowane – 5/5. Oczywiście wielkość i efektowność ptaka nawet dla „profesjonalistów” ma jakieś znaczenie. Pierwsze stwierdzenie dla Polski efektownej ketupy bosonogiej albo modrzyka wzbudziłoby pewnie większą ekscytację „profesjonalisty” niż pierwsze stwierdzenie niepozornego trzciniaka głośnego, choć obserwacje wszystkich trzech gatunków są w Polsce równie mało prawdopodobne.
Ostatecznie podane wartości w tej kategorii można odczytywać w przybliżeniu w następujący sposób:
1 – gatunek pospolity; **2** – gatunek dość pospolity, ale bardzo efektowny lub gatunek dość rzadki; **3** – gatunek rzadki lub gatunek dość rzadki, ale bardzo efektowny lub trudny do zaobserwowania; w tej kategorii mogą się również mieścić gatunki budzące zainteresowanie z innych powodów np. szybko zmieniające zasięg lub liczebność; **4** – gatunki teraz lub w przeszłości „komisyjne”, ale spotykane w Polsce dość regularnie; **5** – gatunki „komisyjne” obserwowane w Polsce najwyżej kilka razy w ostatnich latach lub jeszcze w Polsce niestwierdzone.
Trzeba pamiętać, że kategoria „Atrakcyjność dla profesjonalnych” dotyczy polskich obserwatorów. Dla profesjonalisty z Turcji wielką atrakcją byłoby zobaczenie

pospolitej zimą lodówki, a nie zrobiłoby na nim wrażenia pojawienie się na obszarze Nordy śródziemnomorskiej pokrzewki aksamitnej.

Przy ocenie w kategorii **Efektowność** brano pod uwagę przede wszystkim wielkość i ubarwienie. Ptaki większe lub pięknie ubarwione są bardziej atrakcyjne dla zwykłych miłośników przyrody niż ptaki małe, ubarwione mało kontrastowo. Efektowność wzrasta jeśli ptak zachowuje się w niezwykły sposób, pięknie śpiewa, wykonuje loty tokowe, albo należy do gatunku, z którym związane są jakieś legendy lub wyobrażenia. Oczywiście gatunki bardzo pospolite, takie jak sroka, nawet jeśli są bardzo ładnie ubarwione i stosunkowo duże – są mniej „efektowne” niż gatunki rzadkie. Wrażania odbiorców w dużej mierze zależeć będą również od tego, czy obserwacje prowadzić będą samodzielnie, czy z przewodnikiem w ciekawy sposób przedstawiającym ptaki. Mało efektowny piecuszek zyska wiele na swojej atrakcyjności, jeśli przewodnik powie, że ten ważący około 10 gramów ptak wędruje aż do południowej Afryki i że przekraczając Saharę musi spalić ¼ swojego serca i połowę żołądka, żeby dotrzeć na drugą stronę. Przy ocenie efektowności brano pod uwagę upierzenie najbardziej kolorowe u danego gatunku, to znaczy najczęściej dorosłego samca. Trzeba pamiętać, że u wielu gatunków ptaków napotkany osobnik może być znacznie mniej efektowny jeśli jest osobnikiem młodym lub samicą.

Dla gatunków stwierdzonych na terenie Nordy (lęgowych, przelotnych, zimujących i zalatujących) podano również wyskalowaną od 1 do 5 informację o **Łatwości obserwacji**. Ocenę 1/5 otrzymały ptaki skryte, płochliwe, kryptycznie ubarwione, trudne do zauważenia ze względu gęste środowisko życia lub jego oddalenie (np. gatunki żyjące głównie wysoko w koronach drzew). Ocenę 5/5 otrzymały gatunki duże, żyjące w bardziej otwartym środowisku, mało płochliwe, zwracające na siebie uwagę głośnym zachowaniem itd.

Dla gatunków nigdy niestwierdzonych na terenie Nordy dodano oszacowanie **Prawdopodobieństwa wystąpienia w powiecie puckim**. Z jednej strony takie prawdopodobieństwo jest zawsze niskie, z drugiej, większość wymienionych gatunków prawdopodobnie w końcu na Nordzie się pojawi i zostanie wykryta. Prawdopodobieństwo zostało określone w 4 stopniowej skali jako 1. relatywnie niskie, 2. niskie, 3. bardzo niskie i 4. skrajnie niskie. Jako relatywnie niskie określono prawdopodobieństwo wystąpienia gatunków, które były 40 i więcej razy stwierdzone w województwie pomorskim lub w krajach ościennych w sąsiedztwie Nordy. Jest wysoce prawdopodobne, że takie gatunki na terenie Nordy już się pojawiły, tylko nie zostały zauważone. Można przyjąć, że w najbliższym czasie zostaną tu również zaobserwowane. Prawdopodobieństwo wystąpienia na terenie Nordy określano jako skrajnie niskie dla gatunków, które zamieszkują biotopy nie występujące na terenie Nordy, ani w jej pobliżu (np. wysokie góry), są ściśle osiadłe, a ich areał występowania jest bardzo oddalony (np. występują na południu Polski) lub też w tej części Europy są stwierdzane wyjątkowo (np. tylko dwa stwierdzenia z południowej Polski). W związku

z tym można założyć, że w perspektywie kilkudziesięciu lat, a może nawet nigdy, nie dotrą na Ziemię Pucką. Pozostałe dwie kategorie (prawdopodobieństwo niskie i bardzo niskie) opisują przypadki pośrednie.

Samica kaczki krzyżówki (Foto: Sven Lachmann z Pixabay)

7.2. Gatunki lęgowe na terenie Nordy (potwierdzone lub prawdopodobne lęgi w XXI w.)

Łabędź niemy - *Cygnus olor*

Gatunek dość licznie gniazdujący i bardzo licznie zimujący na terenie Nordy. Zatoka Pucka jest najważniejszym zimowiskiem tego gatunku w Polsce i jednym z najważniejszych w Europie. Najwyższe koncentracje na tym akwenie przekraczają 8,5 tys. osobników jednocześnie. Szczególnie licznie notowany w okresach silnych mrozów. Przelotne ptaki widzi się głównie w marcu i kwietniu, a jesienią w październiku i początkach listopada. Wędruje w ciągu dnia.

W okresie lęgowym występuje na słodkowodnych zbiornikach różnej wielkości i o różnym charakterze: jeziorach, stawach hodowlanych i rekreacyjnych w obszarach wiejskich i w miastach. Częściowo wędrowny. W okresie zimowym występuje na niezamarzniętych akwenach wodnych wszelkich typów w tym na morzu w pobliżu linii brzegowej.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo łatwy do obserwacji, szczególnie efektownie wyglądają klucze przelotnych ptaków oraz para w czasie zalotów i gniazdowania
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Łabędź krzykliwy - *Cygnus cygnus*

Na terenie Nordy, co roku, stwierdzane są pojedyncze pary lęgowe tego gatunku, ale liczebność na terenie całego kraju szybko rośnie. Zatoka Pucka jest jednym z najważniejszych zimowisk łabędzia krzykliwego w Polsce, mającym znaczenie międzynarodowe. Najwyższe koncentracje na tym akwenie przekraczają tysiąc osobników jednocześnie. Kilkanaście - kilkadziesiąt łabędzi krzykliwych zimuje również na Jeziorze Żarnowieckim. Przelotne ptaki widzi się głównie w marcu i kwietniu, a jesienią od października do grudnia. Należy do migrantów dziennych.

Lęgnie się głównie na stawach rybnych, zarastających starorzeczach i małych jeziorkach śródleśnych, rzadziej na jeziorach. Gatunek wędrowny. W okresie zimowym występuje na niezamarzniętych akwenach wodnych różnych typów, ale stosunkowo częściej od łabędzia niemego na śródlądziu niż na zatokach morskich.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, ale głównie od października do marca
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo łatwy do obserwacji, szczególnie efektownie wyglądają klucze przelotnych ptaków; stada łabędzi krzykliwych, zarówno w locie jak i na wodzie, często zwracają uwagę donośnymi trąbiącymi głosami
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Gęgawa - *Anser anser*

Jest to jedyna rodzimie lęgowa gęś w naszym kraju, występująca równomiernie na całym niżu. Najliczniej zasiedla Pomorze Zachodnie, Wielkopolskę, Kujawy, Ziemię

Lubuską i północny Śląsk. W innych rejonach kraju występuje mniej licznie. Na terenie Nordy także można spotkać gniazdujące gęgawy (np. w rejonie ujścia Redy czy w rezerwacie Beka). Duża część ptaków migruje, ale coraz częściej też zimuje, w rejonie Zatoki Puckiej między innymi ptaki z Litwy (odczyty znakowanych osobników). W rejonie ujścia Redy i rezerwatu Beka notowano stada nawet powyżej 4000 gęgaw. Na przelotach widywana często z innymi gęsiami.

Zamieszkuje płytkie zbiorniki wodne z dobrze wykształconym szuwarem, stawy rybne, jeziora czy bagienne doliny rzek. Hałaśliwa, terytorialne pary, które u tych ptaków tworzą się szybko, często agresywne w stosunku do innych gęsi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok (najczęściej i liczniej w okresie przelotów: luty i marzec oraz wrzesień –grudzień).
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: trudna do pomylenia, dużych rozmiarów, jasnobeżowa gęś z bladoróżowymi nogami i dużym całym jasnym różowo-pomarańczowym dziobem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Bernikla kanadyjska - *Branta canadensis*

Gęsi te są regularnie, ale nielicznie obserwowane w Polsce. Bernikla kanadyjska pochodzi z Ameryki Północnej skąd została introdukowana w Europie. Jest to gatunek inwazyjny, stale rozszerzający swój zasięg. Konkuruje z rodzimymi gatunkami gęsi, dodatkowo krzyżując się z nimi (zwłaszcza z gęgawą). W kraju jest skrajnie nielicznie lęgowa, głównie w parkach miejskich Gdańska. W 2005 roku miało miejsce pierwsze stwierdzenie udanego lęgu (para wyprowadziła młode w parku Reagana Gdańsk-Przymorze). Prawdopodobnie są/były to ptaki pochodzące z gdańskiego ZOO. Bernikla kanadyjska jest nielicznie obserwowana też na terenie Nordy, np. w 2004 roku w ujściu Redy, para mieszana z gęgawą wodziła młode a we Władysławowie widziano parę z pisklęciem. Od końca lat 80-tych regularnie zimuje na Żuławach Wiślanych (stado do 2500 osobników). W rejonie Nordy także odnotowuje się zimą po kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt bernikli kanadyjskich (np. między ujściem Redy a Rzucewem).

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: najłatwiej obserwować tą berniklę w parkach, gdzie jest lęgowa lub stada zimujące na Żuławach i koło Pucka; towarzyszą wtedy często innym gęsiom i łabędziom.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Ohar - *Tadorna tadorna*

Jest ptakiem nielicznie lęgowym w Polsce, do lat 70-tych głównie na wybrzeżu. Znaczna część populacji związana jest z dwiema największymi rzekami w kraju – Wisłą i Odrą. W roku 2020 gniazdowało w Polsce 115 par, zasiedlających przede wszystkim dolinę Odry wraz z wodami Zalewu Szczecińskiego oraz dolinę środkowej Wisły. Pozostała część populacji występowała na zbiorniku Jeziorsko, w rejonie Zatoki Gdańskiej oraz na kilku jeziorach Przymorza i Zalewu Wiślanego. Najdawniejszym miejscem rozrodu oharów jest Półwysep Helski, gdzie lęgi stwierdzono już na początku XX wieku. W obszarze Nordy obecnie najliczniej występuje na Półwyspie Helskim (Hel, Jastarnia, Władysławowo) i w ujściu Redy. W okresie wędrówek spotykany w cały kraju. Nielicznie zimuje.

Gniazdo najczęściej w norach w ziemi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, choć najczęściej w okresie wędrówek (marzec – kwiecień i sierpień - grudzień).
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: charakterystyczny, kolorowy ptak, który jest trudny do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Krzyżówka - *Anas platyrhynchos*

Najliczniejszy i najbardziej rozpowszechniony gatunek kaczki w kraju. Pospolita też w województwie pomorskim i w obszarze Nordy. Spotykana licznie w okresie przelotów. Jest też najpospolitsza w okresie zimowym, kiedy może być bardzo liczna. Np. zimą 2017 w rejonie ujścia Redy i rezerwatu Beka stwierdzono największe zgrupowanie tych ptaków tutaj, liczące ponad 11 000 osobników.

Gniazduje we wszystkich typach siedlisk wodnych, często w miastach, gdzie spotykana jest coraz częściej (np. w Gdańsku). W parkach miejskich może gnieździć się w dziuplach drzew.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo łatwa do obserwacji, szczególnie w parkach miejskich i w rejonie miejsc dokarmiania.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Krakwa - *Mereca strepera*

Nieliczny ptak lęgowy niżu, częściej spotykany na północy kraju. Najliczniej występuje w dolinie Baryczy, w rejonie Zbiornika Goczałkowickiego, w dolinie Nidy i na stawach Wielikąt, Międzyodrzu i Słońsku, na Mazurach, w Kotlinie Biebrzańskiej i na Lubelszczyźnie. Wysoką liczebność tej kaczki notuje się także w rejonie Zalewu Szczecińskiego. Na Pomorzu Środkowym gniazduje głównie na jeziorach Wybrzeża Słowińskiego (np. jezioro Gardno). Możliwe jest jej gniazdowanie na terenie Nordy. Sporadycznie zimuje, zwłaszcza na północy kraju.

Zamieszkuje różnego typu zbiorniki wodne: jeziora, stawy rybne, starorzecza i rzeki.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie na przelotach w okresie marzec-maj i sierpień-listopad.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwa do pomylenia z krzyżówką, zwłaszcza w szatach samic; charakterystyczne białe lusterko w locie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 2/5

Płaskonos - *Spatula clypeata*

Bardzo nieliczny ptak lęgowy Polski niżowej. Jego stanowiska są rozproszone, najliczniejszy jest w dolinach większych rzek (np. Biebrzy). Jednym z większych obszarów gniazdowania płaskonosa jest też Zalew Szczeciński. W innych częściach Pomorza bardzo nieliczny. Na obszarze Nordy możliwość obserwacji np. w rezerwacie Beka czy w rejonie Zatoki Puckiej. Migruje regularnie wzdłuż wybrzeża Bałtyku, ale zatrzymuje się na przymorskich jeziorach i zalewach. Zimuje niezbyt licznie, np. na Zatoce Gdańskiej.

Zamieszkuje mokradła i starorzecza oraz różnego typu zbiorniki wodne, o gęsto zarośniętych brzegach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: szczególnie na przelotach w okresie marzec-maj i sierpień-listopad.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy w identyfikacji ze względu na charakterystyczny dziób, ale też rozmiary i lusterko na lotkach; samiec w szacie godowej niezwykle kolorowy i wyróżniający się.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Cyraneczka - *Anas crecca*

Bardzo nieliczny ptak lęgowy w Polsce. Ta najmniejsza z europejskich kaczek gniazduje bardzo nierównomiernie na całym niżu, najliczniej jednak na północy kraju. Lęgi notowane są między innymi na Pomorzu Zachodnim, a także w Słowińskim Parku

Narodowym. Nie da się wykluczyć jej gniazdowania na terenie Nordy. W strefie wybrzeża częściej można ją spotkać w okresie migracji.

Z Zatoki Gdańskiej podawano koncentracje dochodzące do około 800 osobników. W rejonie Nordy można spotkać ją np. w rezerwacie Beka. Zimą na wybrzeżu jest rzadka i podaje się zaledwie kilkanaście osobników.

Preferuje małe śródleśne obiekty wodne.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: częściej jesienią (lipiec – grudzień) i rzadziej wiosną (marzec-maj).
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: ze względu na wielkość raczej nie da się jej pomylić z inną kaczką, charakterystyczne zielone lusterko.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Cyranka - *Spatula querquedula*

Bardzo nieliczna i lokalnie lęgowa na niżu Polski. Od kilku lat obserwuje się zmniejszanie się liczebności tej kaczki. Głównym obszarem gniazdowania cyranki w Polsce jest dolina Biebrzy. Na Pomorzu gnieździ się między innymi w Słowińskim Parku Narodowym. Podawana jest też jako lęgowa z obszaru Nordy. np. rezerwatu Beka. Na Bałtyku jest spotykana rzadko, ale zatrzymuje się podczas migracji na przymorskich jeziorach i innych obiektach wodnych. Nie zimuje.

Zamieszkuje łąki zalewowe i rozlewiska w dolinach rzek oraz gęsto zarośnięte i płytkie zbiorniki wodne.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: na przelotach, głównie w okresie marzec-maj i sierpień oraz wrzesień.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samiec charakterystyczny, z długą białą brwią na brązowej głowie; w szatach samic podobne do cyraneczek; charakterystyczny głos przypominający pociągnięcie palcem po grzebieniu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Głowienka - *Aythya ferina*

W Polsce nieliczny ptak lęgowy całego niżu. Ostatnio w skali całego kraju następuje spadek liczebności tej kaczki. Możliwe jest jej gniazdowanie w obszarze Nordy. Głowienkę spotyka się najliczniej w czasie przelotów. Poza tym, zimuje w całej Polsce, jednak najliczniej na Zalewie Szczecińskim i Zbiorniku Jeziorsko. Ważnym miejscem skupiającym duże koncentracje tej kaczki jest Zatoka Gdańska i Jezioro Żarnowieckie

(tu nawet ponad 550 osobników). W ostatnich kilku latach odnotowano silny wzrost liczebności zimujących głowienek, co może być związane z łagodnym przebiegiem zim.

Zasiedla najliczniej stawy rybne i rzadziej jeziora, starorzecza i doliny rzek.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, najliczniej w okresie luty – maj i sierpień – listopad/grudzień.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: kaczka nurkująca; w szacie godowej samiec łatwo identyfikowalny, z rudą, kasztanową głową i szarym wierzchem (trudny do pomylenia); samice i ptaki w szatach spoczynkowych mogą być błędnie identyfikowane ze względu na podobieństwo do innych gatunków, w tym czernicy; utrudnia też możliwość spotkania mieszańców.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Czernica - *Aythya fuligula*

Gniazduje nielicznie na niżu w obrębie całego kraju. Obszarami najliczniejszego występowania gatunku są pojezierza, a ponadto Zalewy: Szczeciński i Wiślany, oraz większe kompleksy stawów, np. w Dolinie Baryczy. W Polsce jest gatunkiem o silnym spadku liczebności, między innymi na Pomorzu. Możliwe jest gniazdowanie tej kaczki na obszarze Nordy. Zimą grążyca ta spotykana jest głównie na północy kraju. W ostatnich latach najliczniej zimowała na Zalewie Szczecińskim z deltą Świny oraz na jeziorze Dąbie. Każdej zimy grupowało się tam ponad 30 tys. osobników. Ważnym miejscem koncentracji tych ptaków w obszarze Nordy jest Zatoka Pucka (np. kilka lat temu stwierdzono tu ponad 22 000 czernic) i Jezioro Żarnowieckie (do 4700 osobników). Współcześnie też rejestrowano duże zgrupowania, np. około 8000 tysięcy czernic z domieszką ogorzałki zimą w Helu.

Zamieszkuje różne stawy, zbiorniki zaporowe i jeziora, często z wyspami w towarzystwie śmieszek.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, najczęściej podczas przelotów i zimą (wrzesień- kwiecień).
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: często nurkuje, przez co nie zawsze udaje się ją łatwo obejrzeć; samiec w szacie godowej wygląda charakterystycznie, choć można go pomylić z podobną ogorzałką; większe trudności diagnostyczne sprawiają ptaki w szatach samic.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Gągoł - *Bucephala clangula*

Gatunek lęgowy w Polsce, gnieździ się nad ciekami wodnymi (głównie jeziorami), w otoczeniu starszych drzewostanów. Stwierdzany na nizinach w całym kraju, jednak najliczniej zasiedla Pomorze, Warmię i Mazury po Suwalszczyznę, część Wielkopolski, Ziemię Lubuską i Śląsk. Populacja lęgowa wzrasta, między innymi zasiedlając budki lęgowe np. kilka par gniazduje na obszarze Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Część ptaków jest wędrowna, a intensywna migracja odbywa się wzdłuż wybrzeża Bałtyku. Poza tym gągoł jest jednym z najliczniejszych ptaków zimujących w kraju. Najliczniej występuje wtedy w rejonie Zatoki Gdańskiej. W obszarze Nordy duże koncentracje tych ptaków spotykane są w rejonie Zatoki Puckiej, gdzie stada dochodzą do nawet 6500 osobników. Liczebność ptaków w tym okresie wzrasta, co może wiązać się z przesuwaniem zimowisk gągoła w kierunku północnym i wschodnim, zjawiska najprawdopodobniej związanego z ociepleniem klimatu.

Gnieździ się w dużych dziuplach, np. po dzięciole czarnym. Korzysta też za skrzynek lęgowych. Spektakularny jest wylot piskląt, które wyskakują z dziupli nawet z wysokości kilkunastu lub kilkudziesięciu metrów na ziemię.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, najintensywniej w okresie wędrówek (luty-kwiecień i wrzesień –grudzień) i zimą.
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy do obserwacji, choć często nurkuje; z większej odległości możliwy do pomylenia z innymi kaczkami; efektowne toki z odrzucaniem głowy do tyłu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Nurogęś - *Mergus merganser*

Gatunek lęgowy w kraju, ale bardzo nielicznie, w otoczeniu lasów w dolinach rzek i nad jeziorami. Najliczniej gniazduje na Pomorzu, Warmii i Mazurach oraz na Odrze i Wiśle. Spotykany także podczas migracji, częściej nad morzem niż w głębi kraju (np. obserwacja wiosenna stada około 5000 osobników, która miała miejsce w latach 80-tych w okolicach Helu). Poza tym, tracz ten licznie zimuje na terenie całego kraju, a największe zgrupowania, przekraczające 10 tysięcy osobników, spotykane są na Zalewie Szczecińskim. W obszarze Nordy, na Zatoce Puckiej, kilka lat temu stwierdzono prawie 9000 ptaków. Mimo tego, zasięgi zimowania nurogęsi przesuwają się z terenów Polski dalej na północ i północny-wschód, dlatego w ostatniej dekadzie wykazywane są na znaczące spadki liczebności tych ptaków.

Podobnie jak gągoł, gnieździ się w dziuplach (np. po dzięciole czarnym) i chętnie korzysta ze skrzynek lęgowych. Tak jak u gągoła, pisklęta nurogęsi wyskakują z dziupli na ziemię ze znacznej wysokości i czym prędzej przemieszczają się w kierunku bezpieczniejszej wody. Czasem można zaobserwować samicę „wożącą” młode na grzbiecie.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: często nurkuje; stosunkowo łatwy do obserwacji, ale nietrudny do pomylenia ze szlacharem, zwłaszcza ptaków w szatach samic; oba gatunki spotykane są na wybrzeżu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Kuropatwa - *Pedrix pedrix*

Kuropatwa jest w Polsce gatunkiem średniolicznym, ale jej liczebność w poszczególnych regionach zależy od występowania odpowiednich siedlisk. Jest ptakiem nielicznym na terenach górskich, Śląsku, Warmii i Pomorzu.

Kuropatwa unika obszarów leśnych, preferuje tereny otwarte, suche łąki, ugory i pola. Największe liczebności osiąga w otwartym krajobrazie rolniczym z dużą ilością średniej wielkości gospodarstw. Liczebność kuropatwy spadła w całej Europie od początku lat 80-tych prawie pięciokrotnie.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Upierzenie szaro-brązowe, na piersi ciemnobrązowa plama. Ptak wielkości grzywacza.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 1/5

Przepiórka - *Coturnix coturnix*

Przepiórka jest w Polsce gatunkiem średnio licznym i umiarkowanie rozpowszechnionym. Najliczniej występuje na wschodzie kraju, w Polsce środkowej i zachodniej, w tym na terenie Nordy, mniej liczna i słabiej rozpowszechniona. Jej liczebność ulega znacznym wahaniom, na co wpływają zmiany struktury krajobrazu rolniczego, stosowanie nawozów i pestycydów zmniejszających bazę pokarmową piskląt i odłowy tego gatunku prowadzoną na dużą skalę w północnej Afryce.

Gatunek ten zasiedla otwarty krajobraz rolniczy, doliny rzek, a czasami również obrzeża miast. Gniazda zakłada w różnego rodzaju uprawach, głównie zbóż.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-wrzesień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najłatwiej zidentyfikować ją po charakterystycznym głosie, który najłatwiej usłyszeć nocą i nad ranem w okresie maj-sierpień.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Derkacz - *Crex crex*

Derkacz jest w Polsce gatunkiem średniolicznym, a jego występowanie ma charakter skupiskowy. Najliczniej występuje na obszarze wschodniej Polski, gdzie na niektórych obszarach jest gatunkiem licznym. W odpowiednich środowiskach występuje również na terenie Nordy, ale jego liczebność ulega spadkowi podobnie jak w całej północno-zachodniej Polsce i zachodniej Europie.

Występuje na otwartych terenach podmokłych, w dolinach rzek. Jego optymalnym środowiskiem są żyzne wilgotne łąki kośne z kępami krzewów. W sprzyjających warunkach może występować nawet w rejonach silnie zurbanizowanych, na terenie podmokłych nieużytków porośniętych roślinnością łąkową.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek bardzo trudny do zaobserwowania, ale łatwy do usłyszenia w okresie maj-lipiec. Aktywny nocą, wydaje dźwięki od których wywodzi się jego nazwa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 1/5

Bażant- *Phasianus colchicus*

Gatunek ten jest w Polsce średniorozpowszechniony, a jego liczebność różni się w zależności od regionu: na południu Polski średnio liczny, na północy, w tym na Pomorzu, w tym w powiecie puckim, bardzo nieliczny. Bażant jest gatunkiem azjatyckim, introdukowanym w Europie od czasów rzymskich. Jego liczebność w poszczególnych regionach nie zawsze odzwierciedla preferencje siedliskowe, a może być odzwierciedleniem działalności kół łowieckich nadal zasilających populacje bażanta osobnikami z hodowli.

Występuje w dolinach rzecznych, w szuwarach wokół zbiorników wodnych i na terenach rolniczych. Spotykany również na podmiejskich terenach zielonych, w wiejskich ogrodach i sadach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Charakterystyczna sylwetka z długim ogonem. Samiec większy i bardziej barwny od samicy. Gatunek trudny do pomylenia z innym z należącym do awifauny Polski.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Bielik - *Haliaeetus albicilla*

W Polsce jest to nieliczny gatunek lęgowy, ale systematycznie zwiększa swoją liczebność. Liczniejszy w pasie pojezierzy północnej i zachodniej Polski, najliczniej występujący na Pomorzu Zachodnim. Ponad połowa światowej populacji bielika znajduje się w basenie Morza Bałtyckiego. Na terenie Nordy stwierdzono pojedyncze pary lęgowe, między innymi w Puszczy Darżlubskiej. Gatunek częściowo wędrowny. Stosunkowo liczny i łatwy do obserwacji zimą w rejonie Zatoki Puckiej.

Preferuje większe lasy w pobliżu zbiorników wodnych lub wybrzeży morskich. Coraz częściej zasiedla też niewielkie drzewostany, nawet w pobliżu siedzib ludzkich.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek strefowy, przebywanie w okolicy gniazda w obszarze wyznaczonej strefy jest nielegalne. Efektowne są polowania bielików na ryby i ptaki wodne (między innymi na Zatoce Puckiej i Jeziorze Żarnowieckim); obecność tego drapieżnika powoduje popłoch wśród innych ptaków np. kaczek czy łysek uciekających tłumnie przed zagrożeniem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Orlik krzykliwy - *Clanga pomarina*

Przez Polskę przebiega zachodnia granica występowania tego gatunku, przez co jego rozmieszczenie w kraju jest bardzo nierównomierne. Najliczniej zasiedla Warmię i Mazury, Karpaty, Lubelszczyznę i Podlasie. Prężna populacja lęgowa tego orlika występuje także w województwie zachodniopomorskim. Znane stanowiska pochodzą również z północno-zachodniego skraju województwa pomorskiego. W obrębie Nordy

nie odnotowano stanowisk lęgowych tego ptaka, choć gniazdowanie tu nie jest wykluczone. Orlik krzykliwy jest migrantem dalekodystansowym. Szlak jego wędrówki biegnie głównie od północno-wschodniej części kraju w kierunku wschodniej Afryki dlatego w czasie przelotu jest rzadko obserwowany na Pomorzu.

Gniazduje w różnych lasach, najchętniej ze starszymi partiami zadrzewień. Bardzo ważna jest także obecność wokół odpowiednich żerowisk stanowiących mozaikę terenów łąk (optymalnie), a także pastwisk i pól.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień – wrzesień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy do pomylenia np. z orlikiem grubodziobym, do którego jest podobny zwłaszcza z dalszej odległości; właściwa identyfikacja wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Kania ruda - *Milvus milvus*

Nieliczny ptak lęgowy w zachodniej i północnej części kraju, występujący regularnie na Pomorzu zwłaszcza Środkowym i Gdańskim. Obserwacje z okresu lęgowego pochodzą też z obszaru Nordy. Liczebności tego ptaka stale wykazuje tendencję wzrostową, co zapewne związane jest ze skuteczną jego ochroną. Migracja kani rudej jest raczej słabo zaznaczona, choć w ciągu dnia nad Jastarnią widywano jesienią po około 20 osobników.

Zasiedla różnego typu lasy, często w pobliżu wody i w urozmaiconym krajobrazie rolniczym.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie marzec – listopad (zdarzają się przypadki zimowania).
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia z kanią czarną lub błotniakami. Ma charakterystycznie, głęboko wcięty ogon.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Kania czarna - *Milvus migrans*

Gatunek nielicznie lęgowy na terenie kraju, głównie na pojezierzach północnej i zachodniej Polski oraz w dolinie Odry. Z Nordy pochodzą pojedyncze obserwacje tego gatunku z okresu lęgowego i nie jest tu potwierdzone jego gniazdowanie. Jest nielicznie obserwowana podczas przelotów.

Zasiedla stare lasy w pobliżu zbiorników wodnych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień –wrzesień
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia np. z kanią rudą lub błotniakami; podobnie jak kania ruda, jest gatunkiem objętym ochroną strefową.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Błotniak stawowy - *Circus aeruginosus*

Gatunek lęgowy Polski niżowej, stosunkowo nielicznie gniazdujący na Pomorzu, w tym na terenie Nordy, gdzie odpowiednie siedliska znajduje między innymi w rezerwacie Beka i przy jeziorze Żarnowieckim. Jest migrantem dziennym; przelot na terenie Nordy może być dość intensywny - w kwietniu na Półwyspie Helskim, przy sprzyjającej pogodzie notuje się dziennie po kilkadziesiąt osobników.

Siedliska lęgowe tego gatunku związane są z terenami wodno-błotnymi. Są to głównie trzcinowiska wokół stawów rybnych, oczek śródpolnych i jezior, a także obszary torfowiskowe z trzciną i wierzbowiskami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie od końca marca do października (choć zdarzały się też sporadyczne obserwacje ptaków zimujących).
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: najłatwiejszy do odróżnienia spośród wszystkich błotniaków spotykanych w kraju, jednak z większej odległości do pomylenia z nimi błotniakami a także z myszołowem, kaniami lub trzmielojadem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Błotniak łąkowy - *Circus pygargus*

Nieliczny ptak lęgowy w kraju, osiągający najwyższe zagęszczenia na Mazowszu i Podlasiu. Gniazduje też w pasie nadmorskim od Zalewu Szczecińskiego po Zatokę Gdańską, a pojedyncze pary lęgowe spotykane są także na terenie Nordy. Ptaka możemy też obserwować na przelotach od kwietnia do września. Migruje znacznie mniej intensywnie niż błotniak stawowy, ale po kilkanaście osobników w ciągu dnia rejestrowano wiosną w Kuźnicy.

Ptak ten zasiedla otwarty, nizinny krajobraz rolniczy, do którego się wtórnie przystosował. W niektórych rejonach gniazduje na torfowiskach, turzycowiskach i podmokłych łąkach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień – wrzesień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy do pomylenia z błotniakiem stepowym i zbożowym, zwłaszcza z większej odległości i przy słabszej widoczności. Trudności sprawiają zwłaszcza szaty samicy i osobników młodocianych. Poprawna identyfikacja często wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Myszołów - *Buteo buteo*

Najliczniejszy ptak szponiasty Polski. Na terenie Nordy stosunkowo mniej liczny. Ptaka można obserwować przez cały rok, także zimą, gdzie jest najliczniejszym szponiastym w tym okresie. Przelot myszołowa nad Półwyspem helskim bywa intensywny, szczególnie wiosną, kiedy można obserwować nawet do 200 osobników jednego dnia.

Zasiedla różne typy drzewostanów w krajobrazie rolniczym. Najwyższe zagęszczenia osiąga na terenach o dużej lesistości.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: do pomylenia np. z myszołowem włochatym i trzmielojadem. Z większej odległości, lub w gorszych warunkach właściwa identyfikacja wymaga doświadczenia; oba myszołowy charakterystycznie zawisają podczas polowania tzw. „stójka”; wypatrując ofiary myszołów często przesiaduje na wyższych elementach krajobrazu takich jak pojedyncze drzewa lub słupy elektryczne.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Trzmielojad - *Pernis apivorus*

Gatunek bardzo nielicznie gniazdujący na Pomorzu, prawdopodobnie lęgowy na terenie Nordy. Najgęściej zasiedla wschodnią i południową części kraju. Przelot trzmielojada na terenie Nordy jest bardzo intensywny, zwłaszcza wiosną gdy na półwyspie Helskim można obserwować nawet ponad setkę osobników w ciągu dnia.

Większość trzmielojadów odlatuje od nas przed połową września i powraca z zimowisk na przełomie kwietnia i maja. Ptaki migrują w ciągu dnia.

Preferuje stare, żyzne lasy liściaste i mieszane. Tego typu drzewostany występują m.in. w Puszczy Darżlubskiej.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: przełom kwietnia i maja – wrzesień (choć zdarzają się sporadyczne obserwacje z późnej jesieni)
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: w czasie przelotu najlepiej obserwować trzmielojady, podobnie jak inne ptaki drapieżne, w godzinach okołopołudniowych; łatwy do pomylenia z myszołowem, do którego jest podobny zwłaszcza z dalszej odległości; charakterystyczna dla trzmielojada jest „gołębia” głowa, smuklejsze skrzydła i dłuższy ogon z charakterystycznym układem prążków; poza tym ptaki te nie zawisają w locie jak to czynią myszołowy (nie robią tzw. „stójki”).
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Krogulec - *Accipiter nisus*

Względnie liczny ptak lęgowy w kraju z najwyższymi zagęszczeniami w dużych lasach wschodniej Polski, choć coraz częściej występuje w granicach administracyjnych miast. Krogulec gniazduje niezbyt licznie także na terenie Nordy. Jego obserwacje można prowadzić cały rok. Jest to ptak intensywnie migrujący, szczególnie wiosną, przez Półwysep Helski, gdzie w szczycie przelotu dziennie można obserwować po kilkaset osobników.

Gniazduje w drzewostanach iglastych preferując młode drągowiny sosnowe i świerkowe. Unika obszarów słabo zalesionych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: możliwy do pomylenia z jastrzębiem, od którego odróżnia go między innymi charakterystyczny lot; dość skryty; zimą krogulce można łatwo obserwować polujące przy karmnikach, w obrębie terenów zabudowanych
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Jastrząb - *Accipiter gentilis*

Niezbyt liczny gatunek lęgowy Polski niżowej, nieco liczniejszy w pasie Polski środkowej. Zamieszkuje różnego typu kompleksy leśne. Stosunkowo mniej licznie gniazduje na Pomorzu, prawdopodobnie też na terenie Nordy, gdzie pojedyncze ptaki obserwowano w sezonie lęgowym. Po 2000 roku, zarówno w kraju, jak i całej Europie, notuje się niewielki trend spadkowy populacji jastrzębia. Jest gatunkiem raczej osiadłym, częściowo koczującym. Można go obserwować w ciągu całego roku, ale szczególnie w okresie gniazdowania jest to ptak skryty.

Gniazduje zarówno w lasach liściastych, jak i iglastych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia z samicą krogulca
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Pustułka – *Falco tinnunculus*

Pustułka jest umiarkowanie rozpowszechnionym i nielicznym gatunkiem w Polsce. Gniazduje w całym kraju, łącznie z obszarami górskimi, ale jej rozmieszczenie jest bardzo nierównomierne. Na terenie Nordy występuje nielicznie.

Gatunek ten zasiedla brzegi lasów, zadrzewienia śródpolne, doliny rzeczne i skaliste tereny górskie. Unika zwartych kompleksów leśnych. Około 20% krajowej populacji tego gatunku gnieździ się w miastach, gdzie zakłada gniazda na wysokich budynkach i wieżach kościelnych. W latach 1960. liczebność pustułki w krajobrazie rolniczym znacznie spadła, natomiast w miastach wzrosła. Pustułka jest migrantem krótkodystansowym, osobniki z zachodniej części populacji mogą zimować w Polsce. Na Nordzie licznie obserwowana m.in. w trakcie wędrówki wiosennej. 25 kwietnia 2019 w Kuźnicy na Helu zaobserwowano aż 27 wędrujących osobników tego gatunku.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Pustułki często zaobserwować można w trakcie żerowania, kiedy zawisają w powietrzu w poszukiwaniu ofiary.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Kobuz - *Falco subbuteo*

Kobuz jest gatunkiem umiarkowanie rozpowszechnionym na terenie Polski, bardzo nielicznym. W Europie gatunek ten występuje na całym kontynencie, poza obszarami wysuniętymi najbardziej na północ. W Polsce liczniejszy na wschodzie, niż na zachodzie kraju. Na terenie Nordy występuje bardzo nielicznie.

Gatunek ten zasiedla skraje lasów, tereny rolnicze z kępami drzew, brzegi rzek i zbiorników wodnych. Spadek jego liczebności od lat 1970. prawdopodobnie związany jest z wypieraniem kobuza z jego siedlisk przez jastrzębia. Kobuz jest gatunkiem wędrownym, zimuje na południe od Sahary. Na Nordzie, najłatwiej zaobserwować go w okresie wędrówki wiosennej, na mierzei Helskiej. 24 kwietnia 2019 w Kuźnicy na Helu zaobserwowano aż 22 wędrujące osobniki tego gatunku.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Sokół wielkości pustułki, spod ciała podłużnie kreskowany, grzbiet i skrzydła ciemnoszare, wyraźnie odcinający się wąs.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Kukułka - *Cuculus canorus*

Kukułka jest w Polsce równomiernie rozmieszczonym, średnio licznym ptakiem lęgowym. Występuje w całej Eurazji, sięgając na północy do granicy lasów. Jej liczebność na terenie Nordy nie odbiega znacznie od pozostałych regionów północnej Polski. Gatunek wędrowny, zimuje w Afryce, na południe od Sahary.

Kukułka zasiedla wszystkie typy lasów i zadrzewień, zarówno w zwartych kompleksach leśnych jak i w mozaice różnych siedlisk, w górach aż po strefę kosodrzewiny. Występuje również na terenach zieleni podmiejskiej. Wielkość populacji tego gatunku silnie fluktuuje z roku na rok, na co wpływ ma liczebność gatunków na których kukułka pasożytuje oraz dostępność pokarmu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-wrzesień
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samce kukułki łatwo zaobserwować podążając za ich charakterystycznym głosem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Puchacz- *Bubo bubo*

Występuje prawie we wszystkich regionach Polski, jednak jest gatunkiem bardzo mało licznym, całą polską populację ocenia się na około 250-270 par. W powiecie puckim prawdopodobnie lęgowy na terenie Puszczy Darżlubskiej. Osiadły.

Na nizinach preferuje drzewostany olchowe i łęgowe, ale zasiedla też bory i buczyny. Gniazduje w starych gniazdach ptaków szponiastych, bocianów czarnych lub kruków, nierzadko zakłada gniazda również na ziemi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Wskazówką na obecność puchacza w danym miejscu może być uporczywe nękanie ze strony innych ptaków oraz pozostawione resztki posiłków, w tym charakterystyczne „skalpy” jeży.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Włochatka- *Aegolius funereus*

W Polsce możemy wyróżnić dwie populacje włochatki: południową- górską i północno-wschodnią nizinną. W powiecie puckim występuje przede wszystkim na terenie Puszczy Darżlubskiej, ale może zasiedlać też mniejsze drzewostany, o powierzchni kilkuset hektarów. Częściowo wędrowna, migruje nocą.

Włochatka zazwyczaj związana jest z ponad 120-letnimi borami, na Pomorzu preferuje bory świerkowe z domieszką sosny i buka.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samica w celu ukrycia dziupli przed drapieżnikiem często zasłania wlot swoją głową, dzięki jej kryptycznemu ubarwieniu dziupla staje się mniej widoczna. W ciągu dnia mało ruchliwa, można podejść na odległość kilku metrów, nocą zwłaszcza w okresie lęgowym płochliwa i czujna.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Sóweczka- *Glaucidium passerinum*

Sóweczka w Polsce występuje w Karpatach i na terenach rozległych puszcz: Białowieskiej, Piskiej i Knyszyńskiej, a na terenie Nordy w Puszczy Darżlubskiej.

Bardzo nieliczna, ale prawdopodobnie liczebność tego gatunku w środkowej Europie rośnie. Polska nizinna populacja jest raczej osiadła, ale osobniki z północy Europy mogą podejmować wędrówki.

Preferowane przez sóweczkę środowisko to rozległe bory z udziałem świerka i polanami śródleśnymi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek o aktywności dziennej, zwłaszcza o poranku i kilka godzin przed zmierzchem. Wokalizujący samiec często przysiada na szczycie drzewa iglastego, gdzie po zlokalizowaniu głosu dosyć łatwo można go dostrzec.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Uszatka- *Asio otus*

Uszatka występuje w całej Europie, poza najbardziej wysuniętymi na północ obszarami. W Polsce występuje na terenie całego kraju, jako nieliczny ptak lęgowy, na terenie Nordy gniazduje mniej liczna niż w innych częściach kraju. Co roku obserwuje się migrację pewnej liczby osobników wzdłuż wybrzeża Bałtyku. W latach o dużej liczebności gryzoni populacja wzrasta i wtedy może migrować w dużych liczbach – nawet ponad setka osobników w ciągu nocy. Tak intensywna migracja nie jest nigdy obserwowana w innych częściach Polski i poza wybrzeżem Bałtyku – w ogóle w Europie, W „latach mysich” obserwuje się, również na terenie Nordy, wzrost liczby osobników zimujących. Można wtedy spotkać grupy po kilka-kilkanaście osobników. Aktywna nocą.

Zasiedla zadrzewienia śródpolne, skraje lasów, parki miejskie. Rzadko gnieździ się w głębszych partiach lasów.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najatwiej zaobserwować ją w okresie wędrówki (nocą) lub w miejscu zimowania (za dnia) śpiącą na gałęzi drzewa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Uszatka błotna- *Asio flammeus*

Gatunek na terenie Polski skrajnie nieliczny, gniazduje głównie na wschodzie kraju – w Kotlinie Biebrzańskiej i Dolinie Narwii. Na terenie powiatu puckiego nieregularnie lęgowa jedynie w rezerwacie Bielawskie Błota. Wędrowna. W okresie przelotu można spotkać ją na całym obszarze Nordy, ale w mniejszych liczebnościach niż uszatkę. Wędruje głównie nocą, ale obserwowano przeloty np. przez mierzeję Helską również za dnia.

Zasiedla wilgotne łąki, torfowiska niskie i przejściowe. Gniazdo zakłada na ziemi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, ale głównie w okresie wędrówki w kwietniu i październiku
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Na lęgowisku najwyższą aktywność wykazuje o zmierzchu i poranku; na terenie Nordy największa szansa obserwacji w okresie wiosennej lub jesiennej wędrówki.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Puszczyk- *Strix aluco*

Najpowszechniejszy gatunek sowy występujący w Polsce. Gatunek osiadły, średnio liczny, występujący na terenie całej Polski, w tym na terenie Nordy.

Występuje we wszystkich typach krajobrazu, od leśnego do terenów zurbanizowanych. Największe liczebności przyjmuje w dużych kompleksach leśnych, jego optymalnym środowiskiem są lasy liściaste. Unika jedynie litych drzewostanów iglastych i terenów uprawnych i zurbanizowanych pozbawionych potencjalnych miejsc lęgowych. Aktywny nocą.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobnie jak pozostałe gatunki sów, łatwiejszy do usłyszenia niż obserwacji. Najłatwiej usłyszeć nawołującego samca w okresie wiosny i jesieni. Występują dwie odmiany barwne: szara i brązowa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Płomykówka – *Tyto alba*

Słabo rozpowszechniony, bardzo nielicznie występujący gatunek na terenie Polski. Silnie związana z osiedlami ludzkimi. Gnieździ się na strychach i wieżach kościołów, a także na poddaszach stodół, magazynów itp. Nie występuje w zwartych kompleksach leśnych i w terenach wysokogórskich. W powiecie puckim prawdopodobnie skrajnie nieliczna, brak doniesień o lęgach na tym terenie w ostatnich latach. Liczebność tego gatunku ulega spadkowi w całej Europie, prawdopodobnie z powodu zmniejszenia dostępu do dogodnych miejsc lęgowych i żerowisk.

Częściowo wędrowna, pojedyncze osobniki chwytane były w trakcie migracji wiosennej na Stacji Obrączkowania Ptaków Akcji Bałtyckiej w Kuźnicy na Helu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Posiada bardzo charakterystyczną, białą sercowatą szlarę, która odróżnia ją od pozostałych gatunków sów występujących w Polsce. Gatunek o aktywności typowo nocnej.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Pójdźka- *Athene noctua*

Pójdźka występuje na terenie całej Polski, ale na północy i zachodzie skrajnie nielicznie. Na terenie województwa pomorskiego spotykana głównie na Żuławach; na terenie powiatu puckiego w ostatnich 30 latach podejrzenia pojedynczych lęgów. Gatunek osiadły.

Gatunek charakterystyczny dla obszarów rolniczych, preferuje krajobraz z tradycyjną gospodarką rolną. Jako miejsca lęgowe wybiera dziuple starych głowionych wierzb, wieże kościelne i strychy stodół.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Pójdźka, zwłaszcza w okresie lęgowym, aktywna jest za dnia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Lelek - *Caprimulgus europaeus*

Lelek jest w Polsce gatunkiem słabo rozpowszechnionym i nielicznym, jednak pełny obraz rozmieszczenia tego gatunku w naszym kraju jest niejasny, ze względu na małą wykrywalność związaną z nocnym trybem życia. Gatunek ciepłolubny, jego areał występowania w Europie obejmuje obszary gdzie temperatura od maja do lipca przekracza 15°C. Ocenia się, że na Pomorzu lelek jest mniej liczny niż w pozostałej części kraju, jednak znaczne zagęszczenia tego gatunku odnotowano w Słowińskim Parku Narodowym i rezerwacie Bielawskie Błota (stwierdzono tu aż 25 par na obszarze 7,5 km2).

Gatunek ten jest charakterystyczny dla rozległych kompleksów leśnych z polanami i zrębami. Zasiedla bory mieszane i suche, nadmorskie bory bażynowe i świetliste dąbrowy. Wędrowny, zimuje w południowej i zachodniej Afryce.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Dzięki kryptycznemu upierzeniu bardzo trudny do zaobserwowania gdy odpoczywa lub wysiaduje jaja. Aktywny nocą, jego charakterystyczny głos można określić mianem terkotania.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Jerzyk - *Apus apus*

Jerzyk jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym, średnio licznym na terenie Polski. Występuje w całej Europie, poza najdalej wysuniętymi na północ fragmentami oraz w dużej części Azji. Gatunek, wędrowny, zimuje w Afryce, na południe od Sahary. W Polsce występuje w całym kraju (w tym na terenie powiatu puckiego), poza wyższymi partiami gór.

Pierwotnie jerzyki gniazdowały w szczelinach skalnych i w dziuplach starych drzew. Obecnie znaczna większość populacji zasiedla miasta i wsie, gdzie zakłada gniazda w szczelinach i otworach w budynkach mieszkalnych i przemysłowych czy kościołach. Chętnie zasiedlają również budki lęgowe umiejscowione na budynkach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-wrzesień
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najczęściej obserwuje się je grupach, żerujące w pobliżu miejsc lęgowych w miastach i na wsiach. Jerzyki bywają mylone z jaskółkami, z którymi nie są spokrewnione.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Zimorodek - *Alcedo atthis*

Zimorodek jest gatunkiem umiarkowanie rozpowszechnionym na terenie Polski, nielicznym. Gatunek wędrowny, zimowiska polskiej populacji leżą w zachodniej i południowej Europie. Część osobników zimuje w Polsce. W typowych dla siebie siedliskach występuje również na terenie powiatu puckiego, lęgi tego gatunku stwierdzano np. na terenie Rezerwatu Beka, czy nad rzeką Piaśnicą.

Gatunek ten zasiedla zalesione odcinki rzek z urwistymi brzegami, brzegi stawów, jezior i zbiorników zaporowych. Gniazda zakłada w tunelach drążonych w piaskowych lub piaskowo-gliniastych zboczach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: W miejscach jego występowania łatwy do zaobserwowania ze względu na intensywnie niebieskie upierzenie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Dzięcioł czarny - *Dryocopus martius*

Największy dzięcioł lęgowy Polski. Nielicznie występuje w całym kraju, ale jego liczebność rośnie. Liczniejszy w Bieszczadach oraz na zachodzie i północy Polski w tym na Nordzie, gdzie na terenach leśnych notuje się go regularnie, choć w rozproszeniu. Osiadły, można go spotkać w ciągu całego roku.

Ze względu na możliwość wykucia dziupli, preferuje starsze drzewostany: bory i buczyny powyżej 80 lat.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: najłatwiej go wykryć wiosną, gdy ptaki bębnią i intensywnie nawołują; w lasach dosyć regularnie spotykane są ślady obecności tego gatunku w postaci odłupanych kawałków drzew gdzie żeruje
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Dzięcioł zielony - *Picus viridis*

Bardziej rozpowszechniony od dzięcioła zielonosiwego, ale niezbyt liczny ptak lęgowy w Polsce. Od początku XXI wieku jego liczebność znacznie wzrosła na terenie całego kraju. Pojedyncze pary lęgowe obserwowane są też na terenie Nordy. Ptak osiadły.

Zamieszkuje różne typy lasów i zadrzewień liściastych oraz mieszanych w sąsiedztwie terenów otwartych. Najliczniejszy w dolinach rzecznych. Omija zwarte kompleksy leśne.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: możliwy do pomylenia z dzięciołem zielonosiwym, z którym tworzy mieszańce; łatwiej wykrywalny wiosną, kiedy aktywność wokalna dzięciołów jest największa; czasem udaje się go zaobserwować żerującego na mrowisku.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 5/5

Dzięcioł zielonosiwy - *Picus canus*

Dzięcioł ten nielicznie gniazduje w Polsce, głównie na południu i północnym-wschodzie. Kilka stwierdzeń z sezonu lęgowego w ostatnich latach pochodziło z całego Pomorza, a badania w ramach Pomorskiego Atlasu Ornitologicznego pokazują wzrost areałów tego gatunku. Pojedyncze obserwacje dzięcioła zielonosiwego w sezonie lęgowym pochodzą też z terenu Nordy (PKO: WP, MŚ). Jest to gatunek osiadły, choć spotykano osobniki pojawiające się poza zasięgiem swojego stałego występowania.

Zamieszkuje lasy liściaste i mieszane różnego typu, w tym buczyny i łęgi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: do pomylenia z dzięciołem zielonym, z którym może tworzyć też pary mieszane - oprócz szczegółów ubarwienia i wielkości można je rozróżnić po głosie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Dzięcioł duży - *Dendrocopos major*

Szeroko rozpowszechniony, najliczniejszy krajowy dzięcioł, także na terenie Nordy. To gatunek inwazyjny; w niektórych latach może intensywnie migrować, chociaż normalnie jest osiadły. Takie zmiany zachowania wiąże się z dostępnością pokarmu w postaci nasion szyszek sosnowych i świerkowych. Występuje przez cały rok, Częsty gość przy karmnikach.

Zamieszkuje wszystkie typy lasów parków i zadrzewień.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy do obserwacji, najłatwiej go wykryć po charakterystycznym bębnieniu wczesną wiosną
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Dzięcioł średni - *Dendrocoptes medius*

Dzięcioł ten jest nielicznym gatunkiem lęgowym, występującym nierównomiernie na terenie całego kraju poza górami. Jest znacznie mniej liczny na Pomorzu, gdzie stwierdzono pojedyncze pary gniazdujące (np. w rejonie Trójmiasta). Ostatnie badania w ramach Pomorskiego Atlasu Ornitologicznego pokazują wzrost stanowisk tego gatunku. Nie udało nam się dotrzeć do pewnych doniesień o stwierdzeniach dzięcioła średniego z obszaru Nordy, ale ponieważ był obserwowany w pobliżu jej granicy (np. w powiecie wejherowskim) i na terenie Nordy istnieją dogodne dla niego biotopy, można założyć, że jest to skrajnie nieliczny gatunek lęgowy na opisywanym obszarze. Dzięcioł średni jest gatunkiem osiadłym.

Zamieszkuje głównie stare lasy liściaste, zwłaszcza te z martwymi drzewami. Spotykany jest też w starych parkach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwiejszy do obserwacji wiosną, kiedy jego aktywność wokalna jest największa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Dzięciołek - *Dryobates minor*

Ten najmniejszy dzięcioł jest nielicznie występującym ptakiem lęgowym w kraju. Pojedyncze pary lęgowe odnotowano w lasach na terenie Nordy. Gatunekw zasadzie osiadły, chociaż zdarzają się przemieszczenia na krótkie dystanse, co potwierdzają ptaki czasem łapane na obozach PBiMPW Akcja Bałtycka. Można go spotkać w ciągu całego roku.

Występuje w lasach liściastych, w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych. Nielicznie gniazduje w zadrzewieniach liściastych miast.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: ze względu na charakterystyczny głos najłatwiej obserwować wiosną
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Krętogłów - *Jynx torquilla*

Jest to nielicznie gniazdujący gatunek w całym kraju. Gatunek regularnie obserwowany na Pomorzu, pojedyncze pary lęgowe spotykane są też na terenie Nordy. Ze względu na skryty tryb życia, krętogłów jest trudno wykrywalny w terenie, więc jego rzeczywista liczebność może być wyższa. To dalekodystansowy migrant wędrujący przylatujący głównie w maju i odlatujący późnym latem.

Preferuje luźne zadrzewienia, brzeża lasów i przerzedzone łęgi nadrzeczne z dziuplastymi drzewami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: koniec kwietnia-wrzesień
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najlepszym okresem poszukiwania tego ptaka jest wiosna, kiedy krętogłowy są aktywne wokalnie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Skowronek - *Alauda arvensis*

Bardzo liczny i szeroko rozpowszechniony ptak krajobrazu rolniczego. Jego populacja w naszym kraju przekracza prawdopodobnie 10 milionów par, co daje mu pierwsze miejsce na liście najliczniejszych ptaków lęgowych Polski. Najwyższe zagęszczenia

osiąga w centralnej Polsce na wielkopowierzchniowych uprawach rolnych. W czasie przelotów, szczególnie wiosną, może gromadzić się w stada liczące setki, a nawet do tysiąca osobników.

Gniazduje na polach uprawnych, mniej licznie na łąkach, pastwiskach i wrzosowiskach. Unika nie tylko lasów, ale nawet obszarów z gęstą siecią zadrzewień śródpolnych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od marca (niekiedy nawet od końca lutego) do listopada.
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: na ziemi trudny do zidentyfikowania, ale tokujące samce są powszechnie znaną oznaką początków wiosny; w czasie lotu tokowego ptak wznosi się bardzo wysoko (nawet na 150 m) głośno śpiewając, a następnie opada lotem spadochronowym, w ostatniej fazie składając skrzydła; tokuje bardzo wytrwale przez cały dzień.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Dzierlatka - *Galerida cristata*

Gatunek spotykany nielicznie w całej Polsce, ale unika obszarów o wysokiej lesistości. Nieco liczniejszy w Wielkopolsce. Na obszarze Nordy bardzo nieliczny. W całej Polsce notuje się spadek jej liczebności. Dzierlatka jest gatunkiem osiadłym.

Dzierlatka była pierwotnie gatunkiem stepowym i na terenie Polski jest ściśle związana z człowiekiem. Zamieszkuje obszary ruderalne, przemysłowe, nasypy kolejowe i inne miejsca otwarte z niezbyt bujną roślinnością. Zajmuje również intensywnie użytkowane wielkoobszarowe pola.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: W okresie pozalęgowym gatunek mało płochliwy, a dzięki charakterystycznemu czubkowi – łatwy do rozpoznania. Spłoszony najczęściej odlatuje tylko na kilka metrów.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Lerka - *Lullula arboreta*

Gatunek występujący w całej Polsce, ale niezbyt licznie, średnio liczny na obszarach rozległych borów sosnowych np. w Borach Tucholskich. W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczebności. W powiecie puckim mniej liczny, ale regularnie spotykany w odpowiednich środowiskach, np. w borach nadmorskich. Jest migrantem krótko dystansowym, zimuje w południowej i zachodniej Europie. Przylatuje dość wcześnie w marcu, odlot jesienią generalnie rozproszony i słabo zauważalny.

Preferuje otwarte, dobrze nasłonecznione bory sosnowe, wrzosowiska, poręby i przecinki pod liniami elektrycznymi w sosninach, ale unika małych kęp drzew w otwartym krajobrazie.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od marca do październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek podobny do skowronka, ale nieco mniejszy z charakterystyczną wyraźną kreską nad okiem, która łączy się z tyłu głowy w szerokie V; dla obserwatorów atrakcyjna szczególnie w czasie toków – samiec śpiewa na czubku wysokiego drzewa lub na słupie, poczym podrywa się do lotu wznosząc się prawie pionowo na wysokość nawet 100m ciągle śpiewając; na koniec opada ze złożonymi skrzydłami kończąc pieśń tuż przed lądowaniem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Brzegówka - *Riparia riparia*

Stosunkowo liczny ptak lęgowy rozpowszechniony w całej Polsce, ale występuje skupiskowo – większe zagęszczenia osiąga wzdłuż rzek. Z afrykańskich zimowisk przylatuje w końcu kwietnia, a odlatuje do końca września. W czasie wędrówki nocuje, podobnie jak dymówka, w wielkich stadach w trzcinowiskach.

Gniazduje kolonijnie w pobliżu rzek i innych zbiorników wodnych w norach wykopanych w stromych urwiskach piaszczystych lub żwirowych, najchętniej na brzegach rzek, ale również w żwirowniach, a na Nordzie także w stromych klifach nadmorskich.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od koniec kwietnia do wrzesień
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Mniej efektownie ubarwiona niż inne jaskółki, ale równie sprawna w locie; obserwowanie wielkich kolonii tego gatunku przynosi wiele satysfakcji zarówno amatorom jak i profesjonalistom; podobna do jaskółki skalnej,

której wystąpienie na Nordzie jest bardzo prawdopodobne – różni się od tej ostatniej między innymi ciemną przepaską na piersi.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 5/5

Dymówka - *Hirundo rustica*

Liczny, a nawet bardzo liczny ptak lęgowy otwartego krajobrazu rolniczego. Najliczniejszy w środkowej Polsce i na Lubelszczyźnie. Na terenie Nordy osiąga średnio niższe zagęszczenia, ale mimo tego spotykana dość powszechnie. Zimuje w Afryce dolatując aż do jej południowego krańca. Migruje nocą, ale w czasie odpoczynku, a szczególnie kiedy szykuje się jesienią do odlotu, widywana w dużych stadach. W tym okresie chętnie nocuje gromadnie w trzcinowiskach.

Gatunek ściśle związany z człowiekiem, preferuje wsie i obszary podmiejskie, ale jaj gniazda można znaleźć też pod mostami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od drugiej połowy kwietnia do października
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo ładnie ubarwiona o smukłej sylwetce i niezwykle zwinnym locie. Nie boi się człowieka, odważnie atakuje paki drapieżne a nawet koty; bardzo wdzięczny obiekt obserwacji szczególnie kiedy karmi młode albo poluje na owady tuż nad wodą.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Oknówka - *Delichon urbicum*

W Polsce liczny, miejscami średnio liczny gatunek lęgowy; szczególnie duże zagęszczenia uzyskuje w centralnej i wschodniej Polsce. W powiecie puckim występuje w rozproszeniu, ale często lokalnie w dużych zagęszczeniach. Zimuje w subsaharyjskiej Afryce, przylatuje pod koniec kwietnia, odlatuje najpóźniej do połowy października, ale na Nordzie najczęściej niknie już we wrześniu. W czasie przelotów gromadzi się w duże stada, ale nocuje na drzewach, a nie jak dymówka w trzcinie.

Ściśle związana z człowiekiem; gnieździ się zarówno w miastach jak i na wsi, często kolonijnie. Poza miastami chętnie wybiera miejsca intensywnej hodowli bydła, albo zakłada gniazda pod mostami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od koniec kwietnia do końca września.
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo ładny, mało płochliwy, kontrastowo ubarwiony ptak o zwinnym locie, podczas którego częściej niż dymówka uderza skrzydłami i często lata bardzo wysoko; z biska widać, że ma opierzone nogi (pióra jak na całym spodzie są tu śnieżno białe), co bardzo rzadko spotyka się u innych ptaków; bardzo rzadko siada na ziemi – głównie, żeby zebrać błoto do budowy gniazda.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 5/5

Świergotek łąkowy - *Anthus pratensis*

Na pobrzeżu Bałtyku, w odpowiednich środowiskach, liczny gatunek lęgowy. Północna część Pomorza Gdańskiego, w tym Norda, jest obszarem najwyższych zagęszczeń tego gatunku w Polsce, aczkolwiek w XXI wieku notuje się wyraźny spadek liczebności na terenie całego kraju. Gatunek wędrowny, wędruje nocą. Przelot wiosenny w drugiej połowie kwietnia i na początku maja, jesienny głównie w końcu września i w październiku. Wiosną na Półwyspie Helskim notowane są bardzo duże koncentracje tego gatunku, przekraczające 1,5 tysiąca osobników w jednej żerującej grupie. Nieliczne osobniki mogą pozostawać na zimę (m.in. na łąkach na Półwyspie Helskim i w rezerwacie Beka).

Zamieszkuje łąki, pastwiska, wrzosowiska, torfowiska i turzycowiska (gdzie jest szczególnie liczny).

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-listopad (niekiedy także zimą)
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: wiosną samce odbywają efektowne loty tokowe zakończone prawie pionowym opadaniem (tak zwany lot spadochronowy). Poza tym okresem gatunek trudny do obserwacji i mało efektowny.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Pliszka siwa - *Motacilla alba*; Podgat. Pliszka brytyjska *M. a. yarrellii*

Dość liczny gatunek lęgowy w urozmaiconym krajobrazie rolniczym i w luźnej zabudowie wiejskiej i podmiejskiej. Zdecydowanie liczniejsza na północnym wschodzie i mniej liczna na zachodzie i południu kraju. W XXI w. gatunek wyraźnie zwiększa liczebność. Na Nordzie osiąga średnie zagęszczenia dla Polski; w czasie

przelotu (od połowy marca do początków maja i od sierpnia do listopada) chętnie występuje w pobliżu Zatoki Puckiej oraz na plażach i wydmach nadmorskich. Wydaje się, że pojedyncze osobniki mogą podejmować próby przezimowania. Na Mierzei Helskiej regularnie obserwowane są pojedyncze osobniki podgatunku *M. a. yarrellii* („pliszka brytyjska”), którego areał lęgowy obejmuje Wyspy Brytyjskie; w 2020 r. w Kuźnicy stwierdzono pierwszy przypadek lęgu tej formy w Polsce.

Preferuje mozaikę pól uprawnych, łąk i pastwisk z zakrzaczeniami i zadrzewieniami śródpolnymi oraz rozsianymi gospodarstwami rolnymi. Można ją spotkać również w terenach ruderalnych, wzdłuż dróg i torowisk.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od marca do listopada
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek mało płochliwy, powszechnie znany i osobniki dorosłe nie do pomylenia z innymi gatunkami; poluje na owady szybko za nimi biegając; podobnie jak inne pliszki dyga i cały czas porusza ogonem; „pliszka brytyjska” różni się od podgatunku nominatywnego większym udziałem czerni w upierzeniu wierzchu ciała
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5 (podgatunek *yarrellii*: 4/5)
Efektowność: 2/5

Pliszka żółta - *Motacilla flava*; Podgat. Pliszka tundrowa *M. f. thunbergi*, Pliszka czarnogłowa *M. f. feldegg*

Dość liczny gatunek lęgowy otwartego krajobrazu rolniczego, liczniejszy w Wielkopolsce i na Lubelszczyźnie. Stosunkowo mniej liczny na południu (szczególnie w górach i na obszarach podgórskich), zachodzie i północy kraju, w tym na Nordzie – regularnie gniazduje m.in. w rezerwacie Beka. W XXI wieku zmniejsza liczebność w niemal całym kraju. W czasie przelotów wiosennych (kwiecień – maj) w Bece i na półwyspie Helskim pliszki żółte widywane są nawet w tysięcznych stadach. Jesienią nieco mniej liczna, z szczytem przelotu we wrześniu. Poza podgatunkiem nominatywnym *M. f.* flava, występującym w całej Polsce, w maju przez Nordę licznie przelatuje podgatunek *M. f. thunbergi* („pliszka tundrowa”), gniazdujący w Skandynawii i dalej na wschód w Azji. Ponadto raz obserwowano w naszym regionie (Rewa, 1998 r.) podgatunek *M. f. feldegg* („pliszka czarnogłowa”), gniazdujący w pd.-wsch. Europie i w pd.-zach. Azji.

Dawniej związana z łąkami i pastwiskami, obecnie zmienia preferencje, coraz częściej gnieżdżąc się na polach ornych, w rzepaku i na uprawach okopowych. Przelotne stada chętnie żerują na nadmorskich łąkach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień do października
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: zachowuje się podobnie do innych pliszek; chętnie śpiewa z niskiego kołka lub drutu ogrodzeniowego; samce wiosną łatwe do oznaczenia, młode i samice niewprawny obserwator może pomylić z innymi gatunkami pliszek. Podgatunki pliszki żółtej różnią się przede wszystkim ubarwieniem głowy samca.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5 (podgatunki inne niż *flava* i *thunbergii:* 4/5)
Efektowność: 3/5

Pliszka cytrynowa - *Motacilla citreola*

Gatunek w ekspansji ze wschodu. Mimo tego, pierwszy lęg (w 1994 r.) stwierdzono nie na wschodzie kraju, ale na łąkach Mechelińskich nad Zatoką Pucką. Do tej pory Norda pozostaje jedną z głównych ostoi tego gatunku w Polsce. Obecnie regularnie gnieździ się w rezerwacie Beka (6-16 par) i w rezerwacie Bielawskie Błota (1-5 par). Po okresie lęgowym łączy się w niewielkie stada. Migruje do Azji.

Preferuje okresowo zalewane podmokłe łąki i torfowiska, często występując w podobnych siedliskach co pliszka żółta.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od kwietnia do września
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: poza bardzo charakterystycznymi samcami wiosną, łatwa do pomylenia z pliszka żółtą *Motacilla flava*, od której różni się m.in. wyraźnymi białymi paskami na skrzydle, szarym grzbietem i innym rysunkiem na głowie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Pliszka górska - *Motacilla cinerea*

Gatunek wyraźnie związany z górami i pogórzem, ale na Kaszubach (w tym na Nordzie) osiąga znacznie wyższą liczebność niż na pozostałej części niżu Polski. Przelot (głównie kwiecień oraz wrzesień i początek października) słabo zauważalny.

Preferuje otoczone lasem lub szpalerem drzew szybko płynące rzeki i potoki z wystającymi kamieniami i budowlami hydrotechnicznymi (mosty, jazy, śluzy itp.). Niekiedy spotykana również wzdłuż spokojnych rzek niżowych, a nawet jezior. Czasami gniazduje nad rzekami i strumieniami we wsiach. Na Nordzie w sezonie lęgowym spotykana m.in. nad Piaśnicą. W trakcie wędrówek obserwowana również na brzegu morskim.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od końca marca do połowy października.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: w stosunku do innych pliszek wyróżnia się bardzo długim ogonem, którym nieustannie kiwa
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Pokrzywnica - *Prunella modularis*

Generalnie niezbyt liczny gatunek lęgowy występujący w całej Polsce, ale w centralnej Polsce wręcz rzadki. W związku ze swoimi upodobaniami środowiskowymi pokrzywnica najliczniej występuje w górach (do piętra kosodrzewiny włącznie) i w rozległych borach na północy i zachodzie Polski. Na obszarze Nordy relatywnie liczna, szczególnie w nadmorskich borach sosnowych. Migrant nocny, zimujący w południowej i zachodniej Europie. Pojawia się już w drugiej połowie marca, odlatuje w październiku; z powodu trybu życia, jego przelot jest trudno zauważalny, choć na Nordzie prawdopodobnie stosunkowo liczny.

Występuje prawie wyłącznie w lasach iglastych, chętnie w młodnikach świerkowych, lub w miejscach podszytych jałowcem; preferuje duże kompleksy borów, ale może gnieździć się też w zarośniętych parkach i ogrodach, jeśli znajdzie tam jałowce, drzewa iglaste lub bardzo gęste żywopłoty.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od połowa marca do końca października
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Ptak dość skryty i płochliwy, przemieszczający się w gęstym środowisku, kryptycznie ubarwiony i w związku z tym trudny do obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Rudzik - *Erithacus rubecula*

Jeden z najpospolitszych ptaków Polski, równomiernie rozmieszczony w całym kraju, nieco liczniejszy na południu. Zimuje wokół Morza Śródziemnego, ale pojedyncze ptaki mogą próbować zimować w miastach, również w północnej Polsce. Migruje nocą, w czasie przelotów, szczególnie wiosną na Półwyspie Helskim, występuje w ogromnych zagęszczeniach, tak że w zasadzie można go spotkać na każdym kroku. W czasie przelotu nie tworzy stad – zerujące/odpoczywające rudziki są w zasadzie

równomiernie rozprzestrzenione w całym lesie. Pierwsze rudziki pojawiają się już w marcu, ostatnie widuje się jeszcze z początkiem listopada.

Rudziki występują we wszystkich typach lasów, w parkach i ogrodach. Preferują, wilgotne cieniste rozległe kompleksy leśne ze sporym udziałem drzew liściastych i złożoną strukturą przestrzenną. Unikają małych, śródpolnych kęp drzew.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od koniec marca do końca października
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Stosunkowo mniej płochliwy od innych ptaków leśnych, często można go obserwować z bliska w ogrodzie lub w parku jak żeruje na ziemi. W lesie jest nieco bardziej płochliwy. Aktywny jeszcze przed wschodem słońca i po jego zachodzie, wiosną intensywnie i ładnie śpiewa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Pleszka - *Phoenicurus phoenicurus*

Średnio liczny gatunek lęgowy w Polsce z wyraźnym gradientem liczebności odwrotnym niż u kopciuszka – pleszka jest stosunkowo liczniejsza na północy i zachodzie i mniej liczna na wschodzie i południu (wyjątek stanowią okolice Warszawy gdzie pleszka osiąga relatywnie bardzo wysokie zagęszczenia). W XXI w. w Polsce pleszka zwiększa swoją liczebność. Norda należy do rejonów o relatywnie wysokich zagęszczeniach tego gatunku. Nocny migrant daleko dystansowy, zimuje na południe od Sahary. Na teren Nordy przylatuje w ostatnich dniach kwietnia lub w maju, odlatuje we wrześniu.

Preferuje luźne drzewostany z niezbyt bogatą roślinnością runa. Dlatego najczęściej spotykana jest w luźnych borach sosnowych, ale także w parkach i ogrodach. Zamieszkuje również inne typy lasów, ale występuje tam w niewielkich zagęszczeniach; unika olsów.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od maj do wrzesień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec nie do pomylenia, samica podobna do samicy kopciuszka, ale wyraźnie jaśniejsza, szczególnie od spodu; gatunek dość skryty, trzyma się koron drzew i krzewów i tylko na krótko zlatuje na ziemię. Arystoteles uważał, że w zimie zmienia się (przepierza?) w rudzika – ten pogląd logicznie

tłumaczył fakt, że na terenie Grecji w październiku znikają pleszki a pojawiają się zimujące rudziki; oba gatunki są
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Kopciuszek - *Phoenicurus ochruros*

Generalnie dość liczny gatunek lęgowy całej Polski, z tym że w jego występowaniu zaznacza się wyraźny gradient od niskich zagęszczeń na północnym wschodzie kraju do bardzo wysokich na Śląsku i Podkarpaciu. Na Nordzie stosunkowo liczniejszy, niż w innych rejonach Pomorza. Zimuje w południowej Europie. Migruje nocą, jego przelot jest słabo widoczny.

Naturalnie gniazduje na skałach w górach, ale obecnie jest to gatunek głównie synantropijny. Preferuje różnej wielkości miasta i wsie oraz obszary przemysłowe. Unika lasów, ale może gnieździć się w domach położonych w lesie, jeśli wokół jest ogród lub kawałek pola.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od kwiecień do październik
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec nie do pomylenia, samica podobna do samicy pleszki, ale wyraźnie ciemniejsza z szarym, a nie rudawym brzuchem; gatunek mało płochliwy, często żeruje na ziemi.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Pokląskwa - *Saxicola rubetra*

Dość liczny gatunek lęgowy urozmaiconego, otwartego krajobrazu rolniczego oraz dolin rzecznych i torfowisk. Rozpowszechniony w całym kraju, ale liczniejszy na północnym wschodzie i na Pomorzu Zachodnim. Na Nordzie nieco mniej liczny, przylatuje z afrykańskich zimowisk w ostatnich dniach kwietnia, a odlatuje z końcem września. Migrant nocny, przelot słabo zauważalny.

Najchętniej zasiedla urozmaicony, ekstensywnie użytkowany krajobraz rolniczy z dużym udziałem łąk, pastwisk, ugorów, nieużytków i innych miejsc porośniętych wysoką roślinnością zielną wraz z towarzyszącymi zakrzaczeniami i kępami drzew. Nie stroni również od otwartych terenów podmokłych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od końca kwietnia do końca września
Łatwość obserwacji: 4/5

Uwagi dotyczące obserwacji: chętnie przesiaduje na najwyższych gałązkach krzewów, tyczkach,ogrodzeniach lub wysokich bylinach, skąd poluje na owady; samiec wiosną wytrwale śpiewa przez cały dzień.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Kląskawka - *Saxicola rubicola*

W Polsce gniazduje w całym kraju, najliczniej w pasie pogórzy i na wyżynach. Na niżu mniej liczna, jednak w ostatnich dekadach zwiększa swoją liczebność i poszerza zasięg w kierunku północnym. Na Nordzie występuje rzadziej niż pokląskwa, ale jest coraz powszechniej spotykana w odpowiednich siedliskach, szczególnie na Błotach Przymorskich i nadmorskich równinach (m.in. w okolicach rezerwatu Beka). W przeciwieństwie do pokląskwy zimuje w południowej Europie – na lęgowiska przylatuje w marcu i kwietniu, a odlatuje przed końcem października.

Preferuje nasłonecznione łąki, pastwiska i wrzosowiska z niezbyt licznymi krzewami i pojedynczymi drzewami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od końca marca do końca października
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: zachowaniem przypomina pokląskwę, występuje też w podobnych siedliskach.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Śpiewak - *Turdus philomelos*

Liczny gatunek lęgowy w całej Polsce; w XXI w., wyraźnie zwiększający swoja liczebność. Na Pomorzu, w tym w Powiecie Puckim, liczniejszy niż w centralnej Polsce, ale mniej liczny niż na Mazurach i pogórzu. Wędruje nocą, najintensywniej w początkach kwietnia (przelot wiosenny) i na przełomie września i października (przelot jesienny), W tym czasie na Nordzie migracja jest niezwykle intensywna - notuje się tysiące odpoczywających i żerujących osobników, chociaż na ogół przebywa w stadach liczących poniżej 50 ptaków.

Zamieszkuje wszelkie typy lasów oraz parki i ogrody, ale preferuje większe kompleksy lasów mieszanych. Wyjątkowo w rozległych sadach. W czasie przelotu również na otwartej przestrzeni.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: marzec - pierwsza połowa grudnia, wyjątkowo może podejmować próby przezimowania.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek niezbyt łatwy do obserwacji, dość skryty, chociaż często żerujący na ziemi. Wiosną samce ładnie i intensywnie śpiewają.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 0/5
Efektowność: 2/5

Kwiczoł - *Turdus pilaris*

Liczny i średnio liczny gatunek lęgowy w całej Polsce. Wyraźnie liczniejszy na wschodzie niż na zachodzie. Wędruje głównie nocą, jest częściowym migrantem, co roku znacząca część populacji zimuje koczując w pobliżu miejsc lęgowych. Przelot wiosenny, intensywny na Nordzie, przypada na przełom marca i kwietnia – ptaki tworzą wtedy stada liczące niekiedy nawet kilka setek osobników. Gniazduje w naszym regionie niezbyt licznie. Przelot jesienny (w październiku i początkach listopada) odbywa się w znacznie większym stopniu na śródlądziu, toteż na Nordzie jest słabiej zaznaczony.

Preferuje doliny rzeczne z krajobrazem parkowym i ekstensywnie użytkowany krajobraz rolniczy z małymi laskami i zadrzewieniami śródpolnymi. Chętnie wykorzystuje parki, sady, ogrody, a nawet pojedyncze szpalery drzew.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: towarzyski i hałaśliwy. Wędrowne stada często żerują w otwartym terenie (na polach, łąkach itp.).
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Paszkot - *Turdus viscivorus*

W odpowiednich środowiskach średnio liczny gatunek lęgowy w całej Polsce, najwyższe zagęszczenia osiąga w górach; na nizinach liczniej występuje na zachodzie i północy kraju. W XXI w. wyraźnie zwiększa swoją liczebność. Na terenie Nordy gniazduje regularnie w borach sosnowych pasa nadmorskiego i w Puszczy Darżlubskiej. Wędruje nocą, najintensywniej w marcu (przelot wiosenny) i w październiku (przelot jesienny).

Na nizinach preferuje rozległe suche bory sosnowe, szczególnie w pobliżu poręb lub pól. W czasie przelotu widywany pojedynczo lub w małych grupach, stosunkowo częściej na otwartej przestrzeni.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie marzec - pierwsza połowa grudnia, chociaż regularnie podejmuje próby przezimowania.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek stosunkowo łatwiejszy do obserwacji w czasie przelotów, chociaż dość płochliwy. W okresie lęgowym trudniejszy do wykrycia. Samce śpiewają bardzo wcześnie i krótko w sezonie wiosennym.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Kos - *Turdus merula*

Dość liczny gatunek lęgowy w całej Polsce, szczególnie w górach i w pasie wyżyn. Na Nordzie osiąga nieco większe zagęszczenia niż w innych obszarach niżowych Polski. Gatunek częściowo wędrowny, w XXI wieku wyraźnie wzrosła liczba osobników zimujących na Pomorzu. Wędruje nocą, najintensywniej na przełomie w początkach kwietnia (przelot wiosenny) i w październiku (przelot jesienny), Szczególnie wiosną w Powiecie Puckim migracja jest bardzo intensywna.

Zamieszkuje wszelkie typy lasów i zadrzewień oraz parki, ogrody i cmentarze; chętnie zasiedla miasta i wsie. Największe zagęszczenia osiąga w starszych drzewostanach z dużą domieszka drzew liściastych i bogatym podszytem.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek łatwy do obserwacji, mało płochliwy, żerujący na ziemi. Wiosną samce ładnie i intensywnie śpiewają.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Kapturka – *Sylvia atricapilla*

Kapturka jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym i licznie występującym na terenie Polski. Jest pospolita w całym kraju, również na terenie Nordy. W górach występuje do piętra kosówki. Liczebność tego gatunku wykazuje tendencję wzrostową, zwłaszcza na zachodzie Polski. Gatunek wędrowny. Zimuje w rejonie Morza Śródziemnego i w rejonie Sahelu. Na terenie powiatu puckiego liczna na przelotach. Co raz częściej obserwuje się również osobniki zimujące.

Optymalnym siedliskiem kapturki są grądy i łęgi, występuje również w innych typach wysokich i cienistych lasów z bogatym podszytem. Zasiedla również większe zadrzewienia śródpolne. Wraz ze wzrostem liczebności tego gatunku obserwuje się zajmowanie przez niego również terenów zieleni miejskiej.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik, nielicznie przez cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Niepozorny szarawo ubarwiony ptak, samice i ptaki młode posiadają charakterystyczną brązową, a samce czarną czapeczkę.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Gajówka – *Sylvia borin*

Gajówka jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym i występującym w Polsce licznie lub średnio licznie, w zależności od regionu. Na Pomorzu, w tym na terenie powiatu puckiego liczna. Migrant dalekodystansowy, zimuje w Afryce Subsaharyjskiej.

Optymalnym siedliskiem gajówki są olsy, grądy i łęgi. Preferuje siedliska zakrzewione, wilgotne i zacienione. Unika lasów wyłącznie iglastych i plantacji jednogatunkowych. W porównaniu z kapturką dużo rzadziej spotykana w miastach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Niepozorny płowo-szary ptak, nieco większy od kapturki.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Jarzębatka – *Curruca nisoria*

Gatunek umiarkowanie rozpowszechniony, najmniej liczna spośród krajowych pokrzewek, jej zagęszczenie różni się w zależności od części kraju. W powiecie puckim jarzębatka jest ptakiem nielicznym. W okresie lęgowym można obserwować ją m.in. w Dolinie Chłapowskiej. Wędrowna, zimuje we wschodniej Afryce.

Jarzębatka zasiedla głównie krajobraz rolniczy i doliny rzeczne ze zróżnicowanymi zadrzewieniami. Chętnie gniazduje w liściastych kolczastych zaroślach, w kępach śródpolnych zadrzewień, żywopłotach, na obrzeżach lasów (gdzie wybiera miejsca porośnięte jeżyną). Liczebność tego gatunku spada lokalnie ze względu na

intensyfikację rolnictwa i postępującą urbanizację. Okresowe spadki liczebności odnotowuje się po zimnych i wilgotnych latach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Największa z polskich pokrzewek. Dorosły samiec posiada charakterystyczne żółte oko.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Piegża – *Curruca curruca*

Piegża jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym na terenie Polski, najliczniej występuje na Warmii i Mazurach, w pozostałej części kraju, w tym w powiecie puckim, jest gatunkiem średnio licznym. Gatunek wędrowny, wędruje wschodnim szlakiem wędrówkowym, zimuje w Afryce, głównie w Sudanie i Etiopii.

Zasiedla skraje lasów, parki, sady, cmentarze, ogrody, młodniki, zadrzewienia śródpolne. Występuje również w miastach w dzielnicach willowych, ogródkach działkowych, nierzadko również w śródmieściach. Polska populacja piegży jest stabilna, nie odnotowano w ostatnich latach wzrostu ani spadku liczebności tego gatunku.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najmniejsza polska pokrzewka. Podobna do cierniówki, jednak mniejsza od niej, z bardziej jednolitym, szarawym ubarwieniem skrzydeł.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Cierniówka – *Curruca communis*

Cierniówka jest gatunkiem pokrzewki najpowrzechniej występującym w Europie. W Polsce występuje na terenie całego kraju, jest ptakiem licznym, a lokalnie, w miejscach zwartych skupisk par lęgowych, nawet bardzo licznym. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje w Afryce subsaharyjskiej.

Zasiedla bardzo szerokie spektrum siedlisk, obejmujące tereny otwarte sąsiadujące z zadrzewieniami. Unika zwartych kompleksów leśnych. Gniazda zakłada w niskich zakrzewieniach, żywopłotach, a również na pozbawionych krzewów polach, łąkach, w

zbożach, rzepaku i kępach bylin. Na wybrzeżu może zakładać gniazda w zakrzewieniach róży i wierzby porastających pas wydm. Na terenach zurbanizowanych zajmuje siedliska ruderalne, ogródki działkowe, obrzeża miast. Raczej unika śródmieść.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Posiada białe gardło i rdzawe obrzeżenia pokryw skrzydłowych.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Rokitniczka– *Acrocephalus schoenobaenus*

Średnio liczny gatunek lęgowy występujący na terenie całej Polski, ale w odpowiednich siedliskach może być dość liczna. Na terenie Nordy ze względu na duże zalesienie i mały udział w krajobrazie zbiorników wodnych o dużej trofii, mniej liczna niż w pozostałych częściach kraju. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu.

W Polsce związana jest głównie z terenami podmokłymi, z bujną roślinnością zielną i zakrzewieniami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek trudny do obserwacji wizualnej.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Świerszczak– *Locustella naevia*

Średnio liczny gatunek lęgowy na terenie całej Polski, w tym Nordy. Na Pomorzu, w tym na Nordzie, występuje liczniej niż w środkowej Polsce. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje w rejonie Sahelu. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu, ale w tym okresie nie jest łatwa do zabserwowania.

Zasiedla głównie rozległe łąki z kępami krzewów, w doliny rzeczne i turzycowiska, ale też na zręby, młodniki z bujną roślinnością zielną i nieużytki. Unika pastwisk intensywnie wypasanych przez bydło i konie.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Trudny do zaobserwowania, skryty. Posiada charakterystyczny śpiew przypominający dźwięki wydawane przez świerszcze.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 2/5

Brzęczka– *Locustella luscinioides*

Nieliczny gatunek lęgowy występujący w rozproszeniu na terenie całej Polski, w tym Nordy. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje w rejonie Sahelu. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu.

Związana głównie z rozległymi szuwarami jeziornymi i innymi zbiornikami wodnymi. Preferuje stale podmokłe, gęste trzcinowiska z kępami turzyc.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Trudna do zaobserwowania, skryta, ale posiada bardzo charakterystyczny śpiew przypominający brzęczenie, któremu zawdzięcza nazwę gatunkową; śpiewa w nocy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 2/5

Strumieniówka– *Locustella fluviatilis*

Nieliczny, lokalnie średnio liczny gatunek lęgowy występujący w nierównomiernym rozproszeniu na terenie całej Polski. Liczniejsza na północnym zachodzie kraju, wzdłuż wybrzeża Bałtyku, w dolinie Noteci i nad Narwią. Również na terenie Nordy należy do gatunków średnio licznych. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje w południowej Afryce. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu, ale w tym okresie nie jest łatwa do zabserwowania.

Związana często z ciekami rzecznymi i podmokłymi siedliskami: torfowiskami niskimi, łęgami, olsami oraz mozaiką roślinności krzewiastej i ziołorośli.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: trudna do zaobserwowania, bardzo skryta, ale posiada charakterystyczny śpiew.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 2/5

Trzcinniczek – *Acrocephalus scirpaceus*

Gatunek występujący głównie na terenach szuwarów i oczeretów z dominacją trzciny. Wyjątkowo w wiklinach a nawet łanach rzepaku. W odróżnienia od trzciniaka niechętnie zasiedla małe połacie trzciny, preferuje duże trzcinowiska porastające zbiorniki wodne. Na terenie Nordy – z powodu niewielkiej liczby odpowiednich siedlisk – niezbyt liczny. Można go spotkać na Mechelińskich Łąkach, w rezerwacie Beka, na Uroczysku Każa oraz na Jeziorze Żarnowieckim. Trzcinniczek jest migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w końcu kwietnia i w maju, jesienny we wrześniu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek najłatwiej zlokalizować w trzcinowisku po charakterystycznym śpiewie, ptaki śpiewają przysiadając na łodygach trzcin. Wizualnie łatwy do pomylenia z łozówką, która jednak występuje w innym środowisku.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Łozówka– *Acrocephalus palustris*

Liczny gatunek lęgowy występujący na terenie całej Polski, w tym Nordy. Unika jedynie terenów górskich i silnie zalesionych. W odróżnieniu od pozostałych gatunków z rodzaju Acrocephalus nie jest związana ze zbiornikami wodnymi. Preferuje urozmaicony krajobraz rolniczy i tereny ruderalne, z wysoką roślinnością zielną. Wysokie zagęszczenia notowane są w dolinach rzek z kępami wikliny.

Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek trudny do obserwacji wizualnej. Łatwy do stwierdzenia wiosną i wczesnym latem (również nocą) po charakterystycznym śpiewie, w którym często naśladuje piosenki innych gatunków. Wizualnie bardzo podobna do trzcinniczka, ale zasiedla inne środowiska.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Trzciniak – *Acrocephalus arundinaceus*

Gatunek występujący dosyć licznie w preferowanym przez niego środowisku tzn. na terenach podmokłych porośniętych trzcinowiskiem. Na terenie Nordy najliczniej występuje na Mechelińskich Łąkach, w rezerwacie Beka, na Uroczysku Każa oraz w rejonie Jeziora Żarnowieckiego. Można go też spotkać w innych miejscach np. na brzegach stawów czy cieków wodnych, ale tylko tam gdzie występują zwarte trzcinowiska. Trzcinniak jest nocnym migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu i wrześniu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-wrzesień
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek najłatwiej zlokalizować w trzcinowisku po charakterystycznym śpiewie, ptaki śpiewają przysiadając na szczytowych częściach łodygach trzcin.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Zaganiacz– *Hippolais icterina*

Średnio liczny gatunek lęgowy występujący na terenie całej Polski, ale w większych zagęszczeniach tylko na wschodzie i w centrum kraju. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny Nordy odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu.

Występuje w krajobrazie otwarty i półotwartym z kępami krzewów i zadrzewień, na skrajach lasów liściastych i na śródleśnych polanach. Unika zwartych lasów w starszych klasach wieku. Powszechnie występuje również w obszarach zieleni miejskiej i wiejskiej.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Łatwy do identyfikacji na podstawie głosu. O pokroju podobnym do gatunków z rodzaju *Acrocephalus*, większy od trzcinniczka i bardziej żółto-zielony.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Wójcik – *Phylloscopus trochiloides*

Gatunek zamieszkuje północno-wschodnią część naszego kontynentu, środkową Syberię i dalej na południe poprzez Himalaje sięga aż do Chin. W ciągu ostatniego stulecia wójcik poszerzał swój zasięg na zachód. W Polsce po raz pierwszy odnotowany w 1916 roku; w 1958 r. koło Olsztyna potwierdzono pierwszy lęg. Obecnie wójcik jest skrajnie nielicznym gatunekiem lęgowy na północy i północnym wschodzie kraju. Przez Polskę przebiega jego zachodnia granica zasięgu. Powiat pucki jest jedną z głównych ostoi lęgowych wójcika w Polsce. Gatunek wędrowny, zimuje w Indiach. Przylatuje dość późno, w maju a odlatuje dość wcześnie - już w sierpniu (chociaż wyjątkowo obserwowano go również we wrześniu a nawet październiku).

Lęgnie się głównie w lasach liściastych i mieszanych z dębem, bukiem, lipą lub klonem, ale także w niewielkich gęstych zadrzewieniach z osiką, brzozą i jarzębiną a nawet w parkach. W czasie przelotów obserwowany w różnych typach lasów i zadrzewień a także w nadrzecznych wiklinach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj-sierpień
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobny do innych naszych świstunek, szczególnie do piecuszka, od którego różni się niewyraźnym jaśniejszym pasem na skrzydle i śpiewem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 2/5

Mysikrólik - *Regulus regulus*

Średnio liczny, w centralnej Polsce nieliczny gatunek borów i lasów mieszanych. Najliczniej występuje w górach oraz w dużych kompleksach leśnych na północy Polski: w puszczy Augustowskiej, Knyszyńskiej, Białowieskiej i w Borach Tucholskiej. W powiecie puckim, w odpowiednich biotopach, wszędzie spotykany. Migrant częściowy, który może wędrować zarówno w dzień, jak i w nocy. Jak wykazały badania mysikróliki w czasie wędrówki przemieszczają się w różnych kierunkach, wzdłuż wybrzeży Bałtyku, ale również przelatując morze w poprzek. Wiosną (koniec marca – kwiecień) na półwyspie Helskim obserwuje się masowy przelot tych ptaków; przelot jesienny (połowa września – październik) jest na obszarze Nordy słabo zaznaczony.

Mysikrólik preferuje lasy z dużym udziałem świerka lub jodły; w lasach mieszanych osiąga niższe zagęszczenia. Dobrze czuje się w pobliżu poręb i polan.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5

Uwagi dotyczące obserwacji: To, obok zniczka, jeden z dwu najmniejszych ptaków Europy – młode samice mogą ważyć tylko około 5 gramów. Nie jest go łatwo zauważyć, kiedy uwija się w koronach drzew, ale, szczególnie zimą, łatwo usłyszeć jego charakterystyczny cienki, lekko piskliwy głos. W okresie pozalęgowym łączy się w stada z sikorami.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Zniczek - *Regulus ignicapilla*

Zniczek występuje głównie w górach, gdzie jest gatunkiem dość licznym. Na niżu występuje nielicznie, zdecydowanie najliczniej na obszarze Nordy i w lasach otaczających Trójmiasto. Na zimę odlatuje do zachodniej Europy; na Półwyspie Helskim przelot wiosenny (kwiecień) jest wyraźnie widoczny, chociaż o wiele mniej liczny niż w przypadku mysikrólika.

Preferuje lasy mieszane o złożonym składzie i strukturze, szczególnie lasy regla dolnego w górach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień - październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Jeden z najładniej ubarwionych naszych ptaków, podobny do mysikrólika, ale z dodatkowymi białymi i czarnymi pasami na głowie; „korona”, czyli jaskrawy przedziałek na środku głowy na ogół mocniej wybarwiony niż u mysikrólika.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Strzyżyk - *Troglodytes troglodytes*

Liczny gatunek lęgowy w lasach różnych typów; szczególnie liczny na Pomorzu i w Bieszczadach, mniej liczny w, centrum kraju. Nasze strzyżyki są częściowo osiadłe, ale wiosną (marzec-kwiecień) i jesienią (koniec września – początek listopada) można obserwować, niekiedy dość intensywny, przelot ptaków z krajów skandynawskich i Krajów Bałtyckich.

Zamieszkuje wilgotne lasy o bujnym podszycie, różnych typów, gęste zarośla nadrzeczne, zarośnięte parki i ogrody. Lubi karpy wykroty i sterty gałęzi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5

Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo mały (najkrótsze skrzydła i ogon wśród naszych ptaków), ale silny i zwinny ptak. Często biega po ziemi, zwalonych kłodach i innych elementach dna lasu.; lot ma ciężki, ale zwrotny. Ze względu na charakter ruchów i kolor, można odnieść wrażenie, że mamy do czynienia z małym gryzoniem. Z daleka dobrze się maskuje, z bliska widać, że jego pióra mają piękne desenie; z zawadiacko podniesionym, krótkim ogonkiem wygląda bardzo sympatycznie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Bogatka - *Parus major*

Jedne z najliczniejszych polskich gatunków rejonów zadrzewionych, w ostatnich latach wyraźnie zwiększył swoją liczebność. Stosunkowo mniej liczny w centralnej Polsce, bardzo liczny na południu. Na terenie Nordy spotykana jest w zasadzie wszędzie, gdzie rosną drzewa. Typowy dzienny migrant częściowy – migruje mniej niż 20% krajowej populacji, głównie ptaki młode z przewagą samic. Pozostałe ptaki osiadłe; w zimie licznie przybywają do nas ptaki z północnego wschodu. Przelot wiosenny, na Nordzie wręcz masowy, zaczyna się coraz wcześniej. W niektórych latach cześć ptaków wraca już pod koniec lutego, ale główne fale migracji obserwuje się w marcu. Przelot jesienny słabiej zaznaczony, ponieważ większość bogatek w tym czasie migruje na południe od powiatu Puckiego, ma miejsce od połowy września do pierwszych dni listopada. W czasie migracji bardzo boi się i za wszelką cenę unika przelotu nad otwartą przestrzenią. Dlatego nawet przekroczenie Wisły jest dla niej prawdziwym wyzwaniem.

Bogatka zamieszkuje wszystkie typy lasów, parki, aleje drzew, sady i ogrody. Preferuje stare bogate drzewostany o zróżnicowanej strukturze; zdecydowanie unika rozległych otwartych przestrzeni. Gnizduje w dziuplach (skrzynkach dla ptaków), ale w przypadku ich braku może zajmować tak nietypowe miejsca jak puste w środku paliki od ogrodzenia, czy stary kalosz wiszący na krzaku.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Szeroko znany, mało płochliwy i bardzo piękny ptak licznie odwiedzający karmniki zimą i zasiedlający skrzynki lęgowe wiosną; Samce, ze swoim głośnym i bardzo charakterystycznym śpiewem są jednym ze zwiastunów wiosny – w słoneczne dni można usłyszeć ich pieśń godową już w lutym. Bogatka jest ptakiem odważnym i agresywnym w stosunku do innych gatunków. Wiosną i zimą bogatki mogą polować na inne ptaki, szczególnie mysikróliki wyjadając im mózgi.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Sosnówka - *Periparus ater*

W Karpatach i północno zachodniej Polsce (w tym na Nordzie) dość liczny gatunek lęgowy lasów iglastych. Na pozostałym obszarze kraju mniej liczna. Gatunek inwazyjny, w niektórych latach w zasadzie osiadły, w innych wykazuje masywne przemieszczenia. W latach inwazji, w okresie wędrówki wiosennej (kwiecień), bardzo intensywny przelot jest obserwowany również na Półwyspie Helskim.

Sosnówka jest związana z rozległymi lasami iglastymi, mniej licznie występuje w mniejszych kompleksach poprzecinanych obszarami rolniczymi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Przypomina bogatkę, ale znacząco mniejsza, w bardziej zimnych kolorach upierzenia, bez czarnego krawata na piersi, za to z białą plamą z tyłu głowy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Modraszka - *Cyanistes caeruleus*

Liczny gatunek lęgowy całej Polski; liczniejszy na południu i zachodzie, najmniej liczny w centralnej i wschodniej części kraju. Norda należy do rejonów gdzie modraszka osiąga stosunkowo wysokie zagęszczenia. Gatunek migranta częściowego – część osobników zimuje u nas, mniejszość odlatuje na zachód, najdalej do Belgii i Holandii, wyjątkowo do północno-wschodniej Francji. U nas, szczególnie w miastach, licznie zimują ptaki z krajów Bałtyckich, Białorusi i Rosji. Modraszka migruje w dzień razem z innymi sikorami. Na Nordzie przelot osobników z północnego wschodu widoczny jest głównie w marcu i w pierwszych dniach kwietnia, ale nie jest tak wyraźny jak u bogatki. Jesienny przelot (druga połowa września i październik) jest tu słabo zauważalny.

Występuje wszędzie tam gdzie są drzewa, również w centrach miast, ale preferuje lasy liściaste o bogatej strukturze. Szczególnie licznie w środowiskach ekotonalnych. Tak jak inne sikory zdecydowanie obawia się i unika większych otwartych przestrzeni.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Jeden z najbardziej kolorowych naszych ptaków, często odwiedzający karmniki i dlatego dość znany; jest to jeden z najbardziej odważnych i walecznych ptaków – kiedy broni gniazda potrafi zaatakować nawet człowieka.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5

Efektowność: 5/5

Czubatka - *Lophophanes cristatus*

Średnio liczny, a na zachodzie i północy (w tym na obszarze Nordy) liczny gatunek lęgowy. Czubatka jest osiadła.

Jest związana z lasami iglastymi, szczególnie licznie występuje w rozległych borach sosnowych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Jeden z ładniejszych naszych ptaków, bardzo charakterystyczny i nie do pomylenia z innymi gatunkami; Zwraca uwagę jego wydatny czubek, a z mniejszej odległości, u osobników dorosłych – kasztanowo-czerwone oko.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Czarnogłówka - *Poecile montanus*

Jest to gatunek stosunkowo równomiernie rozmieszczony w całym kraju, średnio liczny, w większych zagęszczeniach występuje w Puszczy Augustowskiej, ale także w Karpatach. Podobnie jak sosnówka jest gatunkiem inwazyjnym, ale jej „naloty” występują rzadziej i nie są tak spektakularne jak u tej drugiej.

Preferuje rozległe stare lasy mieszane o bogatej strukturze, ale występuje też w parkach, sadach i ogrodach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do sikory ubogiej, ale ma proporcjonalnie większą głowę od innych sikor i lekkie rozjaśnienie na skrzydle, którego nie posiada sikora uboga; w zimie chętnie odwiedza karmniki, jest mało płochliwa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Sikora uboga - *Poecile palustris*

Średnio liczny gatunek występujący w lasach całej Polski, liczniejszy w górach i na pogórzu oraz na północy Polski. W centralnej Polsce miejscami występuje nielicznie. Na terenie Nordy, w optymalnych biotopach, wszędzie pospolita. Gatunek osiadły.

Najchętniej zamieszkuje rozległe kompleksy leśne z dużym udziałem drzewostanów liściastych i mieszanych w starszych i średnich klasach wieku; preferuje urozmaiconą rzeźbę terenu; chętnie osiedla się też w pobliżu mokradeł na skrajach lasów graniczących z łąkami i terenami zakrzaczonymi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do czarnogłówki od której różni się nieco mniejszą głową, mniejszym, nie rozszerzającym się ku dołowi śliniaczkiem i brakiem wyraźnego rozjaśnienia na lotkach; odróżnienie tych dwu gatunków w terenie (pomijając śpiewające samce) jest bardzo trudne.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Kowalik - *Sitta europaea*

Liczny gatunek lęgowy, w środkowej i wschodniej Polsce nieco mniej liczny. Norda należy do rejonów o stosunkowo największych zagęszczeniach kowalika na niżu Polski. Gatunek osiadły.

Preferuje duże i zwarte kompleksy starszych drzewostanów liściastych i mieszanych, ale regularnie występuje również w parkach i ogrodach jeśli występują w nich starsze drzewa. Mniej licznie zamieszkuje obszary ze znaczną przewagą drzew iglastych, a zwartych rozległych obszarów borowych wręcz unika.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo charakterystyczny i stosunkowo dobrze znany gatunek ptaka; jedyny, który potrafi schodzić po pniu drzewa głową w dół; Chętnie odwiedza karmniki, gdzie zachowuje się „grubijańsko” goniąc inne ptaki i rozrzucając pokarm na wszystkie strony. Gniazduje w dziuplach, których otwór, jeśli jest za duży, może częściowo zaklejać błotem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 5/5

Srokosz– *Lanius excubitor*

W odpowiednich biotopach średnio liczny na wschodzie polski i nieliczny na zachodzie; orientacyjną granicę mniejszych i większych zagęszczeń stanowi linia biegnąca od Zalewu Wiślanego po Śląsk. W Polsce srokosz jest gatunkiem osiadłym, zimą koczuje przemieszczając się na niewielkie odległości. W okresie jesiennym mogą napływać zimujące u nas osobniki z północy i wschodu.

Najchętniej gniazduje w ekstensywnie użytkowanym krajobrazie z drobnoobszarowym rolnictwem (mozaika pastwisk, łąk, pul uprawnych, ugorów, zakrzaczeń i zadrzewień). Mniej chętnie zasiedla skraje lasów graniczących z wielkoobszarowymi polami oraz duże zręby śródleśne.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobny do nieco mniejszej dzierzby czarnoczelnej; podobnie jak gąsiorek robi tak zwane spiżarnie nabijając swoje ofiary (głównie norniki, zimą również ptaki) na kolce lub drut kolczasty.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Gąsiorek– *Lanius collurio*

W odpowiednich biotopach liczny gatunek lęgowy występujący na terenie całej Polski, ale w większych zagęszczeniach głównie na pogórzu i wschodzie kraju. Na Nordzie nieco mniej liczny Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje na południe od Sahary. Przelot wiosenny przez tereny powiatu puckiego odbywa się głównie w maju, jesienny w sierpniu i w pierwszej dekadzie września.

Preferuje urozmaicony krajobraz rolniczy z większym udziałem łąk i pastwisk oraz kępami kolczastych krzaków (głogu, tarniny, róży) lub jałowca. Zdecydowanie unika zwartych kompleksów leśnych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: maj - sierpień
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Osobniki młodociane (w szacie juwenalnej) i samice podobne do bardzo rzadko zalatującej do nas dzierzby rdzawosternej; gosiarki robią tak zwane spiżarnie nabijając swoje ofiary (głównie owady, ale również płazy, jaszczurki, pisklęta i podloty ptaków i drobne gryzonie) na kolce głogu, tarniny a nawet drutu kolczastego.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Sroka – *Pica pica*

Sroka jest w Polsce gatunkiem szeroko rozpowszechnionym i licznym. Gatunek osiadły.

Gatunek ten zasiedla w Polsce siedliska przekształcone przez człowieka. Unika gęstych drzewostanów, preferuje tereny z kępami lub szpalerami drzew i krzewów na terenach rolniczych i zurbanizowanych. Gniazda najchętniej zakłada na drzewach w pobliżu siedzib ludzkich, najwyższe zagęszczenia uzyskuje na terenach o największym zaludnieniu. Sroki potrafią tworzyć skupiska przekraczające nawet 30 gniazd na jednym obszarze, w miejscach gdzie mogą korzystać z dodatkowego pokarmu np. przy fermach zwierząt, rzeźniach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek nie do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Sójka – *Garrulus glandarius*

Gatunek w Polsce liczny, szeroko rozpowszechniony, występuje na całej powierzchni kraju, poza obszarami górskimi powyżej 1300 m.n.p.m. Polskie populacje sójki są w większości osiadłe, a populacje z północy i wschodu Europy wędrują przez nasz kraj. Intensywną migrację sójek jesienią i wiosną można zaobserwować szczególnie na Pomorzu, w tym na terenie Nordy. Np. 1 maja 2021 zaobserwowano przelatujące przez Kuźnicę na Helu 163 osobniki tego gatunku.

Sójka zasiedla wszystkie typy lasów, większe zadrzewienia śródpolne, parki. Od lat 1960. obserwuje się w Polsce postępującą synurbizację tego gatunku. Obecnie można je obserwować nawet w śródmieściach dużych miast.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Na skrzydle charakterystyczne niebieskie lusterko. Sójki często naśladują głosy innych gatunków ptaków, np. myszołowa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Orzechówka – *Nucifraga caryocatactes*

Orzechówka jest gatunkiem słabo rozpowszechnionym w Polsce. Najliczniej gnieździ się w Karpatach i Sudetach. Na niżu zwarty zasięg występowania tego gatunku rozciąga się od wschodniej części Pomorza, przez Warmię i Mazury aż po Podlasie. Na terenie Nordy występuje w Puszczy Darżlubskiej. Populacje z północnej Europy i Syberii częściowo wędrowne, w niektórych latach inwazyjne.

W Polsce gatunek ten zasiedla głównie bory sosnowo-świerkowe, bory jodłowe i świerczyny górnoreglowe w górach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Wielkości sroki, ciemnobrązowa w białe plamki.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 2/5

Kawka – *Corvus monedula*

Kawka jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym na terenie Polski, średnio licznym. Od początku XXI wieku liczebność kawki rośnie, zwłaszcza na zachodzie kraju. Populacje niemiecka, czeska i słowacka notują natomiast spadek liczebności.

Gatunek ten zasiedla głównie osiedla ludzkie, gdzie zakłada gniazda w szybach wentylacyjnych, na strychach, w kominach i wieżach kościelnych. Gnieździ się również w zadrzewieniach na terenie parków i cmentarzy. Rzadziej spotykana jest w starych prześwietlonych drzewostanach liściastych, unika zwartych kompleksów leśnych.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Mniejsza od wrony. Szara, z ciemniejszymi skrzydłami i przodem głowy. U dorosłych osobników jasna szaro-błękitna tęczówka odcina się na tle ciemnej głowy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Wrona siwa – *Corvus corone cornix*

Wrona siwa jest w Polsce szeroko rozpowszechniona, średnio liczna. Występuje w całym kraju, poza wysokimi górami. Od lat 1970. Obserwuje się proces synurbizacji tego gatunku, obecnie dosyć licznie spotykana w miastach.

Wrona zasiedla doliny dużych rzek, skraje lasów, zadrzewienia śródpolne. Unika wnętrz rozległych lasów. Lokalnie liczniejsza jest w miejscach związanych z działalnością człowieka, obfitujących w pokarm, takich jak stawy rybne, wysypiska odpadów, fermy hodowlane. Gniazda zakłada na drzewach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Szare upierzenie tułowia, skrzydła, ogon i głowa czarne.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Czarnowron – *Corvus corone corone*

Czarnowron jest podgatunkiem wrony siwej, występuje w Polsce punktowo, jest skrajnie nieliczny. Zasięg tego podgatunku obejmuje Europę zachodnią, granica zasięgu przebiega w zachodnich Niemczech. Od lat 1980. Jednym z niewielu miejsc stałego występowania czarnowrona w Polsce były okolice Jastarni na mierzei Helskiej. Na terenie Polski, w tym na terenie Nordy obserwowane były pary lęgowe mieszane czarnowrona z wroną siwą.

Zajmuje siedliska podobne jak wrona siwa: zadrzewienia na obrzeżach miast i wsi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: W odróżnieniu od wrony siwej, upierzenie w całości czarne, z połyskiem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 1/5

Kruk – *Corvus corax*

Kruk występuje na terenie całej Polski, jest gatunkiem nielicznym, miejscami, szczególnie na północnym wschodzie średnio licznym. Również na terenie Nordy, w odpowiednich środowiskach występuje stosunkowo licznie. Dawniej kruk był mniej

liczny, wzrost liczebności tego gatunku zaczęto obserwować w latach 1940. Gatunek osiadły.

Siedliskiem optymalnym kruka są bory sosnowe w starszych klasach wieku. Gniazda zakłada na drzewach, w Tatrach i Karkonoszach również na skałach. Od lat 1980. nasiliło się gniazdowanie tego gatunku w pobliżu siedzib ludzkich, również w krajobrazie otwartym, gdzie zakłada gniazda np. na słupach wysokiego napięcia.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Największy spośród polskich krukowatych z charakterystycznym romboidalnym ogonem; jak inne krukowate należy do najinteligentniejszych ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Szpak – *Sturnus vulgaris*

Gatunek występuje stosunkowo licznie w całej Polsce, stosunkowo najliczniej na Podlasi, północnym Mazowszu, na Śląsku i Podkarpaciu. Szczególnie licznie występuje w parkach. Na Pomorzu stosunkowo mniej liczny niż w innych częściach kraju, chociaż i tu w odpowiednich środowiskach spotykany dość powszechnie. Szpaki są wędrowne, migrują do północnych Niemiec i w okolice Kanału La Manche. Na Pomorze przylatują w kwietniu, odlatują we wrześniu i październiku, aczkolwiek w miastach, szczególnie w Trójmieście, mogą również zimować.

Szpak jest bardzo plastyczny - potrzebuje miejsc do lęgów (dziupli lub skrzynek lęgowych) i miejsc trawiastych gdzie żeruje. Dlatego największe liczebności osiąga w miastach i w krajobrazie rolniczym z pastwiskami i alejami starych drzew. Chętnie osiedla się w pobliżu człowieka. Unika wnętrza rozległych kompleksów leśnych, szczególnie borów.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: w większych liczebnościach od kwietnia do października
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Jeden z najpowszechniej rozpoznawanych ptaków Polski; w sadach może wyrządzać szkody, aczkolwiek jednocześnie żywi się głównie owadami skutecznie zmniejszając liczbę szkodników.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 4/5

Wilga - *Oriolus oriolus*

Wilga jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym i średnio licznym na terenie Polski. Występuje w całej niżowej części kraju, aczkolwiek znacznie liczniej na wschodzie i południu. Na Kaszubach, mimo dostępności odpowiednich dla niej siedlisk, ze względu na surowy morski klimat, gatunek ten jest nieliczny lub skrajnie nieliczny. Gatunek wędrowny, zimuje w Afryce subsaharyjskiej.

Wilga zasiedla krajobrazy parkowe, zwłaszcza w dolinach rzek, prześwietlone lasy liściaste i mieszane, zadrzewienia śródpolne i parki na obrzeżach miast.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek o bardzo charakterystycznym wyglądzie „ptaka tropikalnego” i pięknym głosie. Dorosły samiec żółto-czarny, z niebieskimi nogami. Samice czarno-żółto-szare z białawym brzuchem, młode osobniki szaro-zielone; gniazdo zawieszone w rozwidleniu gałęzi, misternie uplecione – jedyne tego rodzaju wśród polskich gatunków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 5/5

Wróbel - *Passer domesticus*

Bardzo liczny gatunek lęgowy w całej Polsce, aczkolwiek jego liczebność od kilkudziesięciu lat spada; szczególnie liczny na Śląsku, zachodnim Mazowszu i w Wielkopolsce. Gatunek wybitnie osiadły.

Gatunek wybitnie związany z człowiekiem – nie występuje poza obszarami miast i wsi. Najliczniej występuje w miastach. Unika lasów, a w krajobrazie rolniczym – rozległych odłogów i nieużytków.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek powszechnie znany, łatwy do obserwacji, towarzyski.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 2/5

Mazurek - *Passer montanus*

Liczny gatunek lęgowy krajobrazu rolniczego, szczególnie liczny w Wielkopolsce, na Kujawach i zachodnim Mazowszu. Pomorze należy do obszarów gdzie mazurek jest stosunkowo mniej liczny. Gatunek osiadły lub koczujący w okolicach miejsc lęgowych.

Gniazduje na obszarach rolniczych, chętnie w pobliżu wsi, w sadach i ogrodach położonych w pobliżu pól. Nie unika wielkoobszarowych, wysoko zmechanizowanych gospodarstw rolnych. Unika lasów, szczególnie borów.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: W odróżnieniu od wróbla nie występują różnice w ubarwieniu samców i samic; w okresie pozalęgowym stadny.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 1/5

Zięba - *Fringilla coelebs*

Zięba jest, obok skowronka, jednym z dwu najliczniejszych gatunków ptaków Polski. Występuje w całym kraju, stosunkowo mniej licznie w jego centralnej części. Gatunek wędrowny, zimujący w Europie Zachodniej. Na Pomorzu w czasie przelotów wiosną i jesienią zięby spotykane są masowo. Niektóre osobniki mogą próbować zimować.

Jest to gatunek leśny, ale występuje również wszędzie tam gdzie znajduje jakiekolwiek drzewa (w parkach, małych laskach śródpolnych, w alejach drzew itp.).

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: koniec marca-październik
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samce bardzo efektowne, wytrwale i pięknie śpiewają.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5
Efektowność: 3/5

Grubodziób - *Coccothraustes coccothraustes*

Gatunek średnio licznie gniazdujący i nielicznie zimujący na terenie Nordy. Przelot wiosenny odbywa się w kwietniu, jesienny głównie w październiku i początkach listopada. Wędruje w ciągu dnia. Zimą liczniejszy w latach z dużym urodzajem bukwi oraz w parkach miejskich. Niekiedy odwiedza karmniki. Liczba zimujących osobników wzrasta.

W okresie lęgowym występuje szczególnie licznie w starszych drzewostanach liściastych z udziałem buka, lub z podszytem grabowym. Rzadziej w innych typach lasów liściastych i mieszanych, w parkach a nawet w zadrzewieniach śródpolnych. Unika borów. Zimą koczuje po okolicy, pojawiając się w niewielkich stadach również w krajobrazie otwartym.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: w okresie lęgowym przebywa głównie w koronach starych drzew liściastych i wtedy bardzo trudny do zobaczenia
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Samiec kowalika (Foto: ginger z Pixabay)

7.3. Gatunki przelotne, zimujące lub regularnie zalatujące na Nordę; gatunki lęgowe w sąsiedztwie Nordy

Łabędź czarnodzioby - *Cygnus columbianus*

Regularnie, ale nielicznie przelotny. Gnieździ się w tundrze Euroazji. Jest jednym z trzech gatunków łabędzi spotykanych w Polsce i jedynym nie podejmującym lęgów tutaj. Odkąd łabędź ten zaczął zimować w Zachodniej Europie, coraz regularniej jego obserwacje mają miejsce wtedy w Polsce. Najważniejsze zgrupowania gatunku, głównie w trakcie wędrówek, stwierdzono w Wielkopolsce, na Dolnym Śląsku, Pomorzu, Ziemi Łódzkiej, Lubelszczyźnie i Podlasiu. Na przelotach i zimą często spotykany jest w towarzystwie innych łabędzi i gęsi, w ostatnich latach, zapewne w związku z coraz lepszą bazą pokarmową, ptaki chętnie żerują na polach. Z obszaru Nordy liczniejsze obserwacje pochodzą np. z Jeziora Żarnowieckiego i okolicznych pól (gdzie jesienią spotykano nawet 350 osobników) czy rejon Zatoki Puckiej (ujście Redy i Chałup), a obserwacje mają miejsce podczas przelotów i zimą.

Zasięg dotychczasowych zimowisk tego gatunku przesuwa się na wschód i północ, w efekcie czego Polska staje się dla łabędzia czarnodziobego (zwanego „bewikiem”) coraz ważniejszym zimowiskiem. W rezultacie zmian rozmieszczenia liczebność tego ptaka zimą wzrasta, pomimo że liczebność całej populacji zimującej w Europie wykazuje długotrwały trend ujemny.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: w okresie przelotów (luty/kwiecień i październik/grudzień) oraz zimą.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: możliwość pomylenia z daleka z innymi gatunkami łabędzi, zwłaszcza innym gatunkiem żółtodziobym – łabędziem krzykliwym. Różni się od niego zasięgiem i kształtem żółtego i czarnego koloru na dziobie, wielkością i sylwetką. Ze względu na podobieństwo, odróżnienie obu gatunków wymaga doświadczenia obserwatora. Łabędź czarnodzioby wydaje charakterystyczny głos, podobnie jak krzykliwy i w przeciwieństwie do niemego, odzywa się często.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Gęś biało czelna - *Anser albifrons*

Zamieszkuje północną Euroazję, gdzie gniazduje głównie w bezdrzewnej tundrze. W Polsce liczna na przelotach, często migruje wspólnie z gęsiami tundrowymi. Liczniejsza na północy i zachodzie kraju, zimuje głównie na zachodzie Europy, choć coraz częściej w Polsce. Dominuje w północnej części kraju w związku z położeniem

tej części Polski na szlaku migracyjnym grupy „Baltic-North Sea” tych gęsi, pomiędzy ich lęgowiskami w północnej Rosji, a zimowiskami położonymi w północno-zachodniej Europie. Pomorze Zachodnie skupia się ok. 60% krajowej liczebności tych ptaków jesienią oraz ok. 50% zimą. Gęsi te spotkać można, także na terenie Nordy np. w rejonie ujścia Redy i rezerwatu Beka oraz na Półwyspie Helskim. Niejednokrotnie zatrzymują się w trakcie wędrówek na Półwyspie Helskim i tam bywają mało płochliwe. Norda to też ich zimowisko.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: w trakcie przelotów od lutego do kwietnia, jesienią od września do grudnia i zimą.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: dorosłe osobniki z charakterystycznymi, białymi czołami i czarnymi prążkami na brzuchach; podobna do gęsi małej, od której różni ją przede wszystkim wygląd głowy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Gęś mała - *Anser erythropus*

Występuje na izolowanych stanowiskach w północnej Skandynawii i na Syberii. Gniazduje w tundrze, najczęściej w dolinach rzek. Jest gatunkiem zagrożonym wyginięciem. W Polsce spotykana jest tylko na przelotach, zarówno wiosną (marzec-maj), jak i jesienią (wrzesień-listopad) oraz sporadycznie zimą. Obserwacje gęsi małej pochodzą prawie z całego kraju, choć najczęściej mają miejsce w Dolinie Baryczy, Wielkopolsce i na Podlasiu. Na terenie Nordy w ostatnich trzech latach gęś ta pojawiała się w końcu marca i kwietniu w rejonie rezerwatu Beka i ujścia Redy. Część obserwowanych ptaków pochodziła z populacji skandynawskiej.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: jest gatunkiem podobnym do pospolitej gęsi białoczelnej, dlatego istnieją problemy z jej właściwym oznaczeniem; poprawna identyfikacja polega przede wszystkim na dokładnym obejrzeniu głowy ptaka z profilu by przyjrzeć się długości i kształtowi dzioba oraz głowy oraz obecności obrączki powiekowej; odróżnienie obu gatunków wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Gęś zbożowa - *Anser fabalis*

Gniazduje w Skandynawii i tajdze na zachód od Uralu, stąd dawniej nazywana była gęsią „tajgową” i nadal w języku angielskim taka forma jest spotykana. Nieliczne, zwykle pojedyncze osobniki udaje się wypatrzeć w stadach innych gęsi, głównie bliźniaczych i pospolitych tundrowych, z którymi do niedawna stanowiły jeden gatunek.

W północnej i centralnej Polsce gęś zbożowa występuje częściej niż w innych rejonach kraju. Nielicznie zimuje. W miejscach przystankowych najchętniej żeruje, wraz z innymi gatunkami, na polach rzepaku czy kukurydzy. Można ją wtedy spotykać na terenie Nordy, jednak obserwacje te należą do rzadkich. Być może ma to związek z trudnością w identyfikacji obu podobnych do siebie gatunków (zbożowa i tundrowa), ale też z małą liczebnością tej pierwszej.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: okres przelotów
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek bardzo trudny w identyfikacji, podobny do pospolitej gęsi tundrowej, od której różni się subtelnymi cechami (sylwetka, wielkość, dziób); właściwa weryfikacja wymaga doświadczenia, a wskazana jest dokumentacja fotograficzna ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Gęś tundrowa - *Anser serrirostris*

Zamieszkuje strefę tundry w północno-zachodniej Rosji. W Polsce licznie występuje na przelotach, oraz liczne zimuje. Ważnym w skali Polski miejscem zatrzymywania się gęsi jest Pomorze Zachodnie, skupiające w czasie wędrówki jesiennej ok. 30% i do ok. 50% krajowej populacji gęsi tundrowych podczas zimowania. Na Pomorzu większe noclegowiska gęsi położone były w zachodniej jego części, głównie w dolinie dolnej Odry, gdzie w szczycie wędrówki przebywało do 70 tys. ptaków, oraz nad jez. Miedwie – zarówno jesienią, jak i zimą do 30 tys. każdorazowo. Gęsi tundrowe spotykane są też w wielu miejscach w Nordzie, np. na polach w okolicach Pucka czy na lotnisku w Jastarni. Najczęściej obserwuje się mieszane stada gęsi tundrowych i białoczelnych z niewielką domieszką innych gatunków. Ptaki żerują na polach uprawnych, najchętniej na ścierniskach po kukurydzy i rzepaku.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie w okresie przelotów (koniec lutego - kwiecień i wrzesień-grudzień) oraz zimą.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobna do gęsi zbożowej i bardzo trudna do odróżnienia od niej; zdarzają się osobniki mało płochliwe (zwłaszcza młode), żerujące na trawnikach w miejscowościach na przykład Półwyspu Helskiego.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Gęś krótkodzioba - *Anser brachyrhynchus*

Gniazduje w arktycznej tundrze i na stokach gór we wschodniej Grenlandii, Islandii i Spitsbergenie. Dawniej rzadka i tylko zalatująca do Polski, obecnie przelotna, a ta

zmiana statusu może być zarówno efektem wzrostu liczebności ptaków na lęgowiskach, jak i większą ich wykrywalnością. Stwierdzana jest prawie na terenie całego kraju, zdecydowanie najczęściej w zachodniej jej części (województwo dolnośląskie, lubuskie i zachodniopomorskie). Notowana także w województwie pomorskim, w tym nielicznie na terenie Nordy. Np. w ujściu Redy, rezerwacie Beka czy Osłoninie, gdzie w 2015 roku spotkano aż 29 osobników. Zazwyczaj na terenie kraju obserwacje tej gęsi dotyczyły pojedynczych ptaków, niekiedy kilku osobników.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie marzec oraz październik i listopad.
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: jej odróżnienie od podobnej gęsi tundrowej wymaga doświadczenia; zwykle jest jaśniejsza, zawsze ma bledszy ogon, podobny do tego u gęgawy, krótszy dziób z różowym paznokciem i tego koloru nogi.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Bernikla białolica - *Branta leucopsis*

Najczęściej notowana ze wszystkich gatunków bernikli pojawiających się w Polsce. Jest ona spotykana we wszystkich regionach kraju, zaś jej liczebność w ostatnich latach znacznie rośnie zarówno na lęgowiskach, jak i na trasach przelotów i zimowiskach. Dodatnie trendy liczebności tej gęsi we wszystkich okresach w roku niewątpliwie wynikają z silnego wzrostu populacji tego gatunku na lęgowiskach na bałtyckich wyspach Olandii i Gotlandii. Poza tym, bernikla ta zamieszkuje też Grenlandię, Svalbard i niektóre rejony Syberii. Migracja bernikli białolicej odbywa się głównie przez północną część Polski i koncentruje się wzdłuż wybrzeża Bałtyku. Na terenie Nordy widywana jest regularnie, np. w okolicach Rzucewa, Pucka, ujścia Redy czy rezerwatu Beka. Coraz liczniej zimuje w rejonie Zatoki Gdańskiej i w Nordzie.

Często mało płochliwa. Niejednokrotnie widywano osobniki pasące się na trawnikach w obrębie miejscowości. Na żerowiskach często przebywa w towarzystwie innych gęsi, ostatnimi laty widywane są też, także w obszarze Nordy, jednogatunkowe stada bernikli białolicych, liczące nawet kilkaset osobników.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie w okresie przelotu (jesienią od września do listopada i, mniej obficie, w okresie marzec-maj); coraz częściej zimą.
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo charakterystyczna gęś o srebrzystobiałoczarnym ubarwieniu; czarną szyją z jasnymi policzkami oraz popielatym płaszczem; niekiedy zaskakująco trudna do wypatrzenia, zwłaszcza z większej odległości i w dużych stadach.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5

Efektowność: 4/5

Bernikla obrożna - *Branta bernicla*

Zamieszkuje tundrę zachodniej Euroazji. W Polsce pojawia się regularnie, ale nielicznie i ma to miejsce głównie wzdłuż wybrzeża Bałtyku (szczególnie późną jesienią). Głównym rejonem spotkań jest Zatoka Gdańska. Obserwowana też w różnych miejscach na terenie Nordy. Zazwyczaj to pojedyncze osobniki, a większe grupy zdarzają się rzadko (np. 102 ptaki w Jastarni czy 128 w ujściu Redy). Widywana też w licznych stadach innych pospolitych gęsi. Rzadko zimuje.

Bywają mało płochliwe ptaki, żerujące - podobnie jak inne gatunki gęsi - na trawnikach lub w portach. Większe szanse obserwacji są przy silniejszych wiatrach wiejących jesienią z zachodu i generujących zwiększoną intensywność migracji między innymi gęsi.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie październik i listopad, a wiosną obserwowana rzadziej (zwykle marzec i kwiecień).
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: charakterystyczna, ciemna gęś z czarną głową i szyją oraz półksiężycem na tej ostatniej; niewielka i mało wyróżniająca się więc trudna do wykrycia w stadach; identyfikacja podgatunków może sprawiać kłopoty i wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Bernikla rdzawo szyja - *Branta ruficollis*

Ptak tundry zachodniej i środkowej Syberii, w Polsce pojawiający się nielicznie na przelotach. Dawniej zalatująca sporadycznie, obecnie zaś regularnie. Najczęściej obserwowana w zachodniej części kraju (Dolny Śląsk i Wielkopolska). W województwie pomorskim stwierdzona kilkanaście razy. W Nordzie widziana między innymi w ujściu Redy, w rezerwacie Beka oraz, w trakcie wędrówki, nad Helem.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: wiosną (luty-maj) oraz jesienią (głównie październik i listopad), choć najpóźniejsze krajowe wiosenne stwierdzenie dotyczyło ptaka widzianego w Nordzie w czerwcu.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z jednej strony kolorowa i charakterystyczna, ale, z drugiej, zaskakująco trudna do zauważenia w stadzie z uwagi na niewielkie rozmiary, możliwość schowania się za inne ptaki, wejścia w obniżenie terenu czy mniej typowy wierzch i tył gdy jest odwrócona.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Rożeniec *Anas acuta*

Zwarty areał lęgowy rożeńca ograniczony jest do północnej i wschodniej Europy. Ważne populacje w krajach ościennych gniazdują na Ukrainie i na Białorusi. W Polsce jest gatunkiem skrajnie nielicznie i nie corocznie lęgowym, a jego liczebność maleje. W ostatnich latach to zaledwie kilka stwierdzeń przypadków gniazdowania. Ptaki przebywały w rozległych, zabagnionych dolinach rzecznych, głównie Biebrzy. Aktualnie w kraju może przystępować do lęgów nie więcej niż 15 par. Badania na całym Pomorzu w latach 2000 – 2012 nie potwierdziły gniazdowania rożeńca. Ptak rzadko tu zimujący i nielicznie migrujący, a ich wędrówka tu jest mniej intensywna niż w niektórych miejscach śródlądzia kraju.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: marzec-maj i sierpień-listopad.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samiec w szacie godowej bardzo charakterystyczny, a samica i ptaki w szacie spoczynkowej podobne do krzyżówki, od których różni je sylwetka, spiczasty ogon, dziób i lusterko. Identyfikacja tych ostatnich wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Świstun *Mereca penelope*

W Europie najliczniej występuje na Półwyspie Skandynawskim oraz w Rosji. Mniej licznie zasiedla Islandię, Wyspy Brytyjskie, Holandię, północne Niemcy, kraje nadbałtyckie i Białoruś. W Polsce skrajnie nielicznie, nieregularnie i lokalnie lęgowy, przede wszystkim w Kotlinie Biebrzańskiej. W XXI wieku wykryto jedynie dwa lęgi, na Zalewie Szczecińskim oraz w Dolinie Biebrzy. Brak stwierdzeń gniazdowania świstuna z obszaru Nordy. Regularnie migrujący wzdłuż wybrzeża Bałtyku, gdy najchętniej przemieszcza się lecąc pod wiatr. Większe zgrupowania notowano między innymi w rejonie ujścia Redy, gdzie w październiku 2017 roku napotkano ponad 4800 ptaków. Regularnie, ale nielicznie zimuje, choć w ostatnich latach częściej. To ostatnie może wynikać z łagodniejszych warunków w tym czasie. Można go spotkać wtedy np. Jeziorze Żarnowieckim i w różnych miejscach Półwyspu Helskiego.

Zimą bywa spotykany w miejscach dokarmiania, gdzie przebywa z krzyżówkami, a w okresie przelotów często żeruje na łąkach razem z innymi ptakami (np. gęsiami). Wydaje charakterystyczny głos przypominający „piszczącą zabawkę”, który można usłyszeć także nocą, gdy znaczna część tych kaczek wędruje.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: przeloty i zima, zwykle od września do maja.
Łatwość obserwacji: 3/5

Uwagi dotyczące obserwacji: samiec charakterystycznie ubarwiony i raczej trudny do pomylenia; ptaki w szatach samic niepozorne; wyróżniają się między innymi lusterkiem i dziobem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Ogorzałka *Aythya marila*

Europejskie lęgowiska tej kaczki rozciągają się w tajdze i lasotundrze Skandynawii, gdzie gniazduje na słodkowodnych zbiornikach. Jej lęg w Polsce odnotowano jeden raz w 1977 na Mazowszu. Gatunek regularnie przelotny i licznie zimujący na wybrzeżu. Miejsca większych koncentracji ogorzałki dotyczą głównie rejonu Zatoki Gdańskiej i Zalewu Szczecińskiego. Regularnie widywana w Nordzie np. na Połwyspie Helskim. Zimą niejednokrotnie przebywa w portach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: najczęściej w okresie poza lęgami podczas przelotów i zimą, ale notowana w ciągu całego roku.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: kaczka nurkująca, podobna do czernicy, od której jej odróżnianie wymaga doświadczenia i sprzyjających warunków obserwacyjnych.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Edredon *Somateria mollissima*

Główne, europejskie lęgowiska tego morskiego ptaka znajdują się na wybrzeżach Islandii i w Skandynawii. W Polsce to gatunek sporadycznie lęgowy np. w latach 2011 i 2012 oraz w 2014 pojedyncza para gniazdowała w Porcie Głównym w Gdańsku. Brak lęgów na terenie powiatu puckiego, ale edredon jest tu regularnie przelotny i nielicznie zimujący na wybrzeżu. Jego głównym zimowiskiem są wody położone od Półwyspu Helskiego do Ustki. Regularnie widywany jest wtedy w okolicy portu rybackiego w Helu. W głębi kraju jego obserwacje należą do wyjątkowych. Jest tam najmniej regularnie widywaną kaczką morską.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: przeloty i zima od września do kwietnia.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samiec pięknie ubarwiony i trudny do pomylenia, a samice i młode osobniki podobne do bardzo rzadkiego turkana, których rozróżnianie wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Markaczka *Melanitta nigra*

Jej lęgowiska obejmują Islandię, Wyspy Owcze, Szetlandy, Orkady, Szkocję, Irlandię, Svalbard i północną część Półwyspu Skandynawskiego. Zamieszkuje zbiorniki wodne i mokradła w strefie tundry i tajgi. W Polsce widywana jest na przelotach, które przebiegają przede wszystkim wzdłuż wybrzeża. Licznie zimuje na Pomorzu. Polska strefa Morza Bałtyckiego w ostatnich trzech latach była szczególnie istotnym miejscem zimowania markaczki. W latach 90-tych na wodach Zatoki Pomorskiej wykazywano nawet ponad 90 000 osobników. Podobnie jak uhla, preferuje głębsze wody zlokalizowane w głębi morza, dlatego jej liczebność ustalana z brzegu może być zaniżona. Spotykana głównie wzdłuż Półwyspu Helskiego, większe koncentracje ptaków zimujących widywano też w rejonie Rozewia.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie w okresie październik – kwiecień, choć obserwowana też poza tym czasem.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: możliwość pomylenia z uhlą, ale jest mniejsza i odznacza się brakiem białego lusterka na skrzydłach.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Uhla *Melanitta fusca*

Jej lęgowiska obejmują głównie Skandynawię i Syberię. Zamieszkuje tam zbiorniki wodne w strefie tundry i tajgi. W Polsce pojawia się regularnie na przelotach w strefie wybrzeża, bardzo licznie tu zimuje. Polski Bałtyk w ostatnich latach był szczególnie istotnym miejscem zimowania tego gatunku i, jednocześnie, jednym z najważniejszych zimowisk w Europie. Szacuje się, że występuje tu wtedy średnio około 30–40% światowej populacji tego gatunku. W Nordzie ptaki koncentrują się między innymi wzdłuż Półwyspu Helskiego. W latach 80-tych, na odcinku od Rozewia do Władysławowa, naliczono tu nawet około 60 000 uhli. Ptaki te przebywają zazwyczaj na głębszych wodach, dlatego też z brzegu obserwuje się mniejsze ich liczby. Mniej regularnie widywane są bliżej brzegu (np. w Rewie) oraz w helskich portach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: na przelotach i zimą, zwykle od września do kwietnia.
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: w warunkach gorszej widoczności możliwość pomylenia z markaczką, od której różni się kształtem głowy, wielkością i występowaniem białego lusterka na skrzydłach; to grążyca, która w poszukiwaniu pokarmu intensywnie nurkuje.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Lodówka *Clangula hyemalis*

Jej lęgowiska obejmują między innymi północną Euroazję. Gniazduje tam w tundrze na jeziorach i wolno płynących rzekach. W Polsce spotykana głównie na wybrzeżu na przelotach, ale też zimą gdzie jest najliczniejszą kaczką morską. Szacuje się, że w polskiej strefie Morza Bałtyckiego przebywa każdej zimy nawet do ponad 500 tys. osobników tego gatunku. Miejscem największych zgrupowań jest Zatoka Gdańska. Lodówka liczna jest także w rejonie Nordy, która jest bardzo dobrym miejscem do jej obserwacji. Nietrudno ją odnotować zimą w portach, choćby w Helu czy Władysławowie. W latach 80-tych, pomiędzy Jastarnią a Kuźnicą, odnotowano koncentrację około 30 000 tych ptaków!

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: najwięcej na przelotach i zimą, w okresie od września do maja.
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: niezwykle efektowny ptak, zwłaszcza kontrastowo ubarwiony samiec, który poza biało-czarnym upierzeniem odznacza się długim ogonem; często nurkuje w trakcie żerowania. Charakterystycznie się odzywa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Bielaczek *Mergellus albellus*

Zamieszkuje Skandynawię i Syberię, głównie w strefie tajgi, gdzie gnieździ się w dziuplach w okolicy wód. Najbliżej Polski lęgowe pary notowane są na Litwie i Białorusi. W kraju tracz ten jest regularnie przelotny i zimujący, przede wszystkim na północy kraju. Z obszarów Nordy duże zgrupowania tych ptaków podawane są z punktu widokowego „Kaczy Winkiel” koło Pucka, gdzie np. w dniu 27 grudnia 2022 przebywało około 800 ptaków. Można go obserwować także np. w rezerwacie Słone Łąki koło Władysławowa oraz na Jeziorze Żarnowieckim. W związku z ociepleniem klimatu, zimowiska tego gatunku przesuwają się z terenu Polski dalej na północ i północny wschód, dlatego liczenia tych ptaków z ostatnich lat wskazują na znaczące spadki liczebności.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: wrzesień-kwiecień
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: najmniejszy ze spotykanych u nas traczy. Samiec nie do pomylenia, bardzo efektowny w szacie godowej. Często nurkuje.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Szlachar *Mergus serrator*

Tracz ten występuje w Europie od Uralu po Skandynawię, Danię, Wyspy Brytyjskie i Islandię; zimuje między innymi na wybrzeżach europejskich. Preferuje tam czyste, śródleśne jeziora z wyspami. Dawniej skrajnie nielicznie gniazdował na Mazurach, Pomorzu i Suwalszczyźnie, jednak po 2003 roku nie odnotowano już jego lęgów w kraju. Ostatnie takie na Pomorzu stwierdzono w ujściu Redy w roku 2000. W trakcie przelotów pojawia się głównie na wybrzeżu, gdzie także regularnie zimuje. Główne zimowisko koncentruje się na Zatokach Pomorskiej i Gdańskiej. Są to zwykle liczebności osiągające około 1000 ptaków, choć w niektóre zimy zdarzały się zgrupowania nawet kilkakrotnie większe. Na obszarze Nordy widywany np. wzdłuż Półwyspu Helskiego. Na śródlądziu Polski szlachar jest gatunkiem nielicznym dosyć rzadkim.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: od września do kwietnia, w okresie przelotów i zimowania.
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samicę i niedorosłego szlachara można z łatwością pomylić z nurogęsią w tych samych szatach; różnią je wtedy głównie wygląd głowy i szyi; samiec szlachara charakterystyczny i dosyć łatwy do odróżniania od podobnej nurogęsi tej samej płci.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Rybołów - *Pandion haliaetus*

Jest to skrajnie nieliczny gatunek lęgowy w Polsce. Jego zasięg lęgowy ogranicza się do środkowych Mazur i zachodniej części Pojezierza Wielkopolskiego i Pomorskiego. Na terenie Nordy nie jest często obserwowany. Pojawia się w trakcie przelotów wiosną i jesienią.

Gnieździ się w starszych drzewostanach głównie sosnowych, w pobliżu jezior i zbiorników wodnych (np. stawy rybne), gdzie chętnie żeruje. Czasami zasiedla też sztuczne platformy.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: głównie kwiecień i wrzesień
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z bliska bardzo charakterystyczny; jego polowania na ryby są niezwykle efektowne
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Orzeł przedni - *Aquila chrysaetos*

Jest to skrajnie nieliczny gatunek lęgowy w Polsce, gniazdujący głównie w Karpatach. Na Pomorzu w 2019 roku stwierdzono dwie pary lęgowe w Słowińskim Parku Narodowym (B. Kotlarz i in. G. Jędro, M. Jędro, M. Goc, Pomorska Kartoteka Ornitologiczna). W ostatnim dziesięcioleciu, z terenu Nordy pochodzi kilkanaście obserwacji tego gatunku, głównie z wiosny - Bielawskie Błota, Półwysep Helski, Swarzewo, Prusewo (PKO: ASI, WP, DK, AWK ASK, PW).

Zamieszkuje dojrzałe drzewostany w sąsiedztwie rozległych pastwisk.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: możliwy do obserwacji w ciągu całego roku, ale głównie wiosną
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia z innymi większymi ptakami drapieżnymi, a najłatwiej rozróżniać ptaki w najmłodszych szatach
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Orlik grubodzioby - *Clanga clanga*

Gatunek zagrożony wyginięciem, którego niemal cała populacja gniazduje w Kotlinie Biebrzańskiej. Na terenie Nordy ptak ten jest możliwy do obserwacji na przelotach, choć jego stwierdzenia tutaj nie należą do częstych. Widywano je w drugiej dekadzie kwietnia miedzy innymi w okolicach Swarzewa, Gnieżdżewa, na Bielawskich Błotach a w maju w Jastarni (PKO: PZ, GB, ASI, WP).

Zamieszkuje trudno dostępne lasy bagienne.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień i maj
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: łatwy do pomylenia z orlikiem krzykliwym, z którym tworzy mieszańce; do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Gadożer - *Circaetus gallicus*

W Polsce gniazduje tylko kilka par. Jeszcze w XX wieku obserwowano lęgowe gadożery w kilku rejonach kraju ale ostatnio notowano postępujący spadek jego liczebności. Na Bielawskich Błotach (Norada), w 1994 roku, dwukrotnie obserwowano

pojedynczego osobnika w sezonie lęgowym. Ostatnio obserwowany na Pomorzu Gdańskim (powiat nowodworski i sztumski) w sierpniu 2022 roku.

Zamieszkuje większe lasy ze starymi sosnami w sąsiedztwie terenów wilgotnych. Poluje głównie na gady.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-wrzesień
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek bardzo charakterystyczny; zawisa w powietrzu jak myszołów („stójka”).
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Błotniak zbożowy - Circus cyaneus

Najliczniej gniazduje na terenie Francji i północnej Hiszpanii oraz północno-wschodniej Skandynawii i Rosji. Ptak niegdyś regularnie gniazdował w Polsce, ale po roku 1999 odnotowano tylko jeden taki przypadek, który miał miejsce w roku 2020 na Opolszczyźnie. Na terenie Nordy gatunek dość licznie obserwowany na przelotach – na Półwyspie Helskim nawet kilkadziesiąt osobników w ciągu jednego dnia. Skrajnie nielicznie zimuje.

Zasiedlał wilgotne tereny otwarte, zwłaszcza łąki i torfowiska. Rzadko gniazduje w zbożu.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobny do innych błotniaków, z którymi może być mylony z dalszej odległości
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5, jako lęgowy 5/5
Efektowność: 4/5

Błotniak stepowy - *Circus macrourus*

Jest to gatunek euroazjatycki o wschodnim zasięgu występowania. W ostatnich latach coraz częściej notowany na przelotach w naszym kraju. Pojawia się regularnie w strefie wybrzeża. Z terenu Nordy pochodzi szereg obserwacji skupionych zwłaszcza na przełomie kwietnia i maja. Na półwyspie Helskim notowano w tym okresie nawet po kilka osobników jednego dnia. Jesienią jest zdecydowanie mniej liczny, ale widywany i w tym okresie. Zimą na Pomorzu nie odnotowany.

Gniazduje na otwartych terenach, preferuje obszary stepowe.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień i maj oraz wrzesień
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobny do błotniaków łąkowego i zbożowego, a rozpoznawanie zwłaszcza od tego pierwszego wymaga doświadczenia i dobrych warunków
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Myszołów włochaty - *Buteo lagopus*

Jest ptakiem względnie licznie migrującym i zimującym w naszym kraju. Jego lęgowiska skoncentrowane są na obszarze północnej Skandynawii i północnej Syberii. W niektórych latach bywa licznie stwierdzany – nawet kilkuset osobników jednego dnia np. jesienią 1935 roku (3 listopada) odnotowano 508 ptaków przelatujących nad Mierzeją Wiślaną a wiosną 1937 roku (15 kwietnia) – 289 osobników. Gatunek pojawia się regularnie podczas przelotów w całej strefie wybrzeża. Na Półwyspie Helskim widywano wiosną kilkadziesiąt osobników migrujących jednego dnia.

Gatunek tundrowy, gniazduje najczęściej na półce skalnej na ziemi lub na karłowatych drzewach w lasotundrze.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: wrzesień do maja
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobny do myszołowa zwyczajnego
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Kobczyk - *Falco vespertinus*

Zamieszkuje Eurazję od wschodniej Europy po środkową Syberię, pojedyncze stanowiska kobczyka znajdują się również w zachodniej Europie. Wędrowny, zimuje w Afryce, na południe od Sahary. W Polsce dawniej sporadycznie lęgowy, obecnie nieregularnie przelotny lub zalatujący.

Kobczyk preferuje obszary o zróżnicowanym otwartym krajobrazie, obejmujące zarówno luźne zadrzewienia, jak i pola uprawne, łąki, wrzosowiska, stepy i lasostepy. Zasiedla również tereny podmokłe, mokradła lub doliny rzeczne. Od pewnego czasu gatunek ten obserwujemy w Polsce co raz liczniej w trakcie wędrówek. W 2014 r. ptaki w różnej wielkości grupach były obserwowane niemal w całym kraju. Latem 2019 r.

obserwowano stada kobczyków, szacowane łącznie na kilka tysięcy osobników. W sierpniu i wrześniu ptaki te obserwowano nie tylko na południu kraju, ale również wzdłuż całego wybrzeża Bałtyku. Na Nordzie kobczyk licznie obserwowany jest również w trakcie wędrówki wiosennej. W ciągu jednego dnia na mierzei Helskiej można zaobserwować nawet kilkadziesiąt osobników (31 os. zaobserwowano 25.04.2019 w Kuźnicy).

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: kwiecień-październik
Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Wielkości pustułki, bardzo charakterystycznie upierzenie przybiera dorosły samiec: ciemnoszary z rudobrązowymi pokrywamy podogonowymi.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Sokół wędrowny - *Falco peregrinus*

Sokół wędrowny jest gatunkiem kosmopolitycznym. W Polsce występuje punktowo, skrajnie nielicznie. Do lat 1950. Był gatunkiem liczniejszym, jednak ze względu na stosowanie DDT w całej Europie nastąpił katastrofalny spadek liczebności tego gatunku. Efektem tego w latach 1970.-1980. w Polsce nie stwierdzano lęgów sokoła wędrownego. W latach 1990. nastąpił powrót tego gatunku do Polski, w wyniku introdukcji na terenach zurbanizowanych oraz wzrostu dzikiej populacji tego gatunku w Europie. Wędrowny, nieliczne osobniki zimują na terenie Polski.

Dziś sokół wędrowny występuje w Polsce głównie w miastach, gdzie zasiedla wysokie budynki oraz na terenach górskich, gdzie zasiedla typowe dla siebie siedliska naskalne. Najbliższe od powiatu puckiego stanowiska lęgowe sokoła wędrownego (do 2016) znajdują się w Gdańsku i Gdyni.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Największy z gnieżdżących się w Polsce sokołów.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Drzemlik - *Falco columbarius*

Zamieszkuje północną część Eurazji i Ameryki Północnej. Wędrowny, populacja Europejska zimuje w południowej Europie i północnej Afryce. Na terenie lęgowym

zasiedla głównie lasotundrę i tajgę, wrzosowiska, lasostepy, torfowiska, pola poprzecinane rzekami i porośnięte kępami drzew.

W Polsce nielicznie pojawia się podczas przelotów, skrajnie nielicznie zimuje. W okresie tym można go obserwować na łąkach lub polach uprawnych. Na obszarze całego kraju dosyć regularnie widywany od końca sierpnia do połowy maja, zwykle pojedynczo. Najliczniejsze obserwacje pochodzą z Wybrzeża – Mierzei Helskiej i Mierzei Wiślanej, gdzie w ciągu jednego dnia można zaobserwować po kilka osobników tego gatunku.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Najmniejszy sokół Europy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Świergotek nadmorski - *Anthus petrosus*

Zamieszkuje wybrzeża morskie wokół Półwyspu Skandynawskiego, Wielkiej Brytanii i Północnej Francji. Regularnie, choć bardzo nielicznie przelatuje wzdłuż polskiego wybrzeża. Szczególnie często jest obserwowany wokół Zatoki Puckiej. Przelot jesienny (ze szczytem pod koniec września i na początku października) jest wyraźniej zaznaczony niż wiosenny (głównie kwiecień i początek maja). Pojedyncze osobniki mogą próbować zimować.

Lęgnie się na skalistych wybrzeżach morskich, niekiedy na wyspach porośniętych niską roślinnością.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: wrzesień - początek maja
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo podobny do siewierniaka (z którym kiedyś był łączony w jeden gatunek), ale też do innych świergotków – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 1/5

Jemiołuszka - *Bombycilla garrulus*

Gatunek generalnie średnio licznie przelotny i nielicznie zimujący na terenie Nordy. Intensywność migracji i liczebność w okresie zimy ulega ogromnym wahaniom z roku na rok (tak zwany gatunek inwazyjny). W niektórych latach może występować bardzo

licznie w stadach liczących setki, a nawet tysiące osobników, w innych występuje sporadycznie.

W okresie lęgowym zamieszkuje tundrę i lasotundrę całej północnej półkuli - najbliżej w Finlandii i północnej Rosji. W czasie przelotu i zimowania głównie w lasach liściastych i parkach, tam gdzie występują mięsiste owoce (np. jarzębina, jemioła), na których żeruje.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: listopad - marzec (początek kwietnia)
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo łatwy do obserwacji, jeśli żeruje na niskich drzewach i krzewach np. na jarzębinie; trudniej śledzić osobniki żerujące na jemiole wysoko w koronach starych drzew
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 4/5

Droździk - *Turdus iliacus*

Obecnie gatunek w Polsce skrajnie nielicznie lęgowy, wyłącznie na północnym wschodzie kraju (populacja oceniana na mniej niż 100 par lęgowych). Na terenie Nordy od kilkunastu lat nie gniazduje. Bardzo liczny w okresie wędrówki, która wiosną przypada głównie na marzec i początek kwietnia, a jesienią na październik i listopad. W tym czasie, szczególnie wiosną, obserwuje się wielotysięczne stada tych ptaków żerujące w krajobrazie rolniczym, szczególnie w pobliżu skrajów lasu. W pobliżu Zatoki Puckiej regularnie choć nielicznie zimuje.

Związany jest z borami północnej Europy, w Polsce występuje również w lasach mieszanych, szczególnie w pobliżu wody, a także w olsach i łęgach. Na przelotach często żeruje w krajobrazie rolniczym.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: cały rok, chociaż głównie od października do kwietnia
Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: na Nordzie gatunek stosunkowo łatwy do obserwacji, szczególnie w czasie wiosennej migracji, kiedy widywany jest w ogromnych stadach żerujących na łąkach i ugorach. W czasie nocnego przelotu często przenikliwe nawołuje.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Wodniczka– *Acrocephalus paludicola*

Nieliczny gatunek lęgowy, występujący w Polsce jedynie lokalnie: na pomorzy zachodnim (skrajnie nielicznie), w dolinie Biebrzy oraz na Polesiu Lubelskim. Około 30% światowej populacji gniazduje na terenie Polski. Jest nocnym migrantem dalekodystansowym. Na terenie Nordy w XXI w. prawdopodobnie nie lęgnie się, chociaż nie można tego wykluczyć z całą pewnością. Najbardziej prawdopodobnym miejscem jej lęgów wydaje się być rezerwat Beka lub Bielawskie Błota. W czasie przelotów gatunek notowany skrajnie nielicznie (np. jedno stwierdzenie z Helu z 10 maja 2019 r., obserwacja WP). Można jednak założyć (wynika to ze znanych tras migracji i stwierdzeń w innych częściach Pomorza), że wodniczka bardzo nielicznie, ale regularnie migruje przez obszar powiatu puckiego.

Występuje głównie na torfowiskach niskich i podmokłych łąkach z dużym udziałem turzycy.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: teoretycznie może występować od kwietnia do września, ale najbardziej prawdopodobne napotkanie w okresie przelotów to jest w kwietniu i maju oraz w sierpniu i wrześniu.
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Gatunek bardzo trudny do obserwacji wizualnej w okresie pozalęgowym.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 2/5

Zaroślówka– *Acrocephalus dumetorum*

Główny areał lęgowy tego gatunku obejmuje północno-wschodnią Europę i zachodnią część Azji, a od początku XX wieku poszerza swój areał występowania na zachód. Pierwsze stwierdzenia tego gatunku z terenu Polski pochodzą z lat 60-tych, aktualnie obserwowana jest każdego roku; w 2014 roku po raz pierwszy stwierdzono lęg. Jest migrantem dalekodystansowym, zimuje w Indiach. Na terenie Nordy osobniki w trakcie wędrówki wiosennej oraz śpiewające samce obserwowane są głównie w maju na mierzei Helskiej i w rejonie zatoki Puckiej. Liczba obserwacji zaroślówki w okresie lęgowym w powiecie puckim wskazuje, że jest to lub będzie w najbliższym czasie gatunek lęgowy.

Związana z łęgami, zakrzewieniami śródpolnymi i terenami podmokłymi.

Łatwość obserwacji: 1/5

Uwagi dotyczące obserwacji: Najłatwiejszy do identyfikacji przy pomocy głosu. Wizualnie bardzo podobna do trzcinniczka i łozówki; do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 1/5

Drozd obrożny - *Turdus torquatus*

Gatunek górski, w Polsce gniazduje wyłącznie w Karpatach i Sudetach (podgatunek *T. t. alpestris*). Przez Pomorze regularnie, choć nielicznie migruje podgatunek nominatywny z gór Fenoskandii. Przelot wiosenny (w kwietniu) znacznie bardziej wyraźny niż jesienny (w październiku). Na Nordzie co roku spotyka się pojedyncze osobniki. W czasie przelotu występuje głównie na otwartych polach, łąkach i ugorach, znacznie rzadziej w parkach i zakrzaczeniach.

Na legowiskach w Polsce głównie w reglu górnym i w strefie kosodrzewiny. Na północy również na wrzosowiskach, torfowiskach i w tundrze.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: w kwietniu i październiku
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: generalnie łatwy do obserwacji, choć dość płochliwy, osobniki młode bardzo podobne do samicy kosa *Turdus merula*
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 2/5
Efektowność: 3/5

Gawron – *Corvus frugilegus*

Gatunek umiarkowanie rozpowszechniony na terenie Polski, najliczniejszy w pasie środkowej Polski, na obszarach o małej lesistości; znacznie rzadszy na północy kraju. Najbliższe powiatu puckiego kolonie gawrona znajdują się w Gdańsku i Słupsku. Populacje z północnej i wschodniej Europy wędrowne, zimują również na terenie Polski, w tym na terenie Nordy.

Pierwotnie gawron zasiedlał doliny rzek i tereny wiejskie. Miasta zaczął zajmować dopiero w latach 1920. Od tego czasu liczebność gawronów w miastach rośnie, a zanikają kolonie położone z dala od zabudowań. Gniazduje w koloniach, gniazda zakłada na drzewach.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: październik-kwiecień
Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Czarny ptak o dosyć długim, jasnym u nasady dziobie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 1/5

Efektowność: 2/5

Poświerka - *Calcarius lapponicus*

Występuje na dalekiej północy w całej Eurazji i Ameryce Północnej. Najbliżej Polski lęgowa w północnej Skandynawii. Poświerka jest gatunkiem bardzo nielicznie przelatujący i skrajnie nielicznie zimujący na Pomorzu. Najwięcej stwierdzeń pochodzi z Pomorza Gdańskiego (w latach 1960-2014 205 obserwacji na 312 na całym Pomorzu), natomiast przypadki zimowania częstsze na zachodzie. W pozostałej części kraju pojawia się bardzo rzadko (poza Pomorzem około 20% obserwacji). W czasie przelotu spotykana głównie na nadmorskich łąkach i ścierniskach, pojedynczo lub w małych grupkach. Przelot jesienny (wrzesień - październik i mniej licznie listopad) znacznie wyraźniejszy od wiosennego (kwiecień). Na Nordzie widywana głównie wokół Zatoki Puckiej.

Zamieszkuje tundrę i rozległe otwarte torfowiska. Unika zarówno obszarów skalistych jak i gęściej porośniętych wyższymi krzakami i drzewami.

Okres występowania na terenie Powiatu Puckiego: wrzesień do kwiecień
Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: dość płochliwa; spłoszona zastyga lub odbiega skulona.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Jemiołuszka (Foto: David Mark z Pixabay)

7.4. Gatunki sporadycznie zalatujące na Nordę

Bernikla czarna - *Branta bernicla nigricans*

Tundrowy podgatunek bernikli obrożnej, zamieszkujący wschodnią Euroazję. W Polsce miały miejsce trzy listopadowe stwierdzenia, w tym dwukrotnie na Pomorzu Zachodnim i raz na terenie Nordy. W tym ostatnim przypadku był to osobnik widziany w 1998 roku we Władysławowie.
Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: odróżnia się od gatunku nominatywnego dużo ciemniejszym ubarwieniem i szeroką, jasną półobrożą na szyi; identyfikacja wymaga doświadczenia, a obserwacja winna być udokumentowana.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Bernikla jasnobrzucha - *Branta bernicla hrota*

Podgatunek bernikli obrożnej, zasiedlający tundrę północnych rejonów Grenlandii i Kanady oraz Spitsbergenu. W Europie zimuje u wybrzeży Morza Północnego i na Wyspach Brytyjskich. W Polsce stwierdzona kilkanaście razy, głównie w pasie wybrzeża. Kilka obserwacji pochodzi z powiatu puckiego, między innymi z Chałup, Jastarni, Rewy i Władysławowa. Spotykana o różnych porach roku, tj. podczas przelotów w obie strony i zimą.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: odróżnia się od gatunku nominatywnego jasnoszarym brzuchem; poprawna identyfikacja wymaga doświadczenia i mile widziana jest dokumentacja obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Kazarka rdzawa - *Tadorna ferruginea*

Europejskie lęgowiska kazarki koncentrują się w południowo-wschodniej części kontynentu. Występuje tam nad jeziorami i rzekami. W Polsce pojawia się regularnie, ale jest tu rzadka. Nie lęgowe ptaki są stwierdzane na terenie całego kraju, najczęściej na jego zachodzie i praktycznie w ciągu całego roku. Najczęściej spotyka się je na stawach rybnych i zbiornikach zaporowych, ale także w dolinach rzek, na jeziorach i odstojnikach ścieków. W województwie pomorskim kazarki rdzawe odnotowano kilka razy, w Nordzie miało to miejsce w Jastarni i rezerwacie Beka, a ptaki obserwowano w czerwcu.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek charakterystyczny, trudny do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Gęsiówka egipska - *Alopochen aegyptiaca*

Jej naturalne lęgowiska znajdują się w Afryce (na południe od Sahary i w dolinie Nilu). Zasiedla tam brzegi zbiorników wodnych i skraj sawanny. Introdukowana w wielu krajach Europy. W Polsce pojawia się regularnie i coraz liczniej tu gniazduje, zwłaszcza na południu kraju, ale też na Pomorzu Zachodnim. W województwie pomorskim odnotowano jeden lęg w Gdyni Oksywiu. Obserwacje osobników niegniazdujących mają miejsce głównie wiosną i dotyczą przede wszystkim zachodniej i południowej części kraju. W ostatnich pięciu latach w Nordzie odnotowana była kilka razy, w tym w porcie we Władysławowie, na Cyplu Rewskim,

w ujściu Redy i w rezerwacie Beka. Większość stwierdzeń miała miejsce w październiku, a jedno w maju.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek charakterystyczny, trudny do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Hełmiatka - *Netta rufina*

Zwarty zasięg lęgowisk tej kaczki w Europie obejmuje południowo – wschodnią część kontynentu. W Polsce jest skrajnie nielicznie i lokalnie lęgowa oraz bardzo rzadko pojawiająca się na przelotach. Najliczniejsze stanowiska tego gatunku występują w rezerwacie Łężczak i na stawach Wielikąt. Poza tym notowana na Mazurach z pojedynczymi efemerycznymi stanowiskami w innych miejscach w Polsce. Gniazduje przede wszystkim na stawach hodowlanych i zarastających jeziorach. Pierwszy przypadek lęgu hełmiatki na Pomorzu odnotowano w latach 70-tych na jez. Gardno. Nie gniazduje w powiecie puckim, a przelotne ptaki były rzadko obserwowane w województwie pomorskim i na terenie Nordy. Miały miejsce głównie zimą w Chałupach, w Helu, Pucku, we Władysławowie i na Jeziorze Żarnowieckim.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: i samiec, i samica dosyć charakterystyczne, łatwe do identyfikacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Podgorzałka - *Aythya nyroca*

Jest to jeden z najszybciej zanikających gatunków w naszym kraju, a proces ten postępuje gwałtownie od lat 90-tych. Narażony na wyginięcie. Skrajnie nielicznie gniazdująca w kraju kaczka nurkująca. Jej lęgowiska obejmują głównie południowe województwa, w tym lubelskie, dolnośląskie i podkarpackie. Zasiedla tam głównie stawy rybne i jeziora z dobrze rozwiniętą roślinnością wynurzoną. Brak lęgów podgorzałki w województwie pomorskim. Najbliższe stanowiska występują na jeziorze Drużno w województwie warmińsko – mazurskim. Rzadko spotykana podczas migracji, bardzo rzadko zimująca. Kilka obserwacji podgorzałki pochodzi z województwa pomorskiego, częściej spotykana była na Pomorzu Zachodnim. Na terenie Nordy została stwierdzona co najmniej raz, a miało to miejsce zimą w Pucku.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: możliwość pomylenia z czernicą i głowienką; mogą też występować mieszańce tego gatunku z innymi grążycami; identyfikacja wymaga dużego doświadczenia.

Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Turkan - *Somateria spectabilis*

Gniazduje wzdłuż wybrzeży Arktyki poza Skandynawią, w nadmorskiej tundrze i ujściach rzek. W Polsce pojawia się nieregularnie i bardzo rzadko. Prawie wszystkie stwierdzenia tego ptaka dotyczą województwa pomorskiego i terenu Nordy (Półwysep Helski). Najczęściej spotykany był zimą i wiosną, rzadziej zaś jesienią.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samiec w szacie godowej charakterystyczny, a ptaki w szatach samic są bardzo podobne do edredona i trudne do oznaczenia; różnią się głównie głową i dziobem, a identyfikacja wymaga doświadczenia i dokumentacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Birginiak - *Polysticta stelleri*

Gniazduje w tundrze Arktyki. Jednym z jego zimowisk jest północna część Półwyspu Skandynawskiego, choć nielicznie pojawia się w tym okresie na Bałtyku. Do Polski zalatuje sporadycznie. Najliczniej notowany był tu na wodach Zatoki Gdańskiej, a poza wybrzeżem pojawia się niezwykle rzadko. Obserwowany głównie w okresie grudzień-marzec, rzadko jesienią. Z terenu powiatu puckiego (Rozewie) pochodzi najpóźniejsza obserwacja wiosenna. Ptaka widziano wtedy w kwietniu. Ponadto, pojedyncze osobniki odnotowano we Władysławowie, Helu i Jastarni.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samce w szatach godowych są charakterystyczne, ale rozróżnienie samic i ptaków młodych wymaga dobrych warunków i dużego doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Sterniczka - *Oxyura leucocephala*

Najbliższe jej lęgowiska obejmują południowo-wschodnią Europę i południowo-zachodnią część regionu śródziemnomorskiego. Ptak gniazduje nad zarośniętymi płytkimi eutroficznymi jeziorami. Gatunek zalatujący do Polski sporadycznie. Stwierdzona dotąd na zbiornikach śródlądowych całego kraju, zwykle jesienią. W Nordzie odnotowana raz (w Jastarni, lata 80-te).

Łatwość obserwacji: 1/5

Uwagi dotyczące obserwacji: niewielka kaczka o charakterystycznej głowie i dziobie oraz zadartym do góry ogonem; wskazana jest dokumentacja obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Sterniczka jamajska - *Oxyura jamaicensis*

Gatunek pochodzenia północnoamerykańskiego. Introdukowana na Wyspach Brytyjskich, skąd nastąpiła ekspansja do innych krajów Europy. Gniazduje nad ciekami wodnymi i mokradłami. W Polsce stwierdzona kilkanaście razy, głównie w północno-zachodniej części kraju. Najczęściej obserwowana wiosną na stawach hodowlanych lub zbiornikach zaporowych. Sterniczkę jamajską odnotowano na terenie powiatu puckiego dwukrotnie: w latach 80-tych. w Jastarni oraz kilkanaście lat temu w ujściu Redy (było to czwarte stwierdzenie tego ptaka na Pomorzu).

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobna do sterniczki, wymaga doświadczenia i wskazana jest dokumentacja obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Cyraneczka karolińska - *Anas carolinensis*

Zamieszkuje dużą część Kanady i Alaski, gdzie gniazduje na bagnach, stawach i jeziorach. Do Polski zalatuje wyjątkowo, do tej pory tylko siedem razy. Częściej widziana w województwie zachodniopomorskim. Wszystkie obserwacje dotyczą okresu od marca do czerwca. Pojedyncze stwierdzenie tego ptaka w Nordzie miało miejsce rok temu w rezerwacie Beka.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek podobny do cyraneczki (który ma biały poziomy pasek wzdłuż złożonego skrzydła), w przeciwieństwie do cyraneczki karolińskiej (z pionowym białym paskiem z boku piersi). Właściwa identyfikacja wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Markaczka amerykańska - *Melanitta americana*

Gniazduje w tundrze we wschodniej Syberii do Kamczatki, na Alasce i w niektórych rejonach Kanady. Do Polski zalatuje wyjątkowo a wszystkie obserwacje dotyczą wybrzeża Bałtyku. Ptak notowany był w okresie od października do kwietnia. Najwięcej obserwacji z ostatnich lat pochodzi z krainy Nordy (Władysławowo, Kuźnica, Jurata i Jastrzębia Góra).

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: markaczka amerykańska jest gatunkiem łatwym do pomylenia/przeoczenia w warunkach gorszej widoczności i z większej odległości. Dotyczy to nawet dorosłych samców odróżnialnych po dużej jaskrawo żółto-pomarańczowej narośli na dziobie. Identyfikacja wymaga doświadczenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Uhla azjatycka - *Melanitta stejnegeri*

Gniazduje w północno – wschodniej Azji, przy słodkowodnych zbiornikach w lasach i tundrze. Ptak ten sporadycznie zalatuje do Europy, zaledwie kilka razy został stwierdzony w Polsce. Wszystkie obserwacje pochodzą z województwa pomorskiego. Dwie z nich dotyczą tego roku i jedna miała miejsce w obszarze Nordzie, gdzie samca uhli azjatyckiej widziano we Władysławowie.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: ptak łatwy do pomylenia z uhlą, od której samiec różni się głową i dziobem, a samice są nierozróżnialne; rozpoznawanie jest jednak bardzo trudne, wymaga odpowiednich warunków i sprzętu oraz doświadczenia zwłaszcza, że ptaki są często daleko od brzegu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Mandarynka - *Aix galericulata*

Gatunek introdukowany w Europie, gniazdujący naturalnie na śródleśnych jeziorach i rzekach w północno – wschodniej Rosji, Chinach i Japonii. Gniazduje w dziuplach. W Polsce mandarynka jest nielicznie lęgowa w Warszawie i na Dolnym Śląsku. Na terenie województwa pomorskiego i powiatu puckiego brak stwierdzeń lęgowych tej kaczki. Osobniki poza okresem gniazdowania są spotykane nielicznie na terenie całego kraju, w tym w Gdańsku i Gdyni. W Nordzie wiosną 2022 roku obserwowano pojedynczego ptaka w okolicy Pucka.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samiec w szacie godowej bardzo efektowny nie do pomylenia z innymi gatunkami; samice i samce w szacie spoczynkowej są bardzo podobne do karolinek, od których różnią je głównie szczegóły rysunku na głowie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 5/5

Głuptak - *Morus bassanus*

Zamieszkuje północny Atlantyk, najbliżej wyspę Helgoland na Morzu Północnym. Co roku zalatuje na polskie wybrzeże, liczniejszy w zachodniej części Wybrzeża, ale przynajmniej 20 stwierdzeń z XXI w. pochodzi z Powiatu Puckiego, przede wszystkim z Helu. Większość pojawień głuptaka zanotowano w okresie druga połowa września - połowa marca. Ptaki najczęściej pojawiają się po sztormach z kierunku zachodniego, a najlepszymi miejscami do ich obserwacji są Hel i Jastrzębia Góra.

Lęgnie się w koloniach położonych na niedostępnych klifach nadmorskich.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo efektowny zarówno pod względem upierzenia, jak i sposobu żerowania - poluje na ryby z dość dużej wysokości, rzucając się pionowo w dół ze złożonymi do tyłu skrzydłami; niestety w Polsce obserwowany często dość daleko od brzegu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Pelikan różowy – *Pelecanus onocrotalus*

Występuje wyspowo w Afryce, Azji i w kilku miejscach w Europie, głównie na wybrzeżach Morza Czarnego. W Polsce pelikan różowy był stwierdzany około 80 razy, ale głównie w województwach południowych. Na Pomorze zalatuje bardzo rzadko, na terenie Nordy widziano jednego osobnika młodocianego 9 sierpnia 2011 r. w Jastarni.

Zamieszkuje delty rzek, nadmorskie bagna i płytkie jeziora z szerokimi pasami trzcin i/lub wyspami. W Polsce był stwierdzany głównie na stawach rybnych, rzadziej na rzekach i jeziorach.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Zwany dawniej pelikanem baba, pelikan różowy należy do najbardziej efektownych ptaków, jakie można spotkać w Polsce; podobny do rzadszego pelikana kędzierzawego, od którego łatwo go odróżnić po czarnym pasie na spodzie skrzydeł. Można go pomylić również z afrykańskim pelikanem małym, który niekiedy ucieka z hodowli w Europie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Kormoran czubaty – *Gulosus aristotelis*

Występuje na wybrzeżach Atlantyku, Morza Śródziemnego i Czarnego, najbliżej w południowej Norwegii. W Polsce był stwierdzany 3 razy, we wszystkich przypadkach pod koniec zimy lub wczesną wiosną we Władysławowie, ostatni raz 30 kwietnia 2003 r.

Gnieździ się w rozproszonych koloniach na nadmorskich klifach; poluje często dalej od lądu niż inne kormorany.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobny do innych kormoranów, ale od pospolitego kormorana zwyczajnego nieco mniejszy i smuklejszy, a od kormorana małego znacznie większy; rozróżnienie gatunków, zwłaszcza w locie wymaga dużej wprawy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Flaming różowy - *Phoenicopterus roseus*

Zamieszkuje Afrykę, Rejom Morza Śródziemnego, Bliski wschód i południową Azję po Indie i Bangladesz. Najbliżej Polski lęgowy w północnych Włoszech. Do Polski zalatuje sporadycznie, niegdyś nieco częściej (większe naloty stwierdzono w 1914 i 1935 r.) ale współcześnie obserwowany tylko 11 razy, z czego aż trzykrotnie w okolicach Władysławowa - w kwietniu 1973 r., w listopadzie i grudniu 1986 r. i we wrześniu 1994 r.

Lęgnie się w liczących tysiące par koloniach w deltach rzek, nadmorskich lagunach i na płytkich słonych jeziorach.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo efektowny duży ptak nie do pomylenia z innymi gatunkami awifauny krajowej. Może być natomiast pomylony ze zbiegłymi z ogrodów zoologicznych przedstawicielami flamingów zamieszkujących inne części świata, np. z flamingiem chilijskim *Phoenicopterus chilensis*, od którego odróżniają go całe różowe nogi i mniejsza ilość czerni na dziobie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Orzeł cesarski - Aquila heliaca

Zamieszkuje środkową Europę i Turcję, Środkową Syberię i północno-wschodnie Chiny. Stwierdzany niemal corocznie w różnych rejonach Polski, najczęściej w województwach podkarpackim i małopolskim. Wzrost obserwacji tego orła nastąpił po 2011 roku, co miało związek ze wzrostem liczebności populacji na Węgrzech, Słowacji i na Ukrainie. Głównie młode ptaki pojawiały się przede wszystkim w kwietniu i maju ale obserwowano je także latem, jesienią i rzadko zimą. W dniach 01-02.06.2016 roku, w województwie pomorskim, stwierdzono ptaka z nadajnikiem satelitarnym *(www.satellitetracking.eu,* PKO). Pomimo, że ten konkretny osobnik nie wleciał na teren Nordy, obserwacje z sąsiednich województw wskazują, że pojedyncze ptaki można spotkać również na tym obszarze.

Zamieszkuje stepy i inne tereny otwarte graniczące ze starymi drzewostanami.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia z innymi dużymi szponiastymi, np. z bielikiem; do identyfikacji potrzebne jest doświadczenie i dobre warunki obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Orzełek - *Hieraaetus pennatus*

Gniazduje we wschodniej Europie, północno-zachodniej Afryce i środkowej Azji. Jeszcze w latach 1990. XX wieku skrajnie nielicznie gniazdował na wschodzie Polski, a obecnie sporadycznie tu zalatuje. Najliczniejsze obserwacje pochodzą z województwa podlaskiego i lubelskiego, mniej liczne z podkarpackiego i pomorskiego. Jedno stwierdzenie dotyczyło obszaru Nordy – w dniu 21.05.2019 roku pojedynczego ptaka widziano w Kuźnicy Helskiej (PKO: SS, ZK, JG,). Rozkład obserwacji krajowych w ciągu roku pokazuje, że wyraźny szczyt pojawów przypada na pierwszą dekadę maja i czerwiec. Jesienią gatunek ten widziany był znacznie rzadziej, a zimowe obserwacje dawniej były sporadyczne.

Zamieszkuje obrzeża wielogatunkowych lasów liściastych i mieszanych w sąsiedztwie terenów otwartych.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: z większej odległości do pomylenia z innymi szponiastymi, zwłaszcza z kanią czarną – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5

Efektowność: 4/5

Kurhannik - *Buteo rufinus*

Lęgowiska tego ptaka obejmują południową i południowo-wschodnią Eurazję. Jest corocznie, nielicznie pojawiającym się szponiastym w kraju, a jego stwierdzenia należą do regularnych choć rzadkich. Częściej widywany na Lubelszczyźnie. Ptak nie został stwierdzony do tej pory na terenie Nordy, ale latem i jesienią odnotowano kilka jego pojawów w innych częściach Pomorza, między innymi w powiecie nowodworskim, tczewskim, lęborskim, gdańskim, białogardzkim, gryfickim i braniewskim (PKO); stąd jest niemal pewne że zalatuje również na obszar powiatu puckiego.

Preferuje tereny stepowe.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo podobny do innych myszołowów – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków i sprzyjające warunki obserwacji.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Kaniuk - *Elanus caeruleus*

Jego lęgowiska w Europie obejmują Półwysep Iberyjski i południe Francji, poza tym Afrykę i południową Azję. Do tej pory stwierdzony cztery razy w kraju, w tym trzy razy na Pomorzu. Pierwsza obserwacja krajowa miała miejsce na granicy Nordy w Rewie. Ptaki były obserwowane między kwietniem a lipcem.

Jego biotopem są otwarte tereny z pojedynczymi drzewami i krzewami.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: nie do pomylenia, ptak bardzo charakterystyczny.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Pustułeczka – *Falco naumanni*

Zasięg występowania pustułeczki rozpościera się od południowej Europy i północno-zachodniej Afryki, aż do Mongolii i północnych Chin. Jest to gatunek wędrowny, zimuje w Afryce Subsaharyjskiej, południowej Turcji i południowej Azji. Zasiedla stepy, tereny rolnicze, stoki skalistych wzgórz, a także miasta.

Dawniej sporadycznie lęgowa w południowo-wschodniej części kraju, w XX wieku stwierdzona w Polsce jedynie 11 razy. Na terenie Nordy obserwowana jeden raz – 5 sierpnia 1985 roku w Jastarni.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobna do pustułki, nieco od niej mniejsza, w locie możliwa do odróżnienia od niej m.in. po kształcie skrzydła.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Raróg - *Falco cherrug*

Raróg występuje w pasie od południowych Chin po południowo-wschodnią Europę. Jest gatunkiem wędrownym. Zimuje na południu Europy, w pasie Sahelu oraz od Bliskiego Wschodu przez północne Indie po środkowe Chiny.

Pierwszy lęg raroga w Polsce zanotowano w 1998 roku na Opolszczyźnie. W 2018 roku odnotowano nieudaną próbę podjęcia lęgu w Płocku. Jako gatunek przelotny i zalatujący, raróg stwierdzany jest w Polsce dosyć regularnie (ponad 100 stwierdzeń współczesnych, głównie z południa kraju). W województwie pomorskim stwierdzony dotychczas 8 razy. Duża część stwierdzeń z ostatnich lat pochodzi od ptaków z założonymi nadajnikami.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Upierzenie szarobrązowe, nieco większy od sokoła wędrownego, mniejszy od białozora.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Drop - *Otis tarda*

Gatunek wymarły w Polsce pod koniec lat 80-tych XX w. Najbliżej niewielka populacja gnieździ się w Niemczech. Pojedyncze zabłąkane osobniki spotyka się na rozległych polach, głównie na zachodzie Polski. Na Pomorzu Gdańskim ostatni raz stwierdzony w 2018 r.; na Nordzie w czerwcu 2002 niedaleko Darzlubia.

Lęgnie się na rozległych stepach lub polach ornych.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Największy latający ptak Europy, nie do pomylenia z innymi gatunkami.

Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5,

Siewka szara - *Pluvialis dominica*

Północnoamerykańska siewka zimująca głównie w południowej części Ameryki Południowej. Do Europy zalatuje regularnie. W Polsce stwierdzony czterokrotnie, w tym dwa razy na Wybrzeżu. Pierwsze stwierdzenie tego gatunku miało miejsce w Rewie w listopadzie 2002 roku.

Gniazduje w Tundrze; zimą spotykana głównie na błotnistych lagunach nadmorskich, ale również na polach i pastwiskach.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Osobniki młodociane bardzo podobne do innych częściej występujących siewek (np. do siewki złotej); do identyfikacji potrzebna dobra znajomość ptaków i duże doświadczenie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Rybitwa różowa - *Sterna dougallii*

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony po świecie na 5 kontynentach, w Europie gniazduje głównie w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Dalej na wschód naszego kontynentu zalatuje stosunkowo rzadko, stwierdzona między innymi w Danii (5 obsrewacji) i w Szwecji (2 razy). W Polsce odnotowana cztery razy (na wybrzeżu 3 razy), w tym na obszarze Nordy jeden raz – pierwsza w Polsce rybitwa różowa była tu widziana w Rewie w październiku 1987 roku. Inne obserwacje krajowe przypadły na wczesne lato.

Gniazduje kolonijnie na piaszczystych wybrzeżach morskich.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do innych częściej występujących rybitw, szczególnie do stosunkowo pospolitej rybitwy rzecznej; do identyfikacji potrzebna dobra znajomość ptaków i duże doświadczenie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Alczyk - *Alle alle*

Niewielki przedstawiciel alkowatych gniazdujący w Arktyce, najbliżej na Islandii i Spitsbergenie. Na tereny położone na południe od lęgowisk zalatuje regularnie, zwłaszcza do Skandynawii. Kilkakrotnie odnotowano go również na Litwie. W Polsce zarejestrowany kilkanaście razy na wybrzeżu (4 obserwacje z XXI w.) i dwukrotnie w głębi lądu. Dwie stare obserwacje dla Nordy miały miejsce w okolicy Jastrzębiej Góry (1936 i 1963 r.) ostatnio widziany w Rewie w grudniu 2008 r.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo mały alkowaty (masą zbliżony do kosa, ale bardzo krępy) nie do pomylenia z innymi gatunkami. Częściej od innych alkowatych trzyma się bliżej lądu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Maskonur – Fratercula arctica

Niewielki przedstawiciel alkowatych gniazdujący na północnym Atlantyku, najbliżej na północnych wybrzeżach Wielkiej Brytanii i Skandynawii. Regularnie zalatuje w rejony wybrzeżowe położone bardziej na południe, nawet nad Może Śródziemne, ale razej na zachód pd Bałtyku. Nie mniej w Finlandii, dla przykładu został odnotowany ponad 60 razy. W Polsce spotkany ośmiokrotnie, ale tylko raz w XXI w. w kwietniu 2000 r. w Helu.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: w okresie poza lęgowym trzyma się często na otwartym morzu, stąd największa szansa napotkania tego gatunku w czasie rejsów; w czasie lotu bardzo szybko uderza skrzydłami (nawet 6 razy na sekundę).
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Puszczyk uralski – *Strix uralensis*

Nieliczny gatunek lęgowy występujący praktycznie wyłącznie na terenie południowo-wschodniej Polski. Pojedyncze stanowiska stwierdzane są na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, ale liczebność tej populacji wyraźnie maleje. Na terenie Nordy obserwowany raz – 20 kwietnia 2022 w Kuźnicy na Helu, co było trzecim stwierdzeniem tego gatunku w historii na Pomorzu.

Preferuje stare świetliste drzewostany, z dostępem do odpowiednich miejsc lęgowych – głównie naturalnych dziupli.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: gatunek podobny do szarej odmiany puszczyka, jednak większy od niego, o bardziej kontrastowym upierzeniu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 4/5

Puchacz śnieżny (Sowa śnieżna) – *Bubo scandiacus*

Obszar lęgowy tego gatunku obejmuje najbardziej wysunięte na północ obszary tundrowe Europy, Azji i Ameryki Północnej – najbliżej w północnej Norwegii. W Polsce spotykany bardzo rzadko, w okresie zimowym. Do końca XX wieku stwierdzony ok. 50 razy, w tym 3 razy na Pomorzu, raz na terenie Nordy: 8 października 1963 na Mierzei Helskiej (najwcześniejsze fenologicznie stwierdzenie w Polsce). W XXI w. na terenie Polski stwierdzona tylko raz w 2002 r. w województwie świętokrzyskim.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Osobniki obserwowane w Polsce preferowały otwarty krajobraz rolniczy; wielka biała lub biało-czarna sowa, nie do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Sowa jarzębata – *Surnia ulula*

Zamieszkuje północną Eurazję i Amerykę Północną, gdzie zasiedla lasy iglaste i mieszane w pobliżu terenów otwartych, zrębów i bagien. Najbliżej Polski w północnej Fenoskadii. Sowa o aktywności dziennej. Do naszego kraju zalatuje głównie w okresie zimowym (listopad-kwiecień). W Polsce w XXI w. stwierdzana około 20 razy, głównie na północy i wschodzie. Liczba stwierdzeń rośnie. Na terenie powiatu puckiego stwierdzona 10 kwietnia 2015, w Ujściu Płutnicy.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Średniej wielkości, szara sowa. Mało płochliwa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Jerzyk alpejski - *Tachymarptis melba*

Zamieszkuje południową Europę, Bliski Wschód w Azji sięgając po Himalaje. Kilka populacji w Afryce. Najbliżej gnieździ się w Rumunii i Austrii. Do Polski zalatuje sporadycznie (15 stwierdzeń); na obszarze Nordy stwierdzony raz: 2 osobniki widziano 30 czerwca 1996 w ujściu Redy.

Gatunek wysokogórski, wtórnie zasiedla osiedla ludzkie.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: sylwetką podobny do jerzyka zwyczajnego *Apus apus*, ale znacznie większy i wyraźnie różniący się od tego ostatniego upierzeniem - ma dwie białe plamy: na brzuchu i na gardle.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Jerzyk blady - *Apus pallidus*

Zamieszkuje basem Morza Śródziemnego i Bliski Wschód. Najbliżej gnieździ się w Chorwacji. Do Polski zalatuje sporadycznie, głównie w październiku i listopadzie. Spośród 10 stwierdzeń tego gatunku w naszym kraju aż 3 pochodzą z Nordy: jedno z Władysławowa (2018 r.) i dwa z Półwyspu Helskiego (2020 i 2021 r.)

Zasiedla osiedla ludzkie oraz skały - najchętniej nadmorskie klify.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo podobny do jerzyka zwyczajnego *Apus apus*. Do identyfikacji wymagana bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Dzięcioł białoszyi - *Dendrocopos syriacus*

Jeden z najrzadszych dzięciołów Polski występujący głównie w południowej i wschodniej jej części. Do niedawna wykazywał ekspansję terytorialną w kierunku północnym, choć w ostatnich latach notuje się spadek jego liczebności. Pojedyncze osobniki mogą przemieszczać się na znaczne odległości i istnieje prawdopodobieństwo spotkania tych ptaków także na Pomorzu (PKO: LW, PC, DT, SS). Mimo, że gatunek ten prawdopodobnie nie jest lęgowy na terenie Nordy to w czerwcu 1986 roku pojedynczy osobnik był stwierdzony w Jastarni Kilka spotkań

dotyczyło też mieszańców z dzięciołem dużym np. na Helu w 2013 roku (PKO: SB, JL)

Zamieszkuje środowiska synantropijne, głównie parki i sady.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: do pomylenia z dzięciołem dużym, a odróżniają je głównie wygląd sterówek, boku szyi i głos
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Dzięcioł trójpalczasty - *Picoides tridactylus*

Skrajnie nieliczny ptak lęgowy lasów północno-wschodniej Polski oraz Karpat. Osiadły, a spotkania poza zwartym areałem lęgowym są rzadkie. W dniu 14 maja 1989 roku jednego osobnika widziano na Półwyspie Helskim.

Występuje w borach; związany jest z zamierającymi i martwymi drzewostanami głównie świerkowymi.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: trudny do pomylenia z innymi gatunkami dzięciołów
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Skowronek białoskrzydły - *Alauda leucoptera*

Występuje na północny zachód od Morza Kaspijskiego poprzez Kazachstan do przylegające obszary Azjatyckiej części Rosji. Zimuje między innymi w południowo wschodniej Ukrainie. W Polsce stwierdzany 4 razy w tym w marcu 1988 w Chałupach na Półwyspie Helskim.

Gnieździ się na stepach i suchych wrzosowiskach, rzadziej na polach uprawnych.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobny, szczególnie samice, do skowrończyka krótkopalcowego *Calandrella brachydactyla* i innych ptaków z tej grupy, ale wyróżnia się szerokim białym pasem widocznym podczas lotu w tylnej części skrzydła. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Skowrończyk krótkopalcowy - *Calandrella brachydactyla*

Występuje w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego, a dalej na wschód aż do Monglii. Najbliżej Polski niewielkie populacje na Węgrzech i na Słowacji a zwarty zasięg w środkowej Ukrainie. W Polsce stwierdzany 20 razy w tym czterokrotnie na Nordzie: na Półwyspie Helskim w Jastarni (październik 1991 r.) i w Helu (czerwiec 2020 i 2021 r.) oraz w Rewie (wrzesień 1998 r.). W Polsce najczęściej obserwowany w maju, ale w Powiecie Puckim dwukrotnie jesienią i dwa razy późną wiosną.

Zamieszkuje suche, jałowe tereny otwarte i pola uprawne.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobny do skowrończyka małego *Alaudala rufescens* i innych ptaków z tej grupy; płochliwy. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 0/5

Skowrończyk mały - *Alaudala rufescens*

Występuje w Hiszpanii, północnej Afryce, na Bliskim Wschodzie, a także na północny wschód od Morza Czarnego i dalej na wschód w rejonie dolnej Wołgi. Najbliżej Polski w okolicach Krymu. Jedyne stwierdzenie dla Polski pochodzi z maja 2019 z miejscowości Hel.

Zamieszkuje suche stepy i półpustynie z niskimi rozproszonymi krzakami.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobny do skowrończyka krótkopalcowego *Calandrella brachydactyla* i innych ptaków z tej grupy. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 0/5

Jaskółka rudawa – *Cecropis daurica*

Zamieszkuje południową Europę, Bliski Wschód i dalej Azję aż po Chiny, Koreę i Japonię. Najbliżej Polski gnieździ się w Bułgarii. Europejskie populacje migrują do Afryki za Saharę. Stwierdzana w różnych rejonach Polski, w sumie 24 razy. Zalatuje głównie wiosną w ostatnich dniach kwietnia i w maju. Na obszarze Nordy widziana raz 28 kwietnia 2020 r. w Kuźnicy na Półwyspie Helskim.

Gniazduje na urwistych skałach w górach i stromych klifach nadmorskich, rzadziej zamieszkuje ruiny lub zakłada gniazdo pod mostem.

Łatwość obserwacji: 5/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Sylwetką przypomina dymówkę, ale ma jasną głowę i biały kuper kontrastujący z czarnym ogonem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Świergotek stepowy - *Anthus godlewskii*

Zamieszkuje południe Rosji w okolicach Ałtaju, Mongolię i tereny przyległe. Do Polski zalatuje wyjątkowo. Spośród 3 stwierdzeń tego gatunku w naszym kraju aż 2 pochodzą z Nordy. Pierwszy raz w Polsce odnotowany 29 września 2018 w Jastarni. Ostatnie stwierdzenie pochodzi z 22 października 2020 z Helu.

Zasiedla suche stepy i trawiaste, kamieniste zbocza górskie.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo podobny do świergotka szponiastego *Anthus richardi*, ale również do innych, bardziej pospolitych gatunków świergotków (szczególnie do świergotka polnego *Anthus campestris*). Do identyfikacji wymagana bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 0/5

Świergotek tajgowy – *Anthus hodgsoni*

Występuje w tajdze od wschodniej Europy, tuż przed Uralem, aż po Kamczatkę i Sachalin. Na południe jego zasięg rozciąga się poprzez Chiny aż do Himalajów. W Polsce stwierdzany był 10 razy w tym trzy razy w powiecie puckim – w 1984, 1988 i 2003 r., za każdym razem w Jastarni. Większość polskich stwierdzeń pochodzi z września i października (łącznie 6), ale są też 3 stwierdzenia wiosenne.

Zamieszkuje lasy iglaste i mieszane, najchętniej z dobrze rozwiniętą pokrywą mchów. W Himalajach sięga do 4500 m n.p.m..

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobny do naszego najpospolitszego świergotka drzewnego, ale nieco bardziej kontrastowy (szczególnie rysunek na głowie) – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.

Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Płochacz syberyjski - *Prunella montanella*

Występuje szerokim pasem od Uralu po zachodnie wybrzeża Morza Ochockiego oraz w górach środkowej Azji. Do Polski zalatuje wyjątkowo (dwa stwierdzenia w centralnej Polsce w 1988 i 2021 r.) Wyjątek stanowił październik 2016 r., kiedy to płochacze syberyjskie obserwowano stosunkowo licznie w różnych rejonach północnej Europy w tym 10 razy na północy Polski. Aż 5 z tych stwierdzeń pochodziło z Helu.

Zamieszkuje obszary lasotundry i tundry z karłowatymi wierzbami, świerkami i brzozami.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Dość skryty i ruchliwy. Sylwetką i zachowaniem przypomina inne płochacze a ubarwieniem inne płochacze wschodnie – czarnogardłego *Prunella atrogularis* i pstrego *Prunella ocularis*.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Modraczek - *Tarsiger cyanurus*

Zamieszkuje szeroki pas Europy i Azji od północnej i wschodniej Finlandii po Kamczatkę i Japonię. Gatunek poszerza swój zasięg na zachód. W Polsce pierwszy raz stwierdzony w 1995 roku, drugi w Jastarni w 2001 r. Po 2010 r. liczba obserwacji systematycznie rośnie i obecnie wynosi 24, w tym 7 na Półwyspie Helskim.

Zamieszkuje tajgę, szczególnie stare i wilgotne bory świerkowe.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec w pełnym oświetleniu bardzo efektowny, ale ptaki młode i samice trudniejsze do identyfikacji. Często miga skrzydłami i kiwa ogonem.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Białorzytka płowa - *Oenanthe isabellina*

Występuje od okolic Morza Czarnego do Mongolii. Najbliżej Polski w Bułgarii i na Krymie. 6 razy stwierdzana w Polsce (od maja do października) w tym 2 razy w Jastarni w 1986 i 2021 r.

Gniazduje na płaskim lub lekko pofalowanym terenie porośniętym skąpą roślinnością. Nie unika obszarów z pojedynczymi głazami.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do ptaków młodych lub samic naszej rodzimej białorzytki *Oenanthe oenanthe*, chociaż nieco jaśniej ubarwiona. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Białorzytka rdzawa - *Oenanthe hispanica;* Białorzytka maskowa - *Oenanthe melanoleuca*

Dwa podgatunki od niedawna uznawane za bliźniacze gatunki. Zamieszkują kraje wokół Morza Śródziemnego, najbliżej białorzytka maskowa gniazduje w Serbii i południowo-zachodniej Rumunii. W Polsce białorzytka rdzawa (według nomenklatury z przed 2021 r.) stwierdzana była 3 razy w sierpniu i wrześniu. Na Nordzie widziana 1 raz w Jastarni w 1986 r. W związku z tym, że wymienione stwierdzenia nie dały się jednoznacznie przypisać do dwu nowo ustanowionych gatunków, Komisja Faunistyczna uznała je za niepewne i obecnie oba nowe gatunki nie figurują na liście awifauny krajowej. Nie mniej jeden z nich był niewątpliwie stwierdzony na Nordzie.

Gniazduje na suchych kamienistych terenach z pojedynczymi krzewami lub drzewami.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec wiosną łatwy do rozpoznania, ale młode samce i samice podobne do innych białorzytek, szczególnie do białorzytki pstrej *Oenanthe pleschanka* – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Białorzytka pstra - *Oenanthe pleschanka*

Występuje na rozległych terenach od okolic Morza Czarnego po Mongolię i północne Chiny. Najbliżej Polski w Bułgarii i na Krymie. 5 razy stwierdzana w Polsce (we

wrześniu i październiku) w tym aż trzy razy na Półwyspie Helskim. Ostatni raz w Helu w 2011 r.

Gniazduje na bezdrzewnych kamienistych stokach i płaskowyżach porośniętych skąpą roślinnością.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec wiosną łatwy do rozpoznania, ale samice, młode samce i samce w szacie spoczynkowej podobne do innych białorzytek, szczególnie do białorzytki rdzawej *Oenanthe hispanica* – do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Białorzytka pustynna - *Oenanthe deserti*

Występuje w północnej Afryce, a także w środkowej Azji. Najbliżej Polski gniazduje na wschodnich wybrzeżach Morza Kaspijskiego. W Polsce stwierdzana w październiku i w grudniu 4 razy, w tym na Nordzie 2 razy na Półwyspie Helskim (w 1997 i 2016 r.).

Zamieszkuje suche stepy i półpustynie z pojedynczymi niskimi krzewami.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Podobna do innych białorzytek z południa i wschodu. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Kląskawka syberyjska - *Saxicola maurus*

Występuje od północnej Europy po środkową Azję, najbliżej Polski we wschodniej Finlandii. Do Polski zalatuje wyjątkowo w czasie przelotów (maj, październik), stwierdzana 3 razy w tym na Nordzie dwukrotnie w miejscowości Hel (w 2016 i 2019r.).

Lęgnie się na obszarach zakrzaczonych łąk i wrzosowisk.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Pod względem wyglądu i głosu, podobna do naszej rodzimej kląskawki *Saxicola rubicola*. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5

Efektowność: 2/5

Nagórnik - *Monticola saxatilis*

Zamieszkuje góry południowej Europy, najdalej na północ - w Karpatach. Obecnie nie gnieździ się w Polsce (ostatnie lęgi miały miejsce w latach 80-tych lub 90-tych zeszłego stulecia). Sporadycznie obserwuje się pojedyncze osobniki na południu Polski. Poza górami widziany wyjątkowo, na terenie Polski tylko kilkanaście razy, ale w Powiecie Puckim aż dwukrotnie: w 1963 we Władysławowie i w 1986 w Jastarni.

Lęgnie się na skalistych zbocza i wysokich halach, z reguły ponad 1500m n.p.m. Dawniej występował również na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej na nasłonecznionych zboczach z rumoszem skalnym.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: efektownie ubarwiony i łatwy do identyfikacji, ale bardzo płochliwy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Drozdoń tajgowy - *Zoothera aurea*

Występuje od Uralu na wschód aż do wysp Japońskich i Sachalinu. Do Polski zalatuje wyjątkowo w czasie przelotów i w zimie (wrzesień-maj), stwierdzony 9 razy w tym na Nordzie dwukrotnie na Półwyspie Helskim (wiosną 1990 i 2004 r.).

Lęgnie się w bogatej w podszyt tajdze, na wschodzie również w lasach mieszanych.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Nieco podobny do paszkota *Turdus Viscivorus* ale pod skrzydłami wyraźne biało czarne pasy; płochliwy
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Pokrzewka wąsata - *Curruca cantillans*

Pokrzewka wąsata gniazduje w basenie Morza Śródziemnego. Jest gatunkiem wędrownym, zimuje w Afryce, w regionie Sahelu. W Polsce obserwowana do tej pory 7 razy, z czego 6 obserwacji pochodziło z Pomorza. W powiecie puckim obserwowana dwukrotnie 15 maja (!): w 1989 roku w Chałupach i w 2017 roku w Helu.

Pokrzewki wąsate gniazdują w ciernistych krzewach makii, niekiedy zajmują otwarte tereny porośnięte pojedynczymi krzewami. Poza sezonem lęgowym zamieszkują różnorodne siedliska: półpustynie, sawannę, lasy namorzynowe.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Pokrzewka przypominająca wyglądem cierniówkę, samiec w szacie godowej posiada czerwoną obwódkę wokół oka, rdzawą pierś i biały wąs.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Pokrzewka aksamitna - *Curruca melanocephala*

Pokrzewka aksamitna gniazduje w basenie Morza Śródziemnego. Jest gatunkiem częściowo wędrownym, może zimować na północy Afryki, ale stwierdzano również zimowanie na północy Sahelu. W Polsce gatunek ten był stwierdzony trzykrotnie, z czego raz na terenie powiatu puckiego: pierwsze dla Polski stwierdzenie pochodzi z Kuźnicy na Helu z 16 kwietnia 2001. Kolejne dwa stwierdzenia również dotyczyły rejonu Pomorza: w 2005 Bukowo i 2016 w Krynicy Morskiej.

Pokrzewki aksamitne zasiedlają otwarte tereny, również rolnicze, z zadrzewieniami i zakrzewieniami.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Pokrzewka przypominająca sylwetką cierniówkę, samiec w szacie godowej posiada czarną głowę i czerwoną obwódkę wokół oka.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Trzcinniczek kaspijski – *Acrocephalus agricola*

Regularny zasięg występowania trzcinniczka kaspijskiego obejmuje obszar od zachodnich wybrzeży Morza Czarnego po południowo-wschodnią Syberię. Wędrowny, zimuje w południowej Azji. Gatunek w Polsce stwierdzony 10 raz, najczęściej w rejonie Zalewu Wiślanego i jeziora Drużno. 6 czerwca 2021 obserwowany w miejscowości Hel.

Preferuje siedliska podobne do trzcinniczka – tereny podmokłe porośnięte trzciną.

Łatwość obserwacji: 1/5

Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo podobny do trzcinniczka, posiada jednak bardziej wyraźną jasną brew i krótsze, zaokrąglone skrzydło; do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Zaganiacz blady – *Iduna pallida*

Zamieszkuje wschodnią i południową część basenu Morza Śródziemnego, południowo-wschodnią Europę, zachodnią i środkową Azję oraz Półwysep Arabski. Osiadła populacja zamieszkuje wyspowo północną i środkową Afrykę. Najbliżej Polski lęgnie się na Węgrzech. Do Polski zalatuje wyjątkowo, stwierdzony 4 razy, z czego 2 razy na ternie Nordy (2 pozostałe stwierdzenia również dotyczą Pomorza). Pierwszy raz w Polsce odnotowany 7 czerwca 2018 w Kuźnicy na Helu. Ostatnie stwierdzenie pochodzi z 18 czerwca 2019 z Helu.

Zasiedla najbardziej suche środowiska spośród wszystkich gatunków należących do spokrewnionych rodzajów *Iduna* i *Hippolais*: zakrzaczenia w dolinach rzek i na zboczach gór, stepy i półpustynie.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Niepozorny, o szarawym ubarwieniu z góry i białawym od spodu; do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Zaganiacz mały – *Iduna caligata*

Obszar lęgowy jego występowania rozpościera się od rejonu Zatoki Fińskiej po południowo-zachodnią Syberię. Zimuje w Indiach. W Polsce stwierdzany 12 razy z tego 9 razy na Mierzei Helskiej. Pierwsze stwierdzenie tego gatunku dla naszego kraju pochodziło z Jastarni z 27 maja 2013, ostatnie z czerwca tego roku.

Zamieszkuje niskie zakrzewienia i łozy, a także niskie połacie odbudowujących się fragmentów tajgi.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Ptak o szarawym zabarwieniu, przypominający wyglądem pierwiosnka; do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Świstunka iberyjska – *Phylloscopus ibericus*

Zamieszkuje Portugalię, północną i południową część Hiszpanii oraz wybrzeża północnej Afryki od Maroka do Tunezji. W Polsce zaobserwowana 4 razy, głównie na dolnym Śląsku. Wiosną 2018 roku w Kuźnicy na Półwyspie Helskim schwytano jednego samca, który następnie przystąpił do lęgu - prawdopodobnie z samicą pierwiosnka.

Zamieszkuje skraje luźnych lasów, otwarte zarośla i zadrzewienia, również ludzkie osiedla.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Niemal identyczna z pierwiosnkiem, rozróżnialna głównie po śpiewie – do identyfikacji potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Świstunka północna – *Phylloscopus borealis*

Swoim zasięgiem obejmuje północną Eurazję od północnej i wschodniej części Półwyspu Skandynawskiego po Cieśninę Beringa i dalej zachodnią Alaskę. Pomimo stosunkowej bliskości areału lęgowego, w Polsce notowana znacznie rzadziej niż inne tajgowe świstunki: stwierdzono ją tylko 3 krotnie, zawsze na wybrzeżu, w tym jedne raz 11 września 1986 r. schwytano młodego osobnika w Chałupach na Półwyspie Helskim (było to pierwsze stwierdzenie w naszym kraju). Wszystkie polskie obserwacje pochodzą z drugiej dekady września.

Zamieszkuje północną tundrę i lasotundrę, w Fenoskadii spotykana głównie w górskich brzezinach i dolinach potoków z wierzbą karłowatą.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do wójcika – do identyfikacji potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Świstunka żółtawa – *Phylloscopus inornatus*

Areał lęgowy obejmuje Syberię od Uralu po morze Ochockie na wschodzie i do granicy lasu na północy. Na południu sięga Mongolii i północnych Chin. Gatunek regularnie choć nielicznie zalatujący do Europy w tym do Polski (kilkaset obserwacji). W Wielkiej

Brytanii w niektórych latach notuje się nawet ponad 300 stwierdzeń. Prawie 80% obserwacji z naszego kraju pochodzi z Pomorza, przede wszystkim z Pomorza Gdańskiego. Świstunka żółtawa przelatuje głównie w drugiej połowie września i w październiku, wiosną notowana wyjątkowo. Dobrym miejscem do obserwacji tego gatunku na terenie Nordy jest Półwysep Helski.

Gniazduje w otwartych lasach liściastych, głównie łęgowych i brzozowych. W czasie przelotów spotykana we wszelkiego rodzaju terenach zadrzewionych i zakrzaczonych a nawet w trzcinowiskach.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Często żeruje w stadzie mysikrólików, bardzo podobna do świstunki ałtajskiej (do ich rozróżnienia potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków), a widziana od dołu - również do świstunki złotawej.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 2/5

Świstunka ałtajska – *Phylloscopus humei*

Zamieszkuje południową część środkowej Syberii, wschodni Kazachstan na południe sięgając do Afganistanu i północno-zachodnich Himalajów. Występuje także w środkowych Chinach. W Polsce stwierdzona 9 razy; na obszarze Nordy (głównie na Mierzei Helskiej) pięciokrotnie, w tym jeden osobnik zimujący w sezonie 2022/23. Pozostałe stwierdzenie tego gatunku w Polsce pochodzą głównie z października.

Zamieszkuje luźne lasy, zadrzewienia i zakrzaczenia.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Ptak niemal identyczny ze świstunką żółtawą – do ich rozróżnienia potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 2/5

Świstunka złotawa – *Phylloscopus proregulus*

Zamieszkuje południową część środkowej i wschodniej Syberii od rzeki Ob do Sachalinu i na południe do środkowych Chin. W Polsce w ostatnich 50 latach gatunek stwierdzony około 70 razy (odnotowany nieco więcej razy, lecz niektóre stwierdzenia mogły dotyczyć tych samych osobników przebywających dłuższy czas na danym terenie). Notowany jest głównie na wybrzeżu - z głębi kraju pochodzi zaledwie 14 procent obserwacji. W powiecie puckim, głównie na Półwyspie Helskim świstunkę złotawą obserwuje się co klika lat - w sumie odnotowano kilkanaście osobników.

Gnieździ się w starszych lasach iglastych i mieszanych z gęstym runem i podszytem. Na przelotach w różnych rodzajach lasów i zadrzewieniach.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Często występuje w stadzie mysikrólików, żerując wykonuje różne akrobacje zawisając w powietrzu lub z gałązki głową w dół; bardzo podobna do świstunki złotawej, od której wyróżnia ją wyraźniejszy rysunek na głowie i jasny kuper.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Świstunka brunatna – *Phylloscopus fuscatus*

Jej areał lęgowy obejmuje Syberię od rzeki Ob po Kamczatkę, północną Koreę a na południu sięga po środkowe Chiny. Do Europy zalatuje sporadycznie, chociaż w ostatnim dziesięcioleciu znacznie częściej. W Polsce notowana nieco ponad 40 razy, prawie wyłącznie na wybrzeżu, głównie po 2015 r. – z wcześniejszego okresu pochodzi tylko 10 stwierdzeń. Połowa wszystkich stwierdzeń miała miejsce na obszarze Nordy gdzie odnotowano dwa naloty większej liczby osobników - w 2018 (6 obserwacji) i 2020 roku (13 obserwacji). Z reguły obserwacje dotyczą pojedynczego osobnika, ale w 2020 r. na Półwyspie Helskim obserwowano dwie, a nawet trzy świstunki brunatne jednocześnie. Świstunka brunatna pojawia się w Polsce głównie w czasie przelotu jesiennego od końca września do pierwszej dekady listopada; wiosną obserwowana tylko wyjątkowo – odnotowano po jednym stwierdzeniu w marcu i kwietniu.

Zamieszkuje obrzeża lasów oraz otwarte i półotwarte tereny podmokłe – łozowiska, torfowiska i wilgotne łąki. Na przelotach spotykana w podobnych otwartych, najczęściej wilgotnych środowiskach z bujną roślinnością zielną.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do pierwiosnka i do świstunki grubodziobej – do identyfikacji potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Świstunka grubodzioba – *Phylloscopus proregulus*

Występuje w południowej części środkowej i wschodniej Syberii, w Mandżurii i w Korei Północnej. Do Europy zalatuje tylko sporadycznie, widywana głównie jesienią. W

Polsce stwierdzona 9 razy pod koniec września i w październiku w tym dwukrotnie w Helu – 3 i 10 października 2016 r.

Gniazduje w tajdze – preferuje otwarte i półotwarte tereny nad ciekami wodnymi z gęstą roślinnością zielną.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobna do świstunki grubodziobej, ale nieco większa, jaśniejsza i z wyraźniejszym rysunkiem na głowie – do ich rozróżnienia potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Dzierzba czarnoczelna – *Lanius minor*

Gatunek w Polsce wymarły, lub na skraju wymarcia. Dawniej był rozpowszechniony w całej Polsce, aczkolwiek nigdy nie występował licznie. Od początku XX w. zaczął powoli zanikać. Najdłużej gniazdował we wschodniej Polsce gdzie w 2010 r. w województwie lubelskim stwierdzono ostatni pewny lęg. Obecnie prawdopodobnie w kraju się nie lęgnie, aczkolwiek nadal jest stwierdzany w Ukrainie stosunkowo niedaleko od naszych granic. W ostatnich latach dzierzba czarnoczelna dwukrotnie była widziana na obszarze Nordy – w obu przypadkach miało to miejsce w Jastarni w maju 2018 i 2022 r.

Gatunek ciepłolubny, preferuje aleje i zadrzewienia śródpolne.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Młodociane ptaki bardzo podobne do młodego srokosza, aczkolwiek nieco mniejsze; niedoświadczony obserwator może pomylić również osobniki dorosłe obu gatunków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Dzierzba pustynna – *Lanius isabellinus*

Zamieszkuje płaskowyże środkowej i wschodniej Azj. Pierwsze stwierdzenie tego gatunku w Polsce miało miejsce w Jastarni 21 września 1997 r. Potem widziana tylko jeszcze raz w województwie wielkopolskim w 2008 r.

Gnieździ się w kępach krzaków na stepach i w półpustyniach.

Łatwość obserwacji: 4/5

Uwagi dotyczące obserwacji: Podobna do gąsiorka i dzierzby rdzawosternej od których jest jaśniejsza i mniej kontrastowa.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Dzierzba rdzawosterma – *Lanius phoenicuroides*

Gatunek azjatycki lęgnący się na wschód od morza Kaspijskiego. Do Polski zalatuje wyjątkowo (3 zweryfikowane stwierdzenia). Na Nordzie raz schwytana 18 września 1984 r. w Chałupach na Półwyspie Helskim.

Zamieszkuje ciepłe i suche tereny od półpustyń po zarośla i laski nadrzeczne, również dość wysoko w górach.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Młode osobniki bardzo podobne do gąsiorka i dzierzby pustynnej, od których wyróżnia je między innymi ciemniejsza przepaska za okiem, która u młodych gąsiorków jest jaśniejsza, a u dzierzb pustynnych w ogóle słabo widoczna; dorosłe osobniki wszystkich trzech gatunków stosunkowo łatwe do odróżnienia, aczkolwiek konieczna jest wnikliwa obserwacja.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Dzierzba rudogłowa – *Lanius senator*

Gatunek w Polsce wymarły. Niegdyś gniazdował nielicznie w różnych regionach Polski, ale w drugiej połowie XX w. zaczął stopniowo zanikać. W latach 1990-2000 stwierdzono już tylko 8 pewnych lub prawdopodobnych lęgów w Wielkopolsce i na Mazowszu. Od 2001 r. obserwowano tylko pojedyncze osobniki nielęgowe. Obecnie najbliżej lęgnie się w południowych Niemczech i wschodniej Rumunii. Na obszarze Nordy w ostatnich 20 latach stwierdzona dwukrotnie na przełomie maja i czerwca – w obu przypadkach w Jastarni.

Preferuje suche siedliska: pola uprawne z niewielkimi laskami sosnowymi i/lub sadami.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Młode osobniki podobne do gąsiorka, dorosłe nie do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Pasterz (pasterz różowy) – *Pastor roseus*

Gatunek głównie środkowoazjatycki sięgający swym zasięgiem na wschodzie aż do zachodnich Chin a na zachodzie – południowo wschodniej Europy. Najbliżej Polski lęgnie się w Mołdawii. Zimuje w Indiach. Sporadycznie ale regularnie zalatuje na teren Polski, w niektórych latach znacznie liczniej niż w innych; widywany gównie od maja do września. Na obszarze Nordy w ostatnich dziesięcioleciach widziany dwukrotnie w Helu – 6 czerwca 2020 (2 osobniki) i 7 czerwca 2021 (1 dorosły).

Gniazduje kolonijnie na obszarach stepowych.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Widywane są głównie osobniki młodociane w stadach szpaków – podobny do młodego szpaka, ale jaśniejszy i nieco bardziej kontrastowy. Osobniki dorosłe nie do pomylenia.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Krzyżodziób sosnowy - *Loxia pytyopsittacus*

Gatunek zamieszkuje lasy sosnowe od zachodniego skraju Syberii po Skandynawię z niewielką izolowaną populacją w Szkocji. Najbliżej Polski gniazduje w południowej Szwecji. Gatunek w zasadzie osiadły, niekiedy inwazyjny – co kilka lat zalatują do Polski pojedyncze osobniki lub niewielkie stadka liczące do 20 osobników. Ogromna większość współczesnych stwierdzeń została odnotowana w województwie pomorskim w tym również na obszarze Nordy. Ptaki obserwowano najczęściej w październiku. Niegdyś krzyżodziób sosnowy był w naszym kraju sporadycznie lęgowy. Ostatnie lęgi stwierdzono w 1962 r. na półwyspie Helskim.

Preferuje stare niezbyt zwarte lasy sosnowe, mniej chętnie osiedla się w innych typach lasów, ale zawsze ze znaczną domieszką sosny.

Łatwość obserwacji: 1/5
Uwagi dotyczące obserwacji: bardzo trudny do odróżnienia od znacznie częstszego krzyżodzioba świerkowego - potrzebna bardzo dobra znajomość ptaków; do pewnego oznaczenia konieczne jest schwytanie i pomierzenie dzioba lub dobra fotografia „z profilu”.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Krzyżodziób modrzewiowy - *Loxia leucoptera*

Gatunek tajgowy zamieszkujący północną Azję i Amerykę oraz północno wschodnią Europę. Najbliżej Polski regularnie lęgnie się w północnej Rosji, w niektórych latach również w Finlandii i Szwecji. Typowy gatunek inwazyjny, generalnie osiadły lub koczujący, ale w niektórych latach migrujący w większych liczbach na tereny, na których normalnie nie występuje, w tym do Europy Środkowej. W drugiej połowie XX i w XXI w. stwierdzany w Polsce 22 razy w tym w powiecie puckim 4 razy (w latach 1962, 1991, 2003 i 2014). Ostatni większy nalot w Polsce miał miejsce w 2014 r. kiedy w pięciu różnych miejscach w północno wschodnich województwach stwierdzono łącznie około 30 osobników. Krzyżodzioby modrzewiowe były stwierdzane w naszym kraju w ciągu całego roku z wyjątkiem miesięcy letnich.

Preferuje lasy iglaste z modrzewiem lub limbą na których żeruje. W zimie żeruje również na jarzębinie.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: podobny do innych krzyżodziobów, ale z dwoma wyraźnymi białymi pasami na skrzydłach; u osobników młodocianych pasy te są słabiej zaznaczone.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Trznadelek - *Emberiza pusilla*

Gatunek zamieszkujący północną Azję i Północno-wschodnią Europę. Najbliżej lęgnie się w środkowej Finlandii i w północnej Rosji w okolicach jeziora Onega. W Polsce stwierdzony ponad 40 razy, w tym na terenie Nordy (głównie w Helu) 13 razy.

Zamieszkuje głównie luźno zadrzewione mokradła w tajdze i tundrze

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: dość podobny do kilku innych wschodnich gatunków trznadli i potrzosów, szczególnie do trznadla żółtobrewego *Emberiza chrysophrys* i trznadla czubatego *Emberiza rustica*. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Trznadel czubaty - *Emberiza rustica*

Gatunek zamieszkujący północną Azję i Północno-wschodnią Europę. Najbliżej lęgnie się w Finlandii i środkowej Szwecji. W Polsce stwierdzony niecałe 40 razy, w tym na terenie Nordy (Hel i Jastarnia) 9 razy.

Gniazduje w podmokłych borach z domieszką brzozy w tajdze i lasotundrze.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: dość podobny do kilku innych wschodnich gatunków trznadli i potrzosów, szczególnie do trznadelka *Emberiza pusilla* i trznadla złotobrewego *Emberiza chrysophrys*. Do identyfikacji wymagana dobra znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Trznadel czarnogłowy – *Emberiza melanocephala*

Zamieszkuje tereny od Włoch na zachodzie, poprzez Bałkany, Grecję i Azję Mniejszą po wschodni Iran; zimuje w Indiach. Najbliżej Polski lęgnie się w Chorwacji i południowo wschodniej Rumunii. W Polsce stwierdzony 5 razy w tym na obszarze Nordy dwukrotnie: 14 czerwca 2017 r. w Jastarni i 5 czerwca 2022 r. w Helu.

Występuje na suchych półotwartych lub zakrzaczonych terenach, często w sadach oliwnych, winnicach, w zaroślach makii, nad rzekami.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec pięknie ubarwiony nie do pomylenia z innymi gatunkami; samica i młode niemal identyczne z blisko spokrewnionym trznadlem rudogłowym i podobne do innych trznadli, chociaż bez wyraźnego rysunku na głowie.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Trznadel złotawy – *Emberiza aureola*

Gnieździ się od wschodniej Finlandii dalej na wschód aż po Kamczatkę i północną Japonię. Zimuje w południowej Azji. W Polsce obserwowany 5 razy z tym, że wszystkie stwierdzenia od 80 lat (3 obserwacje) miały miejsce na Pomorzu Gdańskim. Jedyne stwierdzenie w ostatnim półwieczu miało miejsce 28 czerwca 2020 r. w Helu.

Zamieszkuje podmokłe łąki i torfowiska z kępami wierzb i brzóz, młodniki brzozowe, skraje lasów w pobliżu jezior i rzek oraz inne podobne środowiska.

Łatwość obserwacji: 4/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Samiec bardzo efektowny, nieco podobny do trznadla czarnogłowego; samica i młode kryptycznie ubarwione, podobne do innych trznadli – najbardziej do cierlika, ale również np. do potrzosa – do ich identyfikacji potrzebna dobra znajomość ptaków; gatunek stosunkowo mało płochliwy.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Junko - *Junco hyemalis*

Występuje w Ameryce Północnej, aż po strefę tundry. Do Europu zalatuje sporadycznie, w Polsce stwierdzony raz na stacji obrączkowania ptaków Hel koło Chałup na półwyspie Helskim. Była to samica schwytana 4 maja 1963 r.

Zamieszkuje różne typy lasów, ale na przelotach spotykany również w krajobrazie parkowym, na polach czy w różnego typu zakrzaczeniach.

Łatwość obserwacji: 2/5
Uwagi dotyczące obserwacji: samce nie do pomylenia z innymi gatunkami, samica „wróblopodobna”, ale z dużą białą plamą na brzuchu.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Bagiennik żółtobrewy – *Passerculus sandwichensis*

Zamieszkuje prawie całą Kanadę i większość Stanów Zjednoczonych. Do Europy zalatuje wyjątkowo, głównie do Irlandii i Wielkiej Brytanii. 26 czerwca 2022 r. obserwowano jednego osobnika w Jastarni – było to nie tylko pierwsze stwierdzenie dla Polski, ale w ogóle dla całej kontynentalnej Europy.

Występuje na obszarach trawiastych i z niską roślinnością zielną wszelkich typów, również na polach uprawnych, np. polach lucerny.

Łatwość obserwacji: 3/5
Uwagi dotyczące obserwacji: Bardzo podobny do różnych gatunków trznadli, szczególnie do samicy potrzosa i do trznadelka – do identyfikacji potrzebna bardzo doba znajomość ptaków.
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5

Efektowność: 2/5

Alka (Foto: Chris Stenger z Pixabay)

7.5. Gatunki niestwierdzone w Powiecie Puckim w ciągu ostatnich 60 lat, ale należące do awifauny Polski lub stwierdzane nad Bałtykiem w krajach ościennych, których zaobserwowanie na Nordzie jest prawdopodobne

„Gęś grenlandzka” - *Anser albifrons flavirostris*

Podgatunek gęsi białoczelnej gniazdujący w zachodniej Grenlandii i zimujący w Wielkiej Brytanii. W Polsce stwierdzona dwa razy w województwie podlaskim. Nie notowana do tej pory w innych częściach kraju, jednak w stadach migrujących gęsi białoczelnych jest możliwa do napotkania. Identyfikacja tego ptaka wymaga dużego doświadczenia, gdyż odróżniają go od gatunku nominatywnego tylko bardzo subtelne cechy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Brązówka - *Anas rubripes*

Zamieszkuje zróżnicowane wody Ameryki Północnej, gdzie gniazduje i zimuje. Notowana w Finlandii, Norwegii i Szwecji, choć częściej zalatuje do Wielkiej Brytanii i na Wyspy Owcze. Dotąd nie obserwowana w Polsce, ale krajowe Wybrzeże Bałtyku z Nordą włącznie jest potencjalnie miejscem wykrycia tu tego gatunku.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Świstun amerykański - *Mareca americana*

Gniazduje w Kanadzie, na Alasce i w północnej części Stanów Zjednoczonych. Do Polski zalatuje wyjątkowo, do tej pory stwierdzony niespełna 10 razy. Wszystkie obserwacje pochodzą spoza województwa pomorskiego, w tym najbliżej był widziany w województwie kujawsko – pomorskim. Dotąd ptaki widywane były wczesną wiosną w stadach euroazjatyckich świstunów.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Cyranka modro skrzydła - *Spatula discors*

Jej lęgowiska znajdują się w Ameryce Północnej. Do Polski zalatuje wyjątkowo. Została tu stwierdzona tylko cztery razy i wyłącznie wiosną. Wszystkie obserwacje pochodzą spoza Pomorza i spoza Nordy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Czerniczka - *Aythya collaris*

Gatunek północnoamerykański. W Polsce stwierdzona zaledwie kilkanaście razy. Prawie wszystkie obserwacje miały miejsce na wodach śródlądowych, głównie w południowej części kraju. Ptaki widziano w różnych okresach roku: zarówno wiosną,

jesienią jak i zimą. Brak stwierdzeń tego ptaka w powiecie puckim, choć jeden osobnik przebywał zimą w ujściu Wisły.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Uhla pstrodzioba - *Melanitta perspicillata*

Gatunek lęgowy i zimujący w Ameryce Północnej. Do Europy zalatuje corocznie. Notowany w większości krajów sąsiadujących z Polską, np. w Danii (>47 obserwacji), Estonii (12), Finlandii (76), Niemczech (12), Szwecji (>100). W związku z tym szanse spotkania tego gatunku w Polsce są realne, powiat pucki z Półwyspem Helskim na czele jest jednym z tych obszarów, gdzie prawdopodobieństwo wykrycia uhli pstrodzibej jest stosunkowo wysokie.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Kamieniuszka - *Histrionicus histrionicus*

Najbliższe lęgowiska znajdują się na Islandii, gdzie gniazduje nad strumieniami i rzekami w tundrze. W Polsce stwierdzona do tej pory tylko trzy razy, w tym raz w XX wieku w województwie pomorskim. Brak stwierdzeń w powiecie puckim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Ogorzałka mała - *Aythya affinis*

Gniazduje nad słodkowodnymi zbiornikami Ameryki Północnej. W Polsce stwierdzona tylko raz w grudniu 2001 roku na Zbiorniku Jeziorsko. Identyfikacja tego gatunku wymaga dużego doświadczenia i obeznania z innymi kaczkami nurkującymi.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Bajkałówka - *Sibirionetta formosa*

Lęgowiska tej kaczki znajdują się we wschodniej i środkowej Syberii i na wybrzeżu Bajkału, gdzie zamieszkuje śródlądowe zbiorniki wodne. Od 2022 roku bajkałówka znalazła się na liście awifauny krajowej. Ptaki uznane za dzikie zostały stwierdzone w Dolinie Baryczy i na Mazowszu. Ptaki widziane były w okresie styczeń-marzec. Obserwacja z Redy została uznana za pojaw nienaturalny.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Pardwa mszarna - *Lagopus lagopus*

Pardwa mszarna występuje w północnych częściach Europy, Azji i Ameryki Północnej. Najbliższe Polski stanowiska lęgowe znajdują się na terenie Obwodu Kaliningradzkiego. Współcześnie pardwa mszarna nie występuje na terenie Polski. Próby wsiedlenia tego gatunku nad jeziorem Łebsko na początku XX wieku zakończyły się niepowodzeniem. Na nizinach pardwa mszarna zamieszkuje tundrę, wrzosowiska o niskiej roślinności i mszary.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 5/5

Głuszec - *Tetrao urogallus*

Głuszec jest w Polsce gatunkiem bardzo nielicznym, występującym lokalnie i szybko zmniejszającym swoją liczebność. Dzisiejszy areał tego gatunku w Europie jest silnie porozrywany, a zwarta populacja utrzymuje się jedynie w Skandynawii i północno-wschodniej Europie. W Polsce głuszec występuje głównie na izolowanych stanowiskach na Podlasiu i w Karpatach. Ostatnie osobniki z populacji pomorskiej odnotowano pod koniec XX wieku na środkowym Pomorzu. Gatunek ten silnie preferuje rozległe kompleksy lasów iglastych i mieszanych. Na niżu zasiedla bora sosnowe i bagienne o charakterze pierwotnym. Degradacja preferowanych przez niego siedlisk jest głównym powodem spadku liczebności głuszca.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Cietrzew - *Tetrao tettrix*

Cietrzew występuje w strefie lasów na obszarze rozciągającym się od Wielkiej Brytanii, przez środkową i północną Europę, aż po wschodnią Syberię. W Polsce jest to gatunek bardzo nieliczny, a jego liczebność spada od początku XX wieku; występujący lokalnie, głównie w Karkonoszach, na Śląsku, Kurpiach, Podlasiu, Kielecczyźnie i południowych Mazurach. Na Pomorzu występował do lat 1950. Preferuje brzeziny, bory bagienne, zręby, młodniki i zarastające łąki śródleśne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Jarząbek - *Tetrastes bonasia*

Gatunek ten występuje w Polsce w trzech oddzielonych od siebie rejonach: w północno-wschodniej Polsce, w środkowo-wschodniej części kraju oraz w Sudetach i Karpatach. Izolowane stanowiska jarząbka występują na terenie kilku zwartych kompleksów leśnych Pomorza, ale nie stwierdzono go na terenie Nordy. Preferowanym siedliskiem jarząbka są lasy iglaste i liściaste ze zróżnicowanym runem i podszytem.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 3/5

Burzyk północny - *Puffinus puffinus*

Rurkonosy gniazdujący najbliżej naszego kraju na atlantyckich wybrzeżach i wyspach Wielkiej Brytanii, Irlandii i Normandii. Widywany bywa też poza zwartym obszarem gniazdowania. Rzadko zalatuje nad Bałtyk, obserwowany między innymi w Estonii, Finlandii i Szwecji. W Polsce stwierdzony czterokrotnie, z czego trzy krotnie na wschodzie województwa pomorskiego, w rejonie ujścia Wisły i Krynicy Morskiej. Wszystkie stwierdzenia dotyczą XXI w.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Pelikan kędzierzawy - *Pelecanus crispus*

Gatunek środkowoazjatycki, w Europie obecnie występuje tylko w delcie Dunaju i Wołgi oraz na dwu jeziorach na Bałkanach. W czasach historycznych gnieździł się również w innych częściach Europy. W Polsce stwierdzany 7 razy, głównie wczesną wiosną w marcu i kwietniu. Na Pomorzu Gdańskim nie był widziany.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Kormoran mały - *Microcarbo pygmaeus*

Gniazduje od doliny Padu na zachodzie po Jezioro Aralskie na Wschodzie. Najbliżej naszego kraju lęgnie się nad Morzem Czarnym i w dorzeczu środkowego Dunaju. Widywany regularnie niemal w całej Polsce, choć zdecydowanie najliczniej na południu i południowym wschodzie kraju. W sumie pojedyncze ptaki lub niewielkie stada były widziane przynajmniej 200 razy (w sumie ponad 400 osobników). Jedynym województwem, w którym nie był dotychczas stwierdzony jest pomorskie. Dlatego zaobserwowanie tego ptaka na Pomorzu, w tym na obszarze Nordy, w najbliższych dziesięcioleciach jest bardzo prawdopodobne. Szczególnie należy go wypatrywać na stawach hodowlanych i na wewnętrznej Zatoce Puckiej.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie wysokie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 3/5

Czapla złotawa - *Bubulcus ibis*

Gatunek kosmopolityczny (w Ameryce introdukowany) zamieszkując ciepłe i tropikalne regiony na wszystkich kontynentach (poza Antarktydą oczywiście). W Europie gnieździ się w Portugalii, Hiszpanii, Francji i we Włoszech (najbliżej w dolinie Padu). W wielu regionach, w tym na naszym kontynencie, jest to gatunek powiększający areał. W Polsce widziany 30 razy, głównie na południu i zachodzie kraju, ale nie stwierdzono go na Pomorzu. Częstość obserwacji czapli złotawej wzrasta i w ostatnim dziesięcioleciu była ona widywana niemal co roku. Dlatego zaobserwowanie tego ptaka na Pomorzu, w tym na obszarze Nordy, w najbliższych dziesięcioleciach jest bardzo prawdopodobne. Szczególnie należy go wypatrywać na stawach hodowlanych i rozlewiskach w dolinach rzecznych, ale także wśród pasącego się bydła.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Orłosęp - *Gypaetus barbatus*

Gatunek wysokogórski, którego lęgowiska obejmują południową Europę, Turcję i Bliski Wschód, część Azji i Afryki. Jedyne pewne stwierdzenie na terenie Polski pochodzi z XIX wieku ze Śląska.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Sęp płowy – *Gyps fulvus*

Zasięg lęgowisk tego dużego drapieżnika sięga od południowej Europy (najbliżej na Bałkanach) po Indie. Na północ od lęgowisk, w rejon środkowej, wschodniej i północnej Europy sępy płowe docierają regularnie. W Polsce stwierdzony około 80 razy, głównie w południowej części kraju. Kilkanaście obserwacji miało miejsce na Pomorzu, ale nie w obrębie Nordy. Notowany również w krajach ościennych i dalej na północ, w Danii (18 razy), Finlandii (14 razy), a także na Łotwie i w Szwecji. Wiosną 2022 roku sęp płowy dotarł nawet do Norwegii. W związku z tymi obserwacjami, należy się spodziewać, że pierwsza obserwacja dla Nordy może nastąpić w najbliższym czasie.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Sęp kasztanowaty – *Aegypius monachus*

Na południu Europy zasiedla kilka rejonów, w tym głównie Półwysep Iberyjski, a regularny zasięg obejmuje również Turcję i Kaukaz i rozciąga się dalej na wschód. Ptaki pojawiają się niekiedy na obszarze położonym dalej na północ – w Czechach, Danii, Finlandii, Niemczech a nawet Norwegii i Szwecji. Kilkanaście stwierdzeń miało miejsce na Łotwie. W Polsce odnotowano go 26 razy, w tym jeden przypadek miał miejsce w roku 2022 w Trójmieście.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5

Efektowność: 5/5

Ścierwnik - *Neophron percnopterus*

Gniazduje w południowej Europie, na Bliskim Wschodzie, Afryce i części Azji. Do tej pory stwierdzony w Polsce 9 razy, w tym najbliżej Nordy w Krynicy Morskiej (maj 1936 roku). W Polsce najczęściej obserwowany w maju.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Bielik wschodni - *Haliaeetus leucoryphus*

Zamieszkuje rozległy obszar środkowej Azji. Jedyne krajowe stwierdzenie tego ptaka pochodzi z XX wieku (19.06.1943) z województwa śląskiego. Jest to gatunek skrajnie rzadki i zagrożony wyginięciem.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Orzeł stepowy - *Aquila nipalensis*

Zamieszkuje głównie Azję. W Polsce stwierdzony kilkanaście razy, najczęściej młode ptaki. Najwięcej obserwacji dotyczyło województwa podlaskiego i Bagien Biebrzańskich w okresie wiosny i lata. Nie odnotowany na terenie województwa pomorskiego i Nordy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Krogulec krótkonogi – *Accipiter brevipes*

Ptak szponiasty gniazdujący głównie w rejonie Morza Czarnego i Kaspijskiego, w Grecji i na Bałkanach. Poza areałem lęgowym stwierdzony jest rzadko. Blisko Polski rejestrowano go w Czechach i na Słowacji, a w kraju pojawił się dotąd trzykrotnie, w tym najbliżej Nordy na Mierzei Wiślanej we wrześniu 2010 roku. Intensywne przeloty ptaków szponiastych nad Półwyspem Helskim powodują, że istnieje tu większa niż gdzie indziej w Polsce szansa obserwacji tu tego południowego krogulca.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Sokół skalny - *Falco eleonorae*

Gniazduje w rejonie Morza Śródziemnego, częściowo w północnej Afryce i na Wyspach Kanaryjskich; najbliżej Polski na Bałkanach. Na tereny położone na północy Europy i w środkowej części kontynentu zalatuje rzadko. W Finlandii był odnotowany 2 razy, w Danii 6, choć w Szwecji aż 23-krotnie. W Polsce został wykazany czterokrotnie, w tym jedna obserwacja miała miejsce 12 sierpnia 1992 r. koło Lęborka.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Białozór - *Falco rusticolus*

Gatunek arktyczny, zasiedla północną część Eurazji i Ameryki Północnej. Zasiedla arktyczną tundrę, tereny górzyste tajgi, lasotundrę, skaliste polarne wybrzeża, nadmorskie klify, hale i turnie, zwłaszcza w okolicach urwistych brzegów rzek. Niektóre osobniki zimą pozostają na lęgowiskach, pozostałe koczują przemieszczając się na południe. Do tej pory nie stwierdzono białozora w powiecie puckim, ale dwukrotnie obserwowany był w województwie pomorskim, w tym w 2020 roku w Krynicy Morskiej. W Polsce obserwowany łącznie 16 razy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Karliczka – *Zapornia pusilla*

W Europie występują dwie populacje karliczki, ich obszary występowania przedziela Dniepr. Populacja zachodnia wędruje do Afryki, zimuje na południe od Sahary. Populacja wschodnia zimuje w południowej Azji. Karliczka zasiedla okresowo zalewane łąki turzycowe. Gatunek współcześnie w Polsce stwierdzony 6 razy, ostatnie 3 obserwacje, z 2022 roku dotyczyły terytorialnych samców stwierdzonych na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5

Efektowność: 2/5

Żuraw stepowy - *Grus virgo*

Żuraw stepowy zamieszkuje pas od wybrzeży Morza Czarnego przez Azję Środkową aż po północno-wschodnie Chiny; niewielka populacja lęgowa zamieszkuje wschodnią Turcję. Gatunek wędrowny, zimuje w Afryce na południe od Sahary i w Indiach. W Polsce stwierdzony 3 razy, z czego jedyne stwierdzenie współczesne pochodzi z 2016 roku z woj. dolnośląskiego. Zasiedla otwarte obszary trawiaste i kamieniste, w tym stepy. Zimuje na otwartych terenach na brzegach zbiorników wodnych.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Strepet - *Tetrax tetrax*

Zasięg występowania tego gatunku obejmuje południowo-zachodnią Europę i część Maroka oraz na wschodzie obszar od Ukrainy przez południową Rosję po południowo-zachodnie Chiny i północny Iran. Zasiedla tereny otwarte porośnięte roślinnością trawiastą dającą możliwość ukrycia się. Po 1950 roku strepet był w Polsce obserwowany dwa razy: w 2012 w woj. lubelskim i w 2018 w woj. zachodniopomorskim. Dawniej sporadycznie gniazdował na terenie Polski.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Hubara arabska - *Chlamydotis macqueenii*

Tereny lęgowe tego gatunku rozpościerają się od bliskiego wschodu i półwyspu Arabskiego aż po Mongolię i północne Chiny. Osobniki z północnej części zasięgu są wędrowne, zimują u wybrzeży zatoki Perskiej i w Indiach. Zasiedla stepy, półpustynie i pustynie. Stwierdzona w Polsce 5 razy, brak stwierdzeń z województwa pomorskiego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Kulon - *Burhinus oedicnemus*

Gatunek wymarły w Polsce w końcu XX w. Obecnie skrajnie rzadko spotykany na przelotach, głównie na południu kraju, ale w 2020 r. widziany w Województwie Pomorskim. Związany z rozległymi łachami, wydmami i suchymi ugorami nadrzecznymi.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Żwirowiec łąkowy - *Glareola pratincola*

Zajmuje rozległe tereny od Portugalii po Pakistan i granicę Chin. Najbliżej Polski gnieździ się na Węgrzech. W Polsce żwirowiec łąkowy był stwierdzony 17 razy (głównie wiosną), ale nigdy w województwie pomorskim; najbliżej Nordy w 2020 r. w okolicach Kołobrzegu w zachodniopomorskim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Żwirowiec stepowy - *Glareola nordmanni*

Występuje na stepach od Ukrainy na wschodzie po zachodnią granicę Kazachstanu. W Polsce widziany ponad 40 razy, głównie w sierpniu i wrześniu. W województwie pomorskim zanotowano 4 obserwacje, ale nigdy nie stwierdzono tego gatunku na terenie Nordy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Biegus białorzytny - Calidris fuscicollis

Gatunek tundrowy Ameryki Północnej, który zimuje w Ameryce Południowej. Do Europy zalatuje regularnie, w tym do krajów sąsiadujących z Polską – np. do Danii (25 stwierdzeń), Norwegii (60) i Szwecji (37). W kraju stwierdzony dotąd sześć razy. Połowa stwierdzeń pochodzi z południa kraju, ale dwa razy ptak ten był notowany na

Pomorzu Zachodnim w Świnoujściu. Mimo, że w obszarze Nordy nie został napotkany, istnieje na to realna szansa. W Polsce notowany głównie w lipcu i sierpniu.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Biegus ostrosterny - Calidris acuminata

Syberyjski siewkowiec, który gniazduje w północno-wschodniej Rosji. Zimuje w Australii i sąsiedztwie. Do Europy zalatuje rzadko. W sąsiedztwie Polski był notowany zwłaszcza w Skandynawii, w tym w Danii i Finlandii (w obu krajach trzykrotnie), w Holandii (9 razy), w Norwegii (7) i na Węgrzech (2). Pomorze wraz z Nordą jest miejscem, gdzie można się spodziewać pierwszej obserwacji tego ptaka w Polsce.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Brodziec żółtonogi - Tringa flavipes

Gniazduje w Ameryce Północnej, a zimuje na tym kontynencie i w Ameryce Południowej. W niewielkiej odległości od Polski pojawiał się wielokrotnie, w tym w Danii 14 razy, w Norwegii 30-krotnie oraz w Szwecji 24-krotnie. W kraju odnotowano pięć obserwacji (maj do listopad), głównie w głębi kraju. Stwierdzenie na terenie Nordy wydaje się być prawdopodobne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Mewa kanadyjska - Chroicocephalus philadelphia

Gatunek gniazdujący w Ameryce Północnej i zimujący u wybrzeży Pacyfiku. W Europie rejestrowana rzadko, ale regularnie. Notowana też w krajach położonych w niedużej odległości od Polski: w Danii (8 stwierdzeń), w Holandii (6), w Norwegii (26) i na Węgrzech (1). Mimo, że dotąd nie została odnotowana w Polsce, to Pomorze jest jednym z najbardziej realnych miejsc napotkania tej mewy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Mewa preriowa - Larus pipixcan

Gniazduje w środkowej części Ameryki Północnej, a zimuje głównie w zachodniej części Ameryki Południowej. Dosyć regularnie zalatuje do Europy. W nieodległych od Polski krajach notowana w Belgii (6 razy), Danii (3), Holandii (13), Norwegii (17), Niemczech (9), Rumunia (1). W Polsce dotąd nie stwierdzona, ale wybrzeże jest tu jednym z lepszych miejsc do wypatrywania tej mewy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Nurzyk polarny - *Uria lomvia*

Dość duży ptak morski, bardzo podobny do Nurzyka. Zamieszkuje Arktykę, najbliżej Polski gnieździ się na północy Półwyspu Skandynawskiego w Norwegii i Rosji. Jesienią wędruje na południe, ale zimuje głównie na zachodnim Atlantyku. Regularnie obserwuje się go w Wielkiej Brytanii, rzadziej w Danii i Szwecji, ale w Polsce odnotowany tylko jeden raz. Miało to miejsce wiosną 1964 roku w Gdyni. Co ciekawe osobnik ten był zaobrączkowany 16 lat wcześnie, na Nowej Ziemi w Rosji.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Puszczyk mszarny - *Strix nebulosa*

Gatunek zamieszkujący tajgę na północy Europy, Azji i Ameryki Północnej. W Polsce pierwszy lęg tego gatunku stwierdzono w 2010 roku w Lasach Sobiborskich na Lubelszczyźnie i od tej pory gniazduje tam regularnie. Osiadły, stwierdzany głównie na wschodzie kraju (88% obserwacji z okresu pozalęgowego). Jeden raz obserwowany na Pomorzu Gdańskim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Turkawka wschodnia - *Streptopelia orientalis*

Gatunek azjatycki, którego zasięg ciągnie się na wschód od Morza Kaspijskiego i sięga aż do wschodnich krańców kontynentu. Do Europy zalatuje regularnie, w tym do Danii (11 obserwacji), Finlandii (37), Szwecji (34) i Norwegii (30). W Polsce odnotowana czterokrotnie, za każdym razem w okresie od późnej jesieni do wczesnej wiosny. Najbliżej Nordy spotkano ją na Wyspie Sobieszewskiej w Gdańsku w kwietniu 2002, co było też pierwszym stwierdzeniem krajowym.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Syczek - *Otus scops*

Gatunek występuje w południowej Europie i południowo-zachodniej Azji. Być może wyjątkowo gniazduje również w Polsce (w 2013 roku na Mazowszu obserwowano kopulującą parę). Zamieszkuje głównie tereny suche z luźnymi zadrzewieniami. W Polsce w ostatnich latach stwierdzany zaledwie kilkukrotnie, głównie na południu kraju. Najbliższe Nordy stwierdzenie tego gatunku pochodziło z maja 2017, z powiatu słupskiego. Gatunek o aktywności nocnej, migrant dalekodystansowy.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Jerzyk mały - *Apus affinis*

Występuje w południowej Azji, Afryce i na Bliskim Wschodzie. W Polsce dotąd nie został wykryty, ale do Europy zalatuje dość regularnie. Najwięcej obserwacji pochodzi tu z Wielkiej Brytanii (32), natomiast najbliżej naszego kraju obserwowano go w Niemczech (4 razy) i w Danii (1 raz).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Rybaczek srokaty - *Ceryle rudis*

Rybaczek srokaty zamieszkuje Bliski Wschód, Afrykę Subsaharyjską i południową Azję. Gatunek osiadły. W Polsce stwierdzony raz, w XIX wieku. Zasiedla doliny rzeczne, ujścia rzek, brzegi jezior, stawy rybne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Kraska - *Coracias garrulus*

Kraska występuje na Półwyspach Iberyjskim i Apenińskim, w południowej i wschodniej Europie oraz w Azji aż do Himalajów i Ałtaju a także w północno-zachodniej Afryce. Przez Polskę przebiega granica zasięgu tego gatunku. Do początku XX. w. kraska gniazdowała w całym kraju, poza ternami górskimi. Spadek liczebności tego gatunku, a następnie jego zanikanie notowano początkowo na zachodzie kraju. Jeszcze w latach 1970. Liczebność kraski w Polsce oceniano na 1000 par lęgowych; obecnie populacja tego gatunku nie przekracza 20 par w całym kraju. Do 1995 roku kraska gniazdowała w Borach Tucholskich, w późniejszych latach nie stwierdzono lęgów tego gatunku na Pomorzu. W ostatnich latach nie były również obserwowane osobniki przelotne. Kraska jest gatunkiem wędrownym, zimuje w Afryce subsaharyjskiej. Na terenach lęgowych zasiedla środowiska o mozajkowatej strukturze, miejsca gdzie obok siebie występują niewielkie kompleksy leśne, łąki, pastwiska, ugory i pola uprawne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 5/5

Dzięcioł białogrzbiety - *Dendrocopos leucotos*

Bardzo nieliczny ptak lęgowy lasów wschodniej Polski. Najliczniej stwierdzany w Karpatach i na Podlasiu. Gatunek osiadły, nie stwierdzony na terenie Nordy. Zamieszkuje stare lasy liściaste obfitujące w martwe drzewa.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Kalandra szara - *Melanocorypha calandra*

Gatunek zamieszkujący basen Morza Śródziemnego i Czarnego, najbliżej Polski na Ukrainie. Skrajnie rzadko zalatujący do Polski, stwierdzony dwukrotnie w XIX w. i raz w XXI w. (w marcu 2021 r. w Powiecie Krośnieńskim na Podkarpaciu). Suche tereny otwarte Nordy są potencjalnie miejscem, gdzie ptak ten może być wykryty po raz kolejny w naszym kraju. Wskazuje na to kilkanaście stwierdzeń ze Szwcji i Finlandii i pojedyncze stwierdzenia z Estonii, Litwy, Danii i Niemiec.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 0/5

Kalandra czarna - *Melanocorypha yeltoniensis*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący ze stepów wschodniej Europy i Kazachstanu (najbliżej gniazduje w okolicach dolnej Wołgi). Zimowisko obejmuje między innymi północne wybrzeża Morza Czarnego. W Polsce stwierdzony raz w styczniu 1988 r. na Podkarpaciu.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Jaskółka skalna - *Ptyonoprogne rupestris*

Gatunek zasiedlający szeroki obszar od południowej Europy, przez Bliski Wschód, północną część Afryki, po Azję. Regularnie zalatuje na północ, choć dotąd nie potwierdzono jej w Polsce. Jaskółkę skalną obserwowano w wielu krajach położonych w sąsiedztwie, w tym w Danii, Estonii, Finlandii, Niemczech, Norwegii, Szwecji i na Węgrzech. Półwysep Helski wydaje się być jednym z najlepszych w Polsce miejsc do wykrycia pierwszej w kraju jaskółki skalnej.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Świergotek tundrowy - *Anthus gustavi*

Zamieszkuje bagienne tereny lasotundry głównie na Syberii, ale również w europejskiej części Rosji. Do Europy zalatuje przeważnie jesienią. Najwięcej, bo aż 119 stwierdzeń pochodzi z Wielkiej Brytanii, a bliżej Polski – najliczniej notowany był w Norwegii (58 razy). W Polsce niestwierdzony, prawdopodobnie ze względu na trudności w identyfikacji – jest niezwykle podobny do innych polskich świergotków. Norda, zwłaszcza tereny otwarte Półwyspu Helskiego są potencjalnie najbardziej prawdopodobnym rejonem pierwszej polskiej obserwacji tego gatunku.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Płochacz halny - *Prunella collaris*

Gatunek zamieszkujący wysokie góry w Europie i Azji. W Polsce nieliczny ptak lęgowy w najwyższych partiach Karpat (głównie w Tatrach) i Sudetów. W zimie schodzi w doliny, ale niezwykle rzadko z dala od swojego lęgowiska. Na polskim niżu stwierdzony tylko czterokrotnie, w tym najdalej na północ w Puszczy Barlineckiej (woj. zachodniopomorskie).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 3/5
Efektowność: 1/5

Płochacz czarnogardły - *Prunella atrogularis*

Gatunek gniazduje na Uralu. W Polsce stwierdzony tylko raz– w marcu 2021 przy granicy z Ukrainą w Powiecie Zamojskim. Nie mniej był stwierdzany w krajach nadbałtyckich: w Finlandii (do października 2016 – 11 stwierdzeń), Szwecji (do listopada 2017 – 9 stwierdzeń), na Litwie (2015 – pierwsze stwierdzenie) a nawet dalej na zachód w Niemczech (styczeń 2012 – drugie stwierdzenie) i Francji (1997 – pierwsze stwierdzenie). Dlatego obserwacja płochacza czarnogardłego w najbliższych latach na Nordzie wydaje się być dość prawdopodobna.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Iranka - *Irania gutturalis*

Gatunek bliskowschodni, gniazdujący najbliżej Polski w Turcji. Zimuje we wschodniej Afryce. Chociaż iranka nie była stwierdzana w Polsce, to jest to jeden z tych gatunków, które są prawdopodobne do odnotowana w najbliższym czasie na Pomorzu. Wskazują na to obserwacje z Belgii (1 stwierdzenie), Finlandii (2), Holandii (4), Norwegii (2) oraz Szwecji (8).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niewielkie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Białorzytka saharyjska - *Oenanthe leucopyga*

Gatunek jeden raz stwierdzony w Polsce (w woj. Kujawsko-Pomorskim w 2015 r.). Zamieszkuje pustynie i osiedla ludzkie północnej Afryki i Półwyspu Arabskiego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Drozdaczek (drozdoń) ciemny - *Geokichla sibirica*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (stwierdzany 1 razy w ostatnich 50 latach). Najbliżej we wschodniej części Województwa Zachodniopomorskiego w 1961 r. Pojedyńcze osobniki notowano również w Skandynawii.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Drozd czarnogardły - *Turdus atrogularis*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (stwierdzany 2 razy w XXI w.). Najbliżej w Darłówku w 2003 r. Nieco częściej notowany w Finlandii (81 stwierdzeń w historii) i Szwecji (64 stwierdzenia)

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Drozd rdzawogardły - *Turdus ruficollis*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (stwierdzany 1 raz we Wrocławiu).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Drozd oliwkowy - *Turdus obscurus*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (stwierdzany 2 razy w XXI w.). Ostatnie stwierdzenie dla Pomorza Gdańskiego pochodzi sprzed 170 lat. Notowany również w Danii, Finlandii, Niemczech, Norwegii oraz Szwecji.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Drozd rdzawoskrzydły - *Turdus eunomus*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (stwierdzany 1 raz w 1966 na Mierzei Wiślanej), ale notowany również po kilka razy w sąsiednich krajach: w Danii, Finlandii, Niemczech i Szwecji.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Drozd rdzawy - *Turdus naumani*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący do Polski z Syberii (niestwierdzany w XXI w.). Ostatnie stwierdzenie pochodzi z Siedlec z przed 52 lat. Notowany również w Estonii, Finlandii, Niemczech, Norwegii i Szwecji.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Pokrzewka pustynna - *Curruca nana*

Gniazduje na suchych, kamienistych, stepowych i półpustynnych terenach środkowej części Azji, najbliżej na północ od Morza Kaspijskiego. W Polsce dotąd nienotowana, ale dość licznie stwierdzana w krajach sąsiednich, w tym w Szwecji (20- krotnie), Finlandii (13), Danii (5) i Niemczech (4). Norda to jeden z lepszych rejonów w kraju do wypatrywania tego niewielkiego ptaka wróblowego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Tamaryszka - *Acrocephalus melanopogon*

Tereny lęgowe tamaryszki obejmują południową Europę i Azję od wschodniej Turcji do wschodnich granic Uzbekistanu. Najbliższe Polsce tereny lęgowe tego gatunku znajdują się na Węgrzech. Zasiedla głównie trzcinowiska z udziałem pałki wodnej. Tamaryszka jest migrantem krótkodystansowym, europejska populacja zimuje w rejonie Morza Śródziemnego. Gatunek w Polsce stwierdzony 5 razy, na południu kraju.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Świerszczak nakrapiany - *Locustella lanceolata*

Zasiedla rozległy obszary tajgi od Sachalinu i Kamczatki po wschodnią Finlandię. W krajach sąsiadujących z Polską notowany od kilku do kilkunastu razy w Danii, Niemczech, Norwegii i Szwecji. W naszym kraju nieodnotowany, ale pojawienie się tego gatunku jest prawdopodobne, zwłaszcza na północy Polski, a więc również na Nordzie.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Świerszczak melodyjny - *Helopsaltes certhiola*

Zamieszkuje Syberię, wschodni Kazachstan, Mongolię i północne Chiny. Gatunek wędrowny, zimuje w północno-wschodnich Indiach, Sri Lance i w Azji Południowo-Wschodniej. W Polsce stwierdzony jeden raz, w 1989 roku, w Darłówku (woj. zachodniopomorskie). Zasiedla tereny podmokłe porośnięte wysoką trawą oraz pojedynczymi krzewami. Zimą widuje się go na polach ryżowych i w trzcinowiskach.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Zaganiacz szczebiotliwy - *Hippolais polyglotta*

Zamieszkuje południowo-zachodnią część Europy; występuje na skrajach lasów i w luźnych skupiskach drzew z bogatym podszytem. Najbliżej Polski lęgnie się w południowo zachodnich Niemczech i na Słowenii. W naszym kraju stwierdzony 4 razy, najbliżej Nordy w okolicach Darłowa.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Zaganiacz afgański - *Iduna rama*

Azjatycki gatunek ptaka, typowy dla terenów półpustynnych z niewysokimi zakrzewieniami. Najbliżej Polski gniazduje na północ od Morza Kaspijskiego. W naszym kraju nie został jak dotąd stwierdzony ale odnotowany w krajach ościennych: w Finlandii i Szwecji (po 3 razy), w Norwegii (8) oraz w Czechach i Niemczech (po 1 stwierdzeniu).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Świstunka złotorzytna - *Phylloscopus orientalis*

Przez lata była uważana za wschodni podgatunek świstunki górskiej *Phylloscopus bonelli*. Obecnie uważana za odrębny gatunek zamieszkujący Bałkany, Grecję, Turcję i Bliski Wschód. Łącznie oba gatunki były stwierdzane w Polsce ponad 20 razy, ale

tylko w 10 przypadkach udało się jednoznacznie określić gatunek. W każdym przypadku była to świstunka górska. W związku z tym świstunka złotorzytna nie jest obecnie zaliczana do awifauny Polski. Nie mniej, ze względu na bliskość lęgowisk, istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że któryś z kilkunastu obserwowanych osobników, których nie przypisano do jednego z dwu nowo ustanowionych gatunków był właśnie świstunką złotorzytną. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że gatunek ten był stwierdzany w Finlandii, Holandii, Niemczech, Norwegii oraz Szwecji. Jeden osobnik świstunki górskiej lub złotorzytnej (nie udało się go oznaczyć do konkretnego z dwu opisywanych gatunków) został stwierdzony 11 października 2016 r. w Helu.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Świstunka górska - *Phylloscopus bonelli*

Zamieszkuje zachodnią część basenu Morza Śródziemnego, od Półwyspu Iberyjskiego po Półwysep Apeniński, a także niemal całą Francję, Szwajcarię i Austrię. Niegdyś łączona z bliźniaczym gatunkiem – świstunką złotorzytną *Phylloscopus orientalia*. Oprócz 11 pewnych stwierdzeń świstunki górskiej w Polsce (w tym 2 stwierdzenia z Pomorza) istnieje kilkanaście obserwacji ptaków niezidentyfikowanych – nieprzypisanych do konkretnego z dwu opisywanych gatunków. Jedno z tych stwierdzeń pochodzi z Helu, a więc jest prawdopodobne, że świstunka górska wystąpiła na Nordzie.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Świstunka amurska - *Phylloscopus plumbeitarsus*

Zamieszkuje tajgę wschodniej i centralnej Syberii. W tym kontekście ciekawe, że najwięcej europejskich obserwacji pochodzi z Wielkiej Brytanii (11). W krajach położonych bliżej Polski notowano ją w Danii, Finlandii i Norwegii (po 1 stwierdzeniu), Niemczech (2) oraz Szwecji (3). U nas świstunka amurska nie została jak dotąd napotkana.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Muchołówka rdzawogardła - *Ficedula albicilla*

Gatunek azjatycki, najdalej na zachód lęgnący się na skraju Europy, tuż przed Uralem. Do Europy Środkowej dociera bardzo rzadko lub bywa tu rzadko wykrywany i identyfikowany. W Polsce nieobserwowany, ale dwukrotnie stwierdzony w Norwegii oraz po jednym razie w Danii i Finlandii. Muchołówka rdzawogardła jest niezwykle podobny do muchołówki małej, dlatego największe szanse na spotkanie i identyfikację tego gatunku są późną jesienią, gdy znaczna większość rodzimych muchołówek jest już na zimowiskach albo blisko nich. W tym okresie miało miejsce większość europejskich stwierdzeń tego azjatyckiego gatunku. Półwysep Helski wydaje się być bardzo prawdopodobnym miejscem na pierwsze stwierdzenie krajowe.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Sikora lazurowa - *Cyanistes cyanus*

Zamieszkuje lasy i łozowiska wschodniej Europy i Azji aż po wybrzeża Morza Japońskiego. Najbliżej Polski gniazduje na Białorusi. Sikora lazurowa lub jej mieszańce z modraszką *Cyanistes caeruleus* były kilkadziesiąt razy stwierdzane w Polsce (głównie na wschodzie kraju), ale nigdy w Województwie Pomorskim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: ze względu na bliskość lęgowisk i obserwacje z sąsiednich województw, jej stwierdzenie wydaje się być kwestią czasu
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Pomurnik - *Tichodroma muraria*

Gatunek zamieszkujący wysokie góry w Europie i Azji. W Polsce niewielka populacja gniazduje wyłącznie w Tatrach. W zimie schodzi w doliny, ale niezwykle rzadko z dala od swojego lęgowiska. Na Pomorzu nienotowany.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Sójka syberyjska - *Perisoreus infaustus*

Gatunek osiadły gniazdujący na północy Skandynawii i Syberii. Niekiedy zalatuje poza obszar stałego występowania, na przykład w 2010 roku obserwowany był na Litwie. W Polsce odnotowano ją łącznie czterokrotnie, głównie w Wielkopolsce, ostatni raz w kwietniu 1980 r.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Wieszczek - *Pyrrhocorax graculus*

Gatunek górski, występuje w górach Eurazji i Afryki. W Polsce na obszarach górskich niegdyś sporadycznie lęgowy. Obecnie zalatujący wyjątkowo. Na terenie Nordy nigdy niestwierdzony.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Wróbel skalny - *Petronia petronia*

Zamieszkuje bezdrzewne tereny obszaru śródziemnomorskiego, Azji Mniejszej i dalej na wschód Azji Środkowej. W Europie gatunek osiadły, najbliżej Polski lęgnie się na Bałkanach i we Włoszech. W naszym kraju był stwierdzany dwukrotnie na Dolnym Śląsku, ale ponad 100 lat temu – w XIX wieku. W jednym przypadku, w 1897 r. w Wałbrzychu była to para lęgowa z trzema młodymi.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Śnieżka - *Montifringilla nivalis*

Zamieszkuje wysokie góry południa Europy i Azji, najbliżej Polski gniazduje w Alpach. Skrajnie rzadko zalatuje do Polski, w ostatnich 100 latach obserwowana tylko raz w kwietniu 2016 roku w Województwie Łódzkim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5

Efektowność: 3/5

Osetnik - *Serinus citrinella*

Gatunek skrajnie rzadko zalatujący z wysokich gór południowo-zachodniej Europy – najbliżej w Schwarzwaldzie i w austryjackich Alpach. Stwierdzony 3 razy na południu Polski (w 1975, 2001, i 2016 r.)

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Łuskowiec - *Pinicola enucleator*

Zamieszkuje stare drzewostany iglaste od Skandynawii, poprzez Syberię aż do wschodniej Kanady; najbliżej naszego kraju w północnej Szwecji. Gatunek w zasadzie osiadły, ale w niektóre lata część osobników wędruje na południe. W Polsce w ciągu ostatnich 50 lat obserwowany 15 razy, najczęściej pojedynczo lub w niewielkich stadkach do 10 osobników. Stwierdzany głównie zimą – od grudnia do marca.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: relatywnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 4/5
Efektowność: 4/5

Gilak pustynny - *Bucanates githagineus*

Gniazduje głównie w północnej Afryce i na Bliskim Wschodzie. W Europie północnej, środkowej i wschodniej pojawiały się pojedyncze osobniki w Danii, Finlandii, Estonii i, nieco częściej, w Szwecji. W Polsce pierwsze stwierdzenie miało prawdopodobnie miejsce w 2022 na Podkarpaciu (obserwacja ta czeka na akceptację Komisji Faunistycznej PT Zool.).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Potrzos popielaty - *Emberiza pallasi*

Gatunek wschodnioazjatycki. W Europie pojawia się okazjonalnie. W Polsce nie był notowany, ale trzykrotnie stwierdzony w sąsiedztwie Polski: na Białorusi, w Finlandii i w Szwecji.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 1/5

Trznadel złotobrewy - *Emberiza chrysophrys*

Zamieszkuje otwartą tajgę od Irkucka po Jakuck; wyjątkowo zalatuje do Europy. Jedyne stwierdzenie z Polski pochodzi z października 2014 r. z województwa zachodniopomorskiego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Trznadel skalny - *Emberiza buchanani*

Występuje w górach centralnej i zachodniej Azji, najbliżej Polski we wschodniej Turcji. W Polsce nie został odnotowany, ale stwierdzany dwukrotnie w Szwecji, trzy razy w Niemczech oraz po jednym razie w Finlandii, Holandii i Norwegii. Dlatego stwierdzenie w Polsce, w tym na Pobrzeżu Bałtyckim wydaje się prawdopodobne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Trznadel białogłowy - *Emberiza leucocephalos*

Areał lęgowy tego gatunku obejmuje tereny od Uralu (również prawdopodobnie najbardziej wschodnią część Europy) po Sachalin i północne Chiny. W Europie pojawia się wyjątkowo, w Polsce stwierdzony dwukrotnie: w 1994 nad Biebrzą samiec tego gatunku przystąpił do lęgu z samicą naszego rodzimego trznadla; drugie stwierdzenie pochodzi z września 2015 roku z województwa łódzkiego.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5

Efektowność: 5/5

Cierlik - *Emberiza cirlus*

Gatunek zasiedlający południową i zachodnią Europę od Półwyspu Iberyjskiego po zachodnią Turcję. Najbliżej Polski lęgowy na Słowenii. W naszym kraju stwierdzony czterokrotnie, ale nigdy na północy Polski.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Głuszek - *Emberiza cia*

Gniazduje w całej południowej Europie i w północno-zachodniej Afryce; najbliżej Polski na Słowacji. Pomimo tego w Polsce w ostatnim półwieczu odnotowany został tylko raz – wiosną 1985 w Gdańsku.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Wireonek czerwonooki - *Vireo olivaceus*

Gatunek północnoamerykański regularnie zalatujący jesienią do zachodniej Europy, głównie do Irlandii i Wielkiej Brytanii. W Polsce zanotowany tylko raz 17 października 2000 r. na stacji obrączkowania ptaków Bukowo-Kopań w województwie zachodniopomorskim.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 3/5

Pasówka białogardła - *Zonotrichia albicollis*

Północnoamerykański ptak wróblowy, który dosyć regularnie zalatuje do Europy - głównie do Wielkiej Brytanii (ponad 50 stwierdzeń), ale był notowany również w Danii (2 razy), Finlandii (4), Norwegii (3) i Szwecji (2). W Polsce dotąd nie stwierdzony, ale, ze względu na bliskość innych obserwacji w rejonie Bałtyku jego stwierdzenie na Nordzie wydaje się prawdopodobne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niewielkie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Pustynnik - *Syrrhaptes paradoxus*

Lęgnie się na stepach, półpustyniach i rozległych polach uprawnych Azji, od Morza Kaspijskiego po Mandżurię. Dawniej, w drugiej połowie XIX w., obserwowano kilka inwazji w Europie, w tym w Polsce. Największa miała miejsce w 1888 roku, kiedy pustynniki były obserwowane w całym kraju (w tym na terenie Nordy) ponad 250 razy a niektóre ptaki przystąpiły do lęgów. Ostatnia niewielka inwazja miała miejsce w 1908 r. Współcześnie pustynniki (7 osobników) widziano tylko raz nad Narwią 29 kwietnia 1990 r.

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: bardzo niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 4/5

Słowik syberyjski - *Larvivora sibilans*

Zamieszkuje gęsto podszytą tajgę środkowej i wschodniej Syberii. Jak inne słowiki żeruje skacząc po ziemi. Skrajnie rzadko zalatuje do Europy, w tym raz stwierdzony w Polsce w okolicach Białegostoku (30 do 31 grudnia 2005).

Prawdopodobieństwo wystąpienia w Powiecie Puckim: skrajnie niskie
Atrakcyjność dla profesjonalnych: 5/5
Efektowność: 2/5

Młodociany sęp płowy (Foto: Christel SAGNIEZ z Pixabay)

8. Źródła i podziękowania

W niniejszym opracowaniu postanowiliśmy nie cytować źródeł informacji po każdym zdaniu opartym na danych literaturowych. Z jednej strony, w wielu miejscach poszczególne zdania są oparte na kilku źródłach, z drugiej – niektóre źródła stanowiły podstawę do napisania setek zdań w tym opracowaniu – szczególności w rozdziale 7: „Przegląd wybranych gatunków ptaków obserwowanych lub możliwych do zaobserwowania na terenie Nordy”. Restrykcyjne przestrzeganie zasad cytowania literatury w pracach naukowych uczyniłoby całość opracowania przynajmniej dwukrotnie dłuższym i mało przejrzystym. Natomiast wszystkie wykorzystane źródła, opracowania książkowe, artykuły naukowe, raporty z monitoringu, prezentacje na konferencjach i strony internetowe zostały przytoczone poniżej.

Wyjątkiem od tych ogólnych zasad są **cytacje źródeł niepublikowanych, uzyskanych od poszczególnych obserwatorów i z Pomorskiej Kartoteki Ornitologicznej** (https://www.facebook.com/PomorskaKartotekaOrnitologiczna/; http://kartoteka.ptakipomorza.pl/). W takich przypadkach podajemy źródło w postaci inicjałów obserwatora (dwu- lub trzyliterowy skrót), a jeśli informacja pochodzi z Pomorskiej Kartoteki Ornitologicznej – w postaci skrótu „PKO: + inicjały obserwatora”. Poniżej znajduje się rozszyfrowanie inicjałów obserwatorów:

ASI (A. Sikora); ASK (A. Skrzypkowska); DK (D. Kilon); AWK (A. Włodarczak-Komosińska); DT (D. Tarnawski); GB (G. Bela); JL (J. Lewandowska); KD (K. Drab); LW (L. Włodarczyk); MP (M. Polakowski); MŚ (M. Ściborski); PC (P. Chylarecki); PW (P. Wyległa); PM (P. Malczyk); PZ (P. Zieliński); SB (S. Beuch); SS (S. Sosnowski); WP (W. Półtorak). ZB (Z. Kajzer)

Wszystkim tym osobom składamy serdeczne podziękowania!

Bardzo dziękujemy za pomoc Wojciechowi Guzikowi, który konsultował listę gatunków nienotowanych dotąd w Polsce, ale prawdopodobnych do stwierdzenia na Nordzie.

LITERATURA

Antczak J., Bzoma S., Guentzel S. 2013. **Występowanie i zmiany liczebności sieweczki obrożnej *Charadrius hiaticula* i rybitwy białoczelnej *Sternula albifrons* na Pomorzu.** Ptaki Pomorza 4: 83-96.

Antczak J., Sikora A., Kajzer Z., Zieliński P. 2015. **Rozmieszczenie i liczebność lęgowych mew i rybitw *Laridae* na Pomorzu.** Ptaki Pomorza 5: 5-31.

Bela, G, & Typiak, J. (2011). **Pierwsze stwierdzenie krogulca krótkonogiego Accipiter brevipes na Pomorzu**. Ptaki Pomorza, 2, 141-143.

Błaszkowska B., Marczewski A., Rachwald H., Kowalczuk F. 2018. **Rezerwat przyrody Beka. Przewodnik po ścieżce edukacyjnej.** Gdańsk.

Chodkiewicz T., Chylarecki P., Sikora A., Wardecki Ł., Bobrek R., Naubauer G., Marchowski D., Dmoch A., Kuczyński L. 2019. **Raport z wdrażania art. 12 Dyrektywy Ptasiej w Polsce w latach 2013-2018: stan, zmiany, zagrożenia.** Biuletyn Monitoringu Przyrody 20: 1-80.

Chodkiewicz T., Wardecki Ł., Lewandowska J. 2021. **Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, lata 2018–2021. Raport końcowy z realizacji Monitoringu Ptaków Polski w latach 2018–2021.**

Chodkiewicz T., Meissner W., Chylarecki P., Neubauer G., Sikora A., Pietrasz K., Cenian Z., Betleja J., Kajtoch Ł., Lenkiewicz W., Ławicki Ł., Rohde Z., Rubacha S., Smyk B., Wieloch M., Wylegała P., Zielińska M., Zieliński P. 2016. **Monitoring Ptaków Polski w latach 2015–2016.** Biuletyn Monitoringu Przyrody 15: 1–86.

Chodkiewicz T., Neubauer G., Meissner W., Sikora A., Chylarecki P., Woźniak B., Bzoma S., Brewka B., Rubacha S., Kus K., Rohde Z., Cenian Z., Wieloch M., Zielińska M., Zieliński P., Kajtoch Ł., Szałański P., Betleja J. 2012. **Monitoring populacji ptaków Polski w latach 2010–2012.** Biuletyn Monitoringu Przyrody 9: 1–44.

Chodkiewicz T., Neubauer G., Sikora A., Ławicki Ł., Meissner W., Bobrek R., Cenian Z., Bzoma S., Betleja J., Kuczyński L., Moczarska J., Rohde Z., Rubacha S., Wieloch M., Wylegała P., Zielińska M., Zieliński P., Chylarecki P. 2018. **Monitoring Ptaków Polski w latach 2016–2018.** Biuletyn Monitoringu Przyrody 17: 1–90

Chylarecki P., Chodkiewicz T., Neubauer G., Sikora A., Meissner W., Woźniak B., Wylegała P., Ławicki Ł., Marchowski D., Betleja J., Bzoma S., Cenian Z., Górski A.,

Korniluk M., Moczarska J., Ochocińska D., Rubacha S., Wieloch M., Zielińska M., Zieliński P., Kuczyński L. 2018. **Trendy liczebności ptaków w Polsce.** GIOŚ, Warszawa.

Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Chodkiewicz T. (red.) 2015. **Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny.** Wydanie 2. GIOŚ, Warszawa.

Gill F, Donsker D, Rasmussen P. (eds) 2022. **IOC World Bird List** (v12.1).

Hordowski J. 2014. **Występowanie pustynnika Syrrhaptes paradoxus w Polsce**. Ornis Polonica 55, 1–21.

Jankowiak, L., Polakowski, M., Kułakowski, T., Świętochowski, P., Tumiel, T., Broniszewska, M., & Takács, V. (2015). **Habitat and weather requirements of diurnal raptors wintering in river valleys**. Biologia, 70(8), 1136-1142.

Janta A. (red.) 1997. **Nadmorski Park Krajobrazowy.** Wydawnictwo Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, Władysławowo.

Kajzer Z. 2011. **Rzadkie ptaki obserwowane na Pomorzu w roku 2010.** I Zjazd Ornitologów Pomorza, Czarnocin 2011 (prezentacja).

Kajzer Z. 2012. **Rzadkie gatunki ptaków obserwowane na Pomorzu w 2011 roku.** II Zjazd Ornitologów Pomorza, Jurata 2012 (prezentacja).

Kajzer Z. 2013. **Rzadkie i nieliczne gatunki ptaków obserwowane na Pomorzu w roku 2012.** III Zjazd Ornitologów Pomorza, Ustka 2013 (prezentacja).

Kajzer Z. 2014. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2013.** IV Zjazd Ornitologów Pomorza, Łukęcin 2014 (prezentacja).

Kajzer Z. 2015. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2014.** V Zjazd Ornitologów Pomorza, Krynica Morska 2015 (prezentacja).

Kajzer Z. 2016. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2015.** VI Zjazd Ornitologów Pomorza, Łeba 2016 (prezentacja).

Kajzer Z. 2017. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2016.** VII Zjazd Ornitologów Pomorza, Łukęcin 2017 (prezentacja).

Kajzer Z. 2018. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2017.** VIII Zjazd Ornitologów Pomorza, Jastrzębia Góra 2018 (prezentacja).

Kajzer Z. 2019. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2018.** IX Zjazd Ornitologów Pomorza, Łeba 2019 (prezentacja).

Kajzer Z. 2020. **Ptaki rzadkie i nieliczne obserwowane na Pomorzu w roku 2019.** X Zjazd Ornitologów Pomorza, Łukęcin 2020 (prezentacja).

Krajewski Ł. 2018a. **Występowanie gęsi zbożowej Anser fabalis i gęsi tundrowej A. serrirostris w Kotlinie Biebrzańskiej.** Ornis Polonica 59: 197–210.

Kuczyński L., Chylarecki P. 2012. **Atlas pospolitych ptaków lęgowych Polski. Rozmieszczenie, wybiórczość siedliskowa, trendy.** Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Warszawa.

Keller V, Herrando S, Voříšek P, Franch M, Kipson M, Milanesi P, Martí D, Anton M, Klvanová A, Kalyakin MV, Bauer H-G, Foppen RPB. 2020. **European breeding bird atlas 2: Distribution, abundance and change**. Lynx Edicions/European Bird Census Council (EBCC): Barcelona, pp 967.

Ławicki Ł, Staszewski A, Czeraszkiewicz R. 2010. **Wędrówka i zimowanie gęsi zbożowej *Anser fabalis* i gęsi białoczelnej *A. albifrons* na Pomorzu Zachodnim w latach 1991–2008.** Ornis Polonica 51: 93–106. Ławicki Ł., Stawarczyk T. 2012. Występowanie bernikli rdzawoszyjej Branta ruficollis w Polsce. Ornis Polonica 53: 188-201.

Ławicki Ł., Wójcik C., Ziółkowski M. 2015. **Populacja lęgowa gawrona *Corvus frugilegus* na Pomorzu w latach 2011-2012.** Ptaki Pomorza 5: 33-48.

Ławicki Ł, Wylegała P, Wuczyński A, Smyk B, Lenkiewicz W, Polakowski M, Kruszyk R, Rubacha S, Janiszewski T. 2012. **Rozmieszczenie, charakterystyka i status ochronny noclegowisk gęsi w Polsce.** Ornis Polonica 53: 23–38.

Marchowski D, Mohr A, Ławicki Ł, Jankowiak Ł. 2022. **Warmer Winters Increase the Breeding Success of the Goosander in the Pomeranian Lake District in Poland.** Ardea 110 (1): 31-40.

Marczewski A., Maniakowski M. 2010. **Ptasie ostoje.** Carta Blanca, Warszawa.

Meissner W., Bzoma Sz. 2009. **Pierwsze lęgi bernikli kanadyjskiej *Branta canadensis* w Polsce oraz problemy związane ze wzrostem jej liczebności na świecie.** Notatki Ornitologiczne 50: 21-28.

Meissner W, Rowiński P, Polakowski M, Wilniewczyc P, Marchowski D. 2015. **Impact of temperature on the number of mallards, *Anas platyrhynchos*, wintering in cities.** North-Western Journal of Zoology 11(2): 213-218.

Mikusek R. (red.) 2005. **Metody badań i ochrony sów.** Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków.

Mikusek R., Sikora A. 2013. **Stan populacji włochatki *Aegolius funereus* w Parku Narodowym „Bory Tucholskie” i Puszczy Darżlubskiej w roku 2012.** Ptaki Pomorza 4: 97-109.

Mokwa T, Sikora A. 1999. **Zimowanie bernikli kanadyjskiej *Branta canadensis* na Żuławach Wiślanych.** Notatki Ornitologiczne 40, 1-2: 51-60.

Polakowski M. 2021. **Obserwacje „gęsi grenlandzkich” *Anser albifrons flavirostris* w Polsce i terenowa identyfikacja tych ptaków.** Ornis Polonica 62: 344-350.

Polakowski M, Broniszewska M, Jankowiak Ł, Ławicki Ł, Siuchno M. 2011. **Liczebność i dynamika wiosennego przelotu gęsi w Kotlinie Biebrzańskiej.** Ornis Polonica 52: 169–180.

Polakowski M., Dudzik. K. 2011. **Przypadki lęgów mieszanych oraz problematyka identyfikacji mieszańców międzygatunkowych dzięcioła białoszyjego Dendrocopos syriacus i dzięcioła dużego Dendrocopos major w Polsce.** Chrońmy Przyr. Ojcz. 67 (3): 254-260.

Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.) 2021. **Regionalna geografia fizyczna Polski.** Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Sikora A. 2000. **Pierwsze stwierdzenie bernikli czarnej Branta bernicla nigricans w Polsce. Taksonomia i identyfikacja pogatunków bernikli obrożnej.** Notatki Ornitologiczne 41(2): 149-158.

Sikora A. 2012. **Opuszczenie lęgowisk pomorskich przez szlachara *Mergus serrator*.** Ptaki Pomorza 3: 31-40.

Sikora A., Kotlarz B., Bela G., Jędro G. 2011. **Występowanie sóweczki *Glaucidium passerinum* na Pomorzu i metody jej wykrywania.** Ptaki Pomorza 2: 17-34.

Sikora A., Ławicki Ł., Kajzer Z., Antczak J., Kotlarz B. 2013. **Rzadkie ptaki lęgowe na Pomorzu w latach 2000-2012.** Ptaki Pomorza 4: 5-81.

Sikora A., Neubauer G., Półtorak W., Rohde Z. 2018. **Ocena liczebności populacji lęgowej muchołówki małej *Biedula parva* w OSO Puszcza Darżlubska**. Ornis Polonica 59: 183-196.

Sikora A., Półtorak W. 2019. **Zmiany liczebności żurawia *Grus grus* i łęczaka *Tringa glareola* w rezerwacie Bielawa w latach 1983-2019 oraz wpływ działań ochronnych na awifaunę**. Ornis Polonica 60: 285-299.

Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. 2007. **Atlas rozmieszczenie ptaków lęgowych Polski 1985-2004.** Poznań, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. 2017. **Rzadkie Ptaki Polski.** Agencja Reklamowo-Wydawnicza Studio BandW Wojciech Janecki. Sosnowiec.

Svensson L., Mullarney K., Zetterström D., 2015. **Ptaki Europy i obszaru Śródziemnomorskiego. Przewodnik Collinsa**. Multico Oficyna Wydawnicz.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. **Awifauna Polski.** Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTTP „pro Natura”, Wrocław.

Wardecki Ł., Chodkiewicz T., Beuch S., Smyk B., Sikora A., Neubauer G., Meissner W., Marchowski D., Wylegała P., Chylarecki P. 2021**. Monitoring Ptaków Polski w latach 2018–2021.** Biuletyn Monitoringu Przyrody 22: 1–80.

Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. **Czerwona Lista Ptaków Polski.** OTOP, Marki.

Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red) 2010. **Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce.** OTOP, Marki.

Wylegała P, Sikora A, Janiszewski T, Lenkiewicz W, Grygoruk G. 2019. **Występowanie, stan ochrony i propozycja monitoringu łabędzia czarnodziobego *Cygnus columbianus bewickii* w Polsce.** Ornis Polonica, 60: 245–268.

STRONY INTERNETOWE

http://**atlas.sowy**.sos.pl/

http://**datazone**.birdlife.org

https://**ebird**.org/region/PL

https://www.facebook.com/**Drapolicz**-217674461619229/

https://www.facebook.com/pygargus/posts/3900306603318675/
(Ochrona błotniaka łąkowego)

www.**clanga**.com

www.**ornitho**.pl

www.**tarsiger**.com

Część II

Turysta ornitologiczny

Birdwatching (Foto: PublicDomainImages z Pixabay)

1. Wprowadzenie

W czasach, gdy ludzie działają pod presją terminów i piętrzącej się pracy, relaks odgrywa szczególnie ważną i rosnącą rolę. Jedną z form rekreacji jest obserwacja przyrody, która dostarcza nie tylko pożądanego odprężenia w efekcie kontaktu z naturą, ale może przekształcić się w pasję na całe życie. Jednym z najbardziej rzucających się w oczy (i uszy) elementów przyrody – dzięki powszechnemu występowaniu, często barwnemu upierzeniu i charakterystycznym głosom – są ptaki. Nic więc dziwnego, że właśnie obserwowanie ptaków, czyli birdwatching[1], jest najpopularniejszą formą spędzania wolnego czasu na łonie natury.

Zanim birdwatching, stał się popularny w Polsce, doceniono go na zachodzie Europy. Prężnie działające i liczniejsze niż w naszym kraju społeczności obserwatorów ptaków powstawały w Anglii, Belgii, Holandii, Niemczech, Szwajcarii czy w krajach skandynawskich. To właśnie głównie wśród Niemców, Brytyjczyków czy Holendrów, w latach 90. XX w., rozwinęło się zainteresowanie zachowaną w dobrym stanie przyrodą w Polsce. Na fali tej rozwijającej się popularności w kraju powstały biura turystyki kwalifikowanej, a setki birdwatcherów z Europy miały możliwość przyjechać w Dolinę Biebrzy albo do Puszczy Białowieskiej. W tym czasie natura w Europie Zachodniej została już w znacznym stopniu przekształcona lub po prostu zdewastowana.

Można zauważyć wyraźny związek między bogaceniem się społeczeństw a ich zainteresowaniem obcowaniem z przyrodą. Tak działo się w Polsce, taki sam trend obserwujemy obecnie np. w Chinach. Na przełomie XX i XXI wieku coraz liczniej zaczęli pojawiać się w Polsce rodzimi obserwatorzy ptaków i obecnie to oni dominują wśród osób odwiedzających atrakcyjne przyrodniczo miejsca. Na przestrzeni lat nie tylko wzrosło zainteresowanie Polaków naszą przyrodą i ptakami, ale zwiększyły się również możliwości wygodnego podróżowania do miejsc atrakcyjnych przyrodniczo. Co zrozumiałe, przyroda w nienaruszonym stanie zachowuje się najczęściej w miejscach zapóźnionych pod względem infrastruktury cywilizacyjnej. Zainteresowanie takimi obszarami zwiększa ich zamożność i jednocześnie zachęca lokalnych przedsiębiorców do inwestowania w zaplecze noclegowe, gastronomiczne i transportowe. Te zmiany ułatwiają podróżowanie, co przyciąga kolejnych turystów,

[1] Angielski termin „birdwatching”, czyli „obserwowanie ptaków”, jak również słowo określające oddającego się tej pasji, czyli „birdwatcher”, nie doczekały się jak dotąd zgrabnych i powszechnie używanych polskich odpowiedników. Dosłowne tłumaczenie brzmi zbyt długo, z kolei „ornitolog” oznacza z reguły osobę zajmującą się ptakami zawodowo, a nie wyłącznie amatorsko. W środowisku polskich birdwatcherów funkcjonują terminy „ptasiarstwo” i „ptasiarz” (np. co roku w maju organizowany jest Rajd Ptasiarza). Na razie są to bardziej terminy „branżowe”, być może jednak w przyszłości, wraz z upowszechnieniem w Polsce „ptasiarstwa”, wejdą do normalnego obiegu w polszczyźnie.

bogaci region, zachęca do inwestowania… Ten samonapędzający się proces, obserwowany w wielu atrakcyjnych miejscach na świecie, trwa najczęściej latami, ale może przyczynić się do całkowitej zmiany charakteru lokalnej gospodarki. Niestety, w wielu miejscach komercjalizacja doprowadza do zniszczenia wartości przyrodniczych, kulturowych czy innych, z powodu których cały proces się rozpoczął. Jest niezwykle istotne, żeby na wczesnym etapie zauważyć to niebezpieczeństwo i planowo jemu przeciwdziałać.

Wśród birdwatcherów, szczególnie krajowych, coraz popularniejsze staje się Pomorze z Zatoką Gdańską na czele, co jest wypadkową rosnącego zainteresowania ptakami, lepszego poznania walorów naszego wybrzeża oraz szerokich możliwości korzystania z lokalnego, dobrze rozwiniętego, zaplecza turystycznego. Powiat pucki jest w tej dobrej sytuacji, że infrastruktura turystyczna powstała przy okazji rozwoju bardziej tradycyjnej turystyki i po prostu jest gotowa na podjęcie nowych wyzwań. Z drugiej strony, wielka presja na wykorzystanie pod zabudowę każdego wolnego miejsca, szczególnie w pobliżu wybrzeża (czyli w miejscach najbardziej atrakcyjnych z punktu widzenia obserwatorów ptaków), powoduje, że obszar powiatu puckiego w niektórych miejscach zbliża się do cienkiej granicy oddzielającej zagospodarowanie terenu od jego dewastacji. Bulwersują przypadki wycinania starych sosen, żeby w tym miejscu postawić palmę w donicy, plaże nad Zatoką Pucką poszerza się przez nawożenie ton piasku kosztem naturalnych trzcinowisk i podmorskich łąk. Na szczęście, dzięki na ogół umiarkowanej polityce lokalnych samorządów, istnieniu Nadmorskiego Parku Krajobrazowego i sieci rezerwatów przyrody oraz świadomości znacznej części mieszkańców, wszystkie najcenniejsze przyrodniczo miejsca na terenie powiatu puckiego zachowały dotychczas swoją wartość.

2. Główne kategorie turystów zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych turystyką ornitologiczną.

Potencjalnych klientów zainteresowanych turystyką ornitologiczną można podzielić na dwie główne umowne kategorie: 1) osoby szczególnie interesujące się ptakami i 2) takie, które generalnie interesują się przyrodą, lubią spędzać czas na wolnym powietrzu lub po prostu chcą spędzić czas w interesujący sposób. Do drugiej kategorii można też zaliczyć wycieczki szkolne. Kategorie te są oczywiście nieostre i np. osoby zainteresowane fotografią mogą być specjalnie ukierunkowane na robienie zdjęć ptakom lub po prostu poszukiwać pięknych ujęć w kontakcie z naturą.

2.1. Miłośnicy ptaków

Miłośnicy ptaków z reguły dobrze wiedzą, czego chcą. Podróżują w różne rejony świata, żeby zobaczyć konkretne gatunki, albo żeby zobaczyć jak najwięcej gatunków. Mają ze sobą potrzebny sprzęt optyczny i fotograficzny, odpowiednie ubrania i obuwie, są przygotowani na bardzo wczesne wstawanie lub obserwacje nocne, nie zraża ich pokonywanie większych odcinków w trudnym terenie i często nastawiają się na długie godziny obserwacji.

Wśród miłośników ptaków można wyróżnić kilka głównych kategorii zainteresowań oraz dostrzec różnice w preferencjach ze strony osób z Polski i z zagranicy. Mimo odmienności dotyczących szczegółów, łączą ich podobne cechy typowe dla tego rodzaju pasji.

<u>Zwykli obserwatorzy i „zaliczacze” gatunków</u>

Kategoria jest bardzo szeroka i w pewnym sensie obejmuje wszystkie inne kategorie miłośników ptaków – każdy z nich jest przecież obserwatorem ptaków. W tym miejscu chodzi jednak o osoby, które są może mniej zaangażowane lub dopiero zaczynają swoja pasję, często nieco słabiej znają się na ptakach, ale obcowanie z nimi sprawia im przyjemność i są skłonne podjąć świadomy wysiłek, żeby dowiedzieć się i zobaczyć więcej. Osoby takie z reguły prowadzą listy widzianych gatunków i wielką przyjemność sprawia im dopisywanie do takiej listy nowych pozycji.

Poszerzanie listy widzianych gatunków może się stać pasją samą w sobie. Osoba taka świadomie poszukuje miejsc i okresów, w których może napotkać

możliwie największą liczbę gatunków, których nie ma jeszcze na swojej liście. Istnieje światowa i krajowa rywalizacja osób, które zobaczyły najwięcej gatunków (np. https://www.netfugl.dk/ranking/2 i http://www.birdwatching.pl/club300). Odmianą tego hobby jest rywalizacja polegająca na „zaliczaniu” największej liczby gatunków w danym roku, lub w danym miejscu (np. https://wielkirok.pl/app.php?m_id=7). Charakterystyczne, że na tego typu listach rankingowych dominują mężczyźni – bynajmniej nie dlatego, że kobiety są gorszymi obserwatorami ptaków.

Oczywiście, osoby posiadające na liście bardzo dużo obserwowanych gatunków stają się często poszukiwaczami rzadkości (następna z tu opisanych kategorii miłośników ptaków), ponieważ „zwykłe” gatunki mają już dawno „zaliczone”.

„Zwykli obserwatorzy” i mniej wytrawni „zaliczacze gatunków” chętnie biorą udział w wycieczkach objazdowych. W czasie takich wycieczek w krótkim czasie można zobaczyć wiele bardzo różnorodnych i pięknych miejsc, a w nich bardzo dużo różnych gatunków ptaków. Powiat pucki oferuje dużo różnorodnych biotopów w konfiguracji niespotykanej w innych częściach kraju – chociażby niewielkie rzeki o górskim charakterze, łąki i wydmy nadmorskie i rozległe torfowiska. Ziemia Pucka charakteryzuje się też wyjątkowym bogactwem awifauny. Dlatego Norda jest potencjalnie świetnym miejscem do dłuższego, stacjonarnego pobytu osób zaliczanych do opisywanej kategorii.

Na drugim krańcu skali znajdują się osoby posiadające na liście setki widzianych gatunków. Często przyjeżdżają na dane miejsce z wykazem kilku gatunków, które jest tu łatwo zobaczyć, a których nie mają na liście i wyjeżdżają zaraz po „odhaczeniu” gatunków z tego wykazu. W tym sensie ich zachowanie jest podobne do następnej kategorii obserwatorów (”twitcherów”). Osoby takie, tak jak amatorzy wycieczek objazdowych, chętnie korzystają z usług lokalnych przewodników, którzy mogą wskazać im najlepsze miejsca do prowadzenia obserwacji. Najlepsi przewodnicy znają nawet konkretne drzewa czy kamienie, na których chętnie przebywają określone gatunki, albo wręcz potrafią przywabić pożądany gatunek udając śpiew „rywala”.

Poszukiwacze rzadkości i twitcherzy[2]

[2] Kolejny angielski termin bez polskiego odpowiednika („twitch” to po angielsku „tik nerwowy”). Oznacza obserwatora ptaków który „zalicza” (niekiedy kompulsywnie) kolejne gatunki, interesując się bardziej wydłużaniem swojej listy gatunków (i porównywaniem jej z listami innych obserwatorów – „konkurentów”), niż czerpaniem radości z samej obserwacji ptaków. Określenie to jest wśród birdwatcherów nacechowanie raczej negatywnie.

Jedną z licznie reprezentowanych grup są poszukiwacze ptasich rzadkości. Najczęściej gromadzą się na Półwyspie Helskim w maju i w czerwcu oraz we wrześniu i w październiku, czyli w okresie migracji ptaków. W tym czasie zwiększa się szansa na spotkanie osobników rzadko obserwowanych gatunków – ptaków, które pomyliły kierunek, zabłądziły, albo zostały zniesione z właściwego kursu przez silne wiatry. Szczególnie obfite w ciekawe obserwacje, a wiec i szczególnie popularne, są w ostatnich latach późny maj i czerwiec oraz październik. (szczegółowo zostało to opisane w rozdziale 6. pierwszej części opracowania pt. Ptaki Nordy). To właśnie na Półwyspie Helskim – szczególnie w okolicach miejscowości Hel i Jastarnia – nagromadzenie takich ciekawostek faunistycznych jest największe. Poszukiwacze rzadkości zostają na miejscu dłużej, najczęściej przez kilka dni, choć są tacy, którzy zatrzymują się na tydzień lub więcej. Są nastawieni na wielokrotne przeszukiwanie okolicy i odwiedzanie tych samych miejsc w oczekiwaniu na „swój szczęśliwy traf”. Liczba takich osób systematycznie wzrasta. Grupy obserwatorów, obwieszonych sprzętem optycznym, przemierzające późną wiosną lub jesienią nadmorskie i portowe tereny Helu i Jastarni wpisały się w ostatnich latach na stałe w krajobrazy tamtych miejscowości.

Specyficznym rodzajem poszukiwacza rzadkości są tak zwani twitcherzy. Często nie poszukują oni sami rzadkich ptaków lub robią to mało aktywnie. Zamiast tego czekają na upublicznione informacje o obserwacjach innych osób i starają się jak najszybciej dotrzeć na wskazane miejsce w nadziei, że obiekt ich zainteresowania pozostanie tam przez jakiś czas. Część osób przejeżdża nawet setki kilometrów dla krótkiej obserwacji i wraca tego samego lub następnego dnia do domu. Są również tacy, którzy zostają nieco dłużej albo specjalnie przyjeżdżają w określone miejsca i w określonym czasie (np. w czasie zapowiadanych sztormów), żeby być bliżej potencjalnej okazji.

Seawatching[3]

Pod tą nazwą kryje się specyficzny rodzaj obserwacji ptaków, który jest typowy dla Wybrzeża. Seawatching to nic innego, jak obserwacje ornitologiczne prowadzone przy silnym sztormowym wietrze, najlepiej wiejącym od morza lub wzdłuż linii brzegowej. W takich właśnie warunkach najłatwiej wypatrzeć wiele gatunków ptaków morskich, a nawet oceanicznych. Liczniej migrują wtedy alki, gęsi, kaczki, nury i wydrzyki. Rosną też szanse na obserwacje ptaków morskich, które nie występują regularnie na Bałtyku, jednak trafiają tam znad północnego Atlantyku zagnane przez

[3] „Seawatching” to „morski birdwatching”, czyli obserwacje ptaków przelatujących nad morzem lub odpoczywających na nim, szczególnie podczas sztormów i tuż po ich przejściu. Kolejny termin bez polskiego odpowiednika.

wichury: głuptaki, burzyki, nawałniki i niektóre mewy (m.in. trójpalczasta i obrożna). Miłośnicy seawatchingu z różnych stron Polski przyjeżdżają na Pomorze zimą, jesienią lub wiosną – najczęściej w październiku i listopadzie, ale sztorm poza tym okresem także może być atrakcyjny. Najlepsze miejsca na takie sztormowe obserwacje znajdują się poza Nordą (np. w Kątach Rybackich), ale dogodne warunki do seawatchigu stwarza również Jastrzębia Góra i okolice Rozewia.

Fotografowanie ptaków

Fotografia przyrodnicza staje się coraz powszechniejszym hobby. Ma na to wpływ łatwość robienia zdjęć bardziej wyrafinowanymi aparatami cyfrowymi, które stabilizują obraz i ułatwiają zrobienie „idealnego” zdjęcia, łącząc kilka fotografii różnie naświetlonych i oferując wiele innych sztuczek technicznych. Aparaty cyfrowe umożliwiają wykonywanie właściwie nieograniczonych ilości ujęć, z których zawsze wybierze się to najlepsze. W bogacącym się społeczeństwie coraz więcej osób stać na bardzo drogi sprzęt fotograficzny dobrej jakości, co pozwala na rywalizację z najlepszymi na świecie w tej dziedzinie. Szansa na prezentowanie zdjęć w Internecie (zwłaszcza w mediach społecznościowych) podsyca tę rywalizację.

Fotografowie ptaków rzadko czyhają na „rzadkości”, bardziej interesują ich ptaki efektowne i piękne ujęcia. Chętnie fotografują „ptaki w akcji”: w czasie toków, polowania, czy konfliktu z sąsiadem. Ważne jest też dobre oświetlenie lub nietypowe warunki pogodowe, które nadają zdjęciu oryginalny rys. Oczywiście możliwość sfotografowania „rzadkości” jest dodatkowym, ale nie kluczowym atutem. Bywa jednak, że fotograf przyjeżdża sfotografować konkretny gatunek lub konkretną sytuację – poszukuje ujęć, których brakuje mu w jego kolekcji.

Fotografowie ptaków pozostają zwykle dłużej na miejscu, ponieważ potrzebują więcej czasu na zrealizowanie swoich zamierzeń. Preferowany okres obejmuje toki i lęgi (kwiecień-czerwiec) oraz okresy migracji, szczególnie jesiennej (sierpień-październik), a w mniejszym stopniu również zimę (grudzień-luty). Ze względu na to, że fotografowie często lepiej znają parametry techniczne sprzętu niż przyrodę, mogą potrzebować usług przewodnika znającego ptaki i teren. Często korzystają również z usług osoby przygotowującej czatownię fotograficzną i odprowadzającą do takiej czatowni. Znany jest trik, że ptaki spłoszone przybyciem do miejsca ukrycia fotografa szybciej się uspokajają jeśli zobaczą, że ktoś z takiej czatowni wyszedł i opuścił teren – nie potrafią się zorientować, że przybyły dwie osoby, a opuściła czatownię tylko jedna.

Do kategorii „Fotografowie ptaków” nie zaliczamy osób, które używają fotografii wyłącznie jako dokumentacji swoich obserwacji. Dla nich ważne jest nie tyle piękne ujęcie, co wyeksponowanie cech pozwalających zidentyfikować gatunek.

Nagrywanie ptaków

Nową, ale coraz popularniejszą pasja ornitologiczną jest nagrywanie głosów ptaków. Coraz łatwiej jest nabyć odpowiedni sprzęt specjalistyczny: mikrofony kierunkowe i wysokiej klasy rejestratory oraz programy do obróbki dźwięku.

Osoby nagrywające głosy ptaków są, z punktu widzenia świadczenia usługi turystycznej, bardzo podobni do fotografów (przebywają dłużej na miejscu), ale możliwości realizacji ich pasji koncentrują się w większym stopniu na okresie wiosennym (koniec kwietnia-maj), kiedy to w czasie godów ptaki częściej się odzywają, a ptaki wróblowe wielu gatunków intensywnie śpiewają. Rzadziej nagrywane są głosy ptaków przelotnych – tu najlepszym okresem jest wrzesień i październik. Osoba zajmująca się nagrywaniem głosów ptaków może potrzebować zarówno obsługi w zakresie podstawowym (baza gastronomiczno-noclegowa), jak i specjalistycznym (przewodnictwo terenowe).

2.2. Turysta „nieornitologiczny”: „ciekawy świata” i „ogólnoprzyrodniczy”

Coraz więcej osób, w trakcie urlopu, czy na emeryturze, poszukuje możliwości ciekawego spędzenia czasu. Bardzo często takie osoby nie są nastawione na konkretny sposób wypoczynku – równie chętnie spędzą czas oglądając występy lokalnych zespołów tanecznych, odwiedzając umocnienia z okresu II wojny światowej lub klasztor cystersów albo podziwiając bieliki płoszące tysiące kaczek i łysek na Jeziorze Żarnowieckim. Część takich osób szczególnie ceni bliski kontakt z przyrodą, chętnie słucha śpiewu ptaków, ale jednocześnie niewiele o tej przyrodzie wie. Osoby z wymienionych grup są z reguły otwarte na nowe propozycje i z pasją angażują się w wydarzenia, w których uczestniczą po raz pierwszy.

Do kategorii turystów „ciekawych świata” należą rodziny z dziećmi. Rodzice często poszukują możliwości „oderwania swoich pociech od smartfona”, zapewnienia im trochę ruchu i integracji międzypokoleniowej. Z pewnością docenią, jeśli spędzony wspólnie czas będzie miał aspekt edukacyjny Wycieczka ornitologiczna może być w tym przypadku doskonałą ofertą, ale nie powinna być zbyt długa.

Osobną kategorię turysty „nieornitologicznego” tworzą osoby zainteresowane fotografią przyrodniczą. Taka osoba chętnie zrobi również zdjęcie ptakom, ale najczęściej nie jest gotowa spędzać długich godzin w czatowni, żeby zrobić jedno czy dwa dobre ujęcia. Bardziej zainteresują ją piękne krajobrazy, ciekawe rośliny czy motyle. Wycieczka ornitologiczna będzie dla nich pretekstem do zrobienia zdjęć również innym obiektom przyrodniczym, których na Nordzie nie brakuje. Ich obsługa w zasadzie niewiele różni się od przewodnictwa osobom z kategorii „ciekawi świata”,

ale trzeba przewidzieć więcej czasu, ponieważ uzyskanie satysfakcjonującego ujęcia dostrzeżonego chrząszcza, interesującego grzyba, czy foki w Helskim porcie może wymuszać dość długie przerwy w zaplanowanej marszrucie. Generalna zasada jest taka, że im droższy sprzęt ma fotograf i im bardziej jest zaangażowany w realizację swojej pasji – tym więcej czasu spędzi fotografując jeden obiekt. Dlatego łączenie bardziej zaawansowanych miłośników fotografii z innymi uczestnikami wycieczki może okazać się ryzykowne.

Ponieważ „turysta ciekawy świata” nie ma ukierunkowanej pasji, a raczej poszukuje nowych możliwości samorealizacji, oczekuje przedstawienia konkretnej oferty, fachowej obsługi przewodnika, ale przede wszystkim trzeba go przekonać, że proponowana wycieczka będzie dla niego niezapomnianym przeżyciem. Dla turysty „ciekawego świata” lepiej sprawdzają się na ogół wycieczki ogólnoprzyrodnicze z tylko nieco większym wyeksponowaniem ptaków. Wycieczki takie nie powinny też być zbyt długie – szczególnie, jeśli biorą w nich udział osoby poniżej 16 roku życia lub seniorzy.

Wycieczki szkolne i zielone szkoły

Osobną kategorią osób, które mogą być zainteresowane wycieczkami ornitologicznymi, jest młodzież szkolna. Specyfika takich grup polega na tym, że grupa jest najczęściej duża i nie wszyscy uczestnicy są zainteresowani tematem. Bardzo trudno pokazywać przyrodę, w szczególności ptaki, w takich warunkach. Dlatego najlepiej działa tu forma mieszana, w której obserwacja ptaków jest tylko jednym z elementów programu, natomiast zasadniczy trzon tworzą zajęcia praktyczne (np. własnoręczne wykonanie skrzynek lęgowych dla ptaków), ćwiczenia i gry terenowe.

Kursy, spotkania integracyjne i terapeutyczne

Nową, ale rozwojową grupą docelową dla przedsiębiorców zainteresowanych realizacja projektu Norda – Kraina Ptaków, są osoby chcące poszerzyć swoją wiedzę o ptakach z przyczyn zawodowych lub w związku z wykonywaną działalnością społeczną. Mowa o nauczycielach i edukatorach przyrodniczych. Bardzo młodą, ale obiecującą dziedziną, jest ornitoterapia, czyli leczenie neuroz i depresji poprzez kontakt z dzikimi ptakami. Niewykorzystywaną do tej pory szansą jest wplecenie obserwowania ptaków w program spotkań integracyjnych.

Do tej pory istnieje niewielki rynek na wymienione powyżej usługi, ale wydaje się, że w niedalekiej przyszłości może się to zmienić. Oferowanie takich zupełnie

nowych produktów turystyczno-edukacyjnych stwarza pewne ryzyko biznesowe, ale jednocześnie daje szansę, jaką zawsze niosą działania pionierskie.

(Foto: Steve Buissinne z Pixabay)

3. Specyfika turysty ornitologicznego

3.1. Uwagi ogólne

Obserwator ptaków różni się od innych, bardziej tradycyjnych rodzajów turystów, kilkoma cechami:

1. Jest aktywny o nietypowych porach. Najczęściej wstaje bardzo wcześnie (szczególnie wiosną w okresie lęgowym), ale czasami aktywny jest nocą albo w godzinach wieczornych.
2. Spędza poza miejscem zakwaterowania bardzo dużo czasu.
3. Często wraca odpocząć (również przespać się) do hotelu czy pensjonatu o nietypowej porze, np. koło południa.
4. Przebywając w terenie często przemierza wiele kilometrów – po powrocie do miejsca zakwaterowania jest z reguły zmęczony i nie oczekuje wielu dodatkowych rozrywek.
5. Bywa aktywny również w okresach złej pogody.
6. Często wraca do miejsca zamieszkania zabłocony lub przemoczony.

W związku z tym obserwator ptaków doceni:

1. Możliwość zjedzenia posiłku, szczególnie śniadania, o bardzo nietypowej porze: bardzo wcześnie, przed wyjściem na ptaki, albo bardzo późno, po powrocie (np. o 11).
2. Możliwość zamiany śniadania na suchy prowiant.
3. Cichy i spokojny pokój, tak, żeby móc się przedrzemać również w ciągu dnia.
4. Możliwość wyczyszczenia i wysuszenia ubrań i butów.

Właściciel pensjonatu czy hotelu musi liczyć się z poniesieniem zwiększonych kosztów na sprzątanie, gdy przyrodnicy wracają z terenu w ubrudzonych ubraniach i obuwiu.

Miłośnicy ptaków, szczególnie zagraniczni, preferują kwatery otoczone naturalną zielenią, chętnie z widokiem na zatokę, tak żeby również w czasie odpoczynku móc obserwować ptaki. Nie zaimponują im szczególnie betonowo-szklane nowoczesne budowle otoczone idealnie przystrzyżonym trawnikiem z palmami w doniczkach. Z pewnością lepiej poczują się w starym ogrodzie, wśród „wiejskich kwietników” i bujnych krzewów z lubianymi przez ptaki owocami (jarzębina, dereń, głóg, berberys, ostrokrzew, czeremcha, wiciokrzew, cis itd.). Docenią wszelkie

urządzenia przywabiające ptaki - niewielkie oczka wodne, pojniki, skrzynki lęgowe, karmniki. Na pewno dobrze się będą czuli, jeśli wystrój pokoju będzie nawiązywał do ich pasji. Na wieczornego drinka wybiorą knajpę o ornitologicznych odniesieniach, raczej „Wesołego szczygła” niż „Pod pijanym bosmanem”.

3.2. Goście z zagranicy i Polacy

Obcokrajowcy

Polskę najczęściej odwiedzają birdwatcherzy ze Stanów Zjednoczonych oraz z Europy Zachodniej, głównie z krajów, gdzie obserwacje ptaków są bardzo popularne. Należą do nich Wielka Brytania, Belgia, Niemcy, Holandia, Szwajcaria oraz w mniejszym stopniu kraje skandynawskie, Hiszpania i Francja. Rzadziej do Polski przybywają obserwatorzy ptaków z innych części Europy. Osoby te nie szukają na ogół gatunków zalatujących do naszego kraju sporadycznie, a raczej regularnie tędy przelatujących lub lokalnie lęgowych. Generalnie interesują ich gatunki typowe dla wschodniej, południowo wschodniej i północnej części kontynentu, które w ich stronach nie występują lub pojawia się tam bardzo rzadko. Dla obcokrajowców niewątpliwie atrakcyjne mogą być gniazdujące na obszarze Nordy dziwonia, jarzębatka, muchołówka mała, pliszka cytrynowa, słowik szary i strumieniówka. Celem mogą być również gatunki pojawiające się tu regularnie na przelocie, a rzadkie w zachodniej części kontynentu, czyli na przykład wójcik i zaroślówka. Oczywiście, zachodnioeuropejscy czy amerykańscy birdwatcherzy będą podekscytowani możliwością zobaczenia ptaków zalatujących do Polski z dalekiego wschodu (takich jak świergotek szponiasty czy świstunka brunatna) lub z południa i południowego wschodu (trznadel czarnogłowy, błotniak stepowy), ale nie one są głównym celem ich przyjazdu.

Goście z Europy Zachodniej najczęściej różnią się od krajowych „ptasiarzy” oczekiwaniami. Zazwyczaj dysponują większymi środkami finansowymi. Oczekują wyższego standardu i pełnej obsługi – od transportu i przewodnictwa, po dobre zakwaterowanie i wyżywienie. Mają najczęściej większe wymagania co do lepszej jakości bazy noclegowej i kuchni. Oczywistym standardem jest łazienka w każdym pokoju, ale obcokrajowcy chętniej zapłacą również za większy pokój z meblami umożliwiającymi wygodny wypoczynek, a nie tylko oferującymi możliwość przespania się. Za wygodę są często w stanie zapłacić większe kwoty, a polskie ceny są dla nich relatywnie niskie. Z drugiej strony, najczęściej nie oczekują bardzo wysokiego standardu hoteli pięciogwiazdkowych – raczej wygody i schludnej prostoty. Wycieczki obcokrajowców są najczęściej organizowane przez biura turystyki kwalifikowanej. Rzadziej zdarza się, że zagraniczny birdwatcherzy sami organizują sobie pobyt.

Polacy

Birdwatcherzy z Polski odwiedzający Pomorze są zwykle mniej wymagający od gości z zachodu Europy czy z USA i nastawieni bywają przede wszystkim na intensywne obserwacje terenowe, traktując drugoplanowo jakość bazy noclegowej i gastronomicznej. Najczęściej nie potrzebują przewodnika i przyjeżdżają własnym transportem. Są w stanie we własnym zakresie i przez surfowanie w Internecie znaleźć miejsca warte odwiedzenia czy też takie, w których został akurat zaobserwowany jakiś rzadki gatunek. W odniesieniu do bazy noclegowej, większość jest zadowolona z podstawowego jej standardu, składającego się z niedrogiego noclegu i wyżywienia realizowanego we własnym zakresie – często w postaci suchego prowiantu. Jeśli korzystają z restauracji, to rzadko w sposób wcześniej zaplanowany (obiad o 14-tej), a raczej w „wolnych chwilach” między obserwacjami – często w mniej atrakcyjnych porach dnia.

Ten ogólny obraz polskiego obserwatora ptaków powoli jednak zaczyna ulegać zmianie. Coraz częściej spotyka się bogatszych turystów, których oczekiwania logistyczne nie różnią się od turysty zachodniego.

Polscy obserwatorzy ptaków najczęściej szukają takich gatunków, których nie mają u siebie i podejmują większe wysiłki by te ptaki odnaleźć. Najbardziej pożądane są tu zwykle ptaki morskie, takie jak alkowate, nury i wydrzyki oraz rzadkie gatunki, które łatwiej odnaleźć na wybrzeżu niż w głębi kraju. Należą do nich na przykład mewa siodłata, ohar i rybitwa czubata.

4. Podsumowanie

Norda oferuje przyjezdnym przyrodnikom wiele atrakcji, głównie poza sezonem letnim. Najatrakcyjniejsze okresy to wiosna od końca marca do końca czerwca oraz wrzesień i październik, a ze względu na zimujące ptaki wodne – również zima. Chociaż obserwatorzy ptaków z Polski i z zagranicy nastawiają się z reguły na obserwowanie nieco innych gatunków, to na obu tych grupach robi wielkie wrażenie sama intensywność wiosennego przelotu, nawet jeśli migrujące gatunki są im dobrze znane. To samo dotyczy wielkości zgrupowania zimujących ptaków. Można dobrze znać bielika, ale widok tego wielkiego drapieżnika wywołującego panikę kilku tysięcy łysek i kaczek zawsze robi ogromne wrażenie.

Liczba turystów, zdeklarowanych miłośników ptaków, którzy mogliby być zainteresowani odwiedzinami Ziemi Puckiej, jest z pewnością spora, ale trudna do precyzyjnego oszacowania. Nie jest to zresztą celem niniejszego opracowania. Wydaje się jednak, że przynajmniej potencjalnie, takie samo lub nawet większe gospodarcze znaczenie może mieć masowy przyjazd turysty, który po prostu chce aktywnie i ciekawie spędzić czas na łonie przyrody. Ptaki nie są jego głównym celem przyjazdu, ale z powodu swojej efektowności i łatwości, z jaką można je obserwować na Ziemi Puckiej, mogą stać się głównym magnesem przyciągającym jego zainteresowanie. Rozwój tego rodzaju turystyki wymaga jednak czegoś więcej niż wypromowanie samego regionu, jako jednego z najlepszych miejsc do obserwacji ptaków w Europie. Wymaga wykreowania mody na tego typu turystykę.

Osoba odwiedzająca Nordę może nie wiedzieć, czemu właściwie tu przyjechała. Zadaniem społeczności tworzącej projekt Norda – Kraina Ptaków jest uświadomić jej, że przyjechała tu właśnie na ptaki.

5. Literatura do rozdziału turysta ornitologiczny

Higginbottom, K. (2004). Wildlife tourism. CRC for Sustainable Tourism, 1(1), 1-301.

Kordowska, M., & Kulczyk, S. (2014). Conditions and prospects for the development of ornithological tourism in Poland. Turyzm, 24 (2): 15-21.

Newsome, D., Dowling, R. K., & Moore, S. A. (2005). Wildlife tourism (Vol. 24). channel view publications.

Tryjanowski P., Jankowiak Ł., Czechowski P., & Polakowski M. (w przygotowaniu). Birdwatchers crowd. What causes flocking of people were rarity appear?